

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA

STUDIA RUTHENICA

20

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНІК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2015

*Двадесети јубиларни број
Двацете ювилейне число*

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ**

**STUDIA RUTHENICA
STUDIA RUTHENICA**

**20
(33)**

**ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНІК РОБОТОХ**

НОВИ САД, 2015.

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

С А Д Р Ж А Ј ЗБОРНИК РАДОВА „STUDIA RUTHENICA“ БРОЈ 20 (33) 2015.

Предговор	11
Уводне слово	12
Preface	13

I

24. ДАНИ МИКОЛЕ М. КОЧИША ПЕТИ НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП

„Русински језик и књижевност после Миколе М. Кочиша“
02. 12. 2014. године, Нови Сад

I део - Стваралаштво Ирине Харди Ковачевић у области русинске књижевности и културе

Ирина Папуга, Ирина Харди Ковачевић и Друштво за русински језик, књижевност и културу.....	17
Ђура Лађак, Стваралаштво Ирине Харди Ковачевић у књижевности, новинарству и позоришту	19
Меланија Римар, Ирина Харди Ковачевић у књижевности за децу	28
Мр Хелена Међеши, Језички бисери на крстурском небу (Ирина Харди Ковачевић, „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012)	31
Љубимир Међеши, Васпитавање страхом у русинској традицији (Ирина Харди Ковачевић, „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012)	35
Олена Планчак Сакач, Споменик у срцу (Ирина Харди Ковачевић, „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012).....	40

II део - Русински језик, књижевност и култура

Др Јулијан Рамач, Русинска народна поезија у настави матерњег језика	43
Др Оксана Тимко Ђитко, Прилози у русинским граматикама.....	47
Др Михајло Фејса, Русински језик и његове варијанте.....	56
Мр Ксенија Сегеди, Питање међујезичке хомонимије и енантиосемије у настави русинског и руског језика	63

Мср. Александар Мудри, Ботаничка терминологија у русинском језику.....	69
Хавријл Кольесар, Део родитеља прави проблем матерњем језику	74
Мр Хелена Међеши, Велико и мало слово речи <i>Бог/бог</i>	81
Ирина Харди Ковачевић, Приповетка као напомена (Љубомир Међеши, „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014) .	85
Мр Хелена Међеши, Корак у прошлост, или у будућност (Љубомир Међеши, „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014) .	88
Желимир Пап, Дигитализација нашег стваралаштва	93
Јулијан Пап – Хелена Међеши, Никоме (овако) немој рећи (србизми у нашем језику).....	97
Леона Хајдук, Четири посленика у култури из Шида са презименом Лабош	101
Др Милош Зубац, Јован Јовановић Змај и Габријел Костелник, поетска паралела, „Ђулићи увеоци“ и „Умрлој ћеркици“	104

II РУСИНСКИ ЈЕЗИК И ВЕРОНАУКА

О. mr Дарко Рац, Веронаука и хришћанско васпитање деце	115
Мр Хелена Међеши, Русинима у Бачинцима: Свој своме	117

III СЕЋАЊА

Ђура Лађак, Штефан Худак (1931-2015)	123
Ирина Папуга, Славко Пап Петрањов (1932-2014).....	126
Ирина Папуга, Џецилија Џап Хархаји (1928-2015)	128

IV ГОДИШЊИЦЕ И ЈУБИЛЕЈИ

Кристина Малацко, Маријана Колошњаји и Татјана Говља, О. монс. Михајло Мудри, 1874-1936.....	133
О. mr Михајло Малацко, 140 година од рођења др кир Дионизија Њарадија и о. монс. Михала Мудрог.....	135
О. Михајло Шанта, Поводом 110-годишњице рођења о. Максимилијана Бујиле	138

V
НОВИЈА ИЗДАЊА, ОСВРТИ И РЕЦЕНЗИЈЕ

Др Михајло Фејса, Правописна трилогија мр Хелене Међеши	145
Благоје Баковић, Молитва за мрава који се запутио у Цариград	147
Јулијан Пап, Сећања, Да ли је то био сан?	149
Рецензенти о књизи, Зденко Лазор „Поглед“	
- Ђура Лађак, Интересантна лирска исповест	151
- Серафина Макаји, Љубавни поглед Зденка Лазора	152
- Јулијан Пап, Поглед младости на живот, лубав и свет	152
Ирина Папуга, Сусрети русинских школа (1994-2014)	153
Ирина Папуга, Зборник радова <i>Studia Ruthenica</i> 18 (31), 2013.....	155
Ирина Папуга, Зборник радова <i>Studia Ruthenica</i> 19 (32), 2014.....	157

VI
ПЕСНИЧКЕ НИТИ МЕЛАНИЈЕ ПАВЛОВИЋ

Меланије Павловић, Избор прозе за децу	161
Јелисавета Буљовчић Вучетић, Дуго да се чита - Песникињи Меланији	
Павловић за 80-рођендан	168

VII
НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Снежана Шанта, добитник Признања <i>Проф. Хавријил X. Нађ</i>	171
Академик Антониј Ходинка и његова награда, др Михајло Фејса	
добитник награде <i>Антониј Ходинка</i>	174
Хавријил Кольесар, Владимир Мученски, некадашњи музички виртуоз	
Човек којег је хармоника слушала	176

VIII
Хроника Друштва за русински језик, књижевност и културу

Активности Друштва за русински језик, књижевност и културу	
2014 године.....	185
Програм Друштва за русински језик, књижевност и културу	
за 2015. годину	193
Зборници радова „ <i>Studia Ruthenica</i> “ 10-20, Библиографија.....	201
Нови чланови Друштва за русински језик, књижевност и културу	
(2014-2015)	221

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

ЗМІСТ ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ ЧИСЛО 20 (33) 2015.

Предговор	11
Уводне слово	12
Preface	13

I 24. ДНІ МИКОЛИ М. КОЧИША ПИЯТИ НАУКОВО-ФАХОВИ СХОД „Руски язик и литература после Миколи М. Кошиша“ 02. 12. 2014. року , Нови Сад

I часц - Творчосц Ирини Гарди Ковачевич
у обласци рускай литературы и култури

Ирина Папуга, Ирина Гарди Ковачевич и Дружтво за руски язик, литературу и културу.....	17
Дюра Латяк, Творчосц Ирини Гарди Ковачевич у литератури, новинарстве и тэатре	19
Мелания Римар, Ирина Гарди Ковачевич у литературы за дзеци	28
Мр Гелена Медеши, Язичны перлы на керестурским небе (Ирина Гарди Ковачевич, „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012).....	31
Любомир Медеши, Воспитане зоз страхом у рускай традыції (Ирина Гарди Ковачевич, „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012).....	35
Олена Планчак Сакач, Памятнік у шэрцу (Ирина Гарди Ковачевич, „Небо над Керестуром“ НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012)	40

II часц - Руски язик, литература и култура

Др Юлиян Рамач, Народна поэзия у наставі мацеринскага языка	43
Др Оксана Тымко Дітко, Присловнікі у рускіх граматікох.....	47
Др Михайло Фейса, Русински язик и його варианты	56
Мр Ксения Сегеди, Питане медлизіячнай гомоніміі і енантоісеміі у наставі рускага и русійскага языка.....	63

Мср. Александр Мудри, Ботанічна терминология у руским языку	69
Гаврий Колесар, Часц родичнох прави проблеми мацеринскому языку	74
Мр Гелена Медеши, Велька и мала буква слова <i>Бог/бог</i>	81
Ирина Гарди Ковачевич, Приповедки як надпомінане (Любомир Медеши, „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014).....	85
Мр Гелена Медеши, Крок до прешлосци, чи до будучносци (Любомир Медеши, „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014). .	88
Желимир Пап, Дигитализация нашей творчосци.....	93
Юлиян Пап – Гелена Медеши, Нікому (так) нє гутор (сербизми у нашим языку)	97
Леона Гайдук, Штверо діяче у култури зоз Шиду зоз презвиском Лабош....	101
Др Милош Зубац, Йован Йованович Змай и Гabor Костелник, поетска паралела, „Ђулићи увеоци“ и „Умартеј дзивочки“	104

II РУСКИ ЯЗИК И ВИРОНАУКА

О. mr Дарко Рац, Виронаука и християнске виховане дзецеох	115
Мр Гелена Медеши, Руснацом у Бачинцох: Свой гу свойому	117

III ЗДОГАДОВАНЯ

Дюра Латяк, Штефан Гудак (1931-2015)	123
Ирина Папуга, Славко Пап Петраньов (1932-2014).....	126
Ирина Папуга, Цецилия Щап Гаргай (1928-2015)	128

IV РОЧНІЦІ И ЮВІЛЕЇ

Кристина Малацко, Марияна Колошняй и Татьяна Говля, О. монс. Михайло Мудри, 1874-1936.....	133
О. mr Михайло Малацко, 140 роки од народzenia др кир Дионізія Нярадзія и о. монс. Михала Мудрого	135
О. Михайло Шанта, З нагоды 110-рочніцы народzenia о. Максимилияна Бўли	138

V
НОВШИ ВИДАНЯ, ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗІЇ

Др Михайло Фейса, Правописна трилогия мр Гелени Медеши	145
Благое Бакович, Молитва за брамушку ў путу ў Царгороду	147
Юлиян Пап, Памятки, Чи то бул сон?	149
Рецензенты о кніжкі, Здэнко Лазор „Попатрунок“	
- Дюра Латяк, Интересантна лирична споведз.....	151
- Серафіна Макаї, Любовни попатрунок Здэнка Лазора	152
- Юлиян Пап, Погляд младосці на живот, любов и швэт	152
Ірина Папуга, Стрэтнуца руских школох (1994-2014)	153
Ірина Папуга, Зборнік работах <i>Studio Ruthenica</i> 18 (31), 2013.....	155
Ірина Папуга, Зборнік работах <i>Studio Ruthenica</i> 19 (32), 2014.....	157

VI
ПОЕТСКИ НЁТКИ МЕЛАНИЇ ПАВЛОВИЧ

Мелания Павлович, Вибор прозы за дзеци	161
Єлісавета Булович Вучетич, Длugo най ше чита – Поетеси	
Меланий Павлович за 80. родзены дзень	168

VII
НАГРАДЫ И ПРИПОЗНАНИЯ

Снежана Шанта, Добитнік припознання <i>проф. Гавриіл Г. Надь</i>	171
Академик Антоній Годінка и його награда, др Михайло Фейса	
добытнік награды <i>Антоній Годінка</i>	174
Гавриіл Колесар, Владимир Мученски, дакедышні музичны виртуоз	
Чловек хторога гармоника слухала.....	176

VIII
Хроніка Дружтва за рускі язік, літературу и культуру

Активносці Дружтва за рускі язік, літературу и культуру 2014. року	185
Програма Дружтва за рускі язік, літературу и культуру за 2015. рок.....	193
Зборнікі работах „ <i>Studio Ruthenica</i> “ 10-20, Бібліографія	201
Новы члени Дружтва за рускі язік, літературу и культуру (2014-2015).....	221

ПРЕДГОВОР

Друштво за русински језик, књижевност и културу (основано 1970. године у Новом Саду) издаје свој гласник од 1975. године. Гласник је до 1987. године носио назив *Творчосц* (*Стваралаштво*), а од 1988. године излази под називом *Studio Ruthenica*. Објављено је 13 бројева часописа *Творчосц* и 20 *Studio Ruthenica* (укупно 33 гласника). Од трећег броја, *Studio Ruthenica* излази као зборник радова.

У двадесетом броју зборника *Studio Ruthenica* (тридесет трећем броју гласника), као јубиларном, објављени су прилози са 5. научно-стручног скупа који је под називом „Русински језик и књижевност после Миколе М. Кошића“, а у оквиру 24. Dana Миколе М. Кошића, одржан 2. децембра 2014. године у Новом Саду. Скуп је имао два дела. У првом је било речи о стваралаштву Ирине Харди Ковачевић у области русинске књижевности и културе и представљена су 6 излагања, а у другом – русински језик, књижевност и култура, прочитано је 13 саопштења, што је укупно 19 прилога у овој области.

У другом делу овог броја часописа *Studio Ruthenica* су прилози о русинском језику и веронауци, у трећем сећања, у четвртом годишњицу и јубилеји, у петом новија издања, осврти и рецензије, у шестом избору прозе за децу Меланије Павловић, у седмом награде и признања, а у осмом – хроника Друштва

Уредништво

УВОДНЕ СЛОВО

Дружтво за руски ўзбік, літературу и культуру (основане 1970. року у Новим Садзе) выдава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок мал назыву *Творчосць*, а од 1988. року виходзі як *Studia Ruthenica*. Обявени 13 числа *Творчосць* и 20 *Studia Ruthenica* (вёдно 33 глашнікі). Од трецогого числа *Studia Ruthenica* виходзі як зборнік роботох.

У двацетым чишле зборніку *Studia Ruthenica* (трицець трецим глашніку) як ювілейним обявени прилоги зоз 5. научово-фахового сходу, хторы под назыву „Руски ўзбік и література после Миколи М. Кошича“, а у рамікох 24. Дньох Миколи М. Кошича, отримані 2. децембра 2014. року у Новом Садзе. Сход мал два часцы: у першай було слова о творчосці Ірини Гарди Ковачевич у області рускай літературы и культуры, дзе презентавані 6 вікладаня, а у другей – дзе превладаваю темы о рускім ўзбіку, літератури и культуры пречитані 13 сообщенія, цо виноши вёдно 19 прилогі з тей області.

У другей часцы того числа часопису *Studia Ruthenica* ше находитца прилоги о рускім ўзбіку и віоронауки, у трецей здогадованія, у штвартей рочніцы и ювілеї, у пиятей новшы виданя, огляднуца и рецензіі, у шестей вібор прозы за дзеци Меланій Павлович, у седмей награды и припознання, а у осмей – хроніка Дружтва

Редакция

PREFACE

The Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture (founded in 1970 in Novi Sad) has published its herald since 1975. The herald's title was *Tvorchosts* (*Творчосц = Creative Work*) till 1987 and since 1988 it has been published under the name of *Studia Ruthenica*. 13 issues of *Tvorchosts* and 20 issues of *Studia Ruthenica* have been published so far (total 33 issues of the herald). *Studia Ruthenica* has been published as a collection of works since its third issue.

In the twentieth issue of the collection of works *Studia Ruthenica* (thirty-third issue of the herald), which is a jubilee one, the reports from the 5th scientific-expert meeting called “The Ruthenian Language and Literature After Mikola M. Kočiš”, within the 24th Days of Mikola M. Kočiš, held on the 2nd of December in 2014 in Novi Sad have been published. The meeting had two parts. The first part was dedicated to creative work of Irina Hardi Kovačević concerning Ruthenian literature and culture and consisted of six reports, and the second part – to the Ruthenian language, literature and culture, 13 reports were read, a total of 19 contributions in this field.

The second part of this issue of the *Studia Ruthenica* journal includes the contributions on the Ruthenian language and religious education, the third one includes memories, the fourth one – anniversaries and jubilees, the fifth one – the latest publications and reviews, the sixth one – selection of fiction for children written by Melanija Pavlović, the seventh – awards and acknowledgements, and the eighth – Chronicle of the Society.

Editorial Board

I

24. ДНІ МИКОЛИ М. КОЧИША

ПИЯТИ НАУКОВО-ФАХОВИ СХОД

„Руски јазик и литература после Миколи М. Кочиша“
02. 12. 2014. року, Нови Сад

Ирина Папуга

ИРИНА ГАРДИЙОВА КОВАЧЕВИЧ И ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

**Означаване 70-рочніцы народзеня Ирини Иринки Гардийовей Ковачевич,
писательки, новинарки, редакторки**

Дружтво за руски язык, литературу и културу, у рамикох Клендара рочніцох за 2014. рок, означае 70-рочніцу народзеня Ирини Гардийовей Ковачевич (*Руски Керестур*, 1944), рускай творительки, писательки, редакторки, новинарки.

Треба наглашиц же Иринка Гардийова була ёдна зоз сновательюх Дружтва 1970. року (находзела ше у Инициятывним одборе за сноване Дружтва, а у Матичнай кніжкі записана є под числом 30). У тим, вецей як штиридеценим перыодзе роботи и активносцох Дружтва (1970-2014) віше була, а и тэраз є ёдна з його найактивнейших членох. Вёдно зоз Дюром Варгом, Дюром Латяком и другима була ініцыятор видаваня рочнога глашніка Дружтва „Творчосц“, хтори виходзел од 1975. по 1987. рок (обягены 13 числа „Творчосци“, Иринка була редактор 11. и 12. числа). Писала до „Творчосци“, а у 5. и 6. чишлє ей обявени тоти прилоги:

Ирина Гарди Ковачевич: Препатрунок стану дзецинскай литературы, *Творчосц* 5, 1979, 28-42;

Ирина Гарди Ковечевич: Руска литература у контексту югославянской, *Творчосц* 6, 1980, 45-50.

Иринка потримовала и видаване часопису „*Studia Ruthenica*“, хтора виросяла зоз „Творчосци“ 1988. року, а як зборнік роботох виходзи од 1993. року (обягени 19 числа „*Studia Ruthenici*“). Дзечне ше одволуе на научово-фахово сходи, литературни стренуца и други програми Дружтва.

Починаюци од першого числа, у „*Studia Ruthenici*“ ёй обявени тоти (9) прилоги и написи:

1. Ирина Гарди Ковачевич: Михал Ковач и жем, SR 1, 1988-1989, 59-66;
2. Ирина Гарди Ковачевич: Подобови живот Руснацох, SR 5, 1996-1997, 146-148;
3. Ирина Гарди Ковачевич: Руска литературна критика и руска подобова уметносц, SR 8, 2001-2003, 50-54;
4. Ирина Гарди Ковачевич: Єден з незаменлівих – Дюра Латяк, SR 9, 2004, 245-247;
5. Ирина Гарди Ковачевич: Як стари фотографії, Зборнік писньох школярох-поетох „Квитки з нашей заградки“, SR 10, 2005, 162-164;
6. Ирина Гарди Ковачевич: Мудросц бависка, Творчосц за дзэци Меланіі Павлович, SR 13, 2008, 147-156;
7. Ирина Гарди Ковачевич: Гелена Гафич Стойков, Сни малей Иринки спод ёдней перинки, SR 14, 2009, 69-70;
8. Ирина Гарди Ковачевич: Руска литература за дзэци: традиция и модерна, SR 15, 2010, 84-91;
9. Ирина Гарди Ковачевич: Новинарска и театральная дзялносц - Дюра Латяк на 80 років життя SR 18, 2013, 167-169.

Иринка була член Вигледовацкого тиму за виробок Монографий-лексикону *Подобова творчосц Руснацох*, хтора обявлена 2003. року. У рамкох видавательней дзялносци Културно-просвітній заєдніці Войводини у кніжки *Додир снова* (прилози за антологіју војвођанске љубавне поезије, Нови Сад, 2002, 27-28), обягні ёй два писні: *Пременка и Знаки коло драги*, а у Мултиязичним билтену МОСТ, ч. 11, у виданню Заводу за культуру Войводини, Нови Сад, 2011, 26-28, обягні ёй напис: *Русинска књижевност за децу: традиција и модерна*.

Жадаме Иринки іще вельо творчай роботы, добре здраве и шицко найлепше!

Дюра Латяк:

ГУ 70РОЧНІЦІ ЖИВОТА ИРИНИ ГАРДИ КОВАЧЕВИЧ

Абстракт: Робота пошвецена Ірини Гарди Ковачевич з нагоди ей 70. родзеного дня и облапя препатрунок ей літературнай творчосци (поэзия, проза, критика, рецензії, репортажи, редактура), театралнай (драматургія, глума и режія), та дружтвено-политичнай и дружтвено-культурнай діяльносци медzi Руснацамі и ширшай дружтвеней заедніці.

Ключны слова: Ірина Гарди Ковачевич; література на рускім и сербскім языку; критика; сказки; театралны живот Руснацох.

Тераз, кед наполнела 70 років живота, висловиц явне слово о творчым живоце Ірини Гарди Ковачевич, або Іринки – як зме ю звікли волац у кождодньовим комунікованню – нє легкo. За таке подняце потребни вецей фахови познавателє поединіх обласцох дружтвенополітичнай, культурноуметніцкай, літературнай и театралнай діяльносци. Кажда спомнута обласц могла бы буц достаточна же би Іринки обезпечела визначне место у исторії култури нашей, рускій, національнай заедніці.

Іринка спада до преходнай генерації нашей національнай интелигенції – медzi такволану старшу (пред Другу шветову войну и после нёй) и младшу (блізшу тут сучасней). Од старшай генерації ше, як интелектуалка, научела робиц вшадзи дзе було потребне, кед чувствовала же то може. Так вона була нє лем новинар, але и поетеса, прозна писателька, літературна критичарка, рецензентка, глумица, режисерка, дружтвенополітична руководителька и – хто зна цо ище шыцко по тераз не була!

У тей нагоди, кед Іринка означае седемдзешат років свойого живота, нє случайносц же мне припадла чесц виповесц явне слово о ей діяльносци, бо тrimam же и я еден з „виновнікох“ же ше Іринка опредзелела за новинарство як професийне поволане.

Ірина Гарди Ковачевич ше народзела 17. септембра 1944. року у Рускім Керестуре. Там закончала основну школу, а у 1963. року закончела и стredнюю экономіску школу у Кули, як стипендист Земледілскай задруги з Руского Керестура. Такой по законченю школи, истого року, уписала ше на Економски факультэт у Суботиці як позарядови студент и почина, як службенік, одрабяц свою обовязку (по основі доставаней стипенды) у спомнутей задруги. Одата є за Божидара Ковачевича. У малженстве маю два дзивчата: Наталию (1973) и Марию (1976). Од 1968. року жие у Новим Садзе.

У 1963. року „Руске слово“ ище мало шедзиско у Руским Керестуре. Теди новинарство як професія у нашим народзе не було прицагуюце за младих інтелектуалзох, бо плаци були скромни (менши як у привреді або просвіти), а о даяках других соціялних олегчаньох, як наприклад доставанє квартеля, не могло ше анішніц! Прето ше мало хто одлучовал присц на роботу за новинара. По теди ше найчастейше до Редакції брало будущих новинарох зоз шорох просвітних роботнікох, але ше вони не затримовали длugo, понеже у просвіти плаци були лепши, а і квартельни питаня ше легчайше у просвіти ришовало, бо ше просвітного роботніка у валале баржей почитовало од новинара, та дзечнейше преходзели на роботу до школи, накадзи ше им за того указала нагода. Прето ше у Редакції найдлужей затримовали гевти новинаре цо були талантовани, але не мали здобуте одвитуюце образоване.

Ірина Гарди Ковачевич була одлична школлярка през цали час свогого школовання. Вредно сотрудзovala у тедишинім дзесінским часопису „Піонирска заградка“, Вона ясно висловійовала свой думки, схопно формуловала виречения, обрабяля интересантни теми, зоз чим доказовала же є начитана и перспектывівна як будуца новинарка и писателька. Прето зме сій понукли же би пришла робиц до Редакції „Руского слова“, Вона ше не вагала и такой пристала, бо ше сій новинарска робота спачела, але спомла же є як стипендист должностна у задруги одробиц одредзени час, предвидзени з дагварку о стипендованю. Ми ше постарали превозисц тот проблем. На нашу добре обгрунтovanу вимогу руководзаци органы задруги дали допущене же би Иринка прешла робиц до „Руского слова“ и скорей як видзе з дагварку предвидзени термин.

Робота у новинарстве

Бул то уж 1965. рок кед Иринка почала робиц як новинарка у „Руским слове“.

Два роки познейше, точнейше – концом 1967. и на початку 1968. року, „Руске слово“ ше, после видвойованя од друкарні, як нова фирма преселело до Нового Саду. У Новим Садзе од самого початку були лепши условия и за дальше фахове усовершоване новинарох, медzi котрима була и Иринка. Гоч уж мала закончени ёден рок на економским факультету, уписала ше 1970. року на Філозофски факультет (група Югославянска литература) у Новим Садзе як студент попри роботи. Дипломовала уж 1974. року, вёдно зоз колегами котры порядно студирали!

Треба ту спомнунц же уж од 1969. року почина напредовац у служби. Зверене сій ушорйоване „Літературного слова“, котре и нешкa виходзи як подлісток у новинох „Руске слово“, Тоту редакторску роботу окончуе понад 5 роки и у исти час закончуе студії.

Тим цо баржей провадза розвой нашей преси познате же од 1. юния 1972. року почал виходзіц младежскі часопіс „МАК“ („Младосць, активносць, креатыўносць“). Иринка тэди менована за помоцніка главного и адміністратыўнага редактара, а два рокі познейшы (1974) – і за главного и адміністратыўнага редактара таго младежскага часопісу. На тей должності остава полны два штырирочны мандаты, т.е. по 4. мая 1981. року, кед зноў преходзі на роботу до Редакцыі „Рускага слова“ як редакторка рубрикі. Два рокі познейшы, точнейшы – 1. августа 1983. року – поставена ё з главнай и адміністратыўнай редакторкай спомнутых новинах, з мандатам на штыры рокі.

По виходзеню штырирочнага мандата Иринка надумала пойсці з „Рускага слова“ да Редакцыі днёвных новинах „Днешнік“, у чым будынку было шэдзіско (а і нешкі ше находиты) „Рускага слова“ зоз шыцкімі сваёма службамі. Свою вимогу винесла пред збор рабочіх же бі ей то допушчел. Тэди нас было і такіх цо зме не з дзеку пристали на Иринкову вимогу же бі ше ей то допушчело опробоваць ше і як редакторка культурнай рубрикі у спомнутых днёвных новинах. Вона то тэди, обгрунтуючи свою вимогу, тримала як ўніверсальны шансу за дальшэе особне напрадоване ў новинарстве. Було то 31. мая 1987. року, кед Иринки доходзела 43 рокі. Озда і прето жадала вихасноўца указану шансу. Але, было нас і такіх цо зме ше приклоньвали гу твердзеню нашага колегі Янка Раца, главного і адміністратыўнага редактара дзяцінскага часопісу „Піонірска заградка“ (котры пред тим был наставнік біологии), які ше „старе дрэвко не пресадзюе, бо му висхню корені“; Та, заш лем, кед зме ше през разправу на схадзкі дошвечели же Иринка твардо ришела пойсці – ми ей то оможлівіли.

У Редакцыі новинах „Днешнік“ робела полны 12 рокі – од того 10 рокі як шлебодна репортэрка.

Замерковали зме же як шлебодна репортэрка найчастейшы провадзела роботу сіндикатах, але обявівала і удатны написы зоз других обласцох дружтвеннополітичнага жыцця.

Пасля пенсіонавання 1999. року Иринка ше, як птица фенікс зоз пірні, зноў „врача дому“, т.е. до „Рускага слова“, тэраз як гонорарна колумністка з часу на час, а од 2004. року ёден час і як вонкашня редакторка „Літаратурнага слова“, Могло бы ше повесці же зоз тым заварла свой професійны розвойны круг, котры запачала 1969. року праве як редакторка „Літаратурнага слова“, Але, тэраз уж як редактоўка зоз 35-годнымі искуствам, цо вшэліяк было на хасен таго нашага літаратурнага подлістку.

Ірина Гарди Ковачевіч лауреатка ўгледней новинарскай награды „Златне пірко“ (Дружтва новинарах Войводіні).

На концу, представіеніе Иринковай штыридеценнай професійнай новинарскай дзяялносці, найлепшэ мож заключыць зоз тима ей словамі, виповедзеніма у разгваркі з Елену Перковіч:

Новинарство и редакторска робота котру сом робела гледали одо мене антажоване котре вимага приступ яки скоро же виключує особносц. Мой сензабилитет гледал вентил през хтори бим виказала свою чувствительносц, людкосц и жэнскосц. У професії сом робела тато цо ше одо мене гледало, а у літературі и глумі тато цо я як особа, гледала и, прешвеченна сом, то ме обогацювало, саме зоз собу плацело уложени труд и час. Питам ше, тераз кед сом уж спомалишена, дзе сом шыцко тато уцискала. (...) Але мене више у живоце, та и у професії, руковоўзело становиско „кед можу други, можем и я“.¹

Літературна творчосц

Першу свою кніжку Ірина Гарди Ковачевич обявела у едиції младих „Жридла“ 1969. року. Була то збирка писньох под насловом „На длані заренко“, як трэца кніжка у спомнuteй едиції, чий рэдактар тэди быў наш познаты пісатель и культурны діяч Дюра Папгаргай. Але ёй літаратурны пробавання почали вельмь скорей. У сваёй автобіографіі, обявенай у спомнuteй кніжки, вона споміна:

„У трецей класі основнай школы обявени ми перши писньочки (напісаны іще пред роком) котры сом ёднога дижджовнога дня покрадзме положела на перши стол за дзверми у рэдакцыі „Руского слова“. То были перши поетски призначакі о шыцкум цо сом прэживіовала у школы и обісыцу, дзе зме три шестри кождога лета и по тижнёве оставали самі же бизме ше старали о нім покля ше мац Натала и оцец Владо не врача з тлачарку з Лалітю, Крущичу або Бачкого Грачая“.²

Уж од 8. числа новинох „Руске слово“ зоз 1968. року Іринка ше у явносци представела и як літературна критичарка³, а ёй прысутство, з кратшыми прервамі, тирва аж по нешкайши дні. По 1997. рок вона обявела 49 літаратурных приказі, критики и рецензіі у новинох „Руске слово“, 26 у часопису „Швэтлосц“ и по даскељу у тэдышніх студэнцкіх новинох „Індэкс“ (1973), потым у новинох „Мисао“ (1973), часописах „Руковет“ (1975), „Творчосц“ (1979), подлістку „Літаратурне слово“ (1979), новинох „Дневнік“ (1981) и рочніку „Studia ruthenica“ (1988). Напісала и даскељу уводні слова до окремых публікаций ох літаратурнага змісту. Потераз ма обявени вецей як ста приказі, рецензіі и аналізы літаратурных ділох, або цалих опусох рускіх авторох.

Попри збирки писньох „На длані заренко“ (1969), обявела пісні за дзеци под насловом „Тисяч радосци“ (1976), потым „Безмена ява“ (1980), „Бавіска“ (1984), „Куцік мудросци“ (1987), „Єднозложносц“ (2004), приповедкі за дзеци

- 1 Єлена Перкович: Превозіздзена суста – освоенна шлебода (рэзгарвака з новинарку, пісательку и глумицу Ірину Гарди Ковачевич, „Швэтлосц“ ч. 1, януар-марц, рок 2010, боки 92-100).
- 2 Ірина Гарди: „На длані заренко, пісні“, Новинско-видавательне подпрыемства „Руске слово“ Нові Сад, 1969, бок 47.
- 3 Гарди Ковачевич, Ірина, *Наши перши роман*, Руске слово, Нові Сад, 8/1968 (О кніжкі Жемі мой Владі Костелника) – цитоване зоз кніжки др Юлияна Тамаша *История русской литературы*, Завод за уцбенікі и наставна средства, Београд, 1997, бок 601..

,Дванац сказки“ (2007), Скаске (превела ауторка), (2009), „Небо над Керестуром, сказково приповедки и легенди“ (2012).

Анализуюци литературні творы Ирини Гарди Ковачевич, обявени по 1976. рок, др Юлиян Тамаш медzi иншим визначує:

*„Ей перша кнїжка (На длані заренко, „Руске слово“, 1969) не разликує ше суцно од поетичних швемах хтори приноши едіция Жридла за перши три роки свойого виходзеня по поезії родного краю... (непотребне вихабел Дю. Л.) ...Але чулносць и дожыти любовни вислові як выраз бешеди цела, на ёдним боку... и рефлексивносць на другім боку... представлю гэвты одредніцы хтори у другой кнїжкі И. Гарди Ковачевич развіе так же затрыма учасць природы у драмы любови, страсци, але и флерту и женскай кокетеріі, и же источасно виражує процысловны психичны рухи поетесы. Як кед би порыв бул швидши од разуму: першэ ше цошка зроби, импульсивно и преиначену до спонтаносці, а после того ше о поступку раздумус, и, як то звичайнэ у такой ситуаціі, накнадни разум познейшэ обачае нераздуманы и спонаглени поступкі, але кед преишло не може вращаціц, и без бanovaня, бо шыцко на швеце и у живоце источасно подрозумюе же даёдзе доставаш а индзей трации и нітда не знаме чо ше обраци на добрае, а чо на зле“.*⁴

Кед би нешка писал, др Юлиян Тамаш бы напевно преширел своюю анализу и на Иринково новы творы, котры збогацели нашу литературу не лем з новима змістами и жанрами, але и зоз новым квалитетом. Окреме кед слово о сказковых приповедкох и легендох, обявених под насловом „Небо над Керестуром“ (2012).

Спомнута кнїжка Ирини Гарди Ковачевич обявена, у дакус скраценшай форми, и на сербским языку, як 5. по шоре у едіціі прекладох у виданю Городской библиотеки у Новим Садзе. Приказуюци тото видане, Микола Шанта медzi иншим наглашашу:

“... Кед ше зна же Ирина Гарди Ковачевич пред трома рокамі по рускі обявела красну кнїжку сказкох з тиже так непретэнзиозным насловом Дванац сказки, веџ мож подумаць же Городска библиотека з Нового Саду своіх читателькох почествовала у Библиотекі Преклади, а редактури Владимира Степанова, зоз уж по рускі обявеніма сказками. Не слово о тих сказкох и не роби ше на том завод телько о сказкох у класичным смыслу, але о сказкох „казаньох“ хтори би могли быць приповедки з давендавна, або тым чо ше як легенды преноши з коленса на коленса. Теорыйно, вони подобни, але не исти, бо ше на том завод роби о керестурских легендох ожитых зоз писательску творчу имагинацию, котры як основу маю дакеди лем ўдно слово, дакеди синтагму, дакеди нагадоване, а дакеди и даеден историйны элемент. То петнац цалосці подзелены на три часцы, а на самим початку кнїжкі кратко, эффектно и барз упутуюцо авторка нас уводзи до змісту: же сце, як чо то робели ей предки, насампредз баба Мария и дідо Василіт, давни зуваня зачываць записаны же бы их

4 Исте, боки 310-311.

могли пречитац тоти ѳо ѿе лемџо народзели, лебо ѳо лем буду народзени, же би почувствовали мистику и глібину власных кореньох.

А понеже, як уж поведзене, други руски места у Долнай жемі населені з Керестура, то наисце приповедки о Руснацох, тей малей але функциональнай национальнай заедніцы на войводянских просторах. Источашн€, то и приповедки о любові и страху, о радосці и нещесці, о доброму и злу, а насампредз о чуду котре ѿе вола – живом.

Окреме треба наглашиц узретосці кнїжки як добре организованай и фундаментальню концептаванай. Просто очивисне же Ковачевичова направела сій концепт так же пописала шычки чудни и фантастични зявені з прешлосці валала и Руснацох вообще, же погледала у колективным паметаню свойого народа шычки іх значеня и функції, та их и спрам тих критерійох подзелела так же кожедому цыклусу з пейзажох приповедкох дала заеднічки наслов...⁵

Тота кнїжка нашла на незвичайно вельке интересоване при читачох, окреме при Руснацох. Ей тираж разпредади за барз кратки час.

Попри спомнутым, Ирина Гарди Ковачевич написала документарну радио-драму *Кридла за ангела*, и драму по роману Юлияна Тамаша *Аврааме, Авраме*, котры успишно виведзены на радио, а драмски текст *Брадавка* ей виведзены на радио и на сцени

Дваццац пейзаж приповедки-легенды котры обявени у кнїжки „Небо над Керестуром“ драматизавала и одглумела на Радио Новим Садзе по руски, а емитавані су и на Радио Кракове и Радио Братиславі. На РТВ Войводини зняты сій два монодрамы: „Наша Ирин“ (друга награда на Фестывале монодрам 2003. року, обявена у Шв. ч. 2/2006) и „Левоново войни“ (перша награда на спомнутым фестывале 2004. року, обявена у Шв. ч. 4/2006). З монодраму „Милионерка“ (обявена у Шв. ч. 4/2007) участвавала на Трецім фестывале монодрам 2005. року, дзе була комплетны автор и реалізатор. За тот фестывал написала и монодраму „Перша змена“, з котру освоюла першу награду 2009. року (обявена у Шв. ч. 2/2010) „Оштри угел“, виведзену 2013. року. З конкурса РНТ „Петро Ризнич Дядя“ и НВУ „Руске слово“ у часопису „Шветлосц“ ч. 3/2003. сій обявена драма „Квартель“.

Прешпивала по руски антологию македонскай поэзії „Писня жемі“ („Руске слово“, 1986), а составала и антологию рускай поэзії за дзеци „Хмара на верху тополії“ („Руске слово“, 1990).

Заступена є у слідуючых антологийних виданьох: „Савремена поезија за децу у Војводини“ (Сучасна поезия за дзёци у Войводини) (1974), Ј. Тамаш: „Булке са усана“ (Пипине зоз гамбох) (1977), Г. Арсовски: „Блескот над рамнината“ (Бліскавки над ровніну) (1975), Ј. Тамаш: „A messzeség virraszta“ (Ровніна стреже) (1984), Дю. Папгаргай: „Антология рускай поэзії“ (1984),

5 Мікола Шанта: ЧУДО НАВОЛАНЕ ЖИВОТ (Ірина Харди Ковачевіћ, *Скаске*, превела ауторка, Градска бібліотека, Нові Сад, 2009), зоз сербскага преложела Ірина Гарди Ковачевич, „Шветлосц“ ч. 4, октябр-дзецember, рок 2010, бок 522.

Мирослав Настасијевић: „Између стрњика асфалтни сјај“ (Спомедзи сцернянкох асфалтни бліск) (1984), Петро Трохановський: „Мамко, куп ми книжку“ (1995), Оливера Шијачки: „Очи равнице“ (Очи ровніни) (1998), Владимир Кошић: „Жута причест“ (Жовта причасц) (2003), Юлиян Тамаш: „Ошлепени соловей“ (2005), Јулијан Тамаш: „Ослепљени славуј“ (2009), и ище дзепо ёдних виданьох на веџай язикох у жеми и иножемстве.

Вериме же Ирина Гарди Ковачевич ма ище досц творчей енергії, та и як авторка нових літературных творох и як літературна критичарка у наступним періодзе да свой творче доприношеннे розвою літератури на руским языку.

Театрална діяльносц

Учасць Ирини Гарди Ковачевич у нашым театралним жывоце почина 1965. року, тэди кед почала робіць як новинарка. Тэди вона пришла до страдку помедзи дакедишніх школьніх школярох Гімназіі зоз руским наставным язіком, основаней 1945. року у Рускім Керестуре. Тэраз тоти дакедишній школьніе постали новинаре, котры воспітавані так же бі були креатаре и ношітэлс культурнаго (та и театралнаго!) живота у страдкох у котрих жыю. У Редакцыі новинах „Руске слово“ у Рускім Керестуре тэди робілі: Мікола Скубан, Владимир Гаднянски, Дюра Папгаргай, Дюра Латяк, уж до тэди познаты театралны аматэрэ, котры тримали же им театрална діяльносц нелем любов, але и обязка. Таке чувство пренесли и на свою нову колегінню Иринку.

Спочатку Иринка почала лем глумиц. Ангажовал ю 1965. року редакцийни колега Дюра Папгаргай як режысер театралного фалата „Зла жена“ Йована Стерій Поповича, дзе достала улогу Султани. Концом истога року Папгаргай ю ангажовал и до театралного фалата „Аналфабета“ Бранислава Нушича, а рок познейшэ бавела Дзивку у театралным фалаце „На дну“ Максіма Горкаго, котры поставил на сцену Петро Ризнич Дядя (але не и докончел, пре несподзівану шмерц на самей пробі, та го докончели сами аматэрэ).

У 1966. року Иринка ше лапа и до режырання. Поставела на керестурску сцену театрални фалат Ігора Торкара „Цифрована лабда“, чия преміера виведзена 8. мая спомнутого року. Представа позитивно оценена, та керестурскі аматэрэ з ню госцювали у Бікічу и Шидзе. Слідующаго (1967) року поставя у Керестуре театрални фалат Жака Конфіна „На струду ше региструем“, чия преміера виведзена 29. януара 1967. року, а 26. фебруара спомнутого року керестурскі аматэрэ ю виведли у Коцуре. После того Иринка направела трирочную паузу у театралнай активносці. За тото існовала обективная причина: то бул час кед ше „Руске слово“ поступно селёло до Нового Саду, же би 1968. року селідба була закончена.

У 1969. року. новинаре „Руского слова“ ініцырую сноване Аматэрского руского театра (АРТ) „Дядя“ зоз шедзискому у Новім Садзе, а сценамі у Рускім

Керестуре и Новим Садзе. Медзі першым членамі Новосадскай сцены була і Иринка. Одбавела замерковану улогу Дзівкі 1970. року у представі „Поліцае“ Славомира Мрожека, у режыі Івана Іванча як гостя зоз Украінскаго народнаго театра з Пряшова, зоз котру члени Новосадскай сцены освоесли першое место і златну плакету на Союзным фестивалу драмских аматерах тэдышнай Югославії, отриманым на Хвару. Рок познейшэ новосадски аматере виведли театралны фалат „Романов и Дюлиста“ Пітера Юстинова, у режыі Михайла Тошича, режисера з Београду. Иринка у нім одбавела улогу Були.

Медзитим, любітэлем рускага театралнага аматеризма длugo осталася у паметаню Иринкова маестрално одбавена улога Жовтей у театралним фалаце „Жовта“ Гордана Міхіча. Зоз туту улогу вона вошла до шора наших найвизначнейших глумицох свойго часу, як цо то Ана Рац, Ана Дудаш, Любіца Дудаш, Ирина Олеяр і другі.

Треба ту спомніц же Иринка одбавела і вельке число улогох у радиодрамах по рускі і гумористичнай емісіі „На габох музыки і гумору“, котру ушорйовал наш познаты пісатель, учитель, новинар і театралны діяч Штефан Гудак. А, як пісателька, авторка ё і вецей драмских творох.

Дружтвена діяльносц

През вецей дэценіі Ирина Гарди Ковачевич присутна і у нашым явным культурным живоце. Стрэгаме ю часто у рускіх радио-емісійох, з часу на час і на тэлевізіі у емісійох культурнага змісту, а тиж так і на боках наших новінох „Руске слово“, дзе віноши свойо видзене, вязане за обставіні у нашым культурным живоце, або оценюе нашо культурні події.

Иринкова учасць замеркована і у Дружтве за рускі язык, литературу і культуру у Новим Садзе, у Рускай редакцыі при Тэатралным музею Войводини, у управнім целу Рускага народнага театра „Петро Ризнич Дядя“ у Рускім Керестуре, а ёй думане ше почитуе і у одвитуючых целох нашага Национальнага совіту. Отверала вецей нашо малярски выставі, Фестываль краткіх театралных формох „Дюра Папгаргай“, котры ше отримуе у Новим Садзе, направала меморіяльні каталогі „Дюра Папгаргай“, котры за пригодну выставу того, 2014. року под час Драмскага меморіалу „Петро Ризнич Дядя“ объявили Завод за культуру войводянскіх Руснацох і Тэатралны музей Войводини. З ўдним словам, Иринка, як птица фенікс, пасле пензіоновання „виросла як з пірні“ і постала такпоевесц непрерывно присутна у веліх сегментах нашага культурнага живота: як пісателька, як драматургіня, як редакторка, як сотрудніца у дзепоецных капиталных публікацийох, як колумністка, як авторка текстох за музичні композіцыі, виводзеніх на „Червеней ружі“, на „Червеним пупчы“ і на „Ружовей заградкі“, і як явна культурна роботніца.

Така ёй вельорочна активносц нє могла остац незамеркована. Напроців! Доказую то и дружтвени припознаня, медзи котрима найзначнєйши „Искра культуры“, медзинародна награда за литературу „Александер Духнович“ и награда Дружтва новинарох Войводини „Златне пирко“.

Велі ше можу опитац же як Иринка могла посцигнуц шицко тото, и попрі тим же є одата жена, мац тераз уж одхованих двох дзивкох, газдиня у обисцу и баба своім унуком. Як одвіт на тото питане можу нам послужиц тоти ёй слова, значни и нешкa, гоч су висловені пред пейцома роками:

„Віше сом жила єдноставно, граждански, дзе жена слуп фамелій: варим, пейглам и рапбем, пораім и робим шицко цо и шицки други жени. Алс я мам ише цошка: я читам, пишем, голем кеди-некеди водзим розгварки звонка пияцу, квартелю, фамелій, стретам ше зоз людзми цо маю ідеї, креатывними, порихтанияма сцец и робиц иншe окрем того цо сцу тоти з котрима жием. Мам задовольство пойсц на стретнуца дзе ше одо мн€ очекує дацо повесц, поручиц, претолковац. То ме трима на поверхносци и дава сили старац ше непрерывно буц активна у живоце, та уж кельо ми ше уда.“⁶

Ђура Лаћак

КА 70-ГОДИШЊИЦИ ЖИВОТА ИРИНЕ ХАРДИ КОВАЧЕВИЋ

Резиме

Рад је посвећен Ирини Харди Ковачевић поводом њеног 70. рођендана и обухвата преглед њеног кретања и напредовања у новинарству, затим књижевног стваралаштва (поезија, проза, критика, рецензије, репортаже, редактура), позоришног (драматургија, глума и режија), те друштвено-политичке и културно-уметничке делатности међу Русинима и у широј друштвеној заједници.

Djura Laćak

TOWARDS 70TH ANNIVERSARY OF IRINA HARDI KOVACEVIC`S LIFE

Summary

The article, dedicated to Irina Hardi-Kovačević on the occasion of her 70th birthday, gives a survey of her development and advancement in journalism, of her literary work (poetry, prose, critique, reviews, reports, editing), her work in theatre (drama, acting and directing), as well as of her social, political, cultural and artistic engagement among Ruthenians and in a broader social community.

6 Є. Перкович: Превозидзена суста – освоеная шлебода (розгварка з новинарку, писательку и глумицу Ирину Гарди Ковачевич), „Шветлосц“ ч. 1/2010, боки 92100)

Мелания Римар

ИРИНА ГАРДИ КОВАЧЕВИЧ РОСЛА У „ЗАГРАДКИ“

Абстракт: До літератури за дзэци писателька Ірина Гарди Ковачевич почала уходзіць ішце як школьніца. Так як і озда шыцкі нашо поетове, і вона перши стихі написала і послала до часопису за дзэци „Піонірска заградка“.

Ключныя слова: „Заградка“, часопис за дзэци; пісні за дзэци, приповедкі, драматычныя сличкі, руска література за дзэци.

Опактываючи стари числа таго нашого ёдинога часопису за дзэци по руски, дознаваме же Ірина була ўнікальна вредна сотрудникца ішце 60-ых роках прешлого віку. У майскім чыншле 1958. року обявіены ей два пісні: „Май“ і „Погубена годзіна“ і новинарска вистка „І мі члени фото-клубу“, а подпісана ё як *Ірина Вл. Гарди, уч. VII б класи, Рускі Керестур*. У жнів'ярскім чыншле „Заградкі“ у рубрицы „Піоніры сотрудникца“ Ірині Гардіёвой, школьніцы осмей класі, обявіена пісня „Морій“.

І кед цалком виросла зоз дзівчатских сукенкох, предлужела пісац за дзэци. Як барз вредна сотрудникца, 1964. року (теды уж дваццорочна дзівка) Ірина дастала Допісавательскую легітимацію, а таке припазнанне часопіс дадзельцовала за найменей три обявіены роботы у ўнікальным школскім року. Вона у кождым чыншле мала пісню: у жнів'яре „Хто цо заслужел“, у фебруаре „Шыва птичка“, у марцу „Дзеячка“, у апрылу „Несташносць“, у маю „Страцены ципелкі“ і у юнію „Одпочивок“. Теды легітимаціі дастали і Янко Фейса зоз Нишу (наш познаты поэт там робел як учитель), Владимир Ната зоз Загребу и Мікола Скубан зоз Руского Керестура.

Потым ёден час пісала поезію за старших, але ше знова врацела гу малым читачом, та ей 1976. року обявіена збирка пісньох „Тисяч радосці“, У тым періодзе озда була і найбажнейшая інспірована творы за наймладших, прыпатаючи ше як рошню, як ше бавя і як разумную і мудрую ей власні дзэци, та 1984. року обявіела кніжочку „Бавіска“, і вец 1987. „Куцік мудросці“, Окреме тоти два насловы були барз драгоценныя вихователькам у предшкольных установах у рускіх оддзеленьях. У „Бавісках“ интересантно потолковане як ше дзэци маю бавіц, а же би почали, першне шлідзи розчитоване, цо поетеса вискладала гу кождому бавіску. Телько бавеня у ўнікальны і зоз ўнікальную кніжочку наіншце велька помоць рускім дзецям і учителькам.

Кед ріма гладка і кед стихі легкі чечу, дзэци их швидко науча напамят, та през рецитоване, цо вшеліяк воля як кед ше им бешедус и толкує, науча цо

квашне, цо сладке, горке, жимне и горуце. „Куцик мудросци“ ище једен вельки дарунок наймладшим, ище једен Иринков оригинални твор.

До поетеси виросла у „Пионирскай заградки“ и по нешка є медзи найвреднейшими сотрудниками того часопису. У веліх школских роках ані єдно число „Заградки“ не було без єдней лєбо двох писньох Ковачевичовей. Участвовала и на „Заградкових“ наградных конкурсах за кратки приповедки, писала и драмски слички, прешпивйовала писні сербских авторох, а школскага 1994/1995. року и ушорйовала тот наш часопис. Полни шейсц дечени ёзбогацавала його змисти, та так и руску литературу за дзеци.

После кнїжки Мирона Будинскага „Воден'чка на стриберним потоку“, мали читаче не мали нови сказки руских авторох. Ирина Гарди Ковачевичова почувствовалася же тому „пражніну“ цо скорей треба виполніц, а як иншак кед не шеднуц и написац сучасны сказки. Року 2007. обявена ей кнїжка „Дванац сказки“ по руски, а вец о два роки исти сказки преложени и обявени и по сербски.

Композиторе велі ей писні пооблекали до нотох, та поетеса роками присутна на манифестації дзецеох „Червене пупче“, а озда ані єдно руске дзецко у остатніх даскелью дечених не виросло, а же би не знало шпивац „Тисяч радосци“ – шпиванку зоз хтору ше роками завера найкрасаше и найвеселаше музично-танечне швето на Фестивалу „Червена ружа“.

Зоз таким длугим и плодним сотрудніцтвом зоз „Пионирску заградку“ и „Заградку“ цеша ше, попри Иринки, ище лем даскелью нашо писателе.

Меланија Римар

ИРИНА ХАРДИ КОВАЧЕВИЋ ЈЕ РАСЛА У „ЗАХРАТКИ“

Резиме

У књижевност за децу Ирина Харди Ковачевић почела је да улази још као ученица у основној школи. Прве стихове објављивала је у часопису за децу на русинском језику „Пионирска захратка“ далеке 1958. године и остала је једна од највреднијих сарадница до данас (шест деченија). Било је година када је у сваком броју часописа објавила и по две-три песме, како за најмлађу – предшколску дечу, тако и за тинејџере. Пише и кратке приче и драмске сличице, а на многе њене стихове композитори су написали музику, те се и данас ове дечје песме емитују у радио-емисијама за најмлађе. За „Захратку“ је правила избор и преводила поезију и прозу са српског на русински језик, а једно време је и уређивала часопис. Мало је русинских књижевника које краси тако дуга и плодна сарадња са часописом „Пионирска захратка“, сада „Захратка“.

Melanija Rimar

IRINA HARDI-KOVAČEVIĆ GREW IN „ZAHRATKA“
Summary

Irina Hardi-Kovačević started writing for children as early as a pupil of elementary school. The first verses she wrote were published in children`s magazine „Pionirska zahratka“ (The pioneers` Garden) a long time ago, in 1958, and since then she has remained one of its most diligent collaborators (for almost sixty years). For many years, she used to have two or three poems published in each number of the magazine. They were written for the youngest – preschool children, as well as for teenagers. She writes short stories and sketches, and her poems inspired composers to make children`s songs which can be heard in radio shows for children. As a member of the editorial staff of „Zahratka“ she used to choose and translate poetry and prose from Serbian language into Ruthenian, and for a time she also edited the magazine. There are not many Ruthenian writers who have had such a long and fruitful cooperation with the magazine „Pionirska zahratka“ which in the meantime changed its name into „Zahratka“.

Мр Гелена Медеши

ЯЗИЧНИ ПЕРЛИ НА КЕРЕСТУРСКИМ НЄБЕ

(Ирина Гарди Ковачевич, *Небо над Керестуром*, „Руске слово“
Нови Сад, 2012, б. 266)

Абстракт: У тексту дати приказ язика и стилу писательки Ирины Гардийовей Ковачевич у кнїжки „Небо над Керестуром“, з окремну наглашку на красу чистей рускей бешеди и покус архаїчных словох и виразох.

Ключни слова: руски язик; стил; архаїзми

Ище на швижу друкарску фарбу пахла кнїжка кед ми ю, з радосцу, на дарунок принесла почитована авторка, Керестурска родом як и я, и на перши чисти бок записала: „Даруем ци цали мой Керестур. Будзем щешліва кед у нім найдзеш и фалаток свойого“.

Длugo сом з окремну увагу и уживаньем читала приповедку по приповедку *З двора, Зоз шора, З валалу, Зоз забуваня и Зоз паметаня*, же би ми цо служей тирвали чаривни хвильки, чувства, подїи и добре познати особи хтори ми авторка, як дар Божи у капки роси на окляпнутим лісточку, так глїбою пригадала. Вони ожили у моїм далеким здогадованю на дзецинство, бо авторка и я дзешка иста ровень, але тераз, у узретих роках, зошицким ми иншак випатра и любов, и поцерпане, и нєнависц; иншак розлучуем добре од недобого, иншак патрим на чуда, окреме на чудо хторе воламе живот. По небесних польох пробовала сом виорац ище даяки фалаток керестурскаго усного нашлідства хторе авторково искусне пирко можебуц нє засцигло призначиц, але ше ми, як чуварови язика и по образованю и по вocationi – нє удава одорвец ше од того найманентнейшаго средства зоз хторим Иринка Гардийова Ковачевич престарла пред нас свой Керестур: од язика.

Але, язик у творчим Иринковим опусу, поправдзе, нє лем звичайне средство за преношэнс думкох: вон размахуе кридла ей имагинації, малюе живописно и пестро ей описы, загадочно але животно мудро – як добри родитель або школёни методичар – подучуе на концу скоро каждэй приповедки, дава пах старини обычайом хтори би этнологом мог буц лакотка, понука психологом и педагогом як маю вивесц нєборакох на „пут спасения“, а лексикографом аж! Язик пребогата прискринка хтору би чувац, але нє замкнуту и занягану, але ю

цо частейше отверац, виберац з ней драгоценны прикраски, припинац их на себе и гордо ше у ніх пишиц.

Меновнікі хторим младше генерацийне пасмо, окреме з урбаних штредкох вецей ані не зна праве значене, у висловох авторковых юнакох находза праве место. Так медзи німа и залетнік, и губибанда, и шапутрак, и шванцар, и ломпов. Вжал ше у приповедкох и серсан, и тирсовка, и керепкаадло, и ошторгель, и шаланти, и клапачка, и кияк, и опута. Було нагвалт и розпуки, и огварки, и потвори, и пахоти, але и рахункошох, и подбочнікох, и подпори, та баламути, гандри, погони, черфи и – гайды.

З прикметніками Иринка Гардійова Ковачевич наисце незвичайно уdatno байлагуе: злуче их з меновніками так – же вони доставаю зошицким иншаку ниянсу у значеню. Жена зна буц самотна, загуляна до хустки або огепана до хусточки, спораена и статочна, приданнейша, осетена. Дзеци звичайно узваряни, постлукани, склубачени, але и усердни, а знали буц гнєтка аж и захорени. Облаки часто смольгави, клотово надраги як бештоловани, шапка найчастейше барапкова, бависко купче, баба закутна, а слово зна буц, боме, и приkre.

Медзитим, авторково стародавни діеслова – то тоти язични присмачки цо целей кніжкі даваю и пах и смак правей рускосци. Бо, прави Руснак зна часто страніц од дакого, зна го дацо и корциц, люби повизитирац и вец завиніц дацо, зна и кривоциц, и вигараздовац, и звіргліц, и поштрофац дакого, одгражсац ше на дакого, але и звітяжиц дацо, стрезц за даким и стирмиц над дачим, викухтарц дацо, дуловац, ловдозовац, мулатовац и – на Бога ше уповац. Кед ё не бизовни, двої себе, одмага ше од дакого, не призна ше, уніма ше док ше не доисци же є валушни провадзиц з мастком же би ше спомог. Не дзечне Руснак поставка, будзе ше кудовчиц кед треба, а прец ше з даким без потреби – лем кед муши. Ругац на Бога – ані захировац! Ханац ше до роботи, приобриц до обисца, бидкац ше кед ёст прецо, достац ше до дакого, але не злашиц ше на люцке, гибаль ше дацо пришкапи саме. Фукнуц до пеца ствар хтору вецей нікому не треба, а лампу зафукнуц най ше не троши велью витриону, схадзац ше на драже кед по валале дацо згуркнє, заджубац дакого, подзец ше дагдзе, класц на дакого и рихтац дакого, зобрац ше за даким, очаяц ше зробиц дацо вельке, спояц ше, конац, зачитовац дакому дацо, надмануц ше. Гоч ше му не вше злюби, поможе и сукац цывки кед кросна розложени, преберац нічельніци кед ше снуе, одмасковац основу кед ше тка. Не припада му чежко ані чествовац дакого, ані верестовац, ані кед час – водзиц ше з даким.

Нашо метафорични виразы Иринка Гардійова Ковачевич тиж не занягала: не хпала их нароком як прикраску до приповедкох; вони ше сами питали до контексту там дзе им швечи буц, бо школяре уча разедну док ше им дябліки не почню вишац на павучайки; знаю гнєтка влапиц/принесц дому барапа; правиц котлікі за котлікане. Найволели ёсц пупок з хлеба, кухтарц по столовей

ладички; спущовац баби клоче; збивац мацери жырячку з кочергу же би пред пальом упекла белюши; буц на завадзе. Одкеди швет шветом, малим дзецом знало спаднуц з оч, знали буц на очи шумни, але ше им дзекеди не могло ради дац. Школу ше виходзело, хижу ше дало до таргуту, було у валале и хижи на ключ, жени ше вивязовали на пицок, жито знало буц збите на ногах, ишло ше гу домови, а дакого гнётка и кандуру прескочел.

Же би нам слика була паметлівша, авторка нам часто поровновала поняца: було то як под венцом; чекали як по младей; ...легучка, як кед би ю виткали сами лепетки; плакала ...як цихи дыждж у ярней ноци; окляпла як з врацу воду прелята; одбивал таки думки як допиты конъски мухи.

Верим же думки животных мудросцох, як коруны змиисту скоро шицких приповедкох, длugo останю читательлюм у паметаню:

И наисце то було чудо. Єдно з тих котри доживюсме каждодньово, як цо доживюсме и чудо живота, лем же их не препознаваме. Треба лем дацо ѹциро пожадац, та ше и вселена постара помогнуц же би ше воно витворело;

Кед ше дацо чува у души, воно тирваше од паметаня;

За успих найважнэйшее буц окружени з тима цо ци помогню досягнуц верх твоїх можлівосцох;

И нешка мож у керестурским хотаре наисц на таки камени крижы на котрих мож прочитац хто их и кеди подзвигнул, але анё на єдним не пише яки то грихи сцел випокутовац зоз нім том цо го дал поставиц;

А хто то зна, хто яки причини ма цешиц ше у дачим, и хто ма право пресудзовац цо то дакому красне або важне;

Каждса зависц віше нацагує ненависц на того кому ше завидзи;

То и теди любов, кашель и худобство не мож було скриц;

Нігда зме не сами у своїм нещесці, над нами ест якаш сила хтора нас виведзе зоз шлепей улічки до хторей зме заблукали;

У каждим миру ключка зародок немира, у каждим щесці тлесе нещесце;

Жывот их преівечел же шицко раз придзе на наплату, та и нашо грихи и нашо добри діла;

Та кед чловек за дацо очерда душу, тому драгоценосц од Бога дату, томо цо нас твори чловеком, траци и царство небесне.

Язык Иринки Гардийовей Ковачевич то язык тот керестурски – давни; розприповедани, а чисти як слиза, ніжни як мотильово криделка, благи як цепли витрик у вербинкох. Ні гу кому прикре слово. Розумене за каждого, як ліковите желе на поранену душу. Але, як авторка гвари, кед же над Керестуром пльіваю у вичносци души його дакедишніх жительсьох, най би ше души тих цо на силу виселені и цо трагично скончели, голем ошміхли же им зоз тоту книжку направеви мали спомин.

Подаровала ми авторка цали свой Керерстур, а я нашла у нїм фалаток
својого. Фалаток мојого Керестура то њого јазик, хтори ше помали селї лебо на
теметов, лебо на небо.

Мр Хелена Међеши

ЈЕЗИЧКЕ ПЕРЛЕ НА КРСТУРСКОМ НЕБУ

Резиме

У тексту је дат приказ језика и стила књижевнице Ирине Харди Ковачевић у књизи „Небо над Керестуром“, са посебним освртом на лепоту помало заборављеног чистог русинског говора и помало архаичне речи и изразе како би се душе његових некадашњих становника које плове у вечности бар на тренутак осмехнуле да им је са овом књигом начињен мали помен.

Mr. sci. Helena Medjesi

THE LANGUAGE PEARLS IN THE KERESTUR'S SKY

Summary

The article shows the language and style of writer Irina Hardi Kovacevic in her book „The sky above Kerestur“, with special review at the beauty of almost forgotten pure Ruthenian speech and little archaic words, in order to smile for a while the souls of former citizens that sail in the eternity – for the small mention is given them with this book.

Любомир Медеші

ВОСПИТАНС ЗОЗ СТРАХОМ У РУСКЕЙ ТРАДИЦІЇ

(Ірина Гарди Ковачевич, *Небо над Керестуром*,
НВУ „Руске слово“ Нови Сад 2012)

Абстракт: Културна традиция етнічній заєдніці (колективне знання) дефинує чловеково одножене гу животу. Попри фамелійного воспитаня, колективне знання то першеннє средство за формованс характеру особи хторе ше найчастейше преточе до нормох. Єден з інструментох применьюваня тих нормох посцигує ше през грожене зоз дачим непознатим, митологийним, таким цо достава персонификовану форму, а приклад хасновання страху як воспитней мири найдзены у книжки Ірини Гарди Ковачевич „Небо над Керестуром“.

Ключни слова: Ірина Гарди Ковачевич; руска традиция; страх; грожене; митология

Руска усна колективна (народна) творчосць богата и очиглядно же заслужує векшу повагу як сёй по терац дате. И попри тим же уж нателью добре познати и вианализовани записи Михайла Врабеля, Володимира Гнатюка, Винка Жганца, Дюори Биндаса, Онуфрия Тимка и дзепоедных других у велькай мири помагаю зачуваць, вредноваць и похопиць руску усну традицийну культуру, ище віше не до конца препознате и по вредносці прилапене заєдніцке знане акумоловане у рускей етнічній заєдніці.¹ Тото заєдніцки витворене знане, то *мудросць хтора*

1 Михайло Врабель, „Русский соловей“, Народна лира или собрание народных пѣсней на разныіх угро-русскіхъ нарѣчіахъ, Унгвар 1890; Володимир Гнатюк „Етнографічні матеріали з Угорської Русі“, т. III, „Етнографічні збірник“, IX, Львів 1900. и „Етнографічні матеріали з Угорської Русі“, т. VI, „Байки, легенди, історичні перекази, новели, анекдоти з Бачки, „Етнографічний збірник“, XXX, Львів 1911.2; Д. Биндас и О. Костельник: „Югославянских Русинох народни писні“, Руски Керестур 1927; М. Мушинка, Спільні і відмінні риси у фольклорі русинів Пряшівщини і Войводини, Традиційна культура. Матеріали зоз Совітованы о традицийнай култури войводянских Русинох и Українцох котре отримане у Новим Садзе и Руским Керестуре од 30. юния до 5. юлия 1970. року. Нови Сад 1971, бок 100-123; О. Зилински, Народни балади бачванских Руснакох, „Шветлосц“, 4, Нови Сад 1973, бок 464-482; М. Яценко, Володимир Гнатюк и бачвански Руснации, Руски народни писні у записох В. М. Гнатюка, Нови Сад 1972, бок 239-265; Д. Латяк: Народни приповедки бачванских Русинох. По етнографійних матеріялох Володимира Гнатюка, Руски Керестур 1967; Руски народни писні у записох В. М. Гнатюка, Нови Сад 1972; Vinko Žganec, „Pjesme jugoslavenskih Rusina“, Zagreb 1946; Онуфрий Тимко: „Наша писня“, Зборнік народних и популярних писньох югославянских Русинох (зоз нотним укладом, текстами и музично-етнографичну научову документацию), I-III, Руски Керестур 1953-54; F. Tichy, Po stopach V. Hnajuca v Bâcce a Sriemtu, Науковий збірник Музею української культури в Свиднику, 3, Пряшів 1967, бок 112-126.

Комисия за приріхтоване науковых виданьох при НВП „Руске слово“, у склопе приріхтованя монографії „Народна творчосць югославянских Руснацох“, 1970-тих организovala акцию на

часці культуры, часці одредзеного уровню вредносцох. До тих вредносцох хтори одредзую етнічны заедніцы ище припада язик, звичаї, нормы и материялни добра хтори ше преноша з ёднай особи на другу особу, и з ёднай генерацыі на другу генерацыю.

Понеже культурна традиция дружтвеного штредку, а ище вецей – етнічнай заедніцы, дефинуе чловеково одношэнне гу животу, цо би ше поведло, дефинуе виражени особныя характеристики, як цо то чесць, гамишносць, роботносць, гербносць, почитованасць, заедліўносць ітд., виходзі же попри фамелійнага воспитання колективнве знанне то першэнствене средство за формованасць характеру особы.² То тата мудрасць заедніцы зоз хтору ше виградзус одредзене справаванасць членох. Так донедавна, а у дзепоедных руских обисцох то ище и нешкса, страх од колективнага посудзования преношэл ше з родичнох на дзеци: „Меркуй на себе, же бим ше не ганьбела пре це на цали валал“, знала маць наказаць свойому дзецьку. Гроженасць зоз „ганьбу на цали валал“ мало упліў на дзеци не зробіць даць недобре, даць по чым би була охарактеризавана цала фамелія.

Гоч припаднікі свідомі того гоч не, одношэнне у етнічнай заедніцы медзисобно и гу людзом другей культуры вироятно понайвецей дефинаване праз виградзене колективнве знанне, колективну мудрасць як часці общай культуры.³ Ёден з прикладох при Руснацох то обще прилапена неформална норма, же гу власцом треба буць потульны и на таки способ зачуваць ше. У рускім колективным/народным паметаню спомінаю ше часі кед рускі валали остали зачуваны лем дзекующи схопнісці буць неутралны (гоч Руснацы були пануючым власцом ище як подозрівы), и вислужыць тато и гевто войско: у Мадярскай буні 1848. року, под час обидвох шветовых войнах 1914-1918 и 1941-1945, у часе розпадования Югославіі 1990-тих. Правда, о тим ше нізечнє приповеда, знова пре одношэнне гу актуальней власці, або пре особныя причини, бо страх од можлівых пошлідкох базаваны на прейдзенім колективнім искустве. Ёдна руска присловка виглашуся же „не хпай главу дзе ше пси грижу“ (бо останеш покусаны).

зазбераванню рускай уснай творчосці. З тай нагоды зазначены богаты материял котры ілюструе пеставанне старых, традицыйных творох, але і богату нову творчосць вязану за традицыйныя мотывы і формы, лябо аж цалком новыя формы. Окрэме драгоценныя записи придал Мікола Каменіцкі зоз Коўпра, понеже там усна творчосць ішце віше была найживіша.

- 2 Емануэл Кант (1724-1804), немецкі філозоф, тримал же медзі іншым особу творы чутвство віні, страх од гриха (гриха не лем як рэлігійнай формі, але совісці), а Зігмунд Фройд (1856-1939), творец модернай психоаналіза, кладзе ў подсвидомосці страх од трачэння любові з боку „вонкашнага авторытата“ (родителя, заедніцы) як моцны фактор хтори одредзуе справаванасць, поступкі.
- 3 „Культура може буць барз стабілизуюца моц за заедніцу и може даць чутвство континуітету. Медзитим, культура може буць сила хтора віволюсе непорозуменення і зражэння медзі розличнімі групамі“ (Diana Elizabeth Kendall, Sociology in our time, 2nd Canadian ed., Nelson Thomson Learning, Scarborough, Ontario 2000, 65).

Колективне знане и мудросць ше найчастейше формує до нормох, неформальных правилах справавання. Дзекеди ше то наволуе и морал. Тот хто потупи тоты нормы може обчековаць пошлідкі за свойя справоване и поступкі. Єден з инструментох вифорсировання тих нормох посцігує ше през грожене зоз дачым непознатым, таким цо достава персонифіковану форму, мітологійним. Найновши приклад хасновання страху як воспитнай міри мож наісць у казковых проповедкох и легендох Ірини Гарди Ковачевич под насловом „Небо над Керестуром“. Тематика хторей писателька пошвецеуе повагу барз стимулативно унапрямле читача зрозуміць руску усну традицию.

Гардійова успішно препознала колективне знане у форми уснай традиції як средство воспитання. Вона тот характер у рускай уснай традиції (знане своїх предкох) сконцентрировала до сучаснай літературнай форми. Не присвоююци колективне знане як свою креацию, туту заєдніцку мудросць вона по своём моделювала на хасен сучасного читача, але так, же бы не обезпечела вичносць очування рускай скарбніці од тотального щезовання. Лем сконцентрирована зоз имагінацию у уметніцкай (писательской) креациі. У прошивним, було бы ей легчайше лем записаць же „нашо людзе верели“ до дзвіней дзвівки у маку, железней баби у студні, железніх кольчатох внощи по драже, закутнай баби на уходзе до валалу, хованца хтори до конца лем зло приноши. Зложенша то робота потолковаць о чим ше роби. Положене до проповедки о хлапцови хтори не послухал та ше видрогірал у маку, або тому цо спаднул до студні, и тому цо вандровал по ноци итд., такволани рускі фольклорни празновірья дзекуюци Гардійовай оставаю паметліўши и источасно су веци не банални.

Колективни (народни) вереня не надармо. Віше маю одредзену функцыю, а то найчастейше настрашиць и на тот способ подучиць. Страх як воспитнне средство присутнне и у других сферах живота, у религії например, а страх у благшай форми ище віше постоі і у сучаснай формальнай образовнай системи. Страшене зоз кару, страданьем, плацене аж и зоз животом пре потупене нормы або розказу, у колективнай (народнай) творчосці нароком так формуловане же бы виволало моцны чувства. На тот, драстичны способ, паметане ше глібоко урезуе до свидомосці. Таку драстичну воспитнну форму, попри дзепоедных вереньях, находзиме и у рускай традицыйнай епіки о збойнікох.

Збойніцтво у рускай уснай народнай творчосці охарактеризоване як негативне дружтвенне зявене: збойнікі ёдза живых людзох, нападаю путнікох, уходза до обисцох, забиваю жертву, та аж и свойя супруги. И попри тим же збойніцтво ма прикмету борби за соціяльну справедлівосць, превладае воспитна нота же не треба похасноваць силу, та аж ані теды кед слово о соціяльным подярмованню: збойнік кончи на шибеніци пре зробене зло, зоз шмерцу син покаре родителя пре недостаточне домашнне воспитане, або син ноши вину пре оца збойніка:

„Гаї, буї, сину мали!
Кед бим знала будзеш таки.
Будзеш таки як ци оцец.
Вера бим це порубала.
Страком, враном розруцала!“⁴

Настрашиц дзеци зоз „страшним“ же би ше чували од даякей препасци, або настрашиц зоз вельку кару пре неморал (збойніцтво), виросло зоз заєдніцкого искусства хторе ше пресцера дзекеди през вецей генераций. Виросло зоз спознання же до чого шицкого недоброго може присц кед ше на себе не меркус. А оддаліц нёволю, як то выражене през колективну (народну) мудросц, найлепшэ зробиц зоз превентыву. Страх ту похасновани як средство превентиви же би до злого нё пришло. Страх би мал подучиц, воспитац, тримац припаднікох заєдніци у рамикох моралу хтори тата одредзена заєдніца (териториялна, етнічна, национална, професийна, религийна итд.) виградзела як свою норму справованя. Норма справованя, понайвецей послухносц, гу старшим и гу власцом буц потульни, една зоз характеристыкох по хторых ше Руснаци препознаваю медзи собу, або их други так характеризую. При Руснацох буц потульни нё значи нё мац шмелосци. „Вдер з главу до мура, мур нё пребиеш“, гвари руска присловка, бо „зле ше зоз злим, а добре зоз добрым врача“ (тиж зоз рускай мудросци). И на концу, „меркуй о себе, та будзе з тебе“ ище віше ефикасна формула рускай традицыйней форми воспитаня дзецео.

Љубомир Мећеши

ВАСПИТАВАЊЕ СТРАХОМ У РУСИНСКОЈ ТРАДИЦИЈИ

Резиме

Културна традиција етничке заједнице дефинише човеков однос према животу. Поред породичног васпитања, колективно знање је најзначајније средство за формирање карактера личности које се најчешће претаче у норме. Један од инструмената примењивања тих норми је претња нечим непознатим, нечим што добија персонификован облик, а пример употребе страха као васпитне мере нађен је у књизи Ирине Харди Ковачићи *Небо над Керестуром*.

4 „Опришок Келеменік“ (Гнатюк, ЕЗ IX, бок 143).

Ljubomir Medjesi

THE FEARS OF RUSYN EDUCATIONAL TRADITION

Summary

Ethnic tradition can define and influence a person's life. Aside from family influence, which shape personal characteristics of an individual, the accumulated knowledge of community structures the norms based on the behavior of community members. One of the tactics which implement community norms is the fear of the possible consequences. In the case of the raising children a reverent awe of mythological creatures has an impact. An example could be found in the book *The Sky Above Kerestur* by Irina Hardi Kovacevic.

Пияти науково-фахови сход у Новим Садзе (2.12.2014)

Олена Планчак Сакач

ПАМЯТНІК У ШЕРЦУ

(Ірина Гарди Ковачевич, „Небо над Керестуром“, приповедки,
НВУ „Руске слово“, Нови Сад, 2012)

Абстракт: Прилог написани з нагоди обявйовання кнїжки „Небо над Керестуром“ Ірини Гарди Ковачевич и у ней дата анализа шицких приповедкох зоз кнїжки

Ключни слова: народни скарб, судьба, газдове, слугове, циклуси, дзецинство, урожай, дакедишній живот при Руснацах.

На шліду найлепших Костельникових приповедкох, у духу народней традиції, з любову з яку Керестур любел и Дюра Папгаргаї, у своєй найновішій кнїжки „Небо над Керестуром“ Ірина Гарди Ковачевич напише гевту неформальну историю своіого валала, яка осталася запаметана у народзе, у приповедкох и легендох, хтори зме могли чуц у дзецинстве од наших бабох и прабабох. Тот народни скарб авторка додумала и надбудовала з власним литературним талантом и зохабела своім краюном и своіому валалу памятнік у кнїжки, у писаним слове як тирваци шлід, бо кнїжка, як записане іще у Старим Єгипту, „вреднійша од шицких памятнікох прикрасених зоз малюнками, релєфами и дуборезом, вона сама твори памятнік у шерцу того хто ю пречита“.

Авторка у своїй кнїжки опише звичайних валалчаньох, гевтих хторих урядова история найчастейше не зазначае, але их народ памета, газдох и слугох, салащањох и бирешох, толвайох, широтки и жобракох, але з дистанци яка нужна писательови, по гевтей думки Бели Хамваша же „уметнік не потрафи предмет кед му є пребарз блізко, або пребарз далеско. Дистанца точка ясного видзеня, ясней акцій и ясней емоцій“.

Здогаднє ше Ковачевичова и на Немцах и Мадярох, хтори жили у нашим окруженю, та нам охабели и по даєдно слово и на трагічни судьби Євреях у Другей шветовей войны. Виприповеда велі судьби концізно, по правилу жанра приповедки, але упечатліво и паметліво, поетично и емотивно, з окремну естетику. Авторка віше на боку тих цо церпя, цо су уквилени, цо су означени, цо су худобни, бо худобство теди не мож було скриц, а худобни лем чесци мали и чесц мушели чувац. Кажде од живота достава лем тельо кельо може досягнуц и, нет легкей судьби, як у живоце, так и у тей кнїжки, а „Судьба и естетичне діло, и исто так як и даяки преділ або дія, або сам космос, може ше естетично вредновац. Успишна судьба витвори естетични вредносци, а неуспешна, заш,

повредзуе естетични вредносци. Чловек вреднүе судьбу, але же основа думки того вреднованя естетска, того ё нё свидоми“, гварел Хамваш. На шліду тей думки Ковачевичова витвори галерию естетизованих судьбах – Хлопску Кату, Вищир Пайташа, Борая з мачецом, Чаругову Макру, Єvreя Вилия, пароха Макая...

Приповедки Ковачевичовей пошоровані до пейзох циклусох, а кажды циклус ноши интересантны наслов – Зоз двора, Зоз шора, Зоз валалу, Зоз забуваня и Зоз паметаня. Упечатліві ту градіент з яким авторка организавала свою прозу, рушаюцы зоз найуздшого окружэння, з двора, та по забуце, як і символіка числа пейц. Число пейц ноши символіку людскага микрокосмоса, т. е. чловека хторы образуе пейцугелнік і представя совершенства, моц, круг і целосц. У греческо-римскай традиції то Венерово число, число любові і зединеня, свадзебне число. У хрыстиянскай традиції исную пейц чула, пейц Христово рани, пейц Мойсейово кніжкі...

Кніжка почина зоз дзецинством, бо „По дзецинству ше чловек позна, як по рану дзень“, гварел Джон Мілтон, дзецинство хторе було худобне и босоноге, але веселе тельо келью го дзеци у свой мрій могли додумац, радовац ше найдзеним препилком, голубчатом, заяцом, дозретым черешњом, орехом... Окреме упечатліве дожице простору у приповедкох Ковачевичовей, локалитетах керестурскага окраіска, долінох, лукох і пажицох, житних польох, Вепровацкай драги, Старога бегелю, Сейкох, керестурскага маконда, хторе намальовала з богатым колоритом як пейзаж у малярстве, бо дожице простору и примарне дожице у подобовей уметносці.

Остане записане и як старши дакеди воспітовавац дзеци зоз страшеньем – зоз дзиву дзивку у маку, зоз жэлезну бабу у студні, зоз жэлезніма кольчатми, же би ше знали чувац кед останю дома сами и справоўцац ше по неписаных правилах валала. Дзеци вчас дозревали, бо живот бул чежкі и обтерховани зоз кождоднёву роботу од вчаснага рана та по змерк, а паастака трапеза не віше була и наградзена з богатым урожайом, бо завишела од хвилі, од рока.

Найкрасшы приповедкі у тей кніжкі – „Златна нічовка“, „Хованец“, „Хлопска Ката і Вищир Пайташ“, „Бораї і маче“, „Жобрача гора“... Укажу ше нам розкошно велі судьбы Керестурцох у тих приповедкох, як слиki у калеідоскопу, задзвіння у поэтичным опису Ирины Гарди-Ковачевич – разходзеня, давеня, сцеканя, неставаня, одаваня, трагичны любові, бо теды родичи выберали хто з кім будзе жиц, а валалски неписаны правила були же богаты з богатыма, а бидни з бидніма. Заш лем у живоце чежину ма лем гевто цо чловек нё достал у коліски, але тото цо през власну амбіцию сам витворэл.

„Чловеково орудие хторе од шыцких других найвецей будзі надёю, безсумніву кніжка. Шыцко друге лем предложене його цела. Мікроскоп и телескоп предложене віда, телефон предложене гласа, далей маме плуг и меч, предложене рукох. Але, кніжка дацо іншэ, кніжка предложене разума и мрій“,

написал Улф Петер Халберг, а на шліду тей думки „предлуженс розума и мрії“ и найновша кнїжка Ирини Гарди-Ковачевич „Небо над Керестуром“.

Олена Планчак Сакач

СПОМЕНИК У СРЦУ
Резиме

Ирина Харди Ковачевич је у књизи „Небо над Крстуром“ написала неформалну историју свог села која је остала упамћена у народу, у приповеткама и легендама, а које смо могли чути у детињству од наших бака и прабака. Ту крстурску народну традицију ауторка је осмислила и надоградила својим књижевним талентом који ће у виду писане речи оставити трајан споменик у срцу сваког ко ову њену књигу прочита.

Olena Plančak Sakač

A MONUMENT IN THE HEART
Summary

In her book „Njebo nad Keresturom“ (The Sky Above Kerestur) Irina Hardi-Kovačević wrote an informal history of her village as it was remembered by its people, in stories and legends, which we were told in our childhood by our grandmothers and great-grandmothers. This national tradition of Ruski Kerestur was upgraded by the author's imagination and her literary talent which in the form of words will leave a lasting monument in the heart of everyone who reads her book.

Др Юлиян Рамач

НАРОДНА ПОЕЗИЯ У НАСТАВИ МАЦЕРИНСКОГО ЯЗИКА

Абстракт: Автор думаня же би у настави мацеринского язика требало велью частейше хасновац приклады зоз народней поезії, бо су вишпивани на жридловей народней бешеди, а и наводзене таких прикладох би при школьноро будзело векши интерес гу народней поезії.

Ключны слова: настава мацеринского язика, народна поэзия, жридлова народна бешеда.

За наставу мацеринского язика мame граматики и читанки. То и найважнайши приручнікі з мацеринског язика. У граматикох ше ту и там наводза и приклады з народных писньох, а у читанкох досц ридко находзиме и цали писні.

По нашим думаню народну поезию би у настави мацеринского язика требало велью частейше хасновац: з ёдного боку приклады з народных писньох то приклады на жридловей народней бешеди, а таки ілустрацыі у настави мацеринского, по нашим думаню, найлепши; з другого боку, при наводзеню прикладох вироятно би ше школьнорам пречитала и цала писня, з чим би ше при ніх будзел векши интерес гу народней поезії, хтору у нешкайшим чаше починаме занедзбовац.

Намира нам була пописац приклады з народных писньох хтори би могли быц хасновити преподавателем мацеринского язика у настави и обявиц их, а преподавателем дац тексты писньох у дигіталней формі. Медзитим, ішце не мame таки комплетовани рукопис народных писньох. Прето анё конечни попис прикладох затераз не можеме обявиц. Направели зме лем менши выбор прикладох хтори ту обяявюєме. Накадзи комплетеуеме рукопис писньох, доручиме го преподавателю ведно з пописом прикладох, а наздаваме ше же и обявиме кніжку наших народных писньох.

Морфология. З морфологіі ту наводзиме три приклады:

1. За старени форми локатива ўдніни на **-e/-e** меновнікох женскаго роду, які у сучаснай бешеди мame у синтагми *на драже, по драже: Панове, панове, пан Бог вас побие/за ту младу челядз цо у войне гине* (Гнатюк, ч. 291); *младосц myя як ми гине! / ... як том лісток на дубине!* (Бінд-Кост. 76-77); „*Гоч я и худобни, але сам хлап добри, / ходзим по шлебодзе як риба по водзе*“ (Гнатюк, ч. 135).

2. Архаични форми заменовнїка *том*: **та** „тота“, **то** „тото“, **ти** „тоти“ (форма хлопского роду, хтора би глашела **т**, не зачувана): *До дому, до дому, способни дзивочки, / ша уж нєт на небе нї єдней гвоздочки. / Лем та єдна була цо ясно швицела / би ше млада челядз дому розходзела* (Бинд-Кост. 92-93); *Паметай, дзивчино, на то єдно слово / цо сом ци го гварел кед зме були двойо!* (Бинд-Кост. 70-71, Тон ч. 64); *Не забувай, моя мила, на ти млади лїта / док нам була наша любосць у серденъкох скрита* (Бинд-Кост. 48).

3. Присвойни прикметнїки зоз суфиксом **-ин**, хтори у множини маю форму на **-ино**: *мацерин, мацерина, мацерино, мн. мацерино: Не моя вина, мацерина, / чом ме роботи не учела, / лем ме до карчми посыала, / же бим сї краине танцовала* (Бинд-Кост 33); *Попод наши облачок прелєцела сова, / иду ми на розум мацерино слова. / Мацерино слова як пахняце квеце* (Бинд-Кост. 39); *Здрави оставайце, мацерино праги, цо вас прекрачали мойо били ноги* (Бинд-Кост. 31-32, Тон ч. 206).

Синтакса. Зоз синтакси наводзімеме приклады за управянс (рекцию) и за безособни и инфинитивни виречения. У шыцких трох случаюх у народных писньох похаснованы народни форми, место хторых у сучаснай бешеди и литературним языку хаснуєме сербизмы.

1. Управянс. Дїеслово *вериц* „мац виру, буц прешвечені до дачого“ у прешлосци зме хасновали у акузативней синтагми (з директным обектом): *вериц Бога*, напр.: *Як то чежко, Боже, широти бидую, / бо их люцки людзе лем барз уквилюо. / Но том не уквилі хто лем Бога вери, / але их мало ест тей правдивей вери* (Бинд-Кост. 36). Нешка под уплївом сербскай синтагми *веровати* у кога/што ми хаснуєме синтагму *вериц до дакога/дачога*, та и наведзена синтагма нешка глаши *вериц до бога: Но том не уквилі хто лем до Бога вери*.

2. Даєдни безособни виречения нешка хаснуєме под уплївом сербскаго, док их у народнай поэзїи ище находзиме у жридловей форми. Таки виречения:

a) З дїесловом *нестац*: *Нестало пищалки, нестало уяша, / чекай, Яни, чекай, шак тебе биц буду / як циган куляша!* (Бинд-Кост. 118). Нешка под уплївом сербских виреченьох з особову форму дїеслова (*нестала је свирада, нестале су паре*) хаснуєме особову форму дїеслова *нестац* з номинативом: *нестала пищалка, нестал уяш*.

б) З дїесловом *шинїц* ше: *Добру ноц, мила моя, добру ноц! / Добру ноц, добрае шпи, / же би ци ше шинїли зо мну сни* (Бинд-Кост. 94). Нешка под уплївом сербскаго *ја сам сањао да..., ја сам га ноћас сањао* и под. хаснуєме особову форму дїеслова *шинїц* з номинативом: *же би ши шинїла зо мну сни*. Тих так место *мне ше шинїло* гуториме *я шинїл*, а место *мне ше з тобу шинїло – я це шинїл*.

в) Безособни виречения з опитну интонацию зоз значеньем „до (треба) робиц“: *Боже, Боже, цо мам робиц? / Чи ше женїц, чи так ходзиц?* (Бинд-Кост.

113); *Боже мили, Боже, / чо я будзем робиц? / Нес сце ми ягнятко / за овцами ходзиц. / Та чи го зарезац, / чи би го не предац, / а чи би Жидови / за паленку не дац?* (Тон ч. 5) Нешка под уплівом сербского, одн. виреченох шта да радим, да ли да га продам и под. барз часто хаснуеме виречена зоз словком *най*: *Чи най ше женім, чи най так ходзим? Чи най го предам, чи най го за паленку дам?*

Лексика. У лексики окреме интересантни стари забути слова, хторы у народнай поэзії часто слизковито илустрованы. Такі слова: **вименіц** „одкупиц, ошлебодзиц“: *A мац надумала же ме будзе женіц, / кед би ме з касарні могла гоч вименіц, / попредала два кравички, / преда и когута, / же би даяк вименіца / з касарні регрута* (Тон ч. 213); **гинуц** „препадац“: *младосц моя як ми гине! / ... Гине, гине и вигине / як том лісток на дубине!* (Бінд-Кост. 76-77); **зволя** „шлебода“: *Свою мацер [дзивка] уж зохаби, / ту и конец зволі, / одпітуюш од друзжкох, / та серденъко болі* (Тон ч. 202); **поваленіско** „од витру и дижджу повалене, полегнуте жито и др.“: *Кед пойдзeme кошиц то поваленіско, / віше глави дзвигаме чи уж конец блізко* (Бінд-Кост. 114-115). И велі други. У народнай поэзії находзиме и красни приклады з фразеології напр.: **(за)ламац ру(ч)ки** „з руками, целом виражовац вельку розпуку“: *Док миленка чекала, / нераз себе штывала, / але вчера престала, / ручки заламала. / Ручки свойо ламала / же ю матка одала, / а чи на то пристала, / ей ше не питала* (Тон ч. 283); **одпаднуц од шерца (сердечка) дакому** „престац дакого любиц“: *Выходзи мешачок и ясна Зорнічка, / вера, ми одпадла мила од сердечка* (Бінд-Кост. 64-65); **порадзиц себе** „знайсц ше, ришиц проблем“: *А я себе порадзим, / квочку себе насадзим, / а курчатка попредам, / фраерови тирко дам* (Бінд-Кост. 99).

Стил. Наведзме на концу и слизковити поровнаня и метафоры у народнай поэзії: *Попод наш облачок прелєцела сова, / иду ми на разум мацерино слова. / Мацерино слова як пахняце квеце* (Бінд-Кост. 39); *А чий же то легінь як ружа?* / Сцела бим го себе за мужса (Бінд-Кост. 40); *Бегель окопани, дзела нарихтани, / будземе ми падац як зоз дуба враны „будземе гинуц (у войни)“* (Бінд-Кост. 21); „*Гоч я и худобни, але сом хлап добри, / ходзим по шлебодзе як риба по водзе*“ (Гнатюк, ч. 135).

Метафоры: *Ей, одказал бим миленкей най ю главка не болі* (= най ше не стара), / *ша я придзем по покрэйтку лем док будзем на волі* (= док вислужим войско) (Тон ч. 111).

У статі зме дали лем ви rivki з народных писньох як илustrації дзепо ёдних формох, конструкцийох, словох итд. Надпоминаме ище раз, кажда така илustrація будзе слизковитша и паметлівша школьнім кед ше им пречита цала писня у хторей ше тата илustrація находзи. Прето ше з нашаго боку постараеме обезпечыц преподавателем и школьнім комплетнейши попис илustrацийох, як и зборнік наших народных писньох.

Скрацена

Бинд-Кост.: Южнославянских Русинох народни писнї. Позберили и ушорели Дюра Биндас и Осиф Костелник, Р. Керестур – Нови Сад, 1927.

Гнатюк: Руски народни писнї у записах В. М. Гнатюка. Зредаговал и до друку приготовел Дюра Латяк. Руске слово, Нови Сад, 1972.

Тон: Онуфрий Тимко, *Наша писня*. Интегралне видане кнїжкох I–III зоз преушорену нотну часцу и IV кнїжки як новим додатком. Руске слово, Нови Сад, 1989.

Др Јулијан Рамач

НАРОДНА ПОЕЗИЈА У НАСТАВИ МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА

Резиме

Аутор износи мишљење да би у настави матерњег језика требало чешће употребљавати примере из народне поезије: они су испевани на извornом народном језику, а уз то, навођењем таквих примера као и самих песама код ученика би се будио већи интерес према народној поезији. У чланку се наводе по неколико примера из морфологије, синтаксе, лексике, фразеологије и стила. Ауторова жеља је да направи комплетнији попис таквих илустрација за предаваче матерњег језика и да уједно припреми за издавање зборник русинских народних песама.

Dr Julijan Ramač

FOLK POETRY IN NATIVE LANGUAGE TEACHING PROCESS

Summary

In the article the author presents his opinion on using as often as possible the examples of folk poetry in the native language teaching process. He considers that such examples, written in the authentic vernacular, together with folk poems, might induce a greater interest in students for folk poetry. The article gives a few examples of Ruthenian folk poetry in morphology, syntax, vocabulary, phraseology and style. The author's wish is to make a more complete list of such illustrations for the native language teachers and, at the same time, to prepare for publishing a collection of Ruthenian folk poems.

Др Оксана Тимко Дітко

ПРИСЛОВНІКИ У РУСКИХ ГРАМАТИКОХ

Абстракт: Нет ані сто роки як вишла перша граматика руского язика. Вона не лем описала бешеду єднай гарсточки людзох одвоеных од бешедох свога походзеня, але и створела науку терминологию. После тей першай граматики вишли ішце два котри віше детальнейше и прецизнейше описовали язик. Нам ціль видзиц як ше меняло описане присловнікох у граматикох руского язика.

Ключны слова: присловніки, граматика, язик, терминология, суфиксі, применовніки, припадки, творене словах, парадигма, файта словах

У процесу стандартизації язика граматика важна и незаобиходна часц. Граматики, не лем славянских, але вообще индоевропских язикох, побудовани по углядзе на антични гречески граматики. Спрам уж розробленого моделу, граматики ше през час у дзепоедных часцох меняли, розширивали, дополнявали.

У сучаснай славянскай лингвистыкі велі авторе граматикох як окреме важне тримаю дзелене словох на пременліви и непременліви, точнейше – на полнозначни (автосеманічни) и неполнозначни (синсеманічни). Але, ані нешка нет заедніцца дефініцыя цо то файты словох, як ше их класификує и кельо их ест. Число им ше одредзуе од штири до штернац, а найчастейше ше рахує же их ест дзешец (меновніки, діеслова, прикметніки, присловніки, заменовніки, числовніки, применовніки, злучніки, викрічніки и частки або словка).

Ціль нашей роботы будзе поровнац як ше меняло дефинироване, описане и класификация єднай файты словох у трох наших граматикох.

Присловніки у традиційнай теорійнай граматики описаны як барз гетерогена файта словох, бо чежко мож задумац же би даяка синтаксична теорія положела до истей групи шыцко тото цо традиційна класификация квалификує як присловніки.

Дефиниуе ше их на рижни способы, маюци у оглядзе даскелью критерій: функцію лебо улогу котру слово ма, место лебо розпорядок слова на синтагматскай ровні и значене.

Ціль нашей анализы будзе преанализовац як ше у наших граматикох дефиниує, одредзує и дзелі присловнікі. Анализовали зме три граматики котри означели процес стандартизації руского язика: Г. Костелник „Граматика бачваньско-рускей бешеди“, М. М. Кошиш „Граматика руского язика I“ и Ю. Рамач

„Граматика руского язика“. У анализу будземе хасновац наукову терминологию автора граматики о котрой слово.

Кажда з анализованих граматикох мала вельку важносц у чаше кед ше зявела. Костелник нормовал язик, створел наукову терминологию, по дзепоедных рахункох створел вецей як 380 лингвистични термини (Дуличенко, А., 235). Дзепоедні з ніх забути и вецей ше их не хаснене, але велі затримані и по нешка су актуални. Кошишова граматика з ёдного боку розширила граматичну терминологию и дефиновала ю так же е и по нешка актуална, а з другого боку поставела граматику на наукови уровень у нешкайшим значеню. Звичайно, остатня, граматика автора Ю. Рамача граматику нашого язика поставела ровноправно зоз сучасними граматиками других славянских язикох.

Присловніком ше найчастейше у науковых роботох не пошвецуете велью уваги. У веліх граматикох вони лем поверхово описані. Циль нам опатриц як описовани, квалификовани и дефиновани присловніки у наших граматикох.

Дефиноване присловнікох

Костелник присловніки змесца до групи „словах през одменки“ (Костелник, 85). Не дефинуе их и барз им мало места пошвецуе. Дзелі их на часово, местово, способово, присловніки за означаване ступня и мери, присловніки за питане, твердзене, запречене и присловніки доповедни (Костелник, 85).

У Кошишовай граматики присловніки подзелены на три вельки групи: обставиново (указую на час, место и причину) означаюци (указую на способ и миру) и предикативни, котри ше зявлюю у функції предикату ўдноскладовых виреченьох. (Кошиш, М., 114)

Кошиш их дефинуе як „непременліви полнозначни слова з котрима ше виповеда обставини (час, место, причина) и способ окончования діесловней роботи. Од других полнозначных словах ше розликую по тим же ше не меняю по припадкох (як меновніки), ані по особах и часох (як діеслова), а од неполнозначных непременлівих словах ше розликую по тим же маю самостойне лексичне значене.“ (Кошиш, М., 114)

У Рамачовай граматики присловніки дефиновани як „полнозначни слова хтори означаю обставини, меру и способ дії. Іх морфологийна характеристика тата же не маю категорию припадку, роду, особи, числа и часу, одн. же су непременліви (даедни маю лем компарацию). Іх синтаксична характеристика тата же у виречению звичайно маю функцию додатку и подредзени су другим словом: діесловом (*станул вчас, швидко бежы*), прикметніком (*барз благи, дакус гніваци*), присловніком (*барз нам добре*), меновніком (*дакус пенежы*).“ (Рамач, Ю., 142)

Гоч дзепоедни присловніки наставаю од пременлівих файтох словох (наприклад прикметнікох: *чэжко*, заменовнікох: *вшадзи*, числовнікох: *дварараз...*) лёбо зоз зрастаньом пременлівих и непременлівих словох (применовнікох и

меновікох: *наяр, вжиме, додня*), вони непременліви, бо знука таких словох вони веций не гевто цо були вонка з ніх и веций не припадаю категорії котрой скорей припадали.

На початку зме уж гварели же векшина лингвистох присловніки рахує як повнозначни (самозначни, автосемантични) слова. Але, и тото ще релативизує кед неполнозначни (синсемантични) слова поставаю присловніки. Чежко повесц чи вони оставаю и далей неполнозначни – як неполнозначни присловніки, лебо ще теди на даяки способ семантично пополня. Тиж так и наспак: кед ще присловніки семантично пражня и поставаю неполнозначни слова (напр. частки), ест велі толкованя чи тото нове значене прикмета частки, чи ю присловніки поставаючи частка принесли зоз собу.

Присловніки – меновніки

У шицких трох граматикох меновніцки присловніки описаны, бо вони досц частва и фреквентна група присловнікох.

Костелник их описує: „Маме досц и таких присловнікох, хтори зробени од меновнікох або часовнікох, па маю даяку таку форму, яки стретаме при одменки меновнікох и часовнікох. Так з формами меновнікох: место, страх, вера, верабоже, кус, кущик, раз, барз, упрекосц (у прекосц), около, вошне, водне, вечаром, нароком, дрингом, крижом, предком, зошицким, чом, прецо, зач, нач, вщера, дома, долу...“ (Костелник, Г., 38). Вон их лем видзелює, препознава, але их не дзелі на групи по способе твореня, так як то нешкя звичайне у граматикох.

Кочиш: „Даёдны припадково форми меновнікох у прешлосци достали присловніцке значене, а страцели свойо меновніцки прикмети. Таки присловніки з анализу можеме ідентификовац як рижни припадки.

Так их маме у номинативе, наприклад: *страх, жаль, чкода, ганьба, радосц, цма* и у даёдним зависним припадку без применовніка або з применовніком, наприклад: *вноци, водне, набок, начас, нароком, бегом, дому, влце*.

Присловніки з меновнікох у форми генитива з применовніком: *спочатку, зрана, звечара, збоку, скраю, додня*.

Применовнік з меновніком у акузативе: *напредок, назадок, назад, навики, на силу, набок, накрай*.

Меновнік у инструменталу: *вечаром, вечарами, часом, боком, крижом, верхом, местами, кро чайом, цалком, шором*.

Меновнік у локативе: *вноци, влце, наостатку, напредку, назадку, поволі*.“ (Кочиш, М. М., 116). Кочиш класификує присловніки спрам того з котрой меновніцкей форми припадку настали, уж их детальнейше описує.

Рамач, так як и у сучасних граматикох других славянских язикох, класификує присловніки спрам рижних критерийох: „... з форми номинатива настали предикативни присловніки: *цма, жаль, чкода, кус...*“ (Рамач, Ю., 145). Дзелі присловніки на гевти котри настали без применовніка и зоз нім: „з

форми инструменталу без применовніка: *вечаром, часом, скоком...*; з форми инструменталу з применовніком: *над додьном, вонконцом*. З форми локатива з применовніком: *вноци, влеще, вешені, пополадню, поконцу, насправди*; без применовніка: *горе*“. (Рамач, Ю., 145)

Не лем же, за розлику од предходних граматикох, розликує присловніки створени од применовніка и форми меновніка од гевтих котри лем окамененна меновніцка форма, але и наглашую нєвиєдначене писане присловнікох: *на бок и набок, на рату и нарату, з рана и зрана, з боку и збоку, од предку и одпредку, а напредок, навики, на силу, наглас*, але *на яр*. (Рамач, Ю., 145)

Присловніки – дїеслова

Дїесловни присловніки зложена форма, бо треба розликовац дїеприсловніки од формох присловніка.

Костелник спомина лем даскелью приклады: „З фирмі часовнікох: *дрингаюци – дрингом, ходзаци, реку* (стара форма место *речем – гварим*), *якбачу* (як *бачу*), *знац, не-знац, мож, гоч*“. (Костелник, Г., 38).

Кочиш уж розликує гевти котри настали зоз дїесловох и гевти котри настали з дїеприкметнікох: „Найвекша група присловнікох цо по походзеню зоз дїесловох хаснус ше з виокременим элементом (применовніком) *на: на стояци, на лежасци, на шедзаци, на дримасци, на скакасци...*, а тиж и зоз суфиксом *-о: на стояцо, на лежацо, на розбеговоцо...*

Менша група присловнікох зоз дїесловох витворена на іншаки способ, наприклад (*покрадзме, благаюцо*), а найчастейше зоз суфиксом *-о* од дїеприкметнікох: *нагнівано, розжалено, зачудовано, зламано, страцено, поспано, опито, вистато, захріпнуто, напнуту*“. (Кочиш, М. М., 117-118)

Рамач дава детальнейшу и розробеншу класификацию: „З применовніком *на* и суфиксом *-ацы, -ацо: на лежасци, на лежацо; на стояци, на стояцо; на шедзаци, на шедзацио, на кучаци, на кучацо*.

Присловніки хтори ше творя з обидвома суфиксами *-ацы* и *-ацо* у народним языку ше частейше хаснус зоз суфиксом *-ацы: на лежасци, на стояци...*

Зоз суфиксом *-о* (з дїеприкметнікох): *нагнівано, зачудовано, поспано, захріпнуто*.

Други присловніки: *покрадзме, ступци, нездобачки*. (Рамач, Ю., 146)

Присловніки – прикметніки

Прикметніцки присловніки барз фреквентни и барз продуктивни. Шыцки три граматики их описую, звичайно у рижним обсягу.

Костелник розликує рижни суфіксы: „Присловнік мож зробиц од каждого придавніка. А робиме його так, же место обычного родового наростку дадаваме гу придавнікови *-о*, або *е*. Вельо придавнікі можу прияц обидва тоти фирмі. Так: *шумно – шумнє, красно – краснє, окремо – окреме...*

Але вше уживаме лем: *цихо, рано, дужко, мало, скоро, вельо, тельо...;* *горе, скорше, лепше, нізше, вие, дзе.*“ (Костелник, Г., 37).

У тей групи присловнікох Кошиш розликує форми зоз применовніком и без нього, тиж так розликує и даскельо припадки їх походзеня: „Виводза ше з основных прикметнікох: *весело, зло, гордо, имело, високо, друго, и з виведзених прикметнікох: ганьбліво, радосно, страшно, нізко.* Як обачуецце, виводза ше зоз суфіксом *-o*, але их ёсць виведзених и зоз суфіксом *-e: добре, крашне.* У нашай бешеди ше дзепоедны присловнікі виводза и зоз *-o* и зоз *-e: радосно – радашне, страшно – страшне...* Заш лем, суфікс *-o* превладае, а виводзеня зоз *-e* ше нагло зменшую, так же их лем дзекеды похасную дасдни пісатэлес.“

З прикметнікох, але з ўсімі специфічней меновніцкай форми у генитыве єдинини зоз применовніком виведзены даскельо присловнікі: *звисока, знова, здалека, суха, злегка, справа, зліва, завидна, досита, догола, дочиста.* Даёдны з ніх ше можу ище вше похасноваць и як меновнікі з применовнікамі, напріклад: *з далека, з висока, до гола – гоч* такі меновнікі не мame.

Зоз *-i* виведзены присловнікі: *помали, помалочки, поцихи, поцихучки.*

Зоз *-ски (-цки)* ше закончуе велька група присловнікох з прикметнікох котры виведзены з тим суфіксом: *дзецински, братски, чортовски, жварски, швіньски...* З тима присловнікамі ше часто похаснүе и видвоёни применовнік *по:* *по пански, по дзецински.* Кед ше присловнік хаснүе з основы котра означае народ, жителя краю, або места, дадава му ше видвоёни присловнік *по:* (бешедоваць) *по сербски, по немецки, по албански, по латински...*“ (Кошиш, М. М., 116)

Рамач дава детальну анализу и класификацию спрам способу твореня, але обраца увагу и на:

– недошлідносцы у правопису: „Зоз суфіксом *-o* и применовніком *на*, одн. префиксом *на-*: *на чисто, на голо...* Даёдны з тих присловнікох пишеме ведно, а даёдны и ведно и окреме: *напросто, на швидко и на швидко, на ценко и на ценко...*“ (Рамач, Ю., 144); зоз суфіксом *-o* и применовніком *по*, одн. префиксом *-:* *по ценко, по ридко...* Ведно ше пишу присловнікі: *полегко, пошвидко, попросто...* (Рамач, Ю., 145). З формі генитива: *звисока, знізка, здалека, завидна, загоруца, догола, дочиста.* И окреме ше пишу: *з блізка, за горуца, до висока.* Присловнікі *суха* и *завидна* пишу ше вше ведно. (Рамач, Ю., 145)

– частотносць твореня дзепоедных формох: „Зоз суфіксом *-o:* „*високо, нізко, далеко...* Зоз суфіксом *-ски* одн. *-цки* (велька група присловнікох, створеных углавним под сербским уплівом): *братски, жварски, шестрински, приятельски, геройски...* У народным языку тоти присловнікі були бы з применовніком *по:* *по братски, по жварски.* У остатніх деченийох у литературным языку у векшим числу ше творя присловнікі на *-o* виведзены з прикметнікох на *-уци, -юци и -ауци, -яци: меркуюцо, жалуюцо, оглушуюцо, обачаюцо.* Ридше ше присловнікі

виводза з прикметнікох на *-иви*, *-ліви*, *-ни* и *-ими*: *недолапліво*, *нестримовно*, *неписимо*... (Рамач, Ю., 144 – 145)

– дакеды лем описує стан у бешеди, а не нормує го: „Даєдни присловнікі маю двоякі формі на *-о* и на *-е*: *радосно*, *радошне*, *смутно*, *смутнє*...“ (Рамач, Ю., 144 – 145)

Присловнікі – числовнікі

Тоти присловнікі творя малу گрупу, не барз су продуктивни, гоч ше часто хасную. Костелник их не видвоює.

Кочиш их споміна у єдним пасусу и дзелі на даскелью групи спрам походзеня: „Творене присловнікох зоз числовнікох огранічуе ше угловним на числа першай дзешаткі. Такі присловнікі: *вєдно*, *перше*, *одвойнє*, *отройнє*, *оштварнє*. Слово *раз* зоз основніма и порядковіма числамі твори присловніцкі слові вираз: *два раз*, *три раз*, *штари раз*, *перши раз*, *други раз*, *трэци раз*. У присловніцкім значеню ше хасную зложени виразы *надва-натри* (*нашивідко*), *раз-два* (*ішивідко*).“ (Кочиш, М. М., 117)

Рамач не прэширює велью Кочишову класификацыю. Дзелі их на штиры групі:

- „– *перше*, *вєдно*
- З префіксом *о-* зоз формі локатива єдиніні: *одвойнє*, *отройнє*, *оштварнє*.
- З основных и порядковых числовнікох и присловніка *раз*: *два раз*, *три раз*, *перши раз*, *други раз*.
- Зложени виразы: *надва-натри*, *раз-два*.“ (Рамач, Ю., 146)

Присловнікі – заменовнікі

Тата файта заменовнікох давна, прэжала велі фонетски пременки, та интересантне патриц рэзвой терминологіі у іх аналізи. Костелник пише о „наросткох“, Кочиш их дефинуе як “елементы”, а Рамач пребера Кочишов термин и дефинуе го як „заменовніцкі элемент“.

Костелник описує заменовніцкі присловнікі: „А при заменовнікох мame лем ёден нeобычны наросток –*будз*, –*год*: *котрибудз*, *котригод*. Але тоти нарости заправо су окремі слова, та прэто їх віше можеме заступіц зоз словам *сцесі*: *котригод* – *котри сцесі*. Тоти істи нарости приходзя и при придавнікох и при присловнікох.“ (Костелник, Г., 37)

Кочишов опис детальнейши: „Присловнікі *ту*, *там*, *тамаль*, *теди*, *так* походза зоз заменовніка *тот*, *кадзи*, *кеди*, зоз заменовніка *хто* од *кто*. Перши маю указующи характер, а други опітні – як и заменовнікі з котрих постали. Але вони можу дац и други значения, а поготов кед су зложени, напріклад: *отамаль*, *кадзішк*, *дакадзи*, *кедішк*, *одкеды*, *накадзи*....

... Можеме груповац по даедних составных элементох.

зоз элементом *–дзе*: *дзе*, *індзей*, *нітдзе*, *дзешка*

присловніки з елементом *-дзи*: *кадзи, тадзи, виадзи, инкадзи, кадзиишк*
присловніки з елементами *к, т*: *одкаль, оталь, кеди, теди, одкеди, одтеди, там, так, докяль, покаль, поталь, доталь, кельо*

присловніки з елементом *цо (ч)*: *нацо, зацо, нач, за, нїнач, нїзач, прецо*

присловніки з виокременим применовніком *по*: *по моїм, по твоїм, по своїм, по іх.*

Шицки тоти присловніки маю углавним значене и службу часу, места и способу.“ (Кочиш, М. М., 117)

Рамачова дефінісія іще детальнейша: „Найвецей присловніки того типу виведзены од заменовніцкіх элементох *к-* и *т-*: *одкаль, одкадз, кеди, дзекеди, докля, кельо, якош, якошик, оталь, отадз, теди, там, так, поталь, тельо, тераз, зато, прето*

з элементом –цо, –ч: нацо, нач, зач, нїнацо, нїнач, прецо

з элементом ин- (од заменовніка ини): индзей, инкадзи

з присвойных заменовнікох з применовніком по: по моїм, по твоїм, по його

*з элементом –дзе: дзе, нїгдзе, индзей, дзешка; даёдни з ніх мали элемент –к-- хтори ше страцел або консонант *к* постал дзвонки: дзе постало од *к-де*, дагдзе од *да-к-де*.“ (Рамач, Ю., 146)*

Присловніки – присловніки

О тим же ше хронологійно меняли граматики поставаюци віше детальнейши, дефінованши, можебуц найлепші шведочи факт же присловніцки присловніки спомина лем Рамач:

„–нєскоро, кус-покус, геваль-тамаль, кеди-нєкеди, горе-долу, ту и там

– зоз сербским префиксом *кой-*: *кайдзе, койкадзи, койодкаль, койодкадз, койяк.*“ (Рамач, Ю., 146)

Присловніки – злучніки, частки, вигуки

Костелник до окремней групи видвоює присловніки котри би ми нешка змесцели до рижних категорыйох: „А ест досц и таки присловніки, хтори зробени на особиту форму. Н.пр. *гев, гет, гнет, вец, лем, там, такой, ту, нє, ни.*“ (Костелник, Г., 38).

Зложени присловніки

Кед слово о твореню присловнікох, шицки граматики видвоюю зложени форми.

Костелник до тей групи видвоює форми зоз котрима би ше ми нешка нє віше зложели: „А кедже твориме зложени слова, та перше слово обично претваряме на форму присловніка. Так у словох: *полно-глас, тупо-глави*, – перша часц, т.е. *полно, тупо* то присловніки.

А робиме так прето, же присловніки тиж так, як приставки, не маю нे�овисне значене, але виše гу нім треба додац даяки часовнік, да достаню полне значене. Н.пр. *полно наляц, зле випатрац, тупо резац...*“ (Костелник, Г., 40).

Детальнейшу анализу тей групи дава Кошиш: „Зложени присловніки найчастейше по походзеню зоз зложених прикметнікох, наприклад: *самостойни – самостойно, глібокодумни...*

Даёдны присловніки по походзеню зоз синтагми у котрой мame меновнік одредзени зоз атрибутом, наприклад: *голых рукох – голоруч, твардей глави – твардоглаво.*

Тиж так по походзеню зоз синтагми и присловніки: *насампредз, споконвику.*

Велі синтагми достали стаємне присловніцке значене, але ше не зляли до ёдного слова, наприклад: *дзень у дзень, з рока на рок, ёден по ёден, ноц на ноц, плецо при плецу...*

Виражену стилистичну ниянсу маю зложени присловніки котри ше витворюю з повторйованьем:

у тей истей форми: *давно-давно, далеко-далеко, глібоко-глібоко*

у вимененей форми: *кус-покус, цихо-цихучки, лёгко-лёгучко, чежко-пречечжко.*

На істи способ зложени и присловніки котрим друга часц антонимне слово: *меней-вецей, горе-долу, тадзи-тамаль, ту и там.*“ (Кошиш, М. М., 118)

Рамач туту групу анализуе не лем по файти словох з котрой походзи, але и по уровню продуктивносци: „Виведзени зоз зложених прикметнікох: *самостойно, ровномирно...*

Виведзени зоз словазлученъох – як ёдно слово: *насампредз, гореводом, оштварнож, спакруки; як вираз – з рока на рок, з часу на час...*

Створени з двох присловнікох: *кус-покус, чежко-нелегко, горе-долу, тадзи-тамаль...*

...Означаюци присловніки у поровнаню зоз обставиновима присловніками у сучасним литературным языку продуктивнеша група.“ (Рамач, Ю., 146)

У Кошишовей и Рамачовей граматики описана и компарація присловнікох. Рамач ю класификуе и по походзеню присловнікох спрам прикметнікох од котрих су створени, а тиж так анализуе и сербски вплів у тих формох.

Анализа опису присловнікох у трох граматикох руского языка указуе даскельо факты:

Присловніки у шыцкіх трох граматикох описаны на даскеліх местох: и ў творене, іх значене, іх улога у виречению.

Хронологийно кожда идуца граматика присловніком дава веций простору, детальнейше их описуе и прецизнейше дефинуе.

Кажда граматика резултат свойого часу, бо авторе вшэліяк провадзели и граматики своїх сучаснікох.

Шыцкі три граматики не лем дескриптивны, але и прескриптивны, чо вшэліяк резултат позіцыі руского языка у векшинскім окружэні. У каждой граматики автор веций лебо меней, окрем таго же одредзуе котры форми правилни, описуе, веций лебо меней, и стан сучасней бешеди, а Рамач часто анализуе и правопис.

Література

- Дуличенко, А. Jugoslavo ruthenica II, Філозофски факультэт Нови Сад, Руске слово, Нови Сад, 2009.
 Костелник, Г. Граматика бачваньско-рускай бешеди, Руске народне просвітне дружтво Руслы Керестур. – Срем. Карловци: Српска манастирска штампарија, 1923.
 Кошиш, М. М. Граматика руского языка I. Фонетика, морфология, лексика, Покраїнски завод за видаване учебнікох, Нови Сад, 1974.
 Рамач, Ю. Граматика руского языка, Завод за уčбенике и наставна средства, Београд, 2002

Dr Oksana Timko Đitko

PRILOZI U RUSINSKIM GRAMATIKAMA

Sazetak

Nema ni sto godina kako je objavljena prva gramatika rusinskog jezika. Ona nije samo opisala govor jedne šaćice ljudi odvojenih od svog matičnog govora, nego je i stvorila naučnu terminologiju. Nakon te prve gramatike, objavljene su još dve koje još detaljnije i preciznije opisuju jezik. Nama je cilj da vidimo kako se menjalo opisivanje priloga u gramatikama rusinskog jezika.

Dr Oksana Timko Đitko

ADVERBS IN RUTHENIAN GRAMMAR BOOKS

Summary

The first grammar book of the Ruthenian (Rusyn) language was published almost a hundred years ago. The book not only described the speech of a handful of people separated from their mainstream speech, but it also founded the scholarly terminology. After that were published another two grammar books in which this language is described into more precise details. Our goal is to notice the change in describing the adverbs in the grammar books of the Ruthenian language.

Др Михайло Фейса

РУСИНСКИ ЯЗИК И ЙОГО ВАРИЯНТИ¹

Абстракт: На Першим конгресу русинского язика 1992. року утвєрдзены напрямкі културных активносцох за находитаци период. Ёдно зоз заключеньо ше одношело на прилапіоване ткв. романшкого моделу кодифікованя. У складзе з нім, кодифіковані штири варианти русинского язика. Автор у роботі розпатра кодификацыйни процеси бешеди Русинох / Руснацох / Лемкох у Сербії и Горватскай (бачко-сримска варианта), Словацкай (прешовска варианта), Польскай (лемковска варианта) и України (закарпатска варианта) и, по утвєрдзованю актуалного стану, виводзи заключеня о перспективах русинского язика.

Ключни слова: русински язик, бачко-сримска варианта, прешовска варианта, лемковска варианта, закарпатска варианта, поліцентрична стандартизация, социолингвистика, Русини, Руснаци

До єдней з найвекших историйних хвилькох значних за кодификацию русинского язика пришло 2004. року. Того року у реномованей кодификацыйнай едиції Ополского университету, як штернаста по шоре, обявена монография пошвецена русинскому языку, як наймладшому славянскому языку. Перши у едиції сербски язик (1996), а шлідза болгарски (1997), русийски (1997), лужицкосербски (1998), чески (1998), словацки (1998), словенски (1998), горватски (1998), билоруски (1998), македонски (1998), українски (1999), польски (2001) и кашубски (2001). Слово о монографии *Русиньский язык* главного редактора Поля Роберта Магочия (Magocsi, 2004). У монографии заступени штири варианти русинского язика.

Пресудну улогу за кодификацию бачко-сримской варианти русинского язика мал Гавриїл Костельник, фундатор первого стандарту тей варианти русинского язика. Публиковане Костельниковей, іншак першай граматики бачко-сримской варианти русинского язика под назву *Граматика бачваньско-рускей бешеди* 1923. року од непроповедзеного значения (Фейса, 2004: 375).

Гоч малочислены и без значних вязох зоз своїма сонароднікамі зоз „старого краю“, дзекуюци тому же су по приключению Войводини гу новоствореней Кральевини Сербох, Горватох и Словенцох 1918. року припознати як меншина славянского походзеня, Руснаци зачували свой историйно-культурне

¹ Работа настала як результат проектох 187002 и 87017, хтори финансует Министерство науки Республики Сербий.

нашлідство и розвили ше до того цо су нешкя – до препознатлівого культурного и національного ідентитету, матеріяльно и культурно розвитиши (язик, писмо, обичаї, спосіб живота, ітд.) од своїх сонароднікох у „старим краю“ (Хорњак, 2006: 26).

По Другей шветовей войни, 1945. року, основана перша руска гімназия и Новинско-видавательна установа *Руске слово* у Руским Керестуре. У шлідуючих двох деценийох, зоз щедрим финансованьом од югославянской влади, вдерени фундаменти основношколскей и средньошколскей системи. Завод за видаване учебнікох основани 1965. року.

Кед Автономна Покраїна Войводина здобула звекшани самоуправни права по Уставе зоз 1974. року, руски язик постал едан зоз пейзох службених язигох АП Войводини. Першираз оможлівене же би ше руски язик хасновал у суду, у канцеларийох, на явних надписох итд. Прекладательем за руски язик обезпечена робота у општинох дзе значне число припаднікох рускей національней меншини (Фејса, 2010: 17).-

И у нормуваню руского язика направени вельки кроچай напредок. Микола М. Коциш, медзи іншим, публіковал и перши *Правотис руского язика* (1971), перши *Приручни термінологійни словнік сербскогорватско-руско-українски* (1972), *Граматику руского язика* од 5. по 8. класу (1974) и другу інтегральну *Граматику руского язика* (1977) (Фејса, 2004: 375-376). Трецу *Граматику руского язика* публіковал Юлиян Рамач (2002).

Сноване *Лекторату за руски язик* 1972. року, як и *Камедри за руски язик и литературу* 1981. року у Новим Садзе представя окреме значне збуване за розвой русинистики.

Докшє южнорусинска варианта русинского язика у континуитету отримала у тедишинней Югославиї, то нੇ мож повесц за шицки други варианти, односно за русински язик у цале. Напроцив, русински язик на жридлє, у Карпатским ареале, скоро штири децений (1953-1989) у подполносци администртивно скапал.

Причина тому же 1950-их роках напр. у Словакской вецей як 300 русински школи администривно, з поцагом пирка, претворени до українских. Грекокатоліцка церква забранена. Русином / Руснацом нੇ допущене анੇ же би ше вияшнели як Русини / Руснаци.

Аж зоз ткв. Блишову революцию 1989. року, русинске язичне питане знова поставене. Русински культурни активисти Чехословакской, Польской и України унапрямели ше на нову народну ориєнтацію хтора насампредз подрозумійовала и кодификоване русинского язика.

Єден з первих конкретных крочайох гу кодификованию всеоблапного русинского язика представляю заключеня Семинару о русинским языку, хоти отримани концом 1992. року у Бардейовских Купельох у Словакской. На нім, попри домашніх науковцох, фаховцох и культурных роботнікох, учасц вжали и колегове зоз Словакской, Польской, України, Югославиї, Мадярской, ЗАД,

Шведской, Швайцарской и Монака. На Семинаре, хтори до исторії вошол як Перши конгрес русинского язика, учаснікі прилапели романшски модел. У складзе з тим моделом прилапена и можлівосць же би ше развивали штири русински норми – теди уж существуюца у Югославий, ткв. бачко-сримска, и же би ше кодификовало ещи три: у Польской ткв. лемковска, у Словацкей ткв. прешовска и у України ткв. закарпатска. Принесене и заключене же би ше норму творело у азбуки и же би ше вона базовала на живим язичним матерялю зоз каждого региону. Було предкладаня и же би дальша робота на кодификації евентуално резултовала и зоз формованьом пиятей русинской литературней норми – коинеа, условно поведзене: русинского есперанта.

Перши конгрес русинского язика порушал систематичну роботу на кодификації русинского язика на просторе дакедишней Карпатской Руси. У Словацкей ше почало твориц вариянту русинского язика на основи двух найрозширенших бешедох: заходноземплинской и восточноземплинской. Уж шлідуюцого, 1993. року (Magocsi, 2004: 110), Русини у Словацкей основали Институт русинского язика и культуры у Прешове, а лем о два роки интенсивней роботы створени предусловия за кодификацию. Др Василь Ябур и др Юрий Панько составели *Правила русиньского правопису*, др Юрий Панько обявил *Ортографичны словник русиньского языка* и *Русиньско-русько-україньско-словенсько-польский словник лингвистичных терминів*, а Ян Гриб початніцу и читанку за основну школу. Тоти учебнікі постали фундамент кодификації русинского язика у Словацкей, до хторей пришло 27. януара 1995. року у Братислави. Од тей хвильки тата вариянта русинского язика постала литературни язик Русинох хтори жию на подруччу Словацкей Республики. Тот русински стандарт ше виучуе у вецеj основных школах сиверовосточнай Словацкей и на Институту русинского язика и культуры Института национальных студийох и странских язикох Прешовского университету.

Литературна форма лемковской вариянти русинского язика формовала ше у творох лемковских писательох, а медзи німа найпознатши Иван Русенко (Фонтаньскі, 2008: 129). Перши приручнікі хтори публиковал Методий Трохановский – *Перша лемківска чытанка* (1934), и *Буквар: перша книжечка для народных школ* (1935) – хасновани и у школох.

По Другей шветовей войни хасноване лемковской вариянти русинского язика огранічене, а тексты по лемковски обявйовани лем у часопису Здруженя Українцох у Польской *Наше Слово*. Виучоване лемковского язика у школох було забранене.

Аж 1989. року допущене регистроване Стоваришиня Лемкох, хторе себе як основни ціль поставело кодификацию лемковского язика. Неоднуга поставени фундаменти нешкайшого стандарту, цо окреме зробене 1992. року, кед публиковані перши приручнікі (*Лемківськы буквы*) и граматики (*Перша граматыка лемкіўскага языка*; *Лемківская грамматыка для діти*) Мирослави

Хомяковей, хтори уведзени и до основнай школы. Од тога року, под редактарствам Петра Трохановскага (Мурянки), почал виходзіц лемковски часопис *Бесіда*, у рамикох хторого запровадзены и даскелью видавательни едіції (исте).

За сучасны стандарт лемковскай вариянты русинскага язіка найрэлевантнейши граматики проф. др Генрика Фонтанскага и Мирославі Хомяковей, хтори обявлены 2000. и 2004. року (*Gramatyka jęzuka lemkońskiego*). У акадэмічным 2001/2002. року лемковски першираз у історіі уведзены до високага школства, односно на Педагогійну академію у Кракове, дзе отворены студіі русинскай філологіі заз лемковско-русинским язіком. Студіі прирхтую і квалифікую філологох, учительох и преподавательох лемковскай вариянты русинскага язіка за будуці генерацыі у школах.

Бліжши контакты и моцнайша свідомосць медзі Русінамі у шыцких державох Карпатскага ареалу, а окреме з Русінамі у державах у хтоіх их ў матичні жемі припазнали, неспорно помогли и Русінам у Украіні у іх борбі прэжніц як народ. Питанню нормовання русинскага язіка пошвецена значна увага. Закарпатская вариянта русинскага язіка свою першу граматику дастала 1997. року (*Материнський язык: писемница для підкарпатських Русинів*), хтору обявіло Дружтво А. Духновіча заз Мукачева. Авторе граматики М. Алмашій, И. Керча, В. Молнар и С. Попович (Алмашій и др., 1997). Спомедзі даскелью обявленых граматикох остатніх двох деценийох, визначае ше *Граматика русинського языка для русинов Украины, центральної Європи и Америки / Grammar of the Rusyn Language for the Rusyns of Ukraine, Central Europe and America* о. Димітрыя Сидора, насампредз прето же є написана и за славістох и за англістах, двоязично (Сидор, 2005). Як свяценік, о. Сидор окреме наглашую подобносці церковнославянскага язіка и закарпатской вариянты русинскага язіка. Прешлого року тым Игора Керчи и Михайла Алмашія порыхтал комплет кодификацыйных публікацийох хтори творы штири приручнікі – од правопису русинскага язіка закарпатской вариянты русинскага язіка, прэйг правописного словніка по вецеязычні словнік лингвістичных терминох. Того, 2015. року, у септембру, обчекуе ше и його урядове кодифіковане у рамикох програмы 4. конгресу русинскага язіка у Прешеве. Ёдину форму наставі русинскага язіка представлю недзельово школы, хтори организую и самофинансую дзепоедні русинскі организаціі.

У подполносці ше складаме заз проф. др Міхалом Тіром, хтори з ёднай нагоды констатавал же кажды заз штирох літературных вариететох русинскага язіка „результат дійствования социолингвистичных факторах, же ше медзисобно досць розликую и же просто неможліва кодификация единственного русинского языка“ (Тір, 2010: 56). Будучносць русинскага язіка у цалосці видзіміе у поліцэнтричнай стандардизаціі (Међеші, 2008: 22-23), односно у стандардизаціоню окремых вариантох, чийе ше число у будучносці, евентуално у заєдніцкай державі, годно зменшаць.

Вигодна ситуація видліва і у тим же ше нешкада русинистични центри находа у Новим Садзе, у Прешове (Словачка), Кракове (Польща), Сарвашу (Мадярска), Ужгородзе (Україна) и Торонту (Канада), цо оможлівює и организоване численних медзинародных русинистичных проектах. Наукововигледовацки, як и шицки существуюци контакти медзи карпатскими Русинами, вшеліяк же маю позитивни ефект на подзвиговане свидомосци о национальному ідентитету и барзд су хасновити за интелектуални, культурни, лингвистични и емотивни вязи.

ЛИТЕРАТУРА

- Алмашій, М., Керча, И., Молнар, В., Попович, С. (1997). *Материнський язык: писемниця діла підкарпатських Русинів*. Мукачово: Общество имени А. Духновича.
- Chomiak, M., Fontański, H. (2004). *Gramatyka języka lemkowskiego*. Warszawa: Rutenika.
- Фейса, М. (2004). „Социолингвистични аспект руского языка: Войводина“, У: *Русинський язык*. Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 373-383.
- Фейса, М. (гл. ред.) (2007). *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) I.* Нови Сад: Філозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК – Куцура.
- Фейса, М. (гл. ред.) (2008). *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) II.* Нови Сад: Філозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК – Куцура.
- Фейса, М. (2008). „Руски язык у урядовей сферы“. У: *Русинський язык меджії двома конгресами*. Пряшів: Світовий конгрес Русинів, Інштітут русинського языка і культуры Пряшівської універзітети в Пряшіві, 92-95.
- Фейса, М. (2010). *Нова Сербіја и њена русинска мањина / Nova Serbia And Its Ruthenian Minority*. Нови Сад: Издавачка кућа Прометеј – Културно-просветно друштво ДОК.
- Fontański, H., Chomiak, M. (2000). *Gramatyka języka lemkowskiego / Граматыка лемківского языка*. Katowice: Śląsk.
- Фонтаньскі Г. (2008). „Кодифікація лемківського языка“. У: *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) II.* Нови Сад: Філозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК – Куцура, 135-139.
- Хорњак М. (2006). „Бачко-сремски Русини“. У: *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005) I.* Нови Сад: ИК Прометеј – Філозофски факултет - Одсек за русинистику – КПД ДОК, 23-73.
- Ябур, В., Панько, Ю. (1994). *Правила русинского правопису*. Пряшів: Русинська обрада.
- Костельник, Г. (1975). *Проза*. Нови Сад: Руске слово.
- Кочиш, М. М. (1977). *Граматика руского языка: Фонетика – морфология – лексика I*. Нови Сад: Покрайнски завод за видаване учебників.
- Magocsi, P. R. (1996). „The Rusyn Language Question Revisited“, In: *A New Slavic Language Is Born*. New York: Columbia University Press, 19-47.
- Magocsi, P. R. (red.) (2004). *Русинський язык*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej.
- Магочій, П. Р., Поп, І. (укладачі) (2010). *Енциклопедія історії та культури Карпатських Русинів*. Ужгород: Видавництво В. Падяка.
- Медеші, Г. (2008). *Язык наши насыщни*. Нови Сад: Дружство за руски язык, литературу и культуру.
- Плішкова, А. (2008). *Русинський язык на Словенську*. Пряшів: Світовий конгрес Русинів.
- Plishkova, A. (2009). *Language and National Identity: Rusyns South of Carpathians*. New York: Columbia University Press.

- Рамач, ЈО. (2002). *Граматика руского языка*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Рамач, ЈО. (2004). „Литературный язык: Войводина“, У: *Русинский язык*, Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 277-304.
- Сидор, Д. (2005). *Граматика русинського языка для русинів України, центральної Європи и Америки / Grammar of the Rusyn Language for the Rusyns of Ukraine, Central Europe and America*. Ужгород: Межинародный Карпатський Інститут, Кирило-Мефодиевська Академія Славянського Просвіщення, Закарпатське подкарпато-русинське Общество имени Кирила и Мефодія. Сойм Подкарпатських русинів.
- Сидор, Д. (2006). „Русини – ест таки народ на Закарпат’ю“, У: *Русини / Rusnaci / Ruthenians (1745-2005) I*. Нови Сад: ИК Прометеј – Филозофски факултет - Одсек за русинистику – КПД ДОК, 94-97.
- Van`ko, J. (2000). *The Language of Slovakia's Rusyns*. New York: Columbia University Press / East European Monographs.
- Ванько, Ю. (2004). „Класифікація і головні знаки карпатських русинських діалектів“, У: *Русинський язык*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 67-84.
- Тир, М. (2010). „Еugen Паулини о руским / русинским языку“, *Studia Ruthenica 15*. Нови Сад: Дружство за руски језик, литературу и културу, 55-58.

Др Михајло Фејса

РУСИНСКИ ЈЕЗИК И ЊЕГОВЕ ВАРИЈАНТЕ

Резиме

Према закључцима Првог русинског конгреса, који је одржан 1992. године у Бардејовским Купељима (Словачка), планери русинског језика треба да примене тзв. романшки модел формирања књижевног језика (који се говори у пет стандардизованих идиома у југоисточној Швајцарској). То подразумева да свака земља у којој живе Русини створи сопствену варијанту књижевног језика на основу језика који Русини користе. Због таквог становишта, постоје четири варијанте русинског језика – бачко-сремска варијанта (у Србији и Хрватској), прешовска варијанта (у Словачкој), лемковска варијанта (у Пољској) и закарпатска варијанта (у Украјини; користе је и у Румунији и Мађарској). Процес кодификације русинског језика може се дефинисати као полицентрична стандардизација.

Кључне речи: русински језик, бачко-сремска варијанта, прешовска варијанта, лемковска варијанта, закарпатска варијанта, полицентрична стандардизација, социолингвистика, Русини / Рұснаки.

Dr Mihajlo Fejsa

THE RUSYN LANGUAGE AND ITS VARIANTS

Summary

According to the conclusions of the First Ruthenian / Rusyn Language Congress that took place in 1992 in Bardejovske kupelji (Slovakia) Ruthenian language planners should employ the so-called Romansh model of the construction of a literary language (spoken in five standard idioms in south-eastern Switzerland). It means that each country in which Ruthenians live should create its own variant of the literary language based on the living language of the Ruthenians. Therefore there are four variants of the Ruthenian language – the Bačka-Srem variant (in Serbia and Croatia), the Prešov variant (in Slovakia), the Lemko variant (in Poland) and the TransCarpathian variant (in Ukraine; used in Romania and Hungary as well). The Ruthenian language codification process may be defined as polycentric standardization. *Key words:* Ruthenian / Rusyn language, Bačka-Srem variant, Prešov variant, Lemko variant, TransCarpathian variant, polycentric standardization, sociolinguistics, Ruthenians / Rusyns / Rusnaks.

Мр Ксения Сегеди

ПИТАНС МЕДЗИЯЗИЧНЕЙ ГОМОНИМИЇ И ЕНАНТИОСЕМІЇ У НАСТАВІ РУСКОГО И РУСИЙСКОГО ЯЗИКА

(на материялу дієсловних префиксох)

Абстракт: Тема тей роботы медзиязични деривацийни гомоними, прето же вони представляю вельки проблем як у наставі, так и у комуникації и прекладательней пракси. Ціль нашай роботы анализа медзиязичных гомонимох на деривацийним уровню, т.е. на уровню морфеми, а у конкретным случаю на уровню префиксох. Правилне хасноване медзиязичных гомонимох, на шыцких уровнях языка (од фонетского по синтаксични), одражуе добре знане языка хтори ше учи и представя найлепши способ керованя непоразуменя у комуникації.

Ключни слова: гомонимия, енантиосемия, префикс, интерференция, руски и русийски язик

Питане медзиязичнай гомонимиї ёдно з найкомпликованых у наставі странского языка, та так, розуми ше, и у наставі двух зродных славянских языкох - русского и русийского.

„Окремни проблем предстаю медзиязични деривацийни гомоними. Вони виволую вельки компликації, пре интерференцию, Руснацом хтори уча русийски язик и обратно. Ришоване того проблема окреме важне и у пракси прекладаня, понеже неадекватни преклад гомонимох може мац часто аж и комични ефекти“ (Сегеди, б. 89). Тот проблем у каждодньовей комуникації ище и мож превозисц, медзитим, у писаней форми може присц до велького непорозуменя.

За гомоними ше трима янични единки хтори маю єднаку звучну и ортографску слику, а розличне значене (уп: Ахманова, б. 287).

Як цо познате, гомонимия постої на шыцких уровнях языка, од фонетского по синтаксични. Ціль того реферата то анализа медзиязичных гомонимох на деривацийним уровню, т.е. на уровню морфемох, односно у конкретним случаю на уровню префиксох.

Корпус того вигледования то тоти дієсловни префикси у руским и русийским языку хтори представляю проблем Руснацом цо уча русийски язик и обратно.

Материял за вигледоване експертовани зоз ділох русийских писательох з XIX и XX вику и прекладох даєдних з ніх на руски язик, ділох сучасних русийских писательох, учебнікох, словнікох и граматикох руского и русийского язика.

За туту нагоду зме з корпуса выбрали приклади у хторих (окрем префикса) и мотивацийна основа діеслова за хтору ше префикс вяже, у обидвох язикох иста або подобна, та на тот способ мame ище векши проблем.

Мож повесць же деривацийну гомонимию можебуць и найчежже похопиць и звладаць (у одношенню на лексичкну, поведзмэ) пре висши уровень абстракцій.

Треба ище наглашиць же векша часц префиксох, окрем значеньюх хтори ступаю до гомонимских одношеньгох, ма и по єдно або и вецеj значения хтори конгруентни, або не (напр. префикс **з-/с-** у руским языку, попри даскеліх заедніцких значеньгох, ма и значене „рушане, унапряменосц дїй на горе“, хтори нет у русийским языку).

Дзекуюци детальней анализи, видвоели зме з нашого материялу даскелью діесловни префикси на хтори, з тай нагоды, сцеме окреме обращыць увагу: **ви-/вы, з-, (зи-, с-)¹ /с-, за-, о-, под-, при-, у-**.

Наведземе лем дзепоедни приклады хтори виволую проблеми и интерференцию при руских студэнтох хтори уча русийски язик як странски або обратно:

- префикс **ви-** у руским языку у діеслову *вискочиц* ма значене „рушане, унапряменосц дїй на горе“: „У часу бул ошедлани Путко и Штефан *вискочел* на нъго.“, (По пр. б. 76), а у русийским исти префикс ма значене „рушане знука на вонка“: „Ника тихонько открыл окно, *выскочил*... и ушел в парк.“, (Др Ж, б. 33);

- префикс **ви-** у руским языку у діеслову *виступиц ше* ма значене „уступане места другому“: „..намальковал двох козакох цо ше з рогами теркаю на мосце, бо *ше* ані еден не сце *виступиц*.“, (Там, б. 22), а у русийским языку *выступить* значи „виступиц напредок, видвойц ше опрез других“: „Наш урядник *выступил* из толпы“, (Сл АН, б. 284);

- префикс **з-** у руским языку у діеслову *злециц* ма значене „рушане, унапряменосц дїй горе“: „..врани *злецили* з поля...“, (РГр. б. 138), а у русийским языку у діеслову *слететь* tot префикс ма значене „рушане, унапряменосц дїй долу“: „Орел *слетел* с горы.“, (Ож, б. 649);

- префикс **з-** у руским языку у діеслову *сходзиц* ма значене „неунапрямене рушане по ограніченим простору“: „*Сходзел* цали варош гледаюци часци за авто.“, (Сл с-р, т. II, б. 15), а у русийским языку исти префикс у діеслову *сходить* ма значене „рушане там и назад“: „Подождите меня здесь, я быстро *схожу* в магазин“, (Барыкина и др, с. 66);

- префикс **з-** у руским языку у діеслову *знессиц* ма значене „рушане, унапряменосц дїй на долу“: „*знесси* мех с пойда“, (Сл с-р, т. II, б. 642), у русийским

¹ Пре морфологично-фонетски правопис, префикс з- у руским языку ма даскелью фонетски вариянти

тот префикс у дієслову *снести* ма значене „рушан€ там и назад“: „*снести* ребенка к доктору“, (Ож, б. 657);

- префикс **з-** у руским язику у дієслову *сходзиц* ма значене „рушан€ там и назад“: „Пешо ходзел до Варадина... Там и назад *сходзел* за ёден дзень.“, (Нсд, б. 123), а у русийским язику у дієслову *сходить* значи „рушан€, унапряменосц дії на долу“: „*сходить* с горы„;

- префикс **за-** у руским язику у дієслову *закладац/заложсиц* ма значене „рушан€, унапряменосц дії за дацо“: „На пиру... ест зубки на котри ше нітка *заклада...*“,(Нсд, б. 39), а у русийским язику у дієслову *заложсіть* значи „виполніц простор зоз дачим“: „*заложсіть* стол книгами“, (Ож, б. 188);

- префикс **за-** у руским язику у дієслову *завесц* ма значене „оддаловане на одредзене разстоян€“ з намиру помогнуц: „*заведзем* вас по крижну драгу, а отамадз будзеце знац сами“ (Се, б. 55), а у русийским, зоз веліх значеньох дієслова *завести*, за нашу тему найинтересантнейше „одводзене на вельке разстоян€“ и на погришну драгу: „*завести* в болото“, (Ож, б. 177);

- префикс **о-** у руским язику у дієслову *обегнуц* ма значене: „превозисц дакого, рушаюци ше“: „Шицки шлізкаче... цалком ровнодушно ю *обеговали*, здоганяли, аж и бешедовали з ню...“, (Ана, т. I, б. 34), а у русийским язику у дієслову *обегатъ* ма значене „неунапрямене рушан€ по ограніченим простору“: „*обегать* всех знакомых“, (Ож, б. 373);

- префикс **под-** у руским язику у дієслову *подбегнуц* ма значене „рушан€, унапряменосц дії под дацо“: „*секаюци*, швидко *подбегнул* под стол“, а у русийским дієслову *подбежать* значи „прибліжован€“: „Юра в одной рубашке *подбежал* к окну...“, (Др Ж, б. 21);

- префикс **под-** у руским язику у дієслову *подняц ше* ма значене „лапиц ше до роботи“: „*подняла ше* обиліц обисце“, а у русийским язику *подняться* значи „рушан€, унапряменосц дії горе“: „..сержант *поднялся* на ступеньки, всунулся в дверцу автобуса...“, (В кр, б. 176);

- префикс **под-** у руским язику у дієслову *подцагнуц ше* ма значене „рушан€, унапряменосц дії под дацо“: „Стари *ше* швидко и легко *подцагнул* под широки санки...“, (Дз, б. 79), у русийским язику *подтянуть* значи „прибліжован€“: „*подтянуть* лодку к берегу“, (Ож, б. 482);

- префикс **под-** у руским язику у дієслову *подлетовац* ма значене „рушан€, унапряменосц дії горе-долу“: „Птица *подлетала*, але ше ей не удало одлециц.“, (Се, с. 41), а у дієслову *подлететь* у русийским язику значи „прибліжован€“: „Подлетел к самому окну старый воробей“, (Сл АН, б. 195);

- префикс **при-** у руским язику у дієслову *приступиц* значи „рушан€, унапряменосц дії од горе на дацо“: „Пендраюци ше по гарадичох, *приступела* себе край длугокей сукнї и лемцо не спадла“, (Сег, б. 59), а у русийским *приступить* значи „прибліжован€“: „Гости... *приступили* со всех сторон к столу“, (Сл АН, б. 446);

- префикс **у-** у руским язику у дїеслову *уходзиц* ма значене „рушан€, унапряменосц дїї нука“: „..жуброта баба и далей и *уходзи* през отворену капурку до двора.“, (К др, б. 126), а у русийским исти префикс у дїеслову *уходить* ма значене „оддальованя“: „Я насмотрелся здешних порядков – я *ухожу* отсюда.“, (Рк, б. 51);

- префикс **у-** у руским язику у дїеслову *улєциц* ма значене „рушан€, унапряменосц дїї нука“: „ластовка *улєцела* до гнїзда“, а у русийским исти префикс у *улететь* ма значене „оддальованя“: „Он взял назначение...и с ним *улетел* в Москву...“, (Рк, б. 216);

То, же ше попри медзияничай гомонимиј у нашим язику зявює и енантиосемия, додатна очежуюча обставина. Енантиосемия то ситуация кед ше „..зявюе у єдним слову процивне значене (хторе дакеди видрилюе основне значене, а дакеди егзистуе паралельно з нім)“, (Шмелев, 1977, б. 208).

У нашим случаю, енантиосемия настала як пошлідок розличного праславянского походзеня префикса. То значи же ше у рамикох руского дїесловнога префикса **з-** нашлизначеня хторы походза од праславянскага префикса **s-** (сербске **с-**), и праславянскага префикса **vъz-** (сербске **уз-**). Праславянски префикс **vъz-** не зачуваны у руским язику, його початне **v** ше страцело и так зме на синхронім плану достали интересантни случай енантиосемії. Односно, префикс **з-** у руским язику ма у своїй семантичнай структуры два процивни значения у дїеслову *злетовац*: першне – „рушан€, унапряменосц дїї долу“ - „..били голуби *злетую* з неба на жем“, (Дз, б. 40), друге - „рушан€, унапряменосц дїї горе“ - „..врани *злецели* з поля...“, (РГр, б. 138). Єдино на основі контекста мож заключыц о хторым значению слово, медзитим, дакеди аж ані контекст не разришуе дилему. Так у прикладу „..птици... *злетовали* на конарчки з ину...“ (Дз, б. 82) не можеме ані на основу контекста заключыц чи птици злецели зоз жеми, чи ше з висока спущели и злецели на конари.

Як видно з наведзених прикладох, медзиянични деривацийни гомоними представлю вельки проблем як у настави, так и у комунікації и прекладательнай пракси. Прето им у настави русийскага язику Руснацом и обратно, треба пошвеціц вельку увагу, пририхтуючи окремні вежби же би ше успішнейше звладала тата матерія. Правилне хасноване медзияничных гомонимох, на шицких уровнях язику од фонетскага по синтаксичнам, одражує добре знане язику хторы ше учи, и представя найлепши способ керована непорозуменя у комунікації.

ЛИТЕРАТУРА

- Ахманова О.С., *Словарь лингвистических терминов*. Москва, „Советская энциклопедия“, 1966.
- Барыкина А. Н., Добровольская В.В., Мерзон С.Н., *Изучение глагольных приставок*. Москва, „Русский язык“, 1989.
- Ожегов С.И., *Словарь русского языка*. Москва, „Русский язык“, 1982.
- Рамач Юлиян, *Граматика руского языка за I,II,III и IV класу гимназиј*. Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2002.
- Сегеди Ксенија, *Префиксса са просторним значењем у русинском и руском језику*, магистарска теза одбрањена 2004., Универзитет Нови Сад, Филозофски факултет.
- Сербско-руски словник*. Главни редактор др Юлиян Рамач, – I том: Нови Сад, Филозофски факултет, Дружство за руски језик и литературу, 1995; II том: Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, Филозофски факултет, Дружство за руски језик и литературу, 1997.
- Словарь русского языка. В 4-х т.* Москва, АН СССР, Институт русского языка, 1981-1984.

КОРПУС

- Горки М., *Дзецинство*. Нови Сад, Завод за издаване учебниках, 1979.
- Гудак Штефан, *Крижни драги. Антологија малей прози Руснацох и Українцох Югославиї*. Нови Сад, „Руске слово“, 1990.
- Кочиш М. Микола, *Позберана проза*. Нови Сад; „Руске слово“, 1978.
- Пастернак Б. Л., *Доктор Живаго т. I и II*, Париж, Sociètè d' Edition et d' Impression ondiale, 1959.
- Солженицын А.И., *В круге первом*. New York and Evanston, Harper colophon books, Harper & Row publishers, 1968.
- Солженицын А.И., *Раковый корпус*. Paris, Ymcas Press, 1970.
- Тамаш Юлиян, *Окупани у вичносци*. Нови Сад, „Руске слово“, 1989.
- Толстой Л.Н., *Ана Кареніна*. Нови Сад, Завод за издаване учебниках, 1981.
- Фейса Ирина, *Наши стари дома*. Нови Сад, Глекокатоліцка парохија св. Петра и Павла, 1990.

СКРАЦЕНЯ

- Ана – *Ana Кареніна*
- В кр – *В круге первом*
- Дз – *Дзецинство*
- Др Ж – *Доктор Живаго*
- К др – *Крижни драги*
- Нсд – *Наши стари дома*
- Ож – Ожегов С.И. *Словарь р. я.*
- По пр – *Позберана проза*
- РГр – *Граматика руского языка*
- Рк – *Раковый корпус*
- Се - Сегеди Префиксси...
- Сл АН – *Словарь р. я. В 4-х т.*
- Сл с-р – *Сербско-руски словник*
- Там – Тамаш - Окупани у вичносци

Мр Ксенија Сегеди

**ПИТАЊЕ МЕЂУЈЕЗИЧКЕ ХОМОНИМИЈЕ И ЕНАНТИОСЕМИЈЕ
У НАСТАВИ РУСИНСКОГ И РУСКОГ ЈЕЗИКА**

Резиме

Питање међујезичке хомонимије је једно од најкомпликованијих у настави страног језика, па је тако, наравно, и у настави два сродна словенска језика - русинског и руског. Посебан проблем представљају међујезички деривациони хомоними. Они стварају велике компликације, због интерференције, како Русинима који уче руски језик тако и обрнуто. Због тога је, у настави руског језика Русинима и обрнуто, потребно посветити посебну пажњу управо међујезичким деривационим хомонимима, припремањем специјалних вежби за студенте како би успешније савладали ову материју. Решавање овог проблема је посебно важно и у пракси превођења јер неадекватан превод хомонима може дати често чак и комичне ефекте.

Mr. sci. Ksenija Segedi

**THE QUESTION OF CROSS-LANGUAGE HOMONYMY AND
ENANTIOSEMY IN THE TEACHING OF THE RUTHENIAN
AND RUSSIAN LANGUAGES**

Summary

The question of cross-language homonymy is one of the most complicated in the teaching process of a foreign language. Naturally, the same happens in the teaching process of the two related Slavic languages – Ruthenian (Rusyn) and Russian in which cross-language derivational homonyms represent a particular problem. Because of the interference, they create serious problems to the Ruthenians (Rusyns) who learn the Russian language and vice versa. Consequently, teachers of these two languages should pay special attention to cross-language derivational homonyms and prepare special exercises for the students of both languages in order to be able to learn the matter successfully. It is very important to solve this problem especially in the process of translating because an inadequate translation of homonyms could often produce even comic effects.

Мср. Александер Мудри

БОТАНІЧНА ТЕРМИНОЛОГІЯ У РУСКИМ ЯЗИКУ¹

Абстракт: У роботи ще занімаме з ботанічними термінами у руским языку. Аналізували змінні з ботанічними термінами з учебників за біологію по руски та по сербські за 5. класу основної школи. Інтересуємо ще за походження термінох, односно їх творене. Розглянемо походжене лексеми од походження термина.

Ключні слова: лингвистика, терминологія, руски язик, сербски язик, ботаніка

Увод

Тема роботи ботанічна терминологія у учебниках з біології за 5. класу по сербські та по руски. Ціль роботи представиць походжене, односно творене ботанічних термінох у руским языку.

У роботи ще аналізує 240 терміни експертовани з учебниках біології за 5. класу по сербські та по руски. Вибор термінох огранічени на наставни єдинки у вязи з з ботаніку. Препатрени шлідуючи наставни єдинки: Корень (Корен), Стебло (Стабло), Преображене стебла. Под'ємни стебла (Преображај стабла). Подземна стабла), Лісце (Лист), Квіток (Цвет), Опрашковане і оплоджене (Опрашивање и оплођење), Плод і нашенка (Плод и семе), Ключкане нашеня (Клијање семена), Вегетативне розмножоване (Вегетативно размножавање), Житарки (Житарице).

О термінох у рускей лингвистики писали Микола М. Кошиш у роботи „Прилог зредованю терминології у нашей бешеди“ (Кошиш 1968: 58-59), Гелена Медеши „Прилог з з терминології“ (Медеши 1977а: 79-82), „Прекладане у медицини“ (Медеши 1977б: 112-116), „Даєдни замеркованя у вязи з з прекладаньем учебниках на руски язик“ (Медеши 1994-95: 73-83), Юліян Рамач „Значене зазберованя и презентаций лексикографского материялу з області медицинских наук“ (Рамач 2006: 109-111), и Александр Дуличенко: „Перши руски веџеязични терминологийни словнік“ (Дуличенко 2009а: 361-363), „Перши руски словнік термінох за основну школу“ (Дуличенко 2009б: 358-361), „Даскељо призначаки о руских термінох и о руским терминологийним словніку“ (Дуличенко 1995в: 283-290), „Словнік рускей лингвистичнай терминології котру створел Г. Костельник“ (Дуличенко 1995а: 291-306), „О терминологийней експлозії у

1 Робота представиць скраїнену и преробену верзию семинарской роботи писаней под менторством проф. др Душанки Звекич-Душанович за предмет Контрастивни преучованя языка на докторских студийох на Филозофским факультету у Новим Садзе.

литературним языку Руснацох у Югославії“ (Дуличенко 1995б: 277-282).² Попри тих, за нашо вигледоване окреме хасновита була робота Оксани Тимко-Дітко, *Ботанічна і зоологічна номенклатура бачванських руснаків* (Тимко 1998).

О терміну

Под терміном подразумюємо слова зоз терминологийну функцію (Недельков 2011: 165), односно слова хтори ше хасную у даяким фааху (Драгићевић 2010: 20).

Терміни ше од словох общого фонду розликую по семантике, типу значеня (Гортан-Премк 1988: 16). Даринка Гортан-Премк у семантичним змисту терміну видзи *поняце без релевантних елементох реализациї, лем зоз абстракцию видвоену поняцову вредносц реалиї на хтору ше одноши номинация термина* (Гортан-Премк 1988: 16).

По Данкови Шипкови, идеални термін ма шлідуюци характеристики: *транспарентносц, интернациональносц, краткосц, системносц, недвосмисловосц, прецизносц, несинонимносц* (Šipka 1998: 128).

Гортан-Премк наводзи шлідуюци окремни лексични прикмети термину: *огранічена способносц семантичнай дисперзії, односно розвиваня вециззначносці; огранічена деривацийна способносц; огранічена способносц розвиваня семантичнай синонімії; векша можлівосц твореня антонимских одношеньох як цо при словох общого фонда* (Гортан-Премк 1988:15-21).

Анализа

По Милици Михалевич ёст шлідуюци спосobi твореня терминох (Mihaljević 1998: 108): преношене значения, язичне творене, язичне пожичоване (преберане зоз народного язика), претворийоване общих словох до назви, семантичне пожичоване, преберане назвох зоз других фааху, преберане зоз других язикох.

За руски язик характеристични шлідуюци спосobi твореня терминох: еквиваленти з народного язика; преложени сербски терміни як еквиваленти (калки); описни преклад як еквивалент; нови слова витворени у литературним языку независно од сербского упіліву; сербизми и интернационализми як еквиваленти.

У анализованим материялу зме обачели шлідуюци групи терминох:

Еквиваленти зоз народного язика: *баюси, бильчок, бліщаці отровнік, венчик, каліна, квеце, квіток, келераба, ключка, пупче, цеснок, цибуля, цибулька, шалата, шаце, ядро, ярец* итд.;

² Пре условеносц роботи зоз обсягом, не наводзиме цали препатрунок предходзящих работах на тим полю русинистики.

калк сербског термину: *безполне размножоване* (бесполно размножавање), *бочне пупче* (бочни пупољак), *бочни коренчик* (бочни корен), *зачаток* (зачетак), *квачки за прилаповане* (кукице за прихватане), *мрежаста нерватура листа* (мрежаста нерватура листа), *мур тлучка* (зид тучка), *шапка кореньовой власки* (капа коренске длачице), *шедзаци листа* (седећи листови) итд.;

интернационализми: *дикотиледони, инсект, камбиум, кормофит, монокотиледони, транспирация, фотосинтеза, хлоропласт* итд.;

сербски термин ше заменює з меней фреквентну лексему истого значения зоз сербскога јазика: *гомоль* (од сербскога *хомољ*), *галета* (по Рамачови од сербскога *галета* < итал. *galletta* (Рамач 1983: 28));

нове значене од лексеми зоз народнога јазика: *заспане пупче* (мирујући пупољак), *шия* (стубић) (основне значене лексеми *шия* „часц човековога цела“); и

преширијоване значене лексеми зоз народнога јазика: *знак* (жиг).

Заключене

На основи анализи позбераних терминох, заключујеме же ботанични термини у анализованим материјалу најчастейше меновніки (110), потим шлідза діеслова (17), а најменей єст прикметніки (3).

Обачели зме же ботанични термини у учебнікох з биологиј по руски најчастейше еквиваленти з народнога јазика. Не ридко ше хаснуе калки сербског термину, цо окреме обачлїве при терминох зложеней структури. Часто ше хаснуе интернационализми. У меншай мири ше сербски термини заменюје зоз меней фреквентну сербску лексему з истим значеньем. Слова з народнога јазика хаснуе ше зоз новим значеньем або лексема з народнога јазика преширије значене.

Жрида

- Татић, Б. (1999). *Уџбеник из Биологије за 5. разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
 Татић, Б. (1999). *Учебник зоз Биологиї за 5. класу*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Литература

- Mihaljević, M. (1998). *Terminološki priručnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna zaklada.
 Šipka, D. (1998). *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska.
 Дуличенко, А. (1995а). „Словник рускей лингвистичней терминологиј котру створел Г. Костельник“, *Jugoslavo Ruthenica I*, Нови Сад, Руске слово, 291-306.
 Дуличенко, А. (1995б). „О терминологийней експлозії у литературним языку Руснацох у Југославиї“, *Jugoslavo Ruthenica I*, Нови Сад, Руске слово, 277-282.
 Дуличенко, А. (1995в). „Даскељо призначки о руских терминох и о руским терминологийним словніку“, *Jugoslavo Ruthenica I*, 283-290.

- Дуличенко, А. (2009а). „Перши руски словнік терминох за основну школу“, *Jugoslavo Ruthenica II*, Нови Сад, Руске слово, 361-363.
- Дуличенко, А. (2009б). „Перши руски вецеязични терминологийни словнік“, *Jugoslavo Ruthenica II*, Нови Сад, Руске слово, 358-361.
- Кочиш, М. М. (1968). „Прилог зредзованю терминології у нашей бешеди“, *Швятлосць*, 1, 52-60.
- Медеші, Г. (1977а). „Прекладане у медицині“, *Studia ruthenica*, II, 112-116.
- Медеші, Г. (1977б). „Прилог зоз терминології“, *Творчосць*, 3, 79-82.
- Медеші, Г. (1994-95). „Даёдны замеркованы у вязі зоз прекладаньем учебнікох на рускі язік“, *Studia ruthenica*, II, 73-83.
- Недельков, Ё. (2011). „Терминолошки хипониміски односи у теорії и пракси“, *Лексикология, ономастика, синтаксис*, 163-172.
- Рамач, Ю. (1983). *Лексика русского языка*. Нови Сад: Універзитет у Новим Садзе, Філозофски факультет, Інститут за педагогию, Катедра за руски язик.
- Рамач, Ю. (2006). „Значене зазбераваня и презэнтаций лексикографскаго матэрыялу з областцы медыцинских наукох“, *Studia Ruthenica II*, 109-111.
- Тымко, О. (1998). Ботанічна і зоологічна номенклатура бачваньских руснаків, Ужгородський державний університет, Ужгород.

Мср. Александар Мудри

БОТАНИЧКА ТЕРМИНОЛОГИЈА У РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

У раду се, на материјалу из уџбеника за биологију за 5. разред на српском и русинском језику, анализирају ботанички термини. Анализом је обухваћено 240 термина. Под термином подразумевамо речи са терминолошком функцијом, односно речи које се користе у одређеној струци. У анализи разликујемо порекло лексеме од порекла термина. Уочили смо следеће начине творбе ботаничких термина у русинском језику: еквиваленти из народног језика; калк српског термина; интернационализми; српски термин се замењује мање фреквентном лексемом истог значења из српског језика; ново значење од лексеме из народног језика; проширивање значења лексеме из народног језика.

Msr. Aleksandar Mudri

BOTANICAL TERMINOLOGY IN THE RUTHENIAN LANGUAGE

Summary

Using the material from the biology textbooks for the students of the 5th grade in the Serbian and Ruthenian languages, the article analyzes botanical terminology. The analysis includes 240 terms. The term signifies a word with a terminological function, or in other words, a word which is used in a special professional field. In the analysis we differentiate the origin of a lexeme from the origin of a term. We have noticed the following ways of forming botanical terms in the Ruthenian language: the equivalents from the vernacular; the calque of a Serbian term; international words, a Serbian term replaced by a less frequent lexeme of the same meaning from the Serbian language; a new meaning of a lexeme from the vernacular; the broadening of the meaning of a lexeme from the vernacular.

Учашнікі 5. науково-фахового сходу у Новим Садзе (2. 12. 2014)

Гаврийл Колесар

ЧАСЦ РОДИЧОХ ПРАВИ ПРОБЛЕМИ МАЦЕРИНСКОМУ ЯЗИКУ

Абстракт: У тим прилогу указане на недопушуюци стан у настави руского мацеринскага язика и дати даёдни напрямки за його превозиходзене. То, насампредз, 1. инсистоване на сновано оддзеленьюх з руским наставним язиком уж на предшколским уровню; 2. активнейше одношене школи гу родичом и ёх дзецом; 3. технічне осучасньование дзецинскага часопису „Заградка“ з поставяньем власного вебсайту; 4. осучасньование телевизийных програмах за дзеци; и 5. активне хасноване интернету.

Ключны слова: руски мацерински язик; настава на руским язiku; интернет

Мацерински язик нашо найвекше богатство. Кед вон нестане – нестанеме и ми. Гу кождэй такей вредносци ше треба поважно и осторожна одношиц, не допушковац же би вона трацела на свой вредносци або на свой бліщацосци.

Видзи ми ше же ше ми спрам нашого руского язика одношели у знаку обидвох крайносцох – од його урядовага фундаментавання як літературнага язика у тэди новостворенай Югославіі та по нешка, за неполны 100 рокі, вон развіти по високі уровень, постал жыві літературні і бешедні язік хаснованы інтензивно у шыцкіх функціональных сферах у праксі. Такі наглы розвой не доживівали ані язікі даёдных велью векших народох, або ёх розвой цекол дужей од ўдного стороча. Мікола М. Коциш быў перші лінгвіста хто ішо *организавано, контынуавано и професионально* влапел до ошвицаваня веліх недоповедзеносцох у рускім язiku и його робота, мож повесць, представляла конечную платформу на хтоір виросяли Лектарат за рускі язик на Філозофскім факультету, Дружтво за рускі язик и літературу, прекладательны службі у Покраіні и општынох, а редакцыі друкаваных гласнікох, на Радию и, познейшэ, на ТВ достали свой стаємни лектарскі службі хтоір обезпечували применку рускага язіка у складзе зоз правилами хтоір у медзичаше (досц) ясно утвардзены. Мікола М. Коциш зоз свою, у велькай міри пионірскую роботу, 60-іх и на початку 70-іх роках, по його несподзівану шмерц, широка залапел и подруге виучоваваня практичней применкі мацеринскага рускага язіка, активна робел на ушореню тей язичнай проблематики и видал даскељо роботни кніжочки за школьніх як и граматики наволані, задумайце, „Мацеринска бешеда“, Тиж так, активна организовал и участвовал на семінарах за просвітніх работнікох,

насампредз у групи у хторей участвовали учителькі з нізших класох и прейг ніх у образовнай пракси унапредзовал виучоване мацеринскага язіка. Теды ше у пракси за розвой мацеринскага язіка хасновало учебнікі и роботни кніжочки а, окрем барз пошвеценіх учителькох свой роботы, теды досц обачліви субекты у тим процесу були и часопис за дзеци „Піонірска заградка“, як и емісія за дзеци Рускай редакцыі РНС, граммофонски плочы та аудыокасеты (ТВ програму на рускім языку, компьютер, інтернет и його можлівасці, ЦД и ДВД диски та УСБ стики зме теды у пракси, як можліవы інструменты за подпору виучовання мацеринскага язіка, не мали). З тима начышленіма, з нешкайшаго угла патрене досц примітивнімі медіямі и помагаючымі средствамі удатно ше унапредзовало мацеринскі язік.

Теды, у одношенню на нешкайши час, прецек інформаційох¹ был реално спомалшэнші, а упліві рижных медіаў односно других языкоў на наш мацеринскі були релативно менші, могло ше тоти процесы якошык контроловаць. Бо, кед мацеринскі язік не под пресію іншакіх, цудзіх факторох, теды мож контролаваншэ унапредзовац істи, а без траценя превельо енергіі на борбу зоз іншакіма (цудзіма) уплівамі.

Яка нешкайша ситуация на тим плане?

И попри тим же зме вошли до 21. віку, же нам на разполаганю скоро идеалні условия (новы школскі будынкі, сучасна опрема, компьютеры, найсучаснейши ношаче інформаційох ітд.), у остатніх даскліх мешацох на швейцера дня вишли, кед слово о нашым мацеринскім язіку, озбільни проблемі хторы не мож на ёдноставні, рутинско-организаційні способ ришиц. Дацо ше рокамі дриляло под тэпіх, дацо принесли негатывны демографійны рушаня (змоцнэтшы асіміляційны процесы), криза у политичнай сферы и економії, а дацо и недостаточна робота тих хторы на час требали ришовац настать проблемі. Даёдні особы не похопюю же мацеринскі язік барз чувствітельне квеце хторе саме од себе не будзе роснуц і розквітац, але му непрерывно треба у тим помагац. Нашому рускому мацеринскому язіку *нэдосц помагане* у остатніх деценційох.

Пред 40 або 60 рокамі, мож повесці, питане мацеринскага язіка досц мало завишело од даякей віказаней дзеци або нэдзеци родичнох (односно, вельо веckши процент родичнох был позитивно вязаны за рускі націоналны корені и, прето, не правел проблемі хторы тэраз узвічасні, а непріродні). Нешкай, у тих условійох живота у хторых зме примушены жыц, указуе ше же од дзеци або нэдзеци родичнох завиши вельо, вельо вецей як цо то было скорей. Бо, не одлучуе сам школьнік, кед придзе час, чи вон будзе ходзіц до рускай чи сербскай школы – одлучую то родичи у його меню. Не одлучуе школьнік чи будзе ходзіц на пестоване мацеринскага язіка там дзе то организоване, преважно

¹ Под інформацію ше у тим контексту не подразумію лес класичну інформацію типу вістка, звіт і подобны які обявлюю преса (радіо, ТВ, новінкі) але і шыцкі файлы іншакіх інформаційох хторы представлюю здобыткі образования, знання, науки, значы сущных здобыткох цывілізацій.

тоту одлуку формуую його родичи. Кед ше у фамелії у хторей шицки руского походзеня хаснүе лем сербски ў мэдзисобнай конверзациі, то не одлuka дзецка у тей фамелії але родичох. Дзецко лем рутински прилапи праксю у фамелії. Треба буц реални та видзиц і факт же нам, тераз, доходза генерацыі наших младых хтори були народзены од половкі 1980-іх і на початку 90-іх роках прешлого віку кед ше *барз* меняли условия жыцьтва, роботы, школовання, кед ше ёдна стаємна традицыйна коляй способу жыцьтва утвардзена 50-іх і 60-іх роках скоро зошицким зруйновала. Тоты млады людзе маю иншакі ориентыры у жывоце, росли у нэстабільных условиях, досц дезориентавано, зоз ослабену капчу за нацыянальні корені, і вони тераз поставаю родичи хтори одредзую судьбу свайго дзецка уж од його першаго дня у яшелькох або оводы. Прето тоты процесы и зложенши од того як нам то випатрало так, поверхова патрене. Найкратше поведзене, у наступным чашэ треба робиц *не лем зоз дзецми, але и зоз родичами*. Треба меняц і ёдних, і других. Меняц, насампредз, іх свідомосць як потэнцыяльніх членох рускай нацыянальнай заёдніцы у Сербіі. Проблематику прешириюс аж і факт же ше можебуц і три класы дзецох, або і вецей, виселі зоз Войводину у остатній деценьні і препушчены су судьбы якіх их дочекала у цудзіні. Нет ані найслабшаго сігналу же ше тым дзецом оможліви, на даяки способ, усвойоване голем основных элементох з домену мацеринскага языка. Вони, випатра, у старту одпісаны, озда і прето же логіка гутори же вони, як такі, буду сигурно асімілованы кед останю у цудзім швеце. А і кед же бы до дачаго позитивнаго пришло на тым плане, треба было бы насампредз до тога уключовац родичох, ўм пояснявочац, іх прешвetchovaц, бо вони часта основа проблему. Кед ше „*зламе*“ або „*оброби*“ родичох, вец зоз саміма школьнірами будзе вельмо легчайшэ посцігнуц задуманы цілі.

Можліве же до такей ситуацыі зоз мацеринским руским языком пришло и пре непостоянє добрей, квалітэтней координацыі медзі суб'ектамі хтори задлужени проблематику мацеринскага языка запровадзовац у пракси. Пітанань чи і стратэгія у вязі з тым питаньнем досц разрабоўана, чи ё поставена на добры основы? Кед же то не случай, вец ані нет цо координавочац. Або, кед же ше у тих цекох найду і кадри хтори час прэгажел, вец об'ектывно не мож обчекавац даяки превелькі і значны викроکі у тым поглядзе. Бо, як може ефікасно допрынесьць пласману важных змістох з обласці мацеринскага языка на интернет особа хтора ше, практична, не зна улогавочац до тога медия, хтора не разумі основны принципы на яких функцыонуе і можлівосці хтори понука тога шветова компьютерска мрежа. Маме приклад, ішча швижи, же при виробку *рускай нацыянальнай стратэгіі*, ороченай по 2020. рок, слово *інтернет* похасноване лем раз, і то у слухаю кед ше спомло „*інтернет-радіо Рускі Керестур*“. О шветовай интернет-мрежы ані слово у спомнутай стратэгіі (бул бы позитивны крочай кед бы тата стратэгія голем спомла уж постаёцца интернетскі змісты на рускім языку, а хтори не мали і не за занедзбовіване, але вона не направела ані тога крочай).

Значи, вона за Руснацох нє постої, або є *нє важна, як медий*, вообще (а интернет у медзичаше постал найпопуларнейши и найнащивенши медий на швеце, пре ньго опадує моц и уплів ТВ, друкованей преси ище баржей, радио як медий уж побочна ствар – а ми, Руснаци, ния, НЄ РАХУЄМЕ вообще на тот медий хтори медзи нами уж 20 роки. Кед знаме же ТВ у бувшай Югославій зажила дзешка 1957/58. року, а уж о 10-15 роки Руснаци грабали и з руками и з ногами же би достали свою програму на ТВ Нови Сад, вец ше поставя питане прецо, наприклад, ТВ програму теди жадали, а тот, у сущносци велью ексклюзивнейши и лепши медий, интернет, ані з єдним словом у стратегії нє жадаю после 20 роках його пулсована у людской цывілізацы? Треба знац же добра часц младых родичнох, нєшкa, интензивно хасную компьютеры, таблеты, целфоны и айфони найновших генерацыях, та вец особа хтора ше нє зна улоговац на интернет наисце з німа нє ма шансу дискутовац о веліх сучасных способах презентаций и хаснована информацийох.

Неришоване того питаня зоз стратегійного аспекту нам уж приноши велькай чкоди, а будзе приношиц ище векшай: и далей будзе опадовац число школьнорох у руских oddзеленьох, буду нёстравац и цали oddзеленя, нёстане руска штредня школа, виданя НВУ „Руске слово“ буду мац вше меней читачох, емисій радия и ТВ буду мац вше меней слухачох и патрачох, КУД-и по наших местах буду мац вше меней квалитетних членох...

Евентуални разробок або доробок даякей стратегії у тим поглядзе би требал обєдиніц моци, енергию шицких заинтересованих субектох. Барз значне же би кажде хто може дал квалитетне доприношене такей стратегії, понукнул ідеї хтори ше през разправу прилапи або одбіс, алє тото цо остане у рамикох стратегії годно у добрей мири унапредзиц стан коло мацеринскаго рускаго язика.

Я, особнє, видзим тоти можлівосци за превозіходзене актуалных почежкосцох на плане мацеринскаго язика:

- У шицких местах дзе ёст Руснацох ище на уровню яшелькох и, потым, оводи *инсистовац на снованю руских oddзеленъох*, або евентуално комбинаваных, у хторих буду и дзеци других национальносацох, алє дзеци хтори буду мац дзеку учыц и по руски, кед же там руски язик ёден з язикох дружтвеного средку. Сцекац, при тим, од организаваня руских oddзеленъох хтори буду функционовац як гето, або як oddзелене хторе формоване „на силу“. Треба так водзиц образовну работу же би тоти oddзеленя були ровноправни, або аж и за пол крочая опрез даєдних других oddзеленъох, же би ше дзеци хтори у ніх ЦЕШЕЛИ же су праве у тим, успишним oddзеленю. Дакеди досц же би зоз красним шпиваньем, або зоз удатним танцом, ВОНИ були лепши од других и же би то дзвигало и ўх морал, але и морал родичнох, кед би похопели же ўх дзецю у природним окруженню у предшколскай установи посцигуе добри, та и одлични резултати. Позитивна

мотивация *барз важна* у таких питаньох. Позитивна мотивация вязана за мацерински язик, уствари, валя одредзени одуперана родичнох.

- Школа би требала меняц одношене гу тому питаню. Инертносц и чекане ту лем правя чкоди. Школа треба же би ишла *вочи родичом и іх дзецом*, на час поднімала организацийни поцаги хтори принешу позитивни резултаты. И сами учительки би требали буц цеснёйше повязани зоз родичами, нє робиц свою роботу лем за плацу, присц на роботу и пойсц дому после годзинох. Розбіц до конца фалшиву фаму односно дилему при родичнох же лепште такой дац дзеци до сербскага оддзеленя бо, гат, познейшэ ше им будзе легчайшэ школовац на стredn'іm и високим уровню. Таке думане постої як прешвечене при доброй часци родичнох, цо указує же родичи *нє разумя* основне у тей проблематики, а то же познаване двох, трох або веций язикох збогацяе іх дзецко, а нє же му прави проблеми. Друга вekша часц родичнох тоту тезу хаснue, формално, як алиби кед не жадаю, пре хто зна яки причини, же би іх дзецко ходзело на наставу на своім мацеринским языку. А тих роках добри процент родичнох тото не жада, нажаль. Школа и учительки таки дилеми треба же би розбивали при векшини родичнох. Ёст и родичнох хтори ше, буквально, *ганьбя* же іх дзецко треба же би ходзело до оддзеленя на руским языку. И тоти комплекси при родичнох, хтори досц чежки и не мож их легко розбіц, треба з разумну роботу медзи родичами, зоз поясньованьем, ошвицовац и превозиходзиц. Лем добраe информовани, з аргументами розоружанi родичи, престаню ше одуперац и прилапя сотрудніцтво зоз школу и учителькамі.

- Часопис за дзеци „Заградка“ би требал буц у рукох, буквально, каждого рускага дзецка у жемі и у дияспоры и покрывац интересованя дзецих од 4 по 13 роки старосці. Тот часопис би требал, з часу на час, предплатніком ведно зоз часописом посылац и ЦД або ДВД хтори буду дополньовац и разрабац зміст самого часопису, але так же би то були интерактивни змісті рижного профілу. „Заградка“ треба же би мала свой вебсайт, окремни (нє у рамікох вебсайту новінох „Руске слово“) и обдумані фахово, професионално, и же би на нім були активны шыцкі интернетски можлівосці хтори помогніо же би ше, през бависко, рижні квизы и подобне унапредзовало мацерински рускі язик, писане и вигваряне. Аж после обробку дзецих з помоцу „Заградки“, новини „Руске слово“ достаню, такповесц, новых читачох. Тераз их траца.

- ТВ програма, ище віше, досц прицагуюці медій, дзеци любя патриц ТВ и досц легко подпадаю под уплів того медія. Дзецински блок хтори тераз ідзе раз мешачно як збир скоро случайных прилогох, требал би исц каждого штвартку, обдумани, змістови, на 8 годзин голем 7 до 10 минути (дзеци нє можу буц длуго концентровані, програма же би була подобна змісту які бул Байфордов „Полетарац“ дакеди, напріклад, бо такі профіл емісій водзі дзеци просто до правілного заключованя, похопійованя новых фактох и усвойованя знаньох), а раз мешачно най будзе и длугоши. Укладане до дзецих ше ВШЕ виплацуе!

Свидомого Руснака треба твориц од 2-3 рокох його старосци, найпознейше. Не легко твориц за дзеци, вообще не легко, але дава драгоценны результаты кед ше найдзе добра драга як приступиц гу дзецковому шерцу. Було бы добре тоти ТВ прилоги *такой* класц на интернет до одложеного патрена же бы тоти цо не могли штварток вечар патриц могли исте видзиц у наступных дньох, и по вецейраз. Кед же ТВ на руским языку на даяки способ завяже увагу дзецах за свой программы, треба знац же у тей хвильки вона, ТВ, достане и патрачох хтори ю буду патриц док тоти дзеци одрошню. Патрачох телевизиі треба виховайвац, ридки тоти особи цо зоз свою власну роботу на себе розвию звикнунце патриц ТВ емисио у датим чаще и дню.

- Я и далей безрезервово верим до интернету и його будучносци. И тримам же його можлівосци и ресурси треба велью, велью вецей хасновац як цо тераз ест и идеё о тим. Интернет перши медий хтори оперуе зоз слику, текстом, звуком, видеом, філмом (або, то медий хтори обединюе у себе, на одредзени способ, новини, радио, філм и ТВ). Уж нешкада интерактивносц интернету на барз солидним уровню. До редакцыі новинах сце могли написац писмо, або телефоновац, кед вас дацо заинтриговало цо обявене, але то ишло шицко спомалшено и ви, углавним, були пасивни учаснік у тей интеракції. До радия ше могло тиж писац писма або наволац на телефон, уключиц до програми кед ишла и - то було шицко, дацо пребарз хасновите ше зробиц/научиц не могло. До ТВ подобне, написац писмо, уключиц ше, ридко, на телефон, а уключене на живо то уж досц зложени процес... Сурфуюци по интернету, ви можеце скоро непрерывно мац интеракцию у двох направямох, там дзе є оможлівена як элемент интернету. На основи того мож, наприклад, правиц и наруцовац на интернет на стотки рижнородни квизи и ўм подобни змисти хтори зоз питаннями по принципе „случайнаго вицагованя“ на одредзену тему хтора од интересу за школьнага, одвежба з нім ёдну тему з обласци руского языка. У таким квизу ше може видзиц дате поняце написане, виповедзене зоз гласом, презентоване зоз видеом, а школьнага би брал учасц зоз выбором ёдного од, поведзме, трох/штирох понукнутих одвitoх, або на способ як задумаю авторе квиза. То лем приклади, случайно спомнити, а ест таки можлівосци и вецей. Свидоми сом же бы такие ТВ емисії за дзеци не могла правиц кажда редакция за себе, а квалитетно. Ані случайно. Свидоми сом же бы такие квизи на интернету не могол правиц, фахово, хто лем надумай... Тримам же бы ше на таких значных проектах требали обединіц моци веліх фаховиц, насампредз младых людзох хтори не видза швет лем радиофонично або телевизично, але и „интернетично“, хтори познаю ресурси интернету и хтори, прето, знаюю вицагнуц скоро максимум зоз його можлівосцих. Таки „редакций“ би требало направиц, видумуєм, при даяких педагогийных заводах, або под патронатом Министерства за образование, або даякого трецаго независнаго субекта хтори ма вершински интерес же бы дзеци на сербским, мадярским, словацким, руским, румунским, ромским итд. языкох

доставали јасни, поучни, полни информацијох прилоги хтори би помагали њих вязане за мацерински јазик, а з тим и за руски, або словацки, або мадјарски и други национални корені (у случају же би за српски јазик не било интереса, таки роботни тими би требали буц формовани за потреби националних меншинох, понеже то за њих од барз вељког интереса). Розуми ше, то подрозумјоје же би од јашелькох надалсј дзеци були непреривно у дотику з интернетом, прејг таблетох, компјутерох, айфонах итд., але водзени и упутйованы з помоцу њих учительки (порихтаносц учителькох и воспитачкох за туту обласц ше подрозумјоје, цо тиж окремна тема за себе, вироятно).

Тото ту написане, звучи, вироятно, пребарз идејно, футуристично и нерозумљиво, але сом скоро сигурни же то у будучносци буду основни платформи и премиси образовнєй роботи. И ище већей, и ище вељко богатше од того цо я ту лем нагаднуј и, з тей својеј позициј, „видзел“ у блїзшай будучносци. Верим же тоти даскељо тези у служби, насампредз, моћненя мацеринског језика при дзецеох (и родичнох, вшелјак) и же помогну голем кус стабилизовану тераз досц покиваних основовох на хторих ше наш, мацерински руски јазик, у тей хвиљки находзи.

Хавријил Колесар

ДЕО РОДИТЕЉА ПРАВИ ПРОБЛЕМ МАТЕРЊЕМ ЈЕЗИКУ

Rезиме

У овом прилогу је указано на неодрживо стање у настави русинског матерњег језика и дате су неке смернице за његово превазилажење. То је, у првом реду, 1. инсистирање на оснивању одељења са русинским наставним језиком већ на предшколском нивоу; 2. активнији однос школе према родитељима и њиховој деци; 3. техничко осавремењивање дечјег часописа „Заградка“ постављањем властитог вебсајта; 4. осавремењивање телевизијског програма за децу; и 5. активна употреба интернета.

Havrijil Kolesar

SOME PARENTS MAKE PROBLEMS TO THE NATIVE LANGUAGE

Summary

This article describes the current challenges of teaching Rusyn language and it offers advice on how to go around this hurdle. Some of the ideas are: 1. To begin teaching Rusyn at a preschool level, 2. More active relationship between school officials and the parents as well as the children; 3. Making the children's magazine „Zahradka“ available on the Internet, 4. Making children's TV shows more modern, and 5. More exposure to the Internet.

Мр Гелена Медеши

ВЕЛЬКА И МАЛА БУКВА СЛОВА „БОГ“

Абстракт: За писане слова „Бог/бог“ нє мame розробену правописну норму, анї посторонни правописни обичаї у нецерковних, шветових (профаних) текстах. Кед слово *Бог* похопене як назва поняца *единого* у своїй файти (власне мено), напишеме го з вельку початну букву, а кед ма пообщенше значене, фігуративне або „вибляднute“, як и у фразеологийних виразах, положиме малу букву (*бог*).

Ключни слова: велька и мала буква; слова Бог/бог и Божи/божи у нецерковних текстах; правопис

Власни мена существох хтори представяю вирски поняца и мена митологийних существох по своїх язичних характеристиках подобни меном людзох (антропонимом), та ше и писане велькей букви у нїх подобне регулюе. Заш лем, за туто часц матерії нє мame розробену правописну норму, анї посторонни правописни обичаї.

Назви митологийних существох, як и назви существох з вельобожецких религииох ше пише з вельку букву кед знача єдно одредзене существо, а з малу кед ше их похопюе як назву файти существо. Наприклад, напишеме *Аполон*, *Перун*, *Зевс* итд., але *нимфа*, *русалка*, *кіклог*, як и християнске поняце *ангел*. Применене у рамикох таких похопеньгох, слово *бог* и *богиня* знача назви файти существох, хтори би було оправдане писац лем з малу букву.

З прилапованьем християнства, медзитим, слово *БОГ* достало и друге значене, похопене як назва поняца *единого* у своїй файти, зоз чим оможлівене же би ше го похопело як власне мено и писало з вельку букву: *Бог*. Так, наприклад, кед опрез словох „*служба божа*“ (богослужене) ест атрибут, будземе их писац з обидвома малима буквами, а кед атрибут нет, напишеме з обидвома велькими буквами (На *Служби Божей* тримал казань...). З малу букву будземе писац и *саночне*, *вечурню*, *молебен*, *утриню*, а тиж и *архиерейску службу божжу*, *заупокоену*, *грамоталну* итд. *Малу*, *Вельку* и *Дзецинску службу божжу* напишеме з велькими початнima буквами, бо то мена богослуженьгох. Медзитим, кед ше дума на одредзену архиерейску, заупокоену, грамоталну итд. службу божжу хтору служи одредзена священа особа, напишеме з вельку початну букву: *Архиерейска*, *Заупокоена* (кед ше дума на одредзену, окреме значну особу), *Грамотална* итд. служба божа.

Меновнік *БОГ* ма, гу тому, и пообщенше значене, хторому вец одвитуе писане з малу букву. У прикладох як цо:

- ... його філозофию мож похопиц як даяке гледане *бога*;
- ... общи принцип природи то зединене з *богом*;

... муслімански баг ше вола Алах, а наш баг ше вола Бог...

слово БОГ пообщеней природи, гоч на правописну праксу реално упліве и 1. намагане писац вельку букву пре почитоване и 2. узуси яки прилапени у вирски маркированих текстах. (Вирски маркировани вираз ше применюе у церковных и священіческих текстах, дзе створени окремні узусы: з вельку букву ше пише и слово Бог, алс и меновніки, заменовніки и прикметніки кед ше одноша на божество.)

Друга причина за писане слова баг з малу букву то и фигуративне або „вибляднute“ значене у веліх виразах и фразах, зоз чим тото слово траци характер власного мена. Так у кождодньовим жывоце, алс и у текстах профаного характеру часто находиме на таки виразы:

<i>увидзии ти свойого бога!</i>	<i>бог це скарал!</i>
<i>бог бы го знал</i>	<i>нє богзна яки є</i>
<i>бог го такого зведол (створел)</i>	<i>бог дал, бог вжал</i>
<i>бог не плаци кажду соботу, алс плаци</i>	<i>бог не понагля, алс сцигнє</i>
<i>боже добри!</i>	<i>вистати ягда богу душу придава</i>
<i>голи як кед го бог на швем дал</i>	<i>дац (придац) богу душу</i>
<i>до Христа бога!</i>	<i>пошол дзешка, бог зна дзе</i>
<i>бог зна прецо ше повадзели</i>	<i>нєдайбоже / нє дай ци боже</i>
<i>боже сохрань/сохрань боже / заваруй боже!</i>	<i>и бог на ньго забул</i>
<i>идз з милим богом!</i>	<i>кед бог да, та и мотика (ожог) штрелі</i>
<i>кому бог, тому и шицки святы</i>	<i>людох ше нє ганьби, а бога ше не бої</i>
<i>най ми бог пребачи</i>	<i>най му бог грихи (душу) опросци (пребачи)</i>
<i>най му бог да царство небесне</i>	<i>най ше бог о нім стара</i>
<i>охабиць дакого на бога</i>	<i>тиянного и бог чува</i>
<i>хто вчас става, тому и бог дава</i>	<i>чловек снуе, а бог одредзуе</i>
<i>як бог розказуе (рэзкаже)</i>	<i>ище є и помож боже</i>
<i>як бог и калапар</i>	<i>на силу бога</i>
<i>кед бог да</i>	<i>пре бога милого!</i>
<i>пребог це питам (и пре матку божую)</i>	<i>жисць себе як мали бог (у вельким сакайтаве)</i>
<i>за бога единого!</i>	<i>ти боже знай</i>
<i>бог перші себе браду створел</i>	<i>бог це дал!</i>
<i>од бога дати</i>	<i>боже мили!</i>
<i>идз з милим богом!</i>	<i>и бог од ньго дзвігнул руки</i>
<i>дац богу душу</i>	<i>то ище и помож боже</i>
<i>три раз бог поможе</i>	<i>влапиць бога за ризи</i>
<i>слава богу, добре сом</i>	<i>враци ци длуство док бог будзе гудаючох выплацац (нігда нє враци)</i>

<i>плаци нас дижедж як бог гудацох (диждж слабо пада)</i>	<i>помагай сам себе и бог ци поможе</i>
<i>не суди боже (кед ше не можеме дочекац же би дацо почало, престало и под.)</i>	<i>цио бог да!</i>

З малу букву у спомнутих случайох будземе писац и прикметніки *божи* и *богови* або *боговити*:

<i>я о боже, а ти о коже;</i>	<i>кажеди (цали) богови божи (або: у бога) дзень (вечар);</i>
<i>божса / богова катичка (зоол.);</i>	<i>божса кравичка (зоол.);</i>
<i>божи хлебички (бот.);</i>	<i>служба божса (мала / велька служба божса, архиерейска служба божса, грамотална служба божса, заупокосна служба божса)</i>

а тиж и у виразох як цо:

<i>кара божса</i>	<i>цело боже (причасц)</i>
<i>людзе божси!</i>	<i>сияса божса (барз вельо)</i>
<i>цалу божсу ноц</i>	<i>цио за божса годзина!</i>
<i>чловече божси!</i>	

Нашо предки себе звичайно здравкали зоз *дайбоже* (*добре рано, добри
вечар*), кед одходзели гуторели збогом, а кед ше заклінали до дачого, гварели:
верабоже! Аж знали и *верабожсац иш*.

Значи, кед ше не роби о вирских (священіческих) текстох але о профаних (шветових), слово БОГ будземе писац на два способы: 1. з вельку букву – кед ё похопене як назва поняца *единога* у своей файти, зоз чим оможлівене же би ше го тримало за власне meno и 2. з малу букву – кед тото слово ма фігуративне або „вибляжднute“ значене, як цо маме у веліх виразох и фразох, зоз чим тото слово траци характер власного meno.

Мр Хелена Међеши

ВЕЛИКО И МАЛО СЛОВО РЕЧИ „БОГ“
Резиме

За писање речи „Бог/бог“ у русинском језику не постоји разрађена правописна норма, нити постојани правописни обичаји у нецрквеним, световним (профаним) текстовима. Када је реч *Бог* схваћена као назив појма *јединог* у својој врсти (властито име), писаћемо је великим почетним словом, а када има уопштеније значење, фигуративно или „избледело“, као и у фразеолошким изразима, ставићемо мало слово (*бог*).

Mr. sci. Helena Medjesi

THE CAPITAL AND SMALL LETTER OF THE WORD „GOD“
Summary

There is no orthographic rule or constant way for writing the word „God / god“ in Ruthenian language in secular (profane) texts. When the word God is meant like a name of an idea *the only* in its species (own name) we'll write it with a capital letter, and when it has more common meaning, figurative or „pale out“, as in phrasal terms, we'll use a small letter (god).

Ирина Гарди Ковачевич

ПРИПОВЕДКИ ЯК НАДПОМИНАН€

(Любомир Медеши, „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014)

Абстракт: З приказом кнїжки Любомира Медеши „Часокрок“ указане на приповедачово кратки приповедки „з рускей старини“ зоз позиційчувара памяткох у народним духу и спрам материялних шлідох о прешлосци. И то нє о прешлосци котру вон памета, ал€ и о тей на котру опарти паметаня особох цо му зверели свойо памятки, та и тей о котрой пренашол написані шлїди.

Ключни слова: Любомир Медеши; етнология; язык; архаїзми; стил

Незвичайни наслов кнїжки, „Часокрок“, яки видумал ёй автор Любомир Медеши, права ініцыяция за уход до простору у котрим час крача з велькими крочаями, у чижмох пожичених зоз сказки, за собу як виписані шлїди охабя людске паметан€, а як одгук надпоминан€ же того паметан€ нє вичне и нє безгранічно тираваце, та потребне найсц способ як го кеди-некеди ошвижиц.

Раз етнолог, віше етнолог, поведли близме за тераз писателя Любомира Медеши, котри и на тот завод, у кратких приповедкох „з рускей старини“, як сам надпомина у поднаслове, зоз позицій чувара памяткох у народним духу и спрам материялних шлідох о прешлосци приповеда тото цо зна, а зна прето же непреривно вигляде и же ше непреривно интересує о шицким цо руска прешлосц. И то нє прешлосц котру вон памета, ал€ и тоту на котрой опарти паметаня особох цо му зверели свойо памятки, та и тоту о котрой пренашол написані шлїди. З намиру ожиц давни збуваня, особи и факти, Медеши ше служи зоз маниром народного приповедача, та кажди його текст оформлені як приповедка, з тих 29 кельо их ест у кнїжки, як кед би були преписані з даєдних медзивоеñих календарох, очивисно за ныго руского култнога простору у котрим вон находзи свойо приповедацки угляди. Стараюци ше тримац правду, як ю вон вичитує з йому познатих историйных чи етнографских жридлох, Медеши зоз вельо почитованя за своїх юнакох кладзе им до устох слова котри му ше видза же су найодвитуюцейши за описані ситуаций, ал€ керує давац им свой печац видзеня стварох и подобох и квалификац збуваня, обаваюци ше же його суб'єктивносц може погубиц автентичносц на хторей вон як чловек образовани зоднука тей науки на основи котрой ше снує описана подія, инсистує. Прето у дїи и не идзе далей од реконструкций, додава лем описи и общи места, цо би ше поведло, лем тельо материялу кельо то роби конзерватор кед гу оригиналним фалатком черепкох додава глїни и лїпкадла же би артефакт з прешлосци бул додумани у реалносци.

Тата пошвеценосц і вирносц гу реализму Медешия творчо омежуе, гамуе, та ше його проза застановює дзешка медзи историйним фельтоном і историйну литературу, односно креацию живота по форми реалносци, але котра пре иманентне поручене заш лем над реалносцу. Його приповедки маю поручене, але воно експлицитне и не виходзі зоз ядра креациі, як уметносци, але зоз реалносци котру вон так склада же би поруку преношела на скоро педагогийни способ. Вон туту намиру, поучовац і надпоминац цо зоз прешлосци треба паметац і чувац ані не скрыва, тиж у спомнутым маниру реалистичнаго романтизма.

Медзитим, кед же таки авторов приступ гу материі котру обрабя його свидоми вибор, у случаю нашай литературнай творчосци на початку трецаго миления то мож толковац як инновативносц. Вон ше фахово трима за доказані факты, а интимно их повязуюци зоз свою дожитосцу твори окремні амалгам, та так виказує свою творчу индивідуалносц і охабя неповторліви текст. Читач, заведзены зоз особно препознатліву керестурскому бешеду, зоз тым мілеем у котрим з часу на час автор адкрыва щиру дожитосц, дзе аж да прэгвары о точных топонімах і о прецизінх исторыйных податкох, порыхтани верыц писательови і тото цо як скорей спомнунте, лем дадате ліпкадло, лем уложени черепчок же би ше цалосц тримала доведна.

Тата автентичносц, тата дожитосц, тото прешвечене же то було наисце і праве так, то тата юшкавосц прэхтору ше приповедки легкі чытаю, без одпочивку, ёдна за другу, та читачові придзе жаль же чом то не роман, а спомуті подоби не юнакі котрим мі випровадзіме судьбу од початку по конец. Аж ше, доконца, прывідзі же то ані не така груба книжка як у ней велью койцо поведзене, же нам писатель остал служен та другіраз будземе мушиц мерковац кеды напіші нову книжку як предлужене тей, у котрой адкріеме „а цо було далей“.

Углавным, од приповедки до приповедки Медеші ше стара повесц нам цо веций о нас самих, о тым з чого зме створени, а дзекеди зме ані не свидоми цо ўшицко зоз собу влечеме з прешлосци. Треба подцагнуц же ані у ёдней з тих приповедкох вон не одступа од основнаго постулату, а то високо ценіц нацыональне нашлідство, чувац го, а то так же о нім будземе дзбац і старац ше цо веций знац же бизме ше могли спознац. Тиж так, ані у ёдней приповедки нет негативні приступ, нет осуды, нет манипулювання, а вера нет ані скрівання тога цо би могло начкодзіц „угляду“ Руснака, до чого вон *априори* вері. На свой способ, вон тому Руснакові цо остал Руснаком, гоч го кеды і дзе, койхто як, або вон сам себе, волал, вон зніма шапку і охабя памятнік, на способ „споміна вичного руского“. Запісане остане за потомкі, надпомнунце най ше і далей і ровно – записуе.

Ирина Харди Ковачевић

ПРИПОВЕТКА КАО НАПОМЕНА

Резиме

У приказу књиге Љубомира Међешија *Časokrok* указано је на пишчеве кратке приповетке „из русинске старине“ са позиције чувара успомена у народном духу и према материјалним траговима о прошлости. И то не о прошлости коју сам памти, већ и оној на коју су наслоњена сећања особа које су му повериле своје успомене, па и оној о којој је пронашао писане трагове.

Irina Hardi Kovačević

SHORT STORY AS A REFERENCE

Summary

The review of Ljubomir Medjesi's book *Časokrok* (The Step of Time) points out that the author wrote short stories „of the Rusyn ancient times“ as a custodian of the memories in the national spirit and the material traces of the past. Not only of the past that he himself remembers, but of the past that is the source of memories of people who confessed them to him and about which he had found written traces.

Мр Гелена Медеши

КРОК ДО ПРЕШЛОСЦИ ЧИ ДО БУДУЧНОСЦИ

(Любомир Медеши, „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014)

Абстракт: У напису приказани јазик и стил Любомира Медеши яки похасновани у кнїжки „Часокрок“, як найвекша и основна духовна вредносц нашого народу. То наш непоштредни и полни вираз народнога духа, наш розконарени, благородни, моцни народни јазик и прешвачлїви поучни метафори.

Ключни слова: руски јазик; архаїзми; етнология

Читац приповедки з рускей старини зоз загадочним насловом „Часокрок“ не поучели нас анї автор, анї одвичательни редактор виданя у призвичаєним уводним слове. Драгу за ёй розумене не указали нам анї рецензенти зоз својм фаховим думаньем. Напевно нам зохабели же бизме ю ми, обични читателе, сами пренашли. Читательох ест вше вельо, и то вшелїях, а писатель муши думац на тих найлепших. Читателе вельки критичаре. Знаю буц бистри, розумни, животно искусни (гоч школовани гоч не), можебуц аж и богатши у знаню од писателя, мац лепши смак и строгшу меру як автор. Тот непознати читатель по цалим руским швеце – строги судия, але драгоценни сотрудник. Аж през призму њого думкох писательох твор достава свою праву меру.

Любомир Медеши опробовани и доказани майстор краткей приповедки. Емоция и думка му ясни, та му вец и стил приповеданя прешвачлїви и єдноставни. До такей наоко простей, а у сущносци чежко долаплївей єдноставносци треба – нароснуц. За добри стил потребна морална, интелектуална, чувствова вредносц того ѿ ше приповеда. Ту нет места подозривосци. Точна, права думка ноши сама зоз собу свою красу. Медеши нас зоз својим здравим смыслом доисцел же написац кратку форму таке прецизне ремесло як направиц годзинку. Спинанс гу совершенству виражуюцей форми за ныго – служиц змиисту. А добраe служиц туту службу, т.e. ясно виражиц свою думку або чувство, Медеши зна же мож лем теди кед ше звлада власни јазик и власни стилски вираз. Вон не гладка нательо свойо кратке виречене, але свою думку. Јазик ма буц святы и писательови и неписательови. Наш руски јазик добри, але го маме учиц од орачох и пастирох. Правда, мушиме их превозисц, але им остац вирни. Медешийови то идзе од рук: хаснue сликовиту бешеду, але не декоративно и несмачнe. При ньому то живи вираз народнога думаня. Нет нагромадзованя словох дзе би ше богатство претворело до худобства, дзе слова, по законе инфлациї, ѿ их вецей ест – меней вредза. Тото ше окреме одноши на епитети и атрибути на хторих Медеши нароком скупуе, бо зна же кед гу єдному атрибуту дода ище єден, юго синоним, можебуц и треци, значи же тот други або треци недосц прешвачлїви.

Окремносц Медешовога язика то якеш упрекосцене неприкосновеносци язика. И найжалоснейши слова знаю буц нагнати на духовитосци хтори ше, по природи своей, не пайташа зоз страхопочитованьом. Поєдноставени основни значения словох, з якима ше задоволькова покус генгліва селянска психа, з инвентивними обращеннями примушовани прегвариц „спак руки“, та Медешово слова так, окрем глави, доставаю и хвост.

Творче применьование язика віше значи його збогацоване. Медеши го унапредзує и будзе видайкуюци неодкрити и запарложени значения уж познатих словох. Викованы слова, неологизмы хтори сам видумал або додумал мало хаснүе у тексту, алс зато стародавни або архайчны слова од забуваня витаргус, приводзи их до незвичайних одношеньох и зоз таким повязованьом их примушує виражиц нови смисел.

Слово му строго подредзене функцій и не викукує спод „задлуженя“, Вону ма часто намиру обращиц на себе увагу з власну ридкосцу, раритетносцу и з власну красу, прецо є барз домерковано виберане: дараз є цихе як лоньске лопушне на зароснутым грунчку або як скрити цинь младого мешачка що ше замотал до чеперкох старей ягоди.

Зна наш приповедач руских старинох зоз жартовлівим прировнаньом створиц при читательови паметліву слику:

... як даяки сокол надлетали Мадяре ту Карпатом...

... вона (Киевска Рус) як розквочена кура, згартала своё гніздо...

... таки високи як поскона, а силни як з берега одвалени.

Народни мудри виречения дзе лем могол, автор нам предложел як наук:

... кralъ воює з войском, або з лукавством.

... Озбильну роботу ше почина з полним жалудком. Гладни и смиядни чловек дума вецей на торбу як на пораду...

... тоти цо ше спрагню, можу ше на міре и розисц кед конї нееднак цаагаю.

Медешово слово не вираз сезонской моди и страху од конвенциональносци прето же би ше видрилело кожду сентименталносц: вон горди на тот правучки-прави словнік архайзмох и анахроних виразох, на список лексемох хтори генерацій од шейдзешатих надалей можу найсц штучно конзервовани лем у Рускей лексики и з правом ше цеши у нім, та ту діеслова як цо *стрезц/стрегнуц, мордовац ше, дац себе ради, висц украій з дачим, бировац, одвандровац, скончиц ше, огутац ше*, буц у пологох, *турбаловац ше*; меновніки хтори ше нешка ридше хаснүе: *шапутрак, рапух, хвалькош, бичкош, пошевка*; прикметніки або присловніки: *горебздом, нарату, нерадо* итд.

Найвекша и основна духовна вредносц нашого народу то, заш лем, наш непоштредни и полни вираз народного духа, наш розконарени, благородни, моцни народни язик. Сублимовани, одуховени, превидни, до розпирскованя динамични язик, барз нови по тону, а при тим барз наш. При Медешийови язик то стил, перфекция, краса симетриї, правилносци, чистоти, а виречене дих,

слух, темперамент. То боренс з язиком, живе творенс языка, а нє лем средство сообщована. Ту функция языка преширена: дати му значения яки выходза з нього самого, з нукашней енергіі гевтого множества прикметох нашей культуры хтора ше до того языка склада у пасмох.

Язык Любомира Медеша ше у приповеданю ведзе за мелодию фразы, пуша слова долуводом, вертко и легко их предзива през крутили регулованого цеку виражования. Виречене ше скоро нє чувствує, та ше читательски видзи же текст преходзи през нього як летушні витрик, як бависко цинъох. А вец, як кед бы му було неправо же и горебрегом нє наведло воду, та кажде слово, и интерпункция, обращаю увагу на себе, думка у корчу, одніма, хвата нсвиповедзене, гледа кратшу драгу висшого виразу. Упартосц звладац препречене дзекеди ше чувствує до вистатосци: варианты вислову ше повторюю, инсистую, док одразу нє придзе гевто пресудне слово хторе потрафи точно дзе треба и рубе гузел по штредку. Медешийов язык скрацуе вираз: слово ма векшу ношивосц и вредносц, ма моц хтора ошлебодзуе енергию невиповедзеного. У шицким що наскладане у тим языку, у його старинох, у народней бешеди гледа ше ошлебодзоване нашего так часто сциннутого, преозбильного языка за вше богатшу, зложеншу материю модернай думки.

Дзе людзом завичай? Там дзе и други людзе коло ніх розумя до конца и до дна до вони гваря, до остатнього вонкашнього и нукашнього трепеценя язичного розумя цо гевтим миле и цо их трапи. Бо, гевто цо людзох ноши то нє робене, але – слово. Народ по инерції випове праве означене за свою язичну роботу. Народ твори помали, невидліво, поцихучки, як природа, але зохабя за собу тирваци шлід.

Зоз чим Медешийово тексты наджили час: чи лем з идеями, чи з естетику чувствительных вредносцих? Чи, можебуц, и з язиком? З идеями же тримаю текст. Гей, але под условием же ідеї трима языком, та гоч вон и дакус застарени. Язык богати як лес: отреса лісце и облека ше до нового, але нє умера цали. Материя словох ше меня, цо значи же медзи языком и язичными потребами людзох вецей нет материялного складу: дзепоедни слова ше занедзбую, забываю, дзепоедни преходза през нови синтаксични прилагодзование, даёдни доставаю нови граматичны форми. Але з тима обновованямы язык не постава други, иншаки у кореню, у индивидуалносци. Єст у языку вични элементы и зошицким нематериялни одношения. Тото цо ше през вариациі языка не меня, то народны дух у языку; то умера кед и народ умера. То тото прецо языком, мацерински языком источашне и завичай, прецо ше до дна розумя, як автор у ёдней приповедки гвари, лем дзеци ёдного народа. То руски язык у своїх найчистейших и найвиразнейших формох, язык з бистрих карпатских жридлох народней бешеди, и вредносц того Медешийового языка не лем у чистоти и правилносци народного языка, але у тим одкрыванию чудесных поетских моцох *свойого языка*, у символичных проекцийах хтори ше скрываю, або хтори викукую споза голых и абстрактных понятий.

значеньюх словох у языку. Нігдзе озда так, як кед приповеда кус старшим дзецом, дзецинство не руца таки искри гунцутства и юшковитих гадкох и загадкох, джмуркацих висловох, двойністых инверзийох. Ту ше лапа за слово, трима за слово, одніма слово, вяже за слово, зоз словами ше и преказує, и прескакує и наскакує.

Здуваюци патину часу зоз словох староставних и преплетаюци их з духом народного язика у своеї творчосци, Медеши себе, у ствари, оможлівел *особни* вираз, чечносць дикцій и моц експресії. У Медешийовей творчей имагинації максимално заступена способносць повязованя шицкого цо на перши попатрунок не мож повязаць, интуитивного обачованя универсальных аналогійох. То моц хтора злуче шицко зоз шицким, а не лем зродне зоз зродним. У його доживованю ше синтетизую велі процівсловни квалитети. Вон зоз глібоким и силним чувством подпалює кажды полет своей имагінації. Чувство задовольства преліва цале його естетичне дожице, зединююци змист зоз єдну предомінантну дожицову унапряменосцу. Подкладаюци призвичаені значеня под млаток метафоричносци, зочуюци слова хтори ше медзи собу препородзую, Медеши оштрамбани поняца зна несподзіваць хаснуююци их у контексту, за ніх незвікнутим, так же вони виражают зошицким нови семантичны профіл хтори бул до теди заслонені з основним, конвенціональним. Кед ше патри лем зоз логично-дискурзивного становиска, велі Медешийово метафоры маю нерозришуцу процівсловносць. Медзитим, шлебода писательовей имагінації ше праве и состоі у шлебоді од таких сціскачох здравозумской, рациональней свідомосци: поетска имагінація діялектична, та є прето незлучна з рамікамі які вимагаю строгі формально-логичні правила. Медешийова свідомосць у удатних метафорах ше намага побиць саму незлучносць у ей сущносци, бо праве у гевтим цо незлучне находзі елементы хтори ше дорушую. Кажда удатна метафора то нови доказ проців абсолютизованя незлучносци: абсолютней незлучносць нет, бо шицко цо незлучне – так або іншак – заш лем мож привесць до вязі. Треба лем доказ ёднай метафори. А Медеши таки докази віше находзі:

... З Русинами у Панонії краль легчайше видзе Україй. Ту є дома. Хтори же газда не зна направиць шора у своїм дворе? Заври младу герлічку до клітки и добре ю карм, з домашнім зарном. Неодуга загуркота, прегвари. Ище и кед ей гвіздаць будзеши, вона свой глас обраци на твойо гвіздане...

або:

... Наши русински дуб ма нашироко разпрестарти корені. Хтори корень найгрубши и найглібши, нігда не дознаме. Бо, кед почнеме розкоповаць, дуб висохне, загине...

або:

... Кажда власць з нас якихшик своіх сце направиць, та нам викруца нашо прозвиска по своім, а то голуба не наженеш же би ци ше на руку спущел док сам не надума...

або:

... Швет так створени же на одважних будучносці стої. Вода цо чече, за нице лепша од стояцей.

Крок до часу у прешлосци зме влапели. Алс, то и крок до часу у будучносци, бо би нам прешлосць мала буць наук и драгоказ з якима кроками и кадзи далей.

* * *

Напевно же авторово колегове етнологи поведза свойо, историчаре тиж так, а о едукативней вредносци Медешийових приповедкох остатне слово буду мац фаховци за педагогио, методику и психологио. Тоти цо шицко вяжу за язик, можу приповедки анализовац з веций аспектох. Тот – лем перша импресия од хторей сом ше не була рада одорвец.

Мр Хелена Међеши

КОРАК У ПРОШЛОСТ, ИЛИ У БУДУЋНОСТ

Резиме

У овом напису приказани су језик и стил којим Љубомир Међеши пише у књизи „Часокрок“, као највећа и основна духовна вредност русинског народа. То је непосредан и пун израз народног духа, разгранат, благородан, снажан народни језик и сугестивно поучне метафоре.

Mr. sci. Helena Medjesi

A STEP TO THE PAST OR TO THE FUTURE

Summary

This article presents the language and style that Ljubomir Medjesi uses in his book „Casokrok“ (Timestep), as the greatest and basic spiritual worth of Ruthenian people. It is the direct and full expression of folk spirit, ramified, lofty, strong folk language and suggestive and instructive metaphor.

Желимир Пап

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ НАШЕЙ ТВОРЧОСЦІ

Абстракт: Остатніх роках постава віше важнійше прилапіоване нових технологій у шицких обласцях жывота, та і у творчосцы. Новы способ комуніковання медзі людзмі у тей обласці вимага же треба вецеў зробіць на тым плане прэйг интернету, электронских презентаций, веб-сайтох итд.

Ключныя слова: дигітализация, интернет-технология, презентация, веб-сайт, нова технология, фейсбук, твітер, інстаграм, електронски кніжкі, мобілни телефоні итд.

Представяне нашого народу, скрабу, культуры и, поведзме, зоз шицких обласцох жывота Руснацох у Войводини и Горватскай почал сом 20. октября 1998. року (перши з таго подручна) www.rusnaci.org, а пошвидко и www.ruskikerestur.com. Бул то справди початак зоз веліма почежкосцямі: од таго же сом не мал досці информации, по недостаточне познаване интернет-технологій.

З часом, кед сом учел новыя технологии (барз швидко ше зменюю новы и віше новши и новши), пренашол сом и материял котры сом потым обявел. Основна идея мі була же би веб-сайт бул стожер шицким нашым веб-сайтом, т.е. формовац базу податкох котру можу хасновац шицкі нашо, и не лем нашо веб-сайты. Направел сом тиž такволані веб-сервис, котры може кажде хасновац и препатриц цо маме у базі податкох, а тераз ёст коло 23000 шорики у базі.

Єдна з найважнейших стварох на интернету то як организовац презентацию и як положиц такволані кючны слова, же би людзе могли пренайсці о чым ше ту робі. Даремно маме, поведзме, найкрасши веб-сайт, а не маме положени ключны слова котры описую кажды веб-бок.

На самім веб-сайту (www.rusnaci.org) ёст

Число имейл адресох	826
Число прозвискох у базі имейл адресох	311
Число менох у базі имейл адресох	322
Число жемох/регионах дзе жию Руснаци	32
Число местох/варошох дзе жию Руснаци	176
Число текстох/прилогох на сайту	180
Число гласнікох на сайту	12

Число новинох, часописох	74
Число кніжкох	50
Число фото-галерийох	62
Число референцох за други веб-сайти	977
Число видео-материялох	151
Число словох за гледане по руски	1058
Число словох за гледане на латиници	1043
Число податкох у бази	22969

Податки на дзень 17. новембра 2014. (бо ше непрерывно меняю)

Тиж так, почал сом зоз дигитализацию наших кніжкох. То велька робота кед не маце оригинални текст. Но, у тей роботы сом мал помоц од Иринки Папутовей и Славомира Олеяра, котри ми послали материял же бим го обявел. Алё, ані того у наших медыйох не нашло на увагу, та ми то давало ище вецей моци предлужиц, бо знам цо то значи, а цо би и могло значиц кед би людзе на одредзених функцийох похопели о чым ше роби.

Значи, уж ест солидна база хтору би ше могло вихасновац за велью векши и озбильнейши проекти. Треба мац на разуме же я то сам робим (у шлебодним чаше, без материяльней потримовки), зоз барз малу помоцу од людзох котри би мали найвецей помогнуц. Велью раз сом питал помоц, але сом не находзел на сотрудніцтво, але то за другу приповедку.

Пред двома роками сом преправел www.rusnaci.org и www.ruskikerestur.com же би могол потримовац шицкі файлы экранох (од мобилого телефона, по найвекши телевизії), а зоз наміру же би шицкі, без огляду цо хаснью, могли опатрац веб-сайты. Но, тото скоро ніхто не замерковал, а поготов не средства информованя.

Знаме же асимилация роби свойо, тэ. ест нас віше меней цо знаме бешедовац и читац, а з тим и провадзиц шицкі збуваня у нашим народзе. Класичны медій як цо то новини, радио и телевізія, нажаль, вецей не найважнейши. Пришли новы технологии, хтори оможлівюю новы способ комуніковання медзі людзмі. У тей обласці дакус „шкінтаме“, але ище ест часу же бизме могли дацо поробиц и не страциц ище єдну генерацыю младых.

У остатніх двох роках постава віше важнейша ствар комуніковац прэйг соціяльней мрежы як цо то фейсбук, твітер, инстаграм и подобне. Дзепоедні организаціі похопели же ше муши цошка зробиц на тым плане, але то якошкі идзе помали.

Наш Национални совіт у Стратегії ані з єдим словом не спомнул сучасні технології як способ комуніковання зоз нашими людзмі, а поготов младшай генерацыі котра такай прилапела тоти новы способы комуніковання.

Знаме же кожды рок мame проблем як назберац средства за новы учебнікі, але ніхто не споміна же би ше учебнікі могло публіковац як електронски кніжкі. На тот способ би були віше остатні виданя, без потреби же их треба зноў друковац. Кед же не мож найсць ришене на рэспублічным уровню, тото мож віхасновац так же би тоты кніжкі були як дадатны матэрыял за преучованане.

Ніа, вецец як два рокі наш слоўнік постоі у електронскай формі, але верим же велі о тым не знаю. Чи дахто подумал, поведзме, направіц аплікацыі за таблеты и мобілны телефоні? Поведзме, разедну зоз математики прибліжиц і оводарцом и першокласніком, лёбо кніжкі направіц и у формі же би ше их могло и слухац, а не лем чытац. З другіма словамі, направіц аплікацыі же би були інтерактыўні зоз хаснователями.

Кажды дзень ше технологія меня и віше ё легчайша за хасноване, а ми трапімі крочай. Маме фаховцах що би могли поробіц велью тога, але им треба дац напрыям и средства. Гей, знам же средства віше найвекши проблем. А чом би ше не сотрудзовало зоз Еўропску унию, або гледало од наших Руснацах по швеце же би помогли.

Того року сом направел даскелью аплікацыі за мобілны телефоні, тэ. таблеты и, на мою вельке несподзіване, барз су добре прилапени. Робі ше о наших местах як цо Руски Керестур, Коцур, Дюрдьев, Міклошевци... и – Наша кухарка. Моя намира була заінтересавац младших же би и вони могли дацо поробіц на тым полю.

Я спомнул лем найважнейши ствары (по моім думаню), а тримам же би у вязі з тим требало превжац ініцыятыву и почац озбільно робіц. Кадри мame, але нет ініцыятывы.

Цо би требало поробіц:

- пойсц по шыцкіх наших інституцыйах як цо то домы культуры и дыгітализовац фото-матэрыял, документы и видео-записі
- дыгітализовац шыцкі „Руски слова“, поведзме пред Першу шветову войну, а вец по Другей шветовай войне
- дыгітализовац другі виданя як цо то „Піонірска заградка“, Руски календари...
- сотрудзовац зоз Радыюм и Редакцыю програмы на рускім языку Телевізій Войводіні и дыгітализовац документарны ёмісіі, драмы и тому подобне
- рэзду мац же хторы учебнікі дыгітализовац.

У другей габи:

- як найлепшэ вихасновац материял и креировац веб-бок
- чи мож и як вихасновац материяли цо уж веций роки ёст на интернету (же би ше не трафело як зоз Силадійом котри, нажаль, веций не мэдзи намі, а шыцок материял цо позберал и презентовал тиж так пошол зоз нім)
- цо би требало першэ видац як интерактивну апликацию за таблети односно мобілни телефоні.

Чи би требало роздумац як положиц до нашей архиви материял яки уж ёст на интернету? А по моїм думаню, зоз дакус систематичнейшим обробком, могли бы ше велі не лем цешиц, але и вихасновац за кождоднёво роботи.

На концу бим сцел поволац шыцких же бы нащивели www.rusnaci.org и www.ruskikerestur.com и опатрели тото о чим сом бешедовал. Наглашел бим два, по моїм думаню найважнейши функцыі, а то ГЛ€ДАЙ и СТАТИСТИКА же бы опатрели цо уж поробене.

Желимир Пап

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НАШЕГ СТВАРАЛАШТВА

Резиме

Последњих година је прихватање нових технологија у свим областима живота, па и у стваралаштву, све значајније. Нов начин комуницирања међу људима у тој области изискује више рада на плану интернет-презентација, веб-сајтова, мобилних телефона и дигитализације, те у свему томе наћи место русинском стваралаштву: књигама, публикацијама и другим материјалима и документима.

Želimir Pap

THE DIGITALIZATION OF OUR CREATIVITY

Summary

Accepting new technologies in all walks of life, including human creativity, has lately become very important. A new form of communication between people requires additional work in the domain of the internet presentation, web sites, mobile phones and digitalization. The works of Ruthenian (Rusyn) authors: their books, publications and other materials and documents should also be part of this modernization.

Юлиян Пап – Гелена Медеши

НІКОМУ (ТАК) НЕ ГУТОР

(сербизми у нашим языку)

Абстракт: Природни пошлідок масовнай сербско-рускай двоязичносці то вельки уплів сербскага язіка на рускі (інтерференцыя) і мішане ўнія ўнія язіка з другім, хторы обачліви не лем у нейфармальних ситуаціях, але і у ўрядовім хаснованю, у медіаах. У тым прилогу позаписованы праве такі приклады дзе уплів сербскага язіка на рускі прыводзи и до іх мішаня, та аж и заменёвання ўнія язіка з другім.

Ключныя слова: двоязичносць; інтерференцыя; мішане язікох; сербизмы и англіцызмы у рускім языку

Єднобочны уплів язікох „велькіх“ народох на язіки малочисленых народах або національных заедніцох хторы ше находза у контакту уж весячы рокі у самім цэнтре уваги фаховцах и наукаўцах соціолінгвістичнай ориентацыі.

Руска язична заедніца облапена зоз шыцкімі интензіўнымі дружтвенено-економскімі и культурнымі пременкамі які ше одвіваю у ширшай заедніцы, та з тым створены условия за вісе ширши діяпазон контактох нашага язіка з другімі язікамі, насампред зоз сербским. Економскі и культурны живот у заедніцтве прыведол до масовнай сербско-рускай двоязичносці, чий природны пошлідок – уплів сербскага язіка на наш и мішане ўнія язіка з другім.

Понеже сербски и руски язік генетично подобны, уплів хторы з различнімі формамі прысподобіўвання обачліви на шыцкіх язічных уровнюх (од фонетскага, морфологійнага, семантичнага и синтаксічнага, по калкі и чисту субституцыю цалих фразох) – барз вельки.

У писаним языку, хторы прецерпел лектарскі и редактарскі интервенцыі найроздільнейших файтох, уплів сербскага язіка зведзены углавлі на *язичне пожичоване*, як результат предпоставенай виразнейшай моці пожиченага слова, а нейфармальны ситуации представлю *уходны дзвери* за мішане або аж и заменёване нашага язіка зоз сербским.

Лінгвістичне пожичоване таке старе як и сам язік, бо язіки, як и культуры, ридко кеды самодостаточны. Цек пожичованая звычайно єднобочны, понеже розликуєме *висіши (домінантны), і нізши (подредзены) язік*.

З того, вшэліяк, не треба заключаць же наш руски язік и його язічны потенцыяли треба подценіц. Цали процес прылапіўвання новей лексики, на остатку, представя часці природнага процесу, процесу хторы видно не лем у

язику, але и у комплетним живоце дружтва хторе, як и язик, под непреривними и незаобиходними пременками. То значи же ше прикмети язика, його нукашня система и корпус, не лем надополнюю и меняю (гоч под домашнім, гоч под цудзим уплівом), але доживию часто и сущни, структурални пременки. Цудзи слова хтори не можеме заменіц ёст на шицких подручох явного живота, у шицких язичных, функцоналних стилюх. Правда, найвецей их ёст у науковим и публицистичним стилу, але и у кождодньовим живоце и комунікації. Без стотки и тисячи незаменлівых цудзих словох би не мож було пристойно и добре интелектуално бешедовац. Таки термини то уходніца за швет, бо упринципе збогацую и модернизую не лем домашні язик, але и культуру хтору ше з нім виражус.

Медзитим, кед ше роби о пребераню словох и конструкцийох (без присподобійования гу фонетским и морфологийним законітосцом нашого язика) за хтори у нашим языку ёст одвитующи еквиваленти, приходзи до опасного заявленя хторе ше вола *мишане язикох*. У тим приказу позаписовані праве таки приклады пребераня словох и конструкцийох зоз сербского, а даєдни и з английского язика:

- *Получел сом ше, але ми успело положиц возачки;*
- *На концу ми пошло за руку шицко обавиц як треба;*
- *Кед так наставиме та будзе добре;*
- *Цо ше тиче времана, на морю нам було барз фино;*
- *Производня здравей храни барз скупа;*
- *У сербским сточарству есть вельо проблемах;*
- *Велі людзе по валалах ше бавя зоз повртарством;*
- *За време годишніого одмору не мame топли оброк;*
- *На балу зме ше краине преведлы, музика не була лоша, а пице кул;*
- *Я разумим по русински, само ми ческо бешедовац;*
- *На радио нет тельо честитки по русински як скорей;*
- *Вона предава енглайски, а преводзи сербски;*
- *Михал задзековал шицким на сарадні, а вец дал одказ;*
- *Професор ме питал баш тато то сом не понавяла;*
- *На часу не мож жвакац жваку, ані грицкац семенки;*
- *Любим маслинки у тегли, лем кед з ніх виняти коштици;*
- *Рано була поледица та було вельо судари у саобрачаю;*
- *Попила сом чай од камилици та сом ше дакус одкровела;*
- *Чим слунко блішне, ініх ше такой топи;*
- *Випатра же того року мушиме добре засукац рукави;*
- *Ми славиме годишніцу брака, а наши син родендан;*
- *Не садзиме ратарски культуры;*
- *Тюмур и комарники нет на трясишту;*
- *Кладзем плочици до купатила;*
- *Окончусем предаване и робим преправки;*

-
- *Маме делови за трактори;*
 - *Временски прилики* дозволу ю да ше грозно рано обере;
 - *Парадичи, терети и динї ше того року добре опрашли и заметли;*
 - *Лем да ше можеме отарашиц тих проблемох;*
 - *Не могол сом одолиц;*
 - *Ніч не едол, анї не окушел;*
 - *Папригаш од барана;*
 - *Єшень починала зоз свою розкошу;*
 - *Мам часы поздравиц вас;*
 - *Храна треба да ше вари (у жалудку) ;*
 - *Мам крави музары, буячки у товори и кури носилї;*
 - *Мотилї ноша вайчка, а з нїх ше пия ларви;*
 - *На изложби виставени слики и кнїжки;*
 - *Одал ше пицу;*
 - *З вельку заувагу провадзели викладаня;*
 - *Пойдземе до Кінейза купиц поклон, бо идзeme на родэндан;*
 - *Пре тоты Сунчаны пеги, шицко ше поремецело у васіони и на Жеми;*
 - *На пияцох у Новим Садзе уж ест и ренданей капусты;*
 - *Производня нам на незавидним нивоу;*
 - *Вшадзи ест велью проблемох;*
 - *Влада општа беспарица и скупоча;*
 - *Мам окоштаване вратних прысленох и кічми;*
 - *Мал сом запалене плюца, а терараз ми оболели бубрегі;*
 - *Спадла та зламала обидва куки;*
 - *Я ше пребачаусм, знам же маце велью роботи, та вас не будзем ометац;*
 - *Найволім гамбургер и даяки джус, гоч знам же фаст фуд нездрава храна;*
 - *Кед сцеш послац месидж прэйтг компьютера, мушии ше первіе конектовац;*
 - *Пи ар то у нас нове занімане. Нове и же ше уводза кол центри;*
 - *Я хаснуем лем Авон боди кер, скин блюти и шампон вош енд го.*

Ния и ёдна писана робота:

ПОСЕТА

Прешлай нёдзелй до госцох нам пришли школяре Гімназіји з Керестура. Мали ту такмічење з математики и ліковнога, а веџ на факультету предавање на тему: „Слунково зрачене и його последици на глобальне загреване“. Кед закончели своё обавези, то була прилика да посеца и нас.

Ми их одведли на Тврдјаву дзе ше баші одвивали прыпреми за фестивал EXIT. На мејн стэйджу хвильково мали пробу Енглејзи. Не знам як ше група волала, але свірка була супер. И фронтмен бул кул, свака част! На етно стэйджу було

даџо и од храни и пица, та зме у тим не оскудевали. Було и даедни руски бренди, як белюши и рејтеши.

На Транджајменту ше истовремено одвивали ауто-трки, та мост Слободи бул заварти за саобрачай и на њим ње було возила. То вељи млади такој викорисцели да ше вожса на скејтох. Анї зме не примеџели як прешол дзень. Време було красне, љебарз хоруџо. Шицко то утицало на нашо и их расположење. Наши хосци пошли дому полни уцискох. Надам ше же и ми були добри домачини.

Пребог вас модлім, нігда так и нікому не гуторце, анї не пишце! Бо, слово хторе раз вилєцело, не мож вецей за кридло влапиц.

Јулијан Пап – Хелена Међеши

НИКОМЕ (ОВАКО) НЕМОЈ РЕЋИ

(србизми у русинском језику)

Rезиме

Природна последица масовне српско-русинске двојезичности јесте велики утицај српског језика на русински (интерференција) и мешање једног језика са другим, који су видљиви не само у неформалним ситуацијама, већ и у званичној употреби, у медијима. У овом прилогу забележени су управо такви примери где утицај српског језика на русински доводи и до њиховог мешања, па чак и замењивања једног језика другим.

Julijan Pap – Helena Medjesi

DO NOT TELL (SO) ANYONE

(Serb words in Ruthenian language)

Summary

The natural consequence of wide spread of Serbian–Ruthenian bilingualism is the great influence of Serbian language on Ruthenian (interference) and mutuality of one language with another, that are visible not only in informal situations, but also in official use, in media. This article describes such examples where the influence of Serbian language on Ruthenian leads to their interference, and even to substitution of one language with the other.

Леона Гайдук

ШТВЕРО ДІЯЧЕ У КУЛТУРИ ЗОЗ ШИДУ З ПРЕЗВИСКОМ ЛАБОШ

(рботни наслов)

ПРОЕКТ ПУБЛИКАЦІЇ

Автор публикації: Леона Гайдук, дипломований педагог, просвітній советник у пензії (Шид 1935), писатель монографіях *Беркасово од Деспотовицу по нешкa и Руснаци у Шидзе 1900-1950*, коавтор и ношитель проекту и редактор Зборника *Руснаци у Шиду и околніх містах*, член Дружства за руски язик, літературу и культуру, живе у Новим Садзе.

Файта-жанр: Науково-популярна монографія биобібліографского и историйного характеру, з акцентом на творчосці и доприношенні културній історії Шиду и ширше читальцюм цалей бувшої Югославії и, насамперед, розвою култури и образования рускій національній заєдніці (церкви, школи, науки и очуванню національного ідентитету).

Обсяг и язик друкования: Рукопис би мал буць порихтани на 160 до 200 бокоч формату Б5 зоз коло 20-30 фотографиями, опремени у полутвардих рамикох, на руским и сербским языку.

Циль и вредносць рукопису: Циль видавання тей монографії же би ше зазначело хвильки, події и творчосць хтори значни за културну историю Шиду, Войводини и ширше, важни за прешлосць и терашньюосць рускій національній заєдніці и приказало приклады активного жывота пошвеценого „зохабяню шлідох за потомкох“, як цо то зробели през 200 роки припадніки фамелії Лабошовых. У едиції *Одняте од забуца* осталася би повист як жиць и цагац свою околину крочай напредок. Їх робота начална, початніцка за велі активносці и на ню ше надовязую нови творы младших нє лем Руснацох, але и младых зоз цалого Шиду. А о ніх ше у Шидзе мало зна, мало ше зна и медзи Руснацами.

Проектовани змист: Монография оброби по биографскей методи живот и діло:

1. о. Андрия Лабоша старшого, 1826-1918, священіка, нар. у Шидзе.
2. Михала Лабоша, 1905-1961, музичара, капелніка.
3. Леони Михала Лабоша, одатей Урошевич па Гайдук, 1935, дипломованого педагога, публицисти и
4. Єлени Лабош одатей Орландич, професорки, поетеси.

У уводней часци будзе обробена история фамелії Лабош на панонских просторох, бо су вяззани не лем за Шид, алс и за Руски Керестур, Коцур и Миклошевци, а познейше и за Жумберски край. Буду дати и родослови о. А. Лабоша и його власного брата Симеона.

1. о. Анрий Лабош, народзени у Шидзе 1826. року; ту при парохії одроснул, оталь ходзел до школи и на богословски факультэт. Рукоположени є за священіка и тото зване го одведло до Далмациі, а вец роки и роки, окрем кратких вінімкоч, службовал и жил у Руским Керестуре. Под час студийох припаднік є илирского руху, велью учи и през лето и постава найобразованши священік, латиниста, зна вецеі странски язики, преклада, пише поезию, борец є за руску школу.

2. Михал Михала Лабош, 1905-1961, унук Андрийовога брата Симеона, параст, а музичар зоз нізшим музичним образованьем, фундаметователь огньогасней дуйней оркестри у Шидзе, ей руководитель, капелнік, всестрані познаватель и тамбуровых инструментох, руководитель тамбуровей оркестри младежі у Шидзе, фахови учитель музыки велькому числу младих, окреме за кларинет и саксофон и з тим зачатнік музичного описменьования младих,чувар рускей традиціональней музыки, популяризатор народного мелосу шицких народносцох бувшай Югославії, активни член РНПД од 1926. року по формоване Рускей матки, до 1952 року.

3. Леона Михала Лабош, одата Урошевич 1956, па Гайдук 1992, народзена у Шидзе у истей старей хижи дзе и о. А. Лабош, 1935. року. Дипломовани є педагог, просвітни советнік Войводини у пензії, пуплициста, наукови сотрудник Педагогійного інституту Войводини. Попри главней роботи, обявела понад 130 фахово статї, участвовала на веліх конгресох и була на значних студийных путованьох (Москва, Лондон, Рим, Варшава, Прага, Будапешт). Обявівала у фаховых часописох у Новим Садзе, Београдзе, Сараєве и Загребе. Написала сама и у коавторстве штири приручніки и памятніци. Пише и по руски. У пензії обявела два монографії о Беркасове на сербским языку и о Руснацох у Шидзе на руским языку и окрем того вецеі рецензії, статї, ушорени, редактовани книжки ноша ей мено.

4. Єлена Лабош одата Орландич, 1950, народзела ше у Шидзе, дзе закончела Гімназию „Сава Шуманович“ з одличным успіхом. Дипломовала два філологійни групи: перше італіянски и латински язык, а вец и югославянску

литературу. Животна драга ю однесла до Босанскей Дубици, а война примушела сцекац до Бару, дзе и тераз зоз фамелию жисе. Почала писац ище як студентка у младежских часописох, а веџ после длугей прерви, од 1992. року, видала пейц невельки збирки писньох о хторих ей рецензент проф. др Славко Гордич оценел даскельо як антологийни. Пияти, наздавац ше же не и остатнї циклус писньох пошвецени родимому краю дзе, медзи иншим шпива:

*Не не даруйце ми два карти за Гавай.
Най моя награда будзе карта за Срим.
Там воздух ишиак пахне.
Там квітнє багрен и ліпа.*

Леона Хајдук

**ЧЕТВОРО ПОСЛЕНИКА У КУЛТУРИ ИЗ ШИДУ
СА ПРЕЗИМЕНОМ ЛАБОШ**

Пројекат публикације
Резиме

Ауторка пројекта предложила је издавање научно-популарне монографије библиографског и историјског карактера, са акцентом на стваралаштво и допринос културној историји Шида, развоју културе и образовања русинске националне заједнице (цркви, школи, науци и очувању националног идентитета). Циљ издавања публикације је да се забележе догађаји важни за прошлост и садашњост и да се прикажу примери активног живота посвећеног „остављању трагова за потомке“, као што су то радили током 200 година припадници породице Лабош.

Leona Hajduk

**FOUR CULTURAL ENTHOUSIASTS FROM ŠID BEARING THE SAME
SURNAME „LABOŠ“**

The project of publication
Summary

The author of the project has suggested the publication of a special monograph of bibliographic and historical character, with an emphasis on the creative work and contribution to the cultural history of Šid, to the cultural development and forming of the Ruthenian national community (churches, schools, scholarly work, preserving the national identity). The primary goal of this publication is to record the events which have been important for the past as well as for the present and to present the examples of an active life dedicated to „leaving the traces for the posterity“, as has been done by the members of the Laboš family during the last 200 years.

Др Милош Зубац

ЈОВАН ЈОВАНОВИЧ ЗМАЙ И ГАБОР КОСТЕЛНИК поетска паралела: „Ђулићи увеоци“ и „Умартеј дзивочки“

Абстракт: У тексту ше дава поровнане збирки писњох „Ђулићи увеоци“ Јована Јовановича Змая з поему „Умартеј дзивочки“ Габра Костелника. Окрем на истих формално-змиштвих характеристикох, акцент на животним трагизме обидвох поетох, як спонукнуцу за творене значних литературних ділох. И Јован Јованович Змай и Габор Костелник були важни особи сербскай односно руско-українскай литератури, а зошицким ше пошвецели культурно-просвітнай роботы после фамелійных утратох. Прето ше ту розпатра заєдніцке искуство преточованя особних трагедий до пилней місіонерскай роботы за народ и націоналну культуру.

Ключни слова: Јован Јованович Змай; Габор Костелник; фамелійна трагедия; поэзия

Неридко найпотреснейши боки литератури виписовал зармуток пре трацене любеного существа. Поетове, прозаісти и драмски писателе розличных културох и язикох, артикуловали свой боль и смуток до литературней обяви хтора би дзекеди и формално и змиштово була уметносц першого шора, а дзекеди таке діло хторому би деликатносц мотиваций и теми угглавним обезпечовала сочувство и интересоване читателя, без огляду на ступень талантованосци писателя. З ёдного боку, у питаню универсалне колективне дошвечене хторе находзи потіху у зродных трагичных споведзох, преточених до уметніцких ділох. Зоз Селимовичовима словами, кажди человек віше на утрати, або зоз стихом сучасней гражданско-фольклорней писні – кажде ма дакого кого нет. З другого боку, загарантавана читательска увага могла бы кореспондавац и з познатым Толстойвым замеркованьем же кажда фамелия нещешліва на свой способ, а же шицки щешліви фамелиі здабу ёдна на другу. Гоч як то етично проблематичне, цудзе нещесце просто баржей интересує и скоро магнетски прицагує конзументох меней або веций вредней уметносци, гоч вони не маю таки искуства у живоце, як цо их интересує дачийо щесце. Так то у кождодньовим живоце, так и у рижних уметніцких жанрох, а нешка своєродне легитимне воаэрство гу особним трагедийом окреме эксплоатоване у медийним швеце.

Кед ше врацимем на литературу – а ту ше будземе занімац лем з високима поетскими досягами – найобачлівши у шветовей литератури бул мотив мертвей милей, у розпону од Орфея, прейг Дантеа, Петrarки, Новалиса, аж по Водсвортам,

Мери Шели, Поа и Бодлера, а у сербской литератури при Змайови, Костичови, Дисови и Мильковичови. Окреме є характеристични за предромантичарски, романтичарски и цморомантичарски период. Вшеліяк, приклади єст непоровнуоцо веци и то лем гевти общепознати места хтори з часом постали класични литературни вредносци. Мотив умартого брата або шестри зявюе ше частейше у уснай литератури. Мотив страценого чада, на хтори чловек можебуц и найчувствительнейше реагує гоч то найстрогше условно поведзене понеже трацене кождай любеней особи еднак чежке и не да ше вимерац, ридше стретаме у литературных ділох.

Праве тот мотив принесол сербской и руско-українскай поэзії даедни з ей найніжнейших и напотреснейших бокох. Йован Йованович Змай написал писню „Ђулићи увеоци“ („Спреди ружички“) и завитовал их свойому сербскому поколеню, а Габор Костелник двоязичну поему, з векшай часци на українским, а з меншай на руским языку, „Умартеј дзвивочки“. Обидвоме були важни особи, велікане у културох своїх народох. Обидвоме непомирліви просвітителі и пестувателе народного язика як литературного – Змай на уж утвердзеним шліду Вука Караджича, Дюри Даничича и Бранка Радичевича, а Костелник поборнік мацеринскаго язика Руснацох як литературней норми – особне написал першу руску граматику. Обидвоме родолюбе хторим судьба колективу неридко була важнейша од власнога щесца. Перши дохтор (лікар), други теолог и священік, обидвоме писателі з богатым спектром жанрох у хторих ше опробовали. На концу, обидвоме мали по пецеро дзеци и кожди як родитель дожил власни утрати на хторих створели надзвичайни лирски хвильки. У паралелним читаню тих хвилькох, Змайовых писньох „Ђулићи увеоци“ и Костелниковай поеми „Умартеј дзвивочки“, биографски податки незаобходни контекстуални и поетични элемент. Биография и поэзия природно ше зліваю до ёдного, ёдно з другого шлідзи и ёдно ше другому врачаю.

А биография гвари же Змай наджил свой дзеци, шицки пецеро, як и любену супругу Еуфросину Ружу Личанин. Дзеци мали кратки вик, синове Мирко, Сава и Юг, и дзивки Тияна и Смилька, пожили шицки ведно од лем даскеліх мешацох, по найвеци три намирени рочки, а без Ружи Змай остал у ей трицетим року. Народ го запаметал и преславел як фамелійного поету и поучителя, баржей од шицкого, прихильнаго души дзецка, а праве цалу свою фамелию Змай страцел у ёдним неулагующим чаše якому не мож найсц пари у иншак чежких и прикрих животох сербских писательох з дзеветнастаго и з початку двацетаго вику. Своім наймилшым на памятку, написал кніжку у шейдзешат седем писньох, хтора важи за ёдну з найкрасших у сербской литератури.

Биография тиж гвари же Габор Костелник у ёдней чежкей животней хвильки остал без своей першай дзвивочки, седемрочней Святослави, хторей пошвецей поему з двацец шейсцох писньох, а гу хторей ше у своїх стихох з

милосци оздзивал як гу Славки. Гоч вон з интересованьем баржей гравитовал гу горватской романтичарской поэзії, гу Прерадовичови и Вразови, зошицким сибурне же знал за Змайову збирку писньох „Ђулићи увеоци“ и же го вони спонукли же би и сам, пре подобни боль и утрату, написал поему наглашено зроднога духа и сензибилитету. Габор Костелник ше народзел цали пейц децениј после Змая и кед ше почал интересовац за литературу, а окреме кед дожил власне фамелийне нешесце, „Ђулићи увеоци“ уж були познати литературни факт и вредносц.

Єдну утрату з другу не мож прировнац и податок же ше Костелниково нешесце у случаю сербскаго поети буквально шейсц раз звекшало, не означус квантитативно шейсц раз чежшу кулю на невидлівых килашох душевнога болю. Ту мож поровнац лем способ на яки двоме познати поетове двох народах реаговали на утрати любеных особох – мож прировнац лем їх надзвичайни творчи одвіт.

У тей двойністей поетскай реакції на ідентични порив, вшліяк, ест досц формални и мотивски подобносцы, з ясну тематску ідентичносцу. Змай збирку писньох „Ђулићи увеоци“ написал комбінующи римовани катрени зоз строфами од вецей стихох, а исто у своїй поеми поступел и Костелник. Медзитим, „Ђулићи увеоци“ то колекция писньох хтори часто можу стац и окреме, гоч их шицки вяже исти фокус, а Костелниково поетски целосцы не функционую индивидуално, але ше надовязую ёдна на другу як фрагменты истей, непрерывней бешеди.

Змай ше у своїх писньох найчастейше оздзива гу любеней супруги, та ше при ньому роби о комбинації мотиву мертвей милей з мотивом похованих дзецах, а Костелник ше у споведаціх вилівох стихох вще оздзива гу свой дзивочки.

Символика квеца як метафора шмерци присутна при обидвох поетох. Змай ю развіва по статус самого наслову, наволує свою збирку спрети ружички, а потім ше у стихох врача на туту слику. Костелник у VIII писні шмерц дзеца поровнүе з барз вчасним и насилим отаргованьем ружового квітку. Гоч и Змай у XXI писні, на ёдним месце, дава слику квеца старгнутого зоз заградки, уж ту, у лирским третману истого символу, чувствує ше же двоме поетове у розличных валерах доживую власни утрати – Змай поцихши и помиренше, з велью рафінованого зармутку прето же спрели наймилши, Костелник бурно и непомирліво, з велью гніву прето же не може запрец отарговане наймилшого существа од живота. Вшліяк, таки оштри ниянси розумліви кед знаме же Костелник виписал свою поему такой по дзивочковей шмерци, без емотивного фільтрованя и боляцкого дозреваня хторе приходзи лем з роками. Сербски поета, з другого боку, писні „Ђулићи увеоци“ писал з вецейрочну дистанцу, та му и тон иншаки (*Већ девет година на ранама леже...*).

Костелник, далей, хаснүе метафоричны слики хтори мож найсц и при сербскому поетови. Змайов *оркан лъuti* хтори ламе сторочни дуб у XXI писні

одвитуе Костелниковому *олујном вихору* хтори валя древо зоз III писнї. Контраст розкошно красней природи и пустошу пре власну утрату зявює ше тиж при обидвох поетох – при Змайови у XXV „увеоку“, при Костелникови у XII писнї.

Слово о типских метафорах хтори приходза з конфлікту староставнага чувства єдинства природы и чловека з чувствам розривання тей повязаносци после дачией шмерцы, а хтори меней-вецей общы места у романтичарскай поэзії. Тиж, за романтичарох прызвичаені слики потішнага зединьвання поети з любеніма после його шмерцы и стретаме их при обидвох. Змай у першай писнї шпива о загробным стретаню з целу фамелию:

*Кроз смрт само вала проћи.
Па ћу с'и ја с њима слити.
Ако л' тамо нема ништа?!
– И тада ћемо једно бити.*

Костелник у XXV шпиваню єднак вери же ше ознова стретнє з дзивочку после свойого жемскаго спочивку:

*А једном ћеш се пред нама створити
кад оставимо свет ми душом својом.
и тада ћемо с тобом говорити –
када сртнемо се с вечношћу твојом!*

Окреме потресни подобносци хтори бешедую о тым як ше тоти хторым писнї пошвецены одредзую гу блізкай шмерцы. У обидвох случайох, поетове ше кланяю їх помиреносци з Божу волю и обачаю невидими знак разуменя тайни живота и шмерцы на тварох своїх наймилых. Порихтаносц його смертельнага хорей милей за волю Всевишнъаго, Змай илуструе зоз стихами V шпиваня:

*Понуде носе мајка и сеја.
– Она с' насмеја.
Би ли да видии пролетно цвеће?
– Па ни то неће.
Да шта ми хоћеш, патнице моја?
– Хоћу да буде Божија воља.*

У IX писнї, Костелник у знёмиреним диялогу з Богом обачае же його дзецко на смертельней посцелі спознава тайну вичносци, хтора йому як родительови ище недолапліва:

*Док зборих ја с Богом, у трену том
ти си се чудно у болу смешикала –
чију већ тајну тада си гледала?
Како Дух божји, обузету сном.
буди те, зове и у божју славу
ставља ти небески венац на главу...?*

Тота тайна то место на хторим обидвоме поетове припознаваю поражене у пробованьо зрозумиц шмерц любених. На концу VII писнї, Костелник понешено шпива з апострофом:

*O, тајно вечна! Ти тајно скривена!
Моћ људска пред тобом је премалена!*

З другога боку, сербски поета у слики оркану з XXI писнї персонификује божу силу хтора, випатра, нерозумно ваљашицко пред собу, док ше раз конечно не змири и не озве гу чловекови:

*Што то чиниш – питали га.
Кад је клонђ, па се стиши...
„Ко би чуо моју тајну.
Тaj би с места сума сиши!“*

Кед ше склонї попатрунок з формално-змисторијских характеристикох, читатељови ше надриљује једно сущне замерковане хторе нас дајусе врача на уводни розпатранја и на спонтану потребу з беспечней оддаленосци сочувствительно провадзиц и анализовац дачију трагедију и способ на яки трапезнїк одвитеу на ню. Окреме кед слово о литературних дїлох хтори објавени док поета бул живи, а з тим и наменени читатељом хтори поволани подзелїц смуток з поетом. Аනї ту не мож обкеровац биографију. Јован Јованович Змай бул у грађанским живоце доктор медицини, а Габор Костелник доктор теологији и свајещенік. Уж ђих професионални поволаня причина же би ше з окремнога угла спатрело яку утрату мали вицерпиц. Перши јак лїкар безпомоцно мушел патриц јак му капе шейсцленна фамелија. Не могол нїкого вилїчиц зоз својим медицинским знанњом. Други ше јак свајещенік мушел помириц з утрату дзивочки и не могол ёй помогнуц анї з молитву анї з молбу, анї з предпоставеним блїзким одношенињем з Богом. Мајуци тоти рушаюци точки у оглядзе, окреме интересантни розлични способи на яки двоме поетове реаговали на чежки животни утрати. Поведзме необчековано, при Змайови нет гнїву на Бога, аж дава питоми вирски слики у поєдиних писњох гоч ше то од једнога просвитеља и лїкара не обчекује. Кед же и було гнїву на початку, з роками ше преображен и дозрел до постостоянога, „пречисленога и возвишенога смутку“ хтори поетови оплеменује душу и народзује вельку поезију. Натељо ше поета спријателел зоз смутком, же ше практично винчал з нїм и не жада ше го одрекнуц. Јого „Ђулићи увеоци“ виполнени зоз скоро святитељску любову и глїбоким розуменњом и розсудованьом хторе нїкого не виноваци за власну животну долю. Змайови напроцив, Костелник гирми на Бога и јак старозавитни Јов приводзи до питанја „смисел Божега ушореня“ и „розум Провидзеня“. У велькай душевнєй бурї, вон шорује приклади тих цо би скорей мали умрец, старих, хорих и скалїчених хторих видзи на ќаждим кројају и пита ше „чом долїни гробни ђих не вжали“. Правда, Костелникова рана ише швијка, а Змай прегварел з велїма роками оддаленосци од власнога нещесца. Тиж так, Костелников гнїв на Бога зошицким

розумліви понеже Бог його верховни норматив од хторого обчекує щесце и зашиту за свою фамелію, на хторого ще упве и хторого люби з цалим шерцом. Богови ще зошицким пошвецел вибераюци священіческу службу. Оталь виходзи розчароване хторе од його поезій твори потресне свидоцтво о архетипским християнским паданю до подозривосци и конечним ратунку з виру. Руски поета на концу находзи яку-таку потіху и часточне пречислене у чувстве же його любена дзивочки пре свою дзецинску чистоту поволана на небо, медзи ангели, як чувар и заступнік фамелії, же ей шмерц награда, а тоти цо живи – оставаю по нездосяжнай Божей задумки трапиц ще у огню и бесчесци двацетого вику.

На остатку, обидвоме поетове трансформую свой боль до инспиративней поезії за паметане, а од смутку пре шмерц любених ествох правя власни завитована своїм поколеньем. Позбути присуства наймилших, обидвоме пришагаю колективу.

Так Змай на початку писні „Ђулићи увеоци“ шпива:

*Ево венца тужна цвећа,
Кој' сам теби почо вити,
А венац се шире сплео
Све вас може загрлити!
Не могу га у вис бацит' —
Па нек стоји иза свега
Међ Србима као спомен
Мог живота и вашега.*

А на концу збирки, вон развива исту идею вселюдской любови як смисла свого дальншого живота, при чим окреме апострофе дзеци:

*Сад често у сну чујем
Дечице моје глас:
„Где год је Српче које,
Љуби га, ради нас!“*

...

*И читав врт се створи,
У њему цвећа шар, —
И ја по врту ходим
И берем цвеће, стар.*

*Па вијући умрлим
У спомен невен сплет,
Чини ми с' кâ да грлим
Цео будући свет.*

На другим боку, Костелник, у епилогу писні „Умартеј дзивочки“, виписує туту обецунку свойому роду:

*Oх, видим, опет морам бити звено
што гором, долом шириће свој глас
кроз песме далеко звониће оно.
у сваком дому ће, у прави час.
брисати сузе свим људима...*

*Тако звено утешу даје свима.
а себе разбија својим звуцима.*

И наисце, Јован Јованович Змай и Гabor Костелник жили после власних трагедијаох як мисионере, кажди на свой способ, вирни народу як цо були пошвецени фамелиј. Змай медзи Сербами постал синоним националног поети и дзечинскога союзника, родоначелник поезиј за дзеци як самостойнога литературнога жанру, скоро кождому дзецку родитељ, воспитователь и потримовка, а Костелник фундаметователь и реформатор јазика и литератури војводянских Руснацох, автор першай збирки писњох, першай драми и першай граматики руского јазика, духовни и национални водзач. Розопяти медзи двома конфесионалносцами и двома церковними ориентацијами, Костелник мал дожиц ище једно, конечне нещесце, але о тим ту ње будзе бешеди.

Јован Јованович Змай и Гabor Костелник були културни велікане, кажди у својм чаше, у својм штредку и у својм народзе. Обидвоме прежили полну меру животнога трагизма, обидвоме вирошли до универзалних литературних велькосцох. Вшелјак, о сербском поетови зна ше непоровнуоцо вецей бо вон давно постал широко прилапена вредносц сербской и южнославянской литератури. З Костелником иншак, ње лем прето же њего контроверзна вирска ангажованосц и нешко предмет спору медзи Русами и Українцами. Костелниково тексти, литературни и теологийни, лем треба же би були прочитани и лем треба же би були адекватно вредновани. Зоз словами академика Юлијана Тамаша, *час роби за њго.*

Най тата скромна паралела медзи двома поетами будзе мали прилог тому часу.

Литература:

Др Габријел Костелник: *Поезија и проза*, Друштво за русински језик, књижевност и културу, Нови Сад, 2013 (превод песме „Умрлој ћеркици“ на српски: Јулијан Рамач) Јован Јовановић Змай: *Ђулићи и Ђулићи увеоци*, Матица српска, Нови Сад, 1965.

Александар Лешић, Марко Бумбашировић: *Јован Јовановић Змай, песник и лекар, сто година након смрти*, „Српски архив за целокупно лекарство“, Српско лекарско друштво, 2004, vol. 132, бр. 7–8. стр. 277–280.

Хавријил Костелник: <http://www.istorijskabiblioteka.com/art:havrijil-kostelnik>

Јулијан Тамаш: *Најлепше је бити Русин у Бачкој*, интервју за Радио Слободну Европу, <http://www.slobodnaevropa.org/content/transcript/824841.html>

Др Милош Зубац

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ И ГАБРИЈЕЛ КОСТЕЛНИК

поетска паралела: „Ђулићи увеоци“ и „Умрлој ћеркици“

Резиме

У тексту се даје поређење збирке песама „Ђулићи увеоци“ Јована Јовановића Змаја с поемом „Умрлој ћеркици“ Габријела Костелника. Осим на истим формално-садржајним карактеристикама, акценат је на животном трагизму оба песника, као подстицају за стварање значајних књижевних дела. И Јован Јовановић Змај и Габријел Костелник били су крупне личности српске односно русинско-украјинске књижевности, а потпуно су се посветили културно-просветном раду након породичних губитака. Отуда се овде разматра заједничко искуство претакања личних трагедија у предани мисионарски рад за народ и националну културу.

Dr Miloš Zubac

JOVAN JOVANOVIC ZMAJ AND GABRIEL KOSTELNIK

comparasion between: „Đulići uveoci“ and „Umrloj čerkici“

Summary

The article deals with the comparison between the famous book of poetry „Đulići uveoci“, written by Jovan Jovanovic Zmaj and the poem „Umrloj čerkici“, written by Gabriel Kostelnik. In addition to the same formal and content-wise characteristics, the emphasis is on the elements of tragic lives of both poets, as an incentive for the creation of significant works of literature. Jovan Jovanović Zmaj and Gabriel Kostelnik were major figures in Serbian and Ruthenian-Ukrainian literature, completely devoted to the cultural and educational work after suffering great losses in their families. Therefore, this article elaborates the common experience of translating their personal tragedies into their missionary work dedicated to the nation and national culture.

Key words: Jovan Jovanovic Zmaj, Gabriel Kostelnik, family loss, poetry

II

РУСКИ ЯЗИК И ВИРОНАУКА

О. мр Дарко Рац

ВИРОНАУКА И ХРИСТИЯНСКЕ ВИХОВАНЄ ДЗЕЦОХ¹

У розгварки з родичами, бабами, дідами або з другими членами фамелії, часто ше надрилює питане чом виронаука важна за дзеци. На тото питане попробуем дац одвит.

Шицки зме по кресценю постали дзеци Божо, прияли незаслужени дар вири до Бога, прияли Його ласки и постали члени Церкви. Вира у чловекови муши кус-покус роснущ и розвивац ше. Же би вира могла роснущ у души дзецка, треба же би тото дзецко упознало Бога.

Кед пошееем жито, тому житу треба часу же би принесло плод. Кед у природи таки закон дозреваня, вец таке исте важи и за чловека. Чловек муши дозрец не лем зоз целом, ал€ и з духом. Шицки ми, ище док зме були мали дзеци, достали зме пешы поуки о вири у нашей фамелії. Фамелия то основна єдинка християнства. Кед мац, оцец, баба, дідо... вирнїк не лем по кресценю ал€ и дакус глїбше, вон дзецку од малих ногах склада ручки, модлї ше з нїм, учи го модлїц ше, водзи го внедзелю на Службу Божу, будзі у нїм любов гу Господу Богу.

Як дзецко рошн€, рошн€ з нїм и його вира, та спрам його розвою, дозретосци и способносци потребна и поука у вири. У тим фамелия ма барз важну улогу. У фамелії, и попри кождоднёвых бригох и роботох, дзецку треба пошвециц часу на його духовне формоване. Кед родитель недосц поучени же би могол подучовац свой дзеци, напевно ше н€ може ношиц з туту спокусу. Прето и сам родитель муши себе формовац, читац католїцку литературу, катехизем, духовни кнїжкі, Святе Писмо...

Родичи посилаю дзеци до школи дзе ше од нїх обчекує же би здобули знане яке им потребне за одредзену професию. Тото знане им дава учитель хтори за тото квалификовани. Дзецко тиж так треба же би здобуло потребне знане и зоз вири. Прето треба же би родичи зверели дзеци Церкви, хтора квалификована подучиц их у християнскай науки, знанию о своей вири и о моралних вредносцох. Родичи знова ту же би тото цо дзеци научели на виронауки запровадзовали до кождоднёвого живота. На таки способ дзецко поступн€ здобудзе глїбше и ширше знане о вири и о моралних вредносцох. Барз важне и основне же би родичи помогли дзецку тото цо учи на виронауки запровадзовац у фамелії и у живоце. Виру и живот треба повязац до ёдней истей драги. У тим перши приклад треба же би були насампредз родичи. Прето вони треба же би похопели значносц виронауки у школи и при парохії. Кед ше родичи задоволюю з тим же би им дзеци прияли сакрамент, Першу причасц, а потым занедзбали свой вирски

1 Пречитане у Парохиялним доме грекокатолїцкей церкви у Бачинцох (12.10.2014)

живот и роснүце у вири, з такими поступками дріляю своїй дзеци до глубокей дзіри у главних хвилькох іх формовання и вирскага виховання.

Стебло вири не може роснүць кеды ё не заліване зоз виру и молитву. Кед млади упазнали виру, кед у шветле вири почнью ришоваць животни питаня, аж тэди можеме повесць же маю хрыстиянски фундамент за свою будучносць.

Други ватикански концил видал окремну Декларацию о хрыстиянским вихованню. У ней написаны, медзі иншым, и такі слова: „Родичи маю барз чежку обовязку виховаць свой дзеци. Виховательна улога родичох така важна же ю чежко мож з дачим другим заменіць. У хрыстиянскай фамеліі дзеци треба воспитаваць од вчасней младосці у вири якую змея прияли на кресценю, же би упазнали Бога и почитавали и любели Го, а тиж так и свойого ближнього пре Бога. У тим родичом потребна помоць цалога дружтва. З окремну причину у вихованю муши участвоваць и Церква, у першым шоре прето же муши шыцким людзом научаваць Христовы живот и тирваць водзіць бригу же би кажде хрыстиянске дзецко дошло до полноты тога живота. Церква должна своим дзецим даць таке вихованье у хторым цали іх живот будзе попреплестаны зоз Христовим духом“.

(число 3)

„Виполнюючи свою одвічательну улогу виховання, Церква водзі бригу о шыцких прикладных средствах, особліво о тих хторы за ню характеристичны, а то у першым шоре катехизация. Катехетска поука ошвицьє и змоцнё виру и карми живот зоз Христовим духом.“ (число 4)

Видзим же Ватикански концил з подобну озбільносцю поволуе родичох най похопя свою вельку и святу дзіносць гу своим дзецим. И то не лем у вчасных роках іх живота, але аж по іх дозретосць.

Значносць вironауки барз велька и важна. Вironаука дава теорию по хторей мame жыць як хрыстиянe. Дава нам потребны упутства, информуе нас о правдах нашей вири, о Церкви, о моральных вредносцях хторы находзя свой корень у Евангелиі. Прето вironаука потребна дзецим. Кед змея хрыстиянe, кед змея вири, вironаука без раздумована треба же би була наш выбор. У противным, можеме повесць же змея хрыстиянe лем на паперу.

Вironаука збогаць ўшерцо человека. И дзецим помогне у живоце звладаць чежкі часы и проблемы які живот приноши. Прето, кед змея хрыстиянe, мушиме дзеци уписаць на вironауку и водзіць их до церкви, на Службу Божу каждой недзелі и заповидане швето. Кед тога онеможлівіюсме своим дзецим, онеможлівіюсме им важну поуку коло витворівання правдивого хрыстиянскага живота.

Недосць лем зоз словамі гуторыць цо треба робіць. Мушиме ше трудзиць указаць младым як ше жыць вири.

Не достаточны лем слова, але треба жыць тога цо гуториме.

Мр Гелена Медеши

РУСНАЦОМ У БАЧИНЦОХ: СВОЙ ГУ СВОЙОМУ¹

„На початку було Слово и Слово було у Бога и Слово було Бог. Воно було на початку у Бога. Шицко по нім постало и без нього не постало ніч цо постало. У нім бул живот и живот бул шветло людзом. И шветло швици у цмоти, и цмота го не обняла. (...) И Слово постало цело и населело ше медзи нами.“ (Йо 1,1-5 и 1,14)

Кед нам Бог дал Слово, як пише у Євангелиї, веџ наша свята служносц тато Слово чувац, мерковац на ньго и ширыц його славу. Нашо Слово то наша руска мацеринска бешеда яку зме научели од наших родичох, бабох и дідох. Наш язык то наш дом, нашо отечество хторе нам ніхто нігда не може вжац, ані нас з нього не може вигнац.

Вше ми придзе на разум ёден бистреньки хлапец з Тунису хтори гварел: „По арабски ше учим же бим пошол на небо, а по фрацузы же бим бул успишни у живоце“. (У Тунису, як дакедишнай французкай колонії, урядовы язык французкі, а по арабски ше бешедуе дома и у школы – факультативно.) Таку думку бизме могли применіц и на нашу язичну ситуацию у мішаних штредкох, окреме дзе векшинске жительство бешедуе по сербски: по руски ше учиме же бизме були свойо, Руснацы и таки пошли на небо, а по сербски – же бизме були успишни у живоце.

Чловек не може жиц сам зоз собу, у ціхосци. Вон муши побешедовац, попріповедац з дакім. Гоч нас окружує векшински, сербски язык у сущэдстве и ширшим околіску, гоч зме у мішаным малжэнстве, гоч нам средства комуникаціі як цо радио, телевізія, інтернет и друковані медиі не віше на мацеринским языку, не мали бизме занягац тато цо нам нашо предки зохабели як нашлідство, як тал. Кед упознаме власны язык, вон нас понукнє учыц и другі, странски языки и упознац іншакі культуры хтори нам отворя нові горизонты и потвердза гэвту прысловку же – келью языки знаме, телью вредзіме. Психология не раз потвердзела же учене двох и вецеі языкох одразу пошвидшую и злепшуе когнітивні розвой дзецеох и же ёден язык ані кус не завадза другому, бо ше при дзецеох (але и при старших хтори уча вецеі языки одразу) заявюе ёдна файта преклопніку цо трима языки одвоеюно ёден од другого же би не пришло до ўх мішаня хторого спочатку можебуц и ест, алэ кед тато преходзене з ёдного языка на другі постане автоматизоване, ніяки проблемі у комуникаціі нет. Учене мацеринскага языка не указуе лем же якай національносці зме, хторому народу чи національней заедніці припадаме сами або дахто з наших родичох, алэ и у якай міри нам важна культура и живот з другіма людзміи у нашым штредку. Кед

1 Пречитане у Парохіяльным доме грекокатоліцкай церкви у Бачинцах (12.10.2014)

будземе знац язик и познац културу власного народу и цешиц ше у тим, так нас прилапя и други людзе зоз хторима жиєме на тих просторох. Рижнородни, а у заедніцтве. Як ше звичайно гутори, розлики – то нашо богатство.

У Коцуре и Дюрдьове, наприклад, скоро шицки Серби знаю по руски; єден час велі сербски дзеци у Дюрдьове ходзели до рускей забави пре руских пайташох и пайташки, але и прето же вихователька знала з німа барз крашнє шпивац и на интересантни способ учиц их рижни бависка; Єлена Ачански, Сербкиня и по мацери и по оцови цо робели як зубаре у Керерстуре, нешка професорка англійскаго язика хтора недавно була госцинска на нашей телевизії, лепіше бешедує по руски як велі Руснаци у Керестуре, гоч уж длагши час жіє на Далекім востоку; Катица Йованович, учителька з Руменки (84 роки, Сербкиня), хтора народзена у Дюрдьове дзе мала пайташки и сущедох Руснацох, и нешка зна крашнє по руски и бешедовац и шпивац; велі дзеци у Новим Орахове и Бачкай Тополі хторим мацерински язик мадярски, ходза на годзини руского язика з элементами національнай культуры.

Ест и у нас и у иножемстве фаховцох хтори ше интересовали, або ше интересую за наш язик и нашу культуру; наприклад професор др Александр Дуличенко з Естонії, др Свен Густавсон зоз Шведской, др Иштван Удвари зоз Мадярской, др Мелания Микеш и др Магдалена Веселинович-Шулц зоз Нового Саду, др Митар Пешикан, др Душан Дрляча и др Миляна Радованович зоз Београду, Ліляна Радоловачки зоз Срімской Митровици итд.

Тоти и велі други приклады би нас мали одшмеліц и потримац у намаганьох же бизме були витирвали у чуваню рускосци – руского язика и рускай литературы, же би не було же други о нас знаю и дзбаю баржей як ми сами о себе.

Нашо предки ше знали збивац до власных шорох. Як гуторели – свой гу свойому, Руснак гу Руснакови, бо тримали же ше найлепшее порозумя лем людзе з истого роду, руского. Таки и рекламны оглашаки давали до *Руских новинах* и *Руских календарох*:

„Сцеце купиц *младей*: красну плишову або гатласку хусточку, фину заруцовачку?

Сцеце купиц *своёй дзивки*: за Вельку ноц красну штофову або гатласку сукню, красну новотнуну блузну?

Сцеце купиц *синови*: нови шмати, гадвабну чи иншаку фину кошулю?

Шицко тото достанеце лем у Няради Штефана Дзвонарчиного, тарговца при Валалскай хижі.

СВОЙ ГУ СВОЙОМУ!

И на остатку было Слово, написал Дюра Папгаргай:
„Слово мой дом. Мой лік. Моя каплічка.
Цеплінка з котрэй слунечко напава позні роки.
Моя кетышка, мой крижик, моя улічка –
вакцина за тогожемски отровни словни поки.
Слово мой грих. Моя молітва и моя покута.
Торжество разуму, краса чола, тілесна пиха.
Та кед ме препознаш у раншым шпиву когута –
То моё оловне слово зо мну так упарто диха“.

Оловне слово, руске, мацеринске. А слово нам и тужитель, и судия, и
найцирша порота. Виповедзене або написане – вецей не мож врациц, як камень
руцени до глубокей води. А кед тото мацеринске слово раз долуводом пущиме,
скапе як пущена стрела хтора ше нігда вецей не враца.

Преподаваня о вironауки и руским языку: мр Гелена Медеши, о. мр Дарко Рац
и Ирина Папуга (Бачинцы, 12.10.2014)

Участніки сходу на Парохії у Бачинцох (12.10.2014)

III

ЗДОГАДОВАНЯ

Дюра Латяк

ШТЕФАН ГУДАК (1931–2015)

Внедзелю, 22. фебруара 2015. року, после длугей и чежкей хороти, у 85. року живота, умар у Петроварадине Штефан Гудак, наш визначны учитель, писатель, новинар, публицист и театрални діяч. Народзел ше у Миклошевцах 6. януара 1931. року.

По законченай основнай школы, нізшу гімназию з малу матуру закончел у Руским Керестуре 1946. року, а учительскую школу 1950. року у Осеку. Такой по законченай учительской школы почал робіць як учитель у Босні і Герцеговіні, у месце Кіево, а рок познейше

як директор школи у месце Трново. Од 1953. по 1969. рок робел у Петровцах, тиж як директор школи. У 1969. року ше зоз фамилию преселел до Нового Саду и робел як редактор културнай рубрики у Рускай редакцыі Ради Нового Саду, одкаль 1991. року пошол до пензій.

Уж у 1970. року постал еден зоз сновательох Дружтва за рускі язык, литературу и культуру (записані є под числом 25), а бул активны у його діялносці аж по конец живота. Писал рецензіі за вецеј публікаціі и участвовал особне у литературных акціях, чий организатор и реализатор було Дружтво. У вецеј мандатах бул и член його Скупштини.

Штефан Гудак бул и член Дружтва писательох Войводини, дзе брал учасц на вецеј литературных манифестаций, але найчастейше на традицыйней манифестаціі „Милици у походе“, котра ше отримуе у Врднику. Бул еден з найплоднейших сотрудникіох у наших периодичных виданьох „Шветлосц“, Народны календар, „Літературне слово“ , „Нова думка“, „Думки з Дунаю“, у котриох му обявени велі проповедкі, драмы, приказы, критики и рецензіі. Вецеј роки бул и редактор и автор одредніцох за литературу на рускім языку у „Лексикону писательох Югославії“ (Лексикон писаца Југославіје).

Як коавтор, ведно з Михайлам Ковачом, видал гумористичны роман „Гриц Бандурик“ (1972), а самостойно видал збирку проповедкох под насловом „Проповедкі“ (1976), роман „Шлідом голуба по небе“ (1978), проповедкі „Вини и зради“ (1998), по сербски „Кривице и издаје“ (2003), „Скарби и утрати“ (2007) выбрані проповедкі, „Кудлик пудлик чека газду“ (2010), написал два монографії, пририхтал за друковане позберані творы Осифа Костелника (1981), антологію малей прозы „Крижни драги“, выбрал и преложел „Выбрани творы“ Ивана Цанкара (1978) и заступени є у вецеј антологіях прозы.

Гудак и ёден з наших найплоднейших драмских писательох. Написал 12 драмски твори, медзи котрима и пейц радио-драми, виведзены на габох Радио Нового Саду. Остатня, „Русалка“ (2008), виведзена на сцени РНТ „Дядя“ у Руским Керестуре; тих дньох ё репризирована и у рамикох емисій „Добри вечар, Войводино“ на рускім языку, а у 2014. року ё знята у студию „Д“ Радио Нового Саду як радио-драма у режії Михайла Зазуляка.

Монографія „85 роки организованей культурно-просвітній роботи у Петровцох“ обявена 2004. року под назву „Петровци, жридло и розсаднік рускій и українскій культуры, просвіти и уметносци у Республіки Горватской“. Видало ю Культурно-уметніцке дружтво „Яким Гарди“ Петровци.

Друга монографія ноши наслов „Петровски дзвон, од локалней програми по манифестацію культуры Руснацох и Українцох Республики Горватской“, которую 2008. року видал Союз Русинох и Українцох Республики Горватской.

Як свідоми руски интелектуалець, ёден з вихованцох першої керестурскай гімназіі, основанай 1945. року, Штефан Гудак ше такой по приходу на роботу до Петровцох уключуе до Культурно-просвітнаго дружтва „Яким Гарди“, дзе уж од 1947. року активно робела учителька Вира Бесерминьова (1926-2011) и пошвидко постала Штефанова супруга. Вони двойо понад 15 роки були главни ношителе музично-сценскаго и театральнаго жыяту у Петровцох.

Понеже учителька Вира водзела театральну секцыю, Штефан ше уключел до ёй роботи як сценограф, а по потреби и як глумец. Кус познейше почина и режирац театральні фалати (1962-1965). Дзекуюци солідному музичному образованю зоз учительскай школи, тераз вон позберал коло себе младых петровских аматерох и основал тамбурови оркестер. У истым чаще роби и у месней читальні и член ё Организаційного одбору за добудов Дому КПД „Яким Гарди“ и ёден з организаторох роботи на його вибудови (Дом згорел 1977. року). Инициатор ё и организатор вибудови Огњогаснаго дому, ведно зоз тедишніма предсідателями Міколом Тотом, односно Янком Тиркайлом. Попри тим, свой шлебодні хвильки хаснүе за развіване свойго малярскаго таланту, започате ище у керестурскай гімназіі под надпатрунком Петра Ризничца Дяді. Занімал ше зоз компонованьем музичных композіцийох, котры му виводзены и на „Червеней ружи“ у Руским Керестуре.

По преселеню до Нового Саду активно ше уключуе до роботи КУД „Максім Горкі“, а такой и до драмскай групи будуцаго Аматерскаго рускаго театру „Дядя“, котрая пририхтавала Мрожеков театральні фалат „Поліцае“, зоз котрим завжали перше место и златну плакету на Союзным фестывалу аматерскіх театральных дружтвох Югославіі на Хвару, едину котра сцігла до АП Войводини. Ёден час бул и член руководзацих целох Театру, а участвовал и як глумец.

Таку Штефанову дружтвено-культурну діяльносц замерковали и одвитующи культурни асоціації и органы власци, та ю наградзели з одвитуюющим

припознаннями. Так вон постал добитнік Бронзовей плакети Општини Вуковар за досяги на полю ширеня култури (1967), Златней значки КПЗ Сербії (1987) и Искрох култури Културно-просвітнєй заедніці Войводини (1990).

За свою літературну діяльносць достал 8 конкурсни и други награди, медзи котрима найзначнійша Награда Дружтва писательох Войводини „Мирослав Стрибер“ за 2009. рок за книжку приповедкох „Скарби и утрати“.

Зоз шмерцу Штефана Гудака наша література и култура страцела єдного з найвизначнейших ей творительох.

Штефан Гудак (у штредку) на промоциї книжки Дюри Лікара у Новим Садзе

Ирина Папуга

СЛАВКО ПАП ПЕТРАНЬОВ (1932-2014)

Славко Пап Петраньов народзени 3. юния 1932. року у Пукишу нёдалеко од Берчкей, а покресцени є у рускай грекокатоліцкай церкви у Райовим Селу (оцец Данил Пап (1911-1983) бул пааст, а мац Серафина Пап, нар. Абоді (1911-1994) газдиня).

Фамелия Пап у Андрияшевцах-Роковцах була по походзеню зоз Руского Керестура, одkadz ше Славков дідо Габор Пап Петраньов зоз супругу Юлу Пап, народзену Сегеди, приселел 1920. року. Тих 20-іх роках зоз Керестура ше зоз Петраньовим до тей часци Славонії (*на Германцов салаш*) приселели и фамелій Дионізія Фа (Галускового) и Штефана Папа (Папянкового), а зоз Миклошевцах истога року пришла Медешова фамелия.

Пред тим як ше приселели, у Андрияшевцах-Роковцах на осем салашах *Сайфовой пустары* уж жили осем руски фамелій хтори ше 1912. року приселели зоз Руского Керестура и ведно обрабляли вецей як 150 голъти жемі наволующи свойо населене „*Мали Сибир*“. То були: Михал и Юла Джуджар, Мойсей и Ирина Будински (Гуздерово), Грицо и Ганя Сивч (Винцирльово), Габор и Ганя Надь (Джамбасово), Андри и Ганя Павлович (Саболово), Михал и Иля Сабадаш, як и вецей члени фамелій Рац (Мишковых).

Славко Пап у Андрияшевцах-Роковцах жил по 1948. рок, а потым ше преселел до Стрымской Митровици, дзе виучовал млінтарске ремесло. У Стрымской Митровици работал у фаху по конец 50-іх роках, а потым ше 1959. року преселел до Земуну и почал робіц у земунским Ветеринарским заводзе. У рамікох рботней организациі активно ше занімал зоз вецей спортскими конарами. Путуючи на рижни спортски змагання націвів велі места не лічі у нашай жемі, але и у иножемстве. Окрэме ше здогадуе одходу на Спартакіяду до Польскай 1988. року, дзе у Гданьску, на Балтицким морю, югославянска репрезентация освоела друге место (у *дисципліни цаганя паньвашу*) и дастала стрибэрну медалью.

Славко Пап Петраньов зоз фамелию жил у Батайници при Београдзе. До Стрымской Митровици одходзел кед мал шлебодного часу, або кед ше за то указала нагода (бул на означаваню 250-рочніцы приселеня Руснацах /1995/, на програмі з нагоды 150-рочніцы Руснацах у Стрымской Митровици /2001/).

Славко Пап у Стрымской Митровици препровадзел значны роки у културнай и аматерскай дзялносці зоз хтору дал доприношене културному и

вирскому животу Руснацох Сримской Митровици: глумел, режирал театрални фалати и зоз аматерами путовал по наших руских местох у Бачкеи и Сриме, потримовал ученс руского язика у школи, ходзел до нашей церкви, а тиж и у взагальней культуры Руснацох Сриму, та и ширше. О тим му обявени прилог у кнїжки „Руснаци у Сримской Митровици“, под назву „Културно-просвітна робота Руснацох у Сримской Митровици од 1951. по 1957. рок“ (Нови Сад, 2005, б. 204-215).

Славко Пап бул член Дружтва за руски јазик, литературу и културу и секретар Секцii Дружтва у Београдзе. Славка Папа, бачика Славка, як зме го звикли волац, будземе паметац як вредного сотруднiка, приятеля и як припознатого предняка рускей националнай заeднiци. Умар 5. октября 2014. року у Батайници, дзе є и поховані

Добрила (Нитић) Венчеловски, Вера (Ходоба) Сакан, Ясна (Димитришин) Арбанас, Славко Пап, Нада (Колесар) Адамович, Живан Кнежевич и Ирина Папуга при гробе Ани (Ждиняк) Кнежевич у Сримской Митровици (2011)

Ирина Папуга

ЦЕЦИЛИЯ ЦАП ГАРГАЇ
(1928-2015)
Наймилша учителька веліх генераційох

Учителька Цецилия Гаргаї (дзівоцке Цап) ше народзела 1. июля 1928. року у Коцуру, дзе ходзела до основнай школы, а потым до грамадзкай школы у Вербаше. Учительску школу закончала у Суботиці (1948) и такой дostaла роботне место учителькі у Бачинцах, дзе попрі школскай роботы була уканчана до бачинскай рускай „Просвіти“ и учела и дзёцы и старших руски танцы и организавала театрални представі.

Зоз Бачинцах ше 1954. року одала за о. Владимира Гаргая до Петровцах. Понеже вон дostaл службу у Райовим Селе, вона тиж пошла з нім. Ту службей чекала на шлебоднє место учителькі, але за тот час заш лем робела зоз младежу, зазберовала Руснацах на бали, прадки и другі праограмы. Кед 1958. року дostaла роботу у школы, улючела ше и до приихтования културных програмах. Шыцкі активносцы ше одвивали прэйг школы, бо теды не было окремнے културно-уметніцке дружтво. Кед у обласці школства принесени законски предписаня о вихованю и образованю на языкох народносцох, организавала наставу руского язика у Райовим Селе, а неодлуга и у Гуні. Основала танечну секцию зоз хтору успишне наступала на манифестациох як цо „Петровски дзвон“, „Червена ружа“, „Дяковски вишивкі“, „Вінковски прадки“ итд. Вецей як дзешец раз зазберовала дзёцы и приводзела их на летні школы, дзе викладала мацерински язик же би робота и результаты були цо лепши.

Учителька Цецилия Цап Гаргаї за свою учительску и културно-просвітну роботу дostaла вецей припознаня, медзи хторима и „Наймилши учитель“ (Београд, 1979), дзе у обгрунтovanю писало же награду достава „за позарядове закладане и результаты у обласці образования и воспитания школьнго, унапредзоване школскай настави и ширене культуры“. Треба наглашиц же ініцыятыву и писане предкладане за награду „Наймилши учитель“, хтору у тедышнім чаше заєдніцкі запровадзели часопис „Просветны прэглед“ и Радио Београд (под покровительством Културно-просвітнай заєдніці Сербії) за учительку Цецилию Цап Гаргаї дала Агнетка Цуперова, ей дакедишня школьнка зоз Бачинцах.

У своіх здогадованьох, учителька Цила надпоминала:

– Нігде бим веций не посцигла телько сом посцигла у учительской роботи. Любела сом дзеци як свойо власни. Я их не лем образовала, але сом ше старала и о їх вихованню. Вимагала сом од ніх же би були роботни, чесни, справедліви и одвичательни. Кед сом уходзела до класи, то за мнє бул адпочивок. Нігда сом не мала непорозуменя з родичами. Єдноставно, думам же сом була створена лем за учительку. Верим же сом добре воспитала и виведла велі генерацій и найщешлівша сом кед ме моіо дакедишні школяре спомінаю.

У малженстве зоз о. Володимиром Гаргайом ма сина Ромка, хторы жие у Осску и хторому тиж помогала у вихованю його дзецах, своіх унучатах. Учителька Цецилія Гаргайова ше и як пензіонована просвітна роботніца одволовала и дзечне помогала у просвітней у культурнай роботи, бо под ей воспитно-образовну и культурну роботу не лèгко подзахнуц смугу.

Учителька Цецилія Гаргайова умрала 22. юния 2015. року у Дякове, а похована є 23. юния 2015. року у Петровцох. Най учительки Цили будзе вична слава и подзековане!

Призначакі:

- Гаврыл Такач, Чесц и припознане учительки Цецилії Гаргайовей, Нова думка 71, Вуковар, 1989, б. 36-37 и Studia Ruthenica 7, Нови Сад, 1999-2000, б. 81-83.
- Ірина Папуга, Наймилша учителька веліх генераційох Цецилія Цап Гаргай, Основна школа Бачинци, Нови Сад, 2008, б. 137-139.

Учителька Цила зоз школярами у Бачинцох (1951/52)

VI

РОЧНІЦІ И ЮВІЛЕЇ

Кристина Малацко, Марияна Колошняї и Татяна Говля

О. МОНС. МИХАЙЛО МУДРИ¹

1874-1936

Того року означуєме 140 роки од народзеня о. Михайла Мудрого, познатого керестурского пароха, предсидателя Руского народного просвітного дружтва и насампредз особи хтора мала барз вельку улогу у розвою рускей духовній и національній свідомосці.

Народзени є 30. децембра 1874. року у Руским Керестуре, у селянській фамелії. Основну школу закончел у Руским Керестуре, а 1887. року своє школоване предлужел у Винковцях, дзе закончел першу класу гімназії. Гімназію и богословски студії потім закончел у Загребе. За священіка бул, неоженети,

пошвецени у Дюрдьове 21. октября 1900. року. Пошвецел го владика Юлиян Дрогобецки, котри праве теди пошвецел и нову церкву у Дюрдьове. Неодлуга потім свою першу службу одслужел у своїм родним месце, Керестуре. Бул меновани за архивара Владическай канцеларії у Крижевцях и постал управитель Парохії у Прогомелю. Року 1912. бул поставени за особного помоцніка керестурскому парохові Андрійові Лабошові ст., котрого по його шмерци заменел на месце пароха. Тоту улогу окончовал до конца свого живота. Вжиме 1917. року бул меновани за папського капелана, а з дектретом Папи од 1. марта 1924. року бул и тайни коморнік папи Пия XI, чо му дало право на титул монсіньора. Зоз його заслугу отворени у Керестуре манастир чесних шестрох служебніц 1924. року, по чим є у Керестуре и найкрасше запаметани. Уведол и дзепоєдни богослуженя и швета до церкви, хтори ше и нешкя почитую.

Кед у Новим Садзе, 2. юля 1919. року, основане Руске народне просвітне дружтво, о. Михайло Мудри постал його предсідатель и тоту должностю окончовал до конца живота. Як предсідатель того дружтва, ясно формулювал и винесол його цілі: „Дац нашим дзецом кніжкі до рук, же би мали з чого учіць, просвищовац ше и розвиваць, дац и одроснутым кніжкі до рук же би не забули того цо научели у школі, и же би ше и далей просвищовали и учіли.“ А цо ше дотика язика, тиж так винесол цілі того дружтва: „Шицко тогто треба робіц на мацеринским языку хтори и дзеци и одроснуты найлепшее розумя“. Укладал велью труду же би ше шицкі плановани акції РНПД успішно окончели и реалізовали на хасен руского народу. Векшину их финансowała керестурска церква, прецо мал одредзени непорозуменя з Владичеством у Крижевцах. Свой становиска

¹ Пречитане на означуванню 140. роках од народзеня о. Михайла Мудрого 9.12.2014. року у рамікох 24. Дњох Миколи М. Кошича у Руским Керестуре.

бранел зоз шлідуюцима словами: „У церковнай каси народни пенсж, та найидзе на народни потреби.“ И сам подаровал велики суми пенежу за роботу Руского народного просвітного дружтва, та так перша антологія рускей поезії и прози „Руско-українски алманах“ скоро у цалосци виплацена з його власного пенежу. Участвовал у купованю Руского народного дому и Друкарні у Руским Керестуре, котри остали як його найкрасши памятніки.

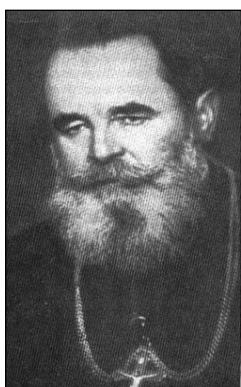
После живота полного з добрима ділами и величими посцигнуцями за руски народ, умар 13. октября 1936. року у Руким Керестуре на 60 роки. Остал запаметані як особа котра барз велью допринесла розвою нашого духовного и просвітного живота. Його госцопримство и умилна бешеда остали занавше запаметані. З тима прикметами ище за живота заслужел общу, щиру любов котру шицки чувствовали гу ньому.

Слово Татяни Говля, Кристини Малацко и Марияни Колошняї, школьніків IV класі
Гімназії у Руским Керестуре о. монс. Михалови Мудрого

О. мр Михайло Малацко

140 РОКИ ОД НАРОДЗЕНИЯ ДР КИР ДИОНИЗИЯ НЯРАДИЯ И О. МОНС. МИХАЛА МУДРОГО¹

Не мож у пар шорикох висловиц значносц обидвох веліканох заслужних за наш духовни и национални идентитет, іх жертви и закладаня. Владика Дионизий ше народзел 10. октября 1874. року, а парох Михал Мудри 30. десембра 1874. року, обидвоме у Руским Керестуре, обидвоме у селянскай фамелії. То треба наглашиц, бо и попри високих школах котри закончели, затримали у души ёдноставносц, щиросц и моцни характер руского селяна. Свойого походзеня ше нігда не ганьбели.

Обидвоме закончели основну школу у родним валале, до гімназій ше 1887. року уписали у Вінковцах, а на други рок ше обидвоме уписали до семінарій у Загребе, дзе познейше закончели и богословски студій. Владика Дионизий у Загребе и докторовал.

Тоти школски дні и час котри препровадзели ведно постали моцни фундамент за приятельство котре вше було щире и глібоке аж до шмерци о. монсіньюра Мудрого 13. октября 1936. р. Обидвоме були на таких функцыях же могли значно уплівовац на національне и духовне препородзене нашого народу, при чим мал и немерліву улогу о. Дюра Біндас, парох дюрдьовски.

Кед основане Руске народне просвітнє дружтво (РНПД), о. Михайло Мудри постал його предсідатель и туту должностю окончавац до своёй шмерци. Шицко цо ше збувало у нашей Церкви або народзе то було зоз благословом, а часто и ініціативу владики Дионізія Нярадія. Тота подія була у подполносці випланована и усоглашена медзі німа двома и тима цо були душа шицкого.

Значне не лем сноване Дружтва, але и його програма и напрямки котри винесол о. Михал Мудри у познатей своеі бешеди з тей нагоды. Обидвоме були реални: нашу бешеду мушиме хасновац як свой літературни язык, бо шицко друге би було штучнє, неприродне и осудзене на неуспіх. Велі з наших науковцах тото повторюю. Донаіпосле, то правда. Не шицки, нажаль, цитираю тото цо о. Мудри далей винесол и на цо владика Няраді непрерывно будзе спозорйовац: же береме свой язык як літературни – то не значи же сцеме

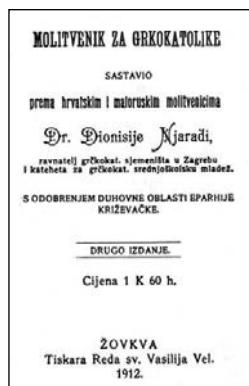
¹ Пречитане на означаваню 140 роках од народzenia др кир Дионізія Нярадія 9.12.2014. року у рамікох 24. Днях Міколи М. Коциша у Руским Керестуре.

потаргац вязи зоз нашима братами на Горніци, напротив! Цали їх живот прешол у тим двояким спатраню: утверджу наш народ духовно и національно у Бачкей, Срімє и Славонії, а исто так го повязац зоз главніцу нашого народу на Горніци, бо іншак, були прешвечені, препаднеме.

Обидвоме ше старали о видаваню новинох, кнїжкох, та и о отвераню нашей друкарнї: о. Мудри як редактор але и мецена (спонзор), а владика Няради як заступнїк у швеце, писатель катекизму и численей духовней литератури, як добродїй у шицких акційох и будованьох, покровитель и спонзор нашим студентом по цалим швеце.

Владика Діонізій Няради ище як богослов моцно дїйствовал медзи младима як перши грекокатолїцки катехета у Загребе, як префект у семинарї, а од 1902. року и ей ректор. Постава душа священїцких стретнущох (духовних вежбох) котри ше од 1905. року отримовали без прериваня. Постава администратор (управитель) Крижевской епархї 1915. року, а 1920. и ей ординарій (титуларни владика). Од 1922. по 1927. рок вон администратор Прешовской епархї, а на одходзе зоз нїй, його слово и предкладанє помогло же би го нашлїдzel владика Гойдич, хтори проглашени за блаженого. Кратки период (3 мещаци) медзи 1938. и 1939. роком постава апостолски администратор за наших вирних у Мукачевской епархї, бо векшина (90%) осталася за гранїцами Мадярскей, дзе остал и титуларни владика у Мукачеве. То було директне жадане папи Пия XI кед на авдіенцї владикови появнел же нашо Русини у Карпатах остали без владики, без резиденцї и без своєї семинарї. Тот период у Хусту и период Карпатской України остане владикови у смутним здогадованю, бо бул брутально вигнати отамаль од мадярских воякох кед окупировали тоту малку державу.

Імпозантна владикова дїяльносц на полю духовней литератури. Барз наглашувал улогу преси и снователь є числених новинох – чи то руских ту у нас, чи українских, чи тих у Прешове, чи тих у Горватской. Шицки вони зоз подзековносцу споминали барз вельку улогу владики при снованю новинох.

Катекизем „Правди католіцкей вири“ (Жовква, 1912, Беч 1920) не лем драгоценности пре свой духовни змист и способ на яки є подписаны, але и прето же то друга книжка цо вообще обявена на нашей бешеди. Книжка котра вошла до каждого нашего обисца, которую вжало до рук кажде нашо дзецко.

Владика был на первым месце пастир. А пастир зна свой овци. Прето його способ писаня был присподобени гу читачом, а и сам выбор темах шлідзел тоту логику. Або выберал тематику пре потребу насушну у народзе же би поучел, або же би преглібел теми котры були актуални у Вселенской (католіцкей) Церкви, або же би означел рочніцы святых веліканох Церкви ітд. Охабел велі обявени книжки, брошури, казані. Даёдны з ніх: „Живот св. Кирила и Методия“, „Живот св. Йосафата“, „Ружанцова книжочка“, „Служба Божа або литругія“, „Прадідовска вира у шветлу истории“, „О женідбі“; видал молитвенік за горватских грекокатолікох, а так исто и за нас („Господу помолимся“); з його стараньем були видати молитвеніки за дзеци, за грекокатоліцких воякох... Не можліве ту шицко позберац и начишиліц.

„Руски новини“ 1935. року констатую же шицки терашні учени людзе – то плод пожертвованней роботи владики Дионизия. Можебуц тот його допринос и найважнэйши.

Умар 14. апреля 1940. року у Мрзлим Полю, под час визитациі тей парохії. По його власним жаданно, похованы є пред образом Пресв. Богородици у церкви у Руским Керестуре. Кед умар преосв. владика Славомир Мікловіш, ведно з другими владиками є пренесены до крипты Катедральней церкви 2011. року.

Слово о. mr Михайла Малацка о др кир Дионізійові Нярадійові
и о монс. Міхалові Мудрого

О. Михайло Шанта

З НАГОДИ 110-РОЧНІЦІ НАРОДЗЕНИЯ О. МАКСИМИЛІЯНА БУЇЛИ

Културно–просвітна діяльносць о. Максимилияна Буїли

Културно–просвітна діяльносць о. Максимилияна Буїли починала з часу його студентських днів. Вони як студент богословій, на ініціативу о. Дюри Біндаса, бере участь у ширенню ідеї медзі другим руским студентам і стредньошколцам о снованню школлярської організації – „Союзу Руских Школьароў (СРШ)“: перші прэйг текстах у *Рускіх новінах*, а познейше коло організацій і прирхтованя сновательнай схадзкі (СРШ). Иншак, ідея о снованню ёднай такей школлярской организації пришла ад о. Дюри Біндаса, тедышнаго подпредсідателя РНПД-а и главного редактора *Рускага календара*, котры порахаваў и пришоў да заключення же наших рускіх школьнікаў, што школавалі на висших школах у Швеціі, было каля 120. Найвецей их было (студирало) у Заграбе, медзитим, было их и у других державах. У тедышній Чехославацкай Рэспубліцы (ЧСР) (Мукечеве, Либієвицы ...), на тэрыторыі тедышнай Польскай а нёшкі Украіны (Львов, Бучач ...), Австріі (у Инзбрку), Італіі (у Рыме), Французкай (у Паризу...). Сновательна схадзка отримана ад 31. чэрвеня па 2. жніўня 1927. року у просторыях „Земледе́льскай чытальні“ у Коцуре. На той істей схадзкі тэди богослов Максимилиян Буїла быў выбраны за предсідателя тай организаціі.

Понеже о Союзу рускіх школьнікаў (СРШ) и улогі о. Максимилияна Буїли у тай организаціі уж на даскеље заводы было пісане, сцел бім ше на тот завод баржай затримаць на ўсяго културно–просвітнай діяльносці, котра ше одношила на час ўсяго душпастирскай діяльносці у Коцуре (ад 1933. по 1945. рок).

Року 1933, 1. септембра, о. Максимилиян Буїла быў прэмесцены зоз Ліповляноў до Коцуре за капелана гу тэди уж старому и хорому парохові и деканові о. Александрові Абодичові, зоз задатком водзіц и помагаць му практычно у шыцкім.

Діяльносць РНПД, и вообще културны аматеризем у Коцуре трицетых роках найцеснейшае вязаніі праве за мено и особу о. Максимилияна Буїли. Вони у супрацоўніцтве з парохом и валалску интелігенцыю, як и добронамірними жителями, 26. новембра 1933. року организуе и зволуе схадзку на котрой быў основаны МО РНПД-а, и уключуе ў ше до ўсяго работы.

Медзитим, главни його дар од Бога, организация, указал ше у периодзе од 1935. по 1941. рок. О. Максимилиян Буїла позберал коло себе младих агилних хлапцох и дзивчата, та вёдно основали „Руске просвитне дружтво у Коцуре“, котре мало задаток пестовац культуру, просвіту и аматерски театр, вшеліяк у християнским духу. А будинок „Просвити“ (дакедишні школски будинок котри Церковне общество, на гледане о. М. Буїли, уступело за потреби аматерской дзейносци), центер тих активносцох.

Паноцец Буїла ту рихта з аматерами кажди рок три-штири театрални представи и наступи, а тексты сам набавял и прекладал их на руски язык. Тиж так робел и коло приріхтованя за представу шыцко цо требаля (сценография, костимография, шминка). Спрам кніжкі Дюри Латяка *Театрални живот Руснацох*, о. М. Буїла режирал вёдно штернац театрални представи. Перши драмски фалат *На синокосу* автора П. Ризничя Дяді поставел 1926. року у Дюрдьове, а други тринац у Коцуре у периодзе од 1934. по 1941. рок. У цеку 1934. року на бину поставел аж пейц театрални фалаты: *Франтовніцу* автора П. Ризничя Дяді, *Два мацери* од Естев – Рабадана, *Страцены син* од П. Матиевича и *Заврачане благо*, тиж так од П. Ризничя Дяді.

Слово о. Михайла Шанти о о. Максимилиянови Буїлови

Року 1935. поставел на сцену два фалати. Були то: *Блудни син* и *Мервеніна* автора П. Матиевича, а 1937. року режира и поставя драмски фалат *Арендарова брига* од М. Билянского. Драмски фалаты: *Тота просвіта*, тиж од М. Билянского, и *Ох тата швекра* од М. Широли поставел на сцену 1938. року. Шлідующи три роки, 1939, 40. и 41. на сцену о. М. Буїла поставел по ёден фалат. Були то: *Чудотворни калап* од М. Широли, *Праведни Йов* од И. Лутика и *Протекция* од Браницлава Нушича.

Кед початком 1938. року *Руске просвитне ружтво у Коцуре* набавело *Кодаков* кино-апарат, постава аж и кино-манипулант и толковач нёсмых фільмох, котри ше жичало зоз Загребу и пуштало у просторийох *Просвіти*. Тиж так бул

организатор и ініціатор на даскель заводи „преподаваньо за народ“ з обласци гигиєни, польопривреди, исторії ...

Читаючи *Руски новини*, дознаваме же праве на його ініціативу *Руске просвітне дружество у Коцуре*, купело *Філіпсов* радіо-апарат. У тедишній час радіо бул ридкосць у Коцуре, та ше людзе сходзели до простотийох *Просвіти*, дзе могли послухаць цо нове у держави и у швеце, а дакеди себе и прекоментароваць тото цо чули, як и розвешеліць ше зоз музику котру слухали на радио.

З окупациі Кральовини Югославії 1941. року активносць церковного *Руского просвітнога дружства* престала. Медзитим, и коло шыцких тих проблемох и почежкосцох котри принесла Друга шветава война, о. Максимилян Буйла не преставал зоз культурну діяльносць; правда, у дакус іншакей форми. Знаме же под час мадярской окупациі, котра тирвала од 1941. по 1944. рок, шыцки руски школы по нашых валалох постали державни, цо значи – мадярски. О. Максимилян Буйла ше не мирел зоз тим, та преважал активносці котры ілюструеме зоз цитатом з интервюа котри зоз о. Максимиляном Буйлом направел Юлиян Надь за часопис *Швэтлосць*. На питане же яки були обставини у валале и у школи под часвойни кед мадярска окупация прервала вашу активносць, як и у Керерстуре, о. Максимилян Буйла так одвітовал:

„Наша активносць за окупациі престала. А кед зоз Керестура сцигнул глас же там почали далей свою активносць, та най би и ми у Коцуре предлужели свою работу, зволал сом хлопох до Лабошовай школы и порадзел ше з німа: Цо робиць, чи пойсць за прикладом зоз Керестура? Зложели ше, же не. И при тей нагоди сом дал до знання присутним же предлужысиме там дзе зме престали 1918. року, же нашо руски школы заш церковни и парох предсідатель Церковно-школскаго одбору. У дагварки зоз членами Церковнага общества – з Церковным одбором зме ше дагварели; пошли зме до Ужгороду тута владикові Александрові Стойкові, порадзели ше з нім, та у нъго наручели потребни школски книжки друкованы на карпатскім языку. Сцігли два велькі лади книжки, та зме их подзелели школским дзецом: зачували зме кирилку у тым языку, які бул у руских церковных школах до препасцы Австрійской, и у Коцуре у церковней віроісповідней основней школи. Учителі ше бунтели, же муши два новы языки учыць, а я их учитковал и гварел же им я будзем у рускосці на помоці, най ше ніч не стараю.“

„Приходзел уж новы школски рок, та зме ше родичи, цо зме мали у средніх школах дзеци, радзели дзе буду нашо дзеци далей исці до школы. Послал сом двох до директора Сербскай гімназіі у Новім Саду, най ше там віпытаю, чи би прыяли нашо дзеци до своеі гімназіі. Директор, думам, же ше писал Попович им гварел: же би окупатор място сербских дзецох розказаць прыяць вашо, лем зато же би менеі сербски дзеци предлужысли свойо школоване. Чом не пошлеце свойо дзеци до своіх трох гімназійох, до Ужгороду, Хусту або Мукачева? Пошліце их там ... На таку пораду директора Серба, у дагварки зоз директором Ужгородской рускай гімназіі, котры радо нашо дзеци прыял,

одправадзел сам до Ужгородскай рускай гімназіі трупу од скоро дваццацерых дзеюх зо зоз Коцура, Керестура и Дюрдьова. Слідующаго року пошла ўе ўекаша група до Ужгороду“¹

По войни о. М. Буйла бул гарештованы і осудзены на шмерц. Але, були людзе котри за нъго зоз своім животом гарантавали, і бул ошлебодзены вини і пущены зоз гарешту. Розуми ше, до Коцура ше вецей не врацел на парохию. Од 31. августа 1945. року водзел парохию Новы Сад, як ей управитель. На тей парохіі службовал лем зо не полни 23 роки, до половкі юля 1968. року, кед ше поцагнул до пензій.

Длугі рокі бул секретар Здружэння католіцких священікоў і редактор *Білтенну* і не ёдному священікові помогнуў праве прэйг тэй организаціі.

О. Максимилиян Буйла ше народзел 10. юния 1904. року у Старым Вербаше, Основну школу закончыў у Коцуры, а до гімназіі ходзел у Фолдерсу при Инсбруку (Австрія) і Травніку. Теологію студыраваў у Заграбе, а закончыў у Львове. За священіка го пошвешчыў владыка др Дионізій Нярады у Заграбе 31. марта 1929. року. Бул оженены зоз Марию, нар. Орос (Міклашевцы, 04.08.1910—Новы Сад, 04.04.1991). Мали пецеро дзеци. Умар у Новым Садзе 23. новембра 1993. року. Похованы є на Горадскім теметове у Новым Садзе.

Зоз програмы означавання роцніча о. Максимилияна Буйлы і Янка Фейса
у Коцуре (2014)

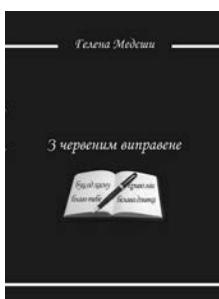
1 Розгварка зоз о. Максимилияном Буйлом.

V

НОВШИ ВИДАНЯ, ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗИЇ

Др Михайло Фейса

ПРАВОПИСНА ТРИЛОГІЯ МР ГЕЛЕНИ МЕДЕШІ

„Плановане язика мож дефиновац на рижни способы, у зависносци од аспектах и приступах гу тому феномену. На наших просторох прилапена така дефиниция планования язика и язичнай политики дзе основна дистинкция медзи тима двома поняцами виведзена по критерию *знукаязична* и *звонкаязична* діялносц, при чим плановане язика подразумює процес приношэння одлукох о нормы хторы лингвистично обгрунтавані (*знукаязичны*) и хторы творя принципы нормования. Кед тоти поняца одредзуєме спрам поля діялносці, вец плановане язика огранічэнне на язик як систему, а предмет дійствования язичнай политики не лем язик. Гу тому, планование язика не муши мац лем службени характер; у нім можу участваць и поєднанцы и групи, звонка урядовых институцийах дзе ше креируе язичну политику“ пишэ мр Гелена Медешова у своім *Языку нашим насыщенным* (Медеші, 2008: 21), у кніжкі у хторей доминую социолингвистичні темы. На шлідох цитираних становискох Медешова у вінімно кратким часовым інтервалу друкус правописну трилогію – *З червеним подцагнute: язични порады з лекторских призначкох* (2012, 147 бокі), *З червеним прецагнute: язични порады з лекторских призначкох – II часц* (2013, 163 бокі), *З червеним віпрапене: язични порады з лекторских призначкох – III часц* (2014, 151). Шыцкі три кніжкі у трох роках відало Дружтво за рускі язик, літературу и культуру зоз финансійну потримовку у найвекшай міри Покраїнскаго секретаріяту за образоване, управу и націонални заєдніці.

Основны ціль авторки бул публиковац „своёродні пораднік за одстраньоване дилемах коло того хтору з двох або вецеі конкурентных формах правилнейше похасновац“ (2012: 7-8). Мож повесць же авторка поставени ціль у подполносци и вітворела. У велькай векшини прилогох (а ведно их у трох кніжкох ёсць 171) авторка дава одвит же прецо праве так а не іншак и ей одвитом, генерално патраци, нет цо пригвариц. Одвити детально елаборавані и солидно аргументавані. Темы прилогох вичерпно спатрени та, окрем звекшована числа прикладох, просто нет простору за значнейши дополненя. Прето ше подписанік тих шорикох не склада зоз минимализуюцу констатацию же презентавані порады представляю „ище ёдно невельке доприношэнне цалоснейшому спатраню розвою нашаго язика на вецеі сегментох“ (исте: 8). Тата констатация би даяким концом могла буц важаца кед би не ўзістовал велькі, деценійні недостатак норматывистичнай литературы руского язика. Ей заключеня маю тирваци хатрактер и нет основи же би ше од ніх на такі способ сама дистанцавала. Вони, іншак, у подполносци усоглашени зоз ришэннями у фундаменталним

ділу рускей и сербской лексикографиї, *Руско-сербским словніку / Русинско-српском речнику*, авторох Юлияна Рамача, Гелени Медеши, Оксани Тимко-Дітко и Михайла Фейси, публікованым 2010. року. Жадам недвоосмислово визначиц же правописна трилогия представя вельке и, треба наглашиц, аж и необходне доприношенн спатраню руского язика з рижних аспектох. Поради ше найчастейше дотикаю семантики поєдинческих лексемах, але и морфології, синтакси, ономастыки и стилу.

У своёй борбы за чистоту руского языка Медешова найчастейше унапрямьена процив неконтролованого пребераня язичных элементох зоз сербского языка. Авторка свидома же „при генетски подобных язикох (як цо сербски и руски), окреме кед ёден з нїх у доминантним одношено на други, дзвери за неконтроловане преберане не лем словох але и цалих виразох – нашежар отворени“ (2014: 8) и, як така, од „чуварох языка“ вимага же би „голем облекали таки слова до руских шматох и так охраньовали тото важне означене нашего национальнаго идентитету“. Авторка прилаплюе язичну реалносц и не заклада ше за пуризем у руским языку, але, визначае у Уводним слове трецей часци правописней трилогії, же „не шмеме буц ані барз толерантни гу цудзим висловом хтори можеме мирней души зачерац з домашніма цо знача исте“.

Прилоги правописного характеру звичайно чежки и монотони за читане, а прилоги у З червеним подцагнуте, З червеним прецагнуте и З червеним виправене читаю ше винімково легко. Увагу у авторковим правописним проседеу прицагуе дозирована гумористична а функціональна нітка. Не раз вона дилему або трилему випроблематизуе по абсурду, так же хаснователь док чита доходзи по заключене и скорей як го авторка експлицитно вислови. Авторки ше удало обезпечиц „питкосц“ своїх текстох и прибліжиц их гу широкому кругу хасновательох.

Язичне коровче пущело корені вшадзи коло нас. Гелена Медешова го успишне витаргует. Єй три приручнікі безспорно буду на помоци бешедніком рускей национальней заедніци при стретнцу з обаваннями хтори незаобиходни у кожадодньовей комунікації. Правописна трилогия З червеним подцагнуте, З червеним прецагнуте и З червеним виправене представя своеродни правописни приручнік и вшеліяк будзе на хасен просвітним рботніком, лектором, новинаром и вообще культурним діячом.

Благоје Баковић

МОЛИТВА ЗА МРАВА КОЈИ СЕ ЗАПУТИО КА ЦАРИГРАДУ

Који си дао свему снаге да може, ићи, ићи,
некоме да већ стиже, некоме да ће стићи,
помози оном мраву коњаник што га је пито:
„Знаш ли да ти у Цариград неће ни хиљадито
колено стићи? Куд си се запутио, мрво?“
„Знам – рече мрав, одоздо, ал’ да ти кажем, прво,
у Цариград да стигнем, то мени није важно
и не тугујем због тога, није ми око влажно.
Ја јесам мрав, али не губим наду
да ће ми живот проћи на путу ка Цариграду.“

У Градској библиотеци у Новом Саду, 4. новембра 2014. године, одржана је промоција књиге „Поезија и проза“ Габријела Костелника на српском језику. Благоје Баковић, рецензент књиге, поздрављајући објављивање овог значајног издања, том приликом је, између осталог, рекао:

„Један народ или један човек није велики колико он мисли да је велики, нити је мали колико други мисле да је он мали. Него, свако је велики или мали онолико колико му је велики или мали пут којим се запутио ка свом циљу. Ми,

који путујемо, знамо да циљ путовања није неко место тамо негде на крају пута, него је циљ путовања само путовање и сам пут. Зато верујем, драге сестре и браћо, да наш српски и русински народ путује боготражитељским путем, путем којим, Богу хвала, путује човечанство већ више од две хиљаде година. То ми даје наду и веру да ми нисмо мањи, али ни већи од овог мрава који путује ка Цариграду.“

Благој Баковић

У Городской библиотеки у Новим Садзе, 4. новембра 2014. року, отримана промоција књіжки „Поезија и проза“ Габра Костелника (на сербским язику). Благој Баковић, рецензент књіжки, витаюци објављовање тога значнога виданја, з тей нагоди, медзи иншим, гварел:

„Еден народ або једен човек не таки вельки яки вон дума же є вельки, ан є не таки мали яки други думају же є мали. Але, кажде таки вельки або таки мали яка му велька або мала драга по хтореј ше рушел гу свомому цилу. Ми, хтори путуєме, знаме же циль путованја не даяке место там дзешка на концу драги, але циль путованја саме путоване и сама драга. Прето верим, мили шестри и браца, же наш сербски и руски народ путује по богоугледающей драги, по драги по хтореј, слава Богу, путује чловечество уж већеј як два тисачи роки. Тото ми дава надјю и виру же зме не менши, але ан є векши од тей брамушки џо путује до Царгороду.“

Учашњики сходу: Благој Баковић, Мирослав Алексич, Ирина Папуга,
академик Јулијан Тамаш, др Јулијан Рамач, мр Гелена Медеши,
др Милош Зубац и Драган Којч (4. 11. 2014)

Памятки

ЧИ ТО БУЛ СОН?

Зложел: Юлиян ПАП

У бурі Швєцкай войни
док танки Европу орали
наш оцець бул дзешка далеко,
глїбоко у Русії.
Роками потым у носталгії
так приповедал:

У ноцох жимских
витри лядово гвижджали,
облаки розквитали,
конари од мразу пукали.
Каганець жижачел ліхи,
а з рук до рук ишли
якиш познати стихи
Габра Костелника Гомзового.

Чи то були його,
чи даяки други слова потіхи?
Можебуц Писня Богови, Идилски венец,
Писма з Галичини.
Точно не знали.

Чи то лем думки летали
на Керестур, Хрест Господнї
и цепли руски дом?

Чи то вояком запахли
поля бачваньски орани,
рейтеши з пеца
з мацерину руку нацагани?
Можебуц.

Лем, у тей жими и далёни
грало их слово руске,
кестурскe;
през шепот молитви
валалски дзвон.

Чи то бул лем сон?
Чи мрії, надії що сили даваю
же ше врача до родного краю?
Можебуц.

Нігда зме то не дознали,
лем од оца тоти стихи зачували:
„О, Господи...“

O, ГОСПОДИ

*O, Господи, як ми добре було
кед сом були мали.
Кед сом ше бавел у чардақу,
кед ми били чутки були коні,
а червени чутки були крави.*

*O, Господи,
як сом теди бул блізко при Тебе!*

*A тераз, Господи,
що Це вецеiй гледам,
вшешиши далей одо мене...*

Рецензенти о кнїжки

(виводи)

ЗДЕНКО ЛАЗОР „ПОПАТРУНОК“

Дюра Латяк

ИНТЕРЕСАНТНА ЛИРИЧНА СПОВЕДЗ

Кед слово о збирки писньох „*Popatrunok*“, котра обявена у априлу 2014. року по сербски, як перша кнїжка поезій Зденка Лазора, можеме ше соглашиц з препоруку рецензента проф. Душана Лукича же би ю Народна библиотека „Симеон Пишевич“ у Шидзе видала. Бо, змист тей поетскай збирки нависцує народзене талантованого поэта котри свойо поетични твори оспособени писац не лем по сербски, але и – по руски! На тот завод нам понукнул збирку писньох, тематски рижнородну, спонтану по змисту, котру повязуе интересантна авторова лирична споведз, полна з метафорамі, гиперболамі, контрастами, пессимізмом і оптимізмом, праве такіма яки характеризую наш сучасни живот. Як познате, Зденко Лазор Руснак. Прецо би ше веџ не записал и до исторії рускей литературы зоз своїма уметніцкими творами?! У тим я видзим и потребу же би збирка писньох „*Popatrunok*“, як „перша ластовка“ того нашого перспектывного поэта була обявена и по руски, наздаваюци ше же його будуци твори, наменёны рускому читачови, буду написаны по руски, а евентуално преложени (або прешпивани) на сербски язык кед же буду интересантни и за сербскаго читача.

Серафина Макаї

ЛЮБОВНИ ПОПАТРУНОК ЗДЕНКА ЛАЗОРА

Поезия Зденка Лазора любовна: писні му полни оригиналних компарацийох и метафорох. Лазор патри на любов як на вязу медзи людзми, як на порушоване шыцкого цо позитивне. По писаню кождай писні поета моцнейши од власного болю и знова достойнствени, непобедзени орел хтори патри до висока. Но, віше треба мац мудросци спроцивиц ше мержні и злу. Кому ше удало превозисц пораженя, тот шлебодни, але з ранами у души. *Любена* за нъго символ живота на чиёй тварі видзи розквитнути ружи и гвари же „живот то тово прецо ше люби“. Дал би ей шыцко: небо, гвиэди, дижджово капки и ошмых людзох хторих почитуе, бо ей мено у його шерцу. Ноши ю у шерцу и задумус ю при себе, гоч є далеко: „Злещела любов на плеца ангела“, цо нам указує же вон любов повязуе зоз животним напрямом, а тиж так и зоз прекрасним його Сримом, зоз живописніма пейзажамі и Дунайом дзе бул зоз свою *любену*. Збирка писньох „Попатрунок“ Зденка Лазора здогадуе на шыцко того цо бізме не требали забувац, бо вон у любові видзи смысил живота, достойнство человека, цо и найвисши смысил поэзії и творчосци вообще.

Юлиян Пап

ПОГЛЯД МЛАДОСЦІ НА ЖИВОТ, ЛЮБОВ И ШВЕТ

У 44 писньох на 54 бокох млади Зденко Лазор на свой способ бешедус о живоце, любови, природи и швеце хтори го окружуе. Чувства о тих поняцох ше у писньох преплетаю. Скоро шыцки наслови писньох кратки, ядовиты, згуснуты до ёдного слова: *Ноц, Самота, Дарунок, Конец, Хвилька, Пах, Час, Гвиэди, Думка, Ніткі...* У змісту своїх писньох автор як кед би поволовал и других младых же би ше придружели гу його думком, або поведли о ніх свой суд. Интересантне авторово похопійоване живота: *Жывот дакеди слунко ясне, // дакеди цмота преполна болю, // дакеди слова висловіні гласно, // жывот гевто прецо ше люби.* Або: *Жывот сказка ёдна без конца...* („Жывот“ и „Жывот 2“). А любеней шпива: *Ты мирно шпииш, // а я ше намагам // омальовац небо // з фарбами твойого мена...* („Здогадованя“). Писні Зденка Лазора „Попатрунок“ заслужую окремну увагу ширшого кругу читачох, як младшай так и старшай генерації, и вшэліяк значно збогаца руску литературу. Прето препоручуем видавательеви же би их обявел.

Ирина Папуга

СТРЕТНУЦА РУСКИХ ШКОЛОХ (1994-2014)

Стретнуца руских школох почали такповесц спонтано, кед 4. юния 1994. року у Бачинцох (Општина Шид, Срим) отримана шветочносц на концу 1993/1994. школского року, односно кед праве теди, 1993/1994. року, после длугшого часу, обновене виучованє руского язика у Бачинцох и Шидзе. Стретнуца иницировали: Ирина Папуга и Василь Мудри, члени Дружтва за руски язик, литературу и културу и Мирослав Бульчик, наставнік зоз Шиду хтори теди, 1993/1994. школского року, организовал годзини руского язика у Шидзе и Бачинцох.

На першим стретнуцу, попри школярох зоз Бачинцох и Шиду и їх родичнох, перши госци були школяре зоз Нового Саду и Вербасу зоз своїма наставніцами Славку Сабадош (1967-2004) и Славицу Мали. У роботней часци Стретнуца участвовали и просвітни роботніки – учител€ хтори скорейших рокох организовали наставу руского язика у сримских местох: Мелания и Василь Мудри, Славка Рогаль (1927-1999) и Ксения Саламон зоз Шиду и Мария Ракич (1923-2009) зоз Бачинцох, як и Никола Кнежевич и Вукадин Божович, теди директоре основних школох у Шидзе.

Воспитно-образовни задатки отримование стретнуцох же би ше школяре, наставніки и директоре основных школох стретли, упознали и вичерали искуства; наставніки з обласци язика, литератури и настави руского язика, а школяре же би виведли заєдніцку культурно-уметніцку програму, же би ше медзи собу зблїжели и упознали нови штредок, школу и место у хторим ше отримує Стретнуце. Тих, 90-их рокох то були три основни школи зоз порядну наставу на руским язику: у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове и лем даскељо основни школи у хторих

ше организовало виучоване руского язика з елементами национальнай культуры: Нови Сад, Вербас и Бачка Тополя/Нове Орахово. Од теди, односно од 1994. по 2014. рок, отримани двацет Стретнуца, а двацет перше було 2015. року у Миклошевцох, у Републики Горватской.

Учашнікі Стретнуца руских школах з основних и штедніх школох зоз шлідуючих местох: Бачинци, Беркасов, Бикич, Бачка Тополя, Вербас, Господінци, Дюрдьов, Крущич, Кулa, Коцур, Нове Орахово, Нови Сад, Руски Керестур, Савино Село, Сримска Митровица, Суботица, Шид, Миклошевци и Петровци (Республика Горватская) и Кіченер и Нортбатлефорд (Канада).

Термин отримованя Стретнуца кожди рок концом мая або на початку юния и то у местох-штедкох (Бачка и Срим) у АП Войводини, Республика Сербия у хторих жиу Руснаци, односно дзе ше у основним и штеднім образованю виучує руски язык. Од 2004. року учашнікі Стретнуца и школяре и наставнікі руских основних школох зоз Республики Грватской, а поволую ше и зоз Канади.

Програма Стретнуца почина зоз писню проф. Гавриїла Г. Надя (1913-1983) „Руским дзецом“ (на чийо стихи Магдалена Горняк компоновала музыку) и облая школску программу, культурни активносцы школярох (литературни и подобово роботні, дзейниски бависка), схадзки Активу наставнікох руского язика и націвку культурним и образовним институцыйом у местох.

Стретнуца руских школох потримую компетентни институцій образованя, культуры и национальных меншинох, родичи и почитователе стренуцох.

Ирина Папуга

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 18 (31) Нови Сад, 2013

Дружтво за руски јазик, литературу и културу (основане 1970. року у Новим Садзе) видава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок ношел назну „Творчосц“, а од 1988. року выходзи як „*Studia Rutnenica*“. Обявени 13 числа „Творчосци“ и 19 числа часопису „*Studia Rutnenica*“ (ведно 32 глашнікі). Од трецого числа „*Studia Rutnenica*“ выходзи як зборнік роботох

Змист зборніку роботох „*Studia Rutnenica*“ 18 (31) за 2013. рок шлідуюци: перша часц прилоги зоз 23. Дньох Миколи М. Кошиша под назну *Творчосц др Габра Костелника, 90 роки Граматики бачваньско-рускей бешеди др Габра Костелника (1923)* хтори

пририхтали: мр Анамария Рамач Фурман „Граматика бачваньско-рускей бешеди Гавриїла Костельника як фундамент руского литературного языка“ и др Михайло Фейса „90 роки першай рускей граматики“.

У другей часці *Руски јазик и литература* обявени написи др Александра Д. Дуличенка „Феномен славянских микрофилологий у сучаснай славистики“, др Оксани Тимко Дітко „Присловнікі меновніцкого походзеня у рускім языку“ и др Юлияна Рамача „Єден приклад траценя нашай народнай лексики“.

У трецей часці обявена мастерска робора Андрея Медеши: „Германізмы у рускім языку“, хтора одбранена на Одсеку за русиністiku Філозофскаго факультета у Новим Садзе.

Штварта часц: *Просвіта и духовны живот* облапя роботи Катарини Вайт (White) зоз ЗАД под назну „Югославянски Руснацы: незвичайни случай меншинских правох и національнаго будзеня“ и Міколи Сегедія Бадарковага „Духовне и літургійне значене Плечниковага преушореня храму св. Міколая Чудотворца у Рускім Керестуре“.

У пятыя часці написи зоз округлого стола о літературнай творчосци мр Владимира Кирди Болхорвеса хтори написали: др Младен Дражетин „Возвісшена думка и місія“, Мілутін Шліванчанін „Медзі церньовім и ловоровім венцом“ и Олена Планчак Сакач: „Носталгія за Карпатамі и керестурским Макондом“.

Шеста часц то *Рочніцы и ювілеї*, а у рамікох того: 80 роки од народzenia Дюри Латяка (1933), о чим писали: Ирина Папуга: „Дюра Латяк и Дружтво за руски јазик, литературу и културу“, Мікола Шанта: „Видавательна діяльносц

’Руского слова‘ и Дюра Латяк“, Ирина Гарди Ковачевич: „Новинарска и театрална діялносць Дюри Латяка“, Микола М. Цап: „Сотрудніцтво Дюри Латяка зоз часописом *Швейцарія*“, Агнета Тимко: „Учасць Дюри Латяка у музичнай творчосці и сотрудніцтво зоз ’Ружову заградку‘“ и Мирон Жирош: „Дюра Латяк – витирвали и дошлідни борець за руске ёство“, та 80 роки од народзеня Владимира Дудаша (1933), о хторым прилог под назыве: „З нагоды 80 років од народзеня Владимира Дудаша“ написал Михайло Зазуляк.

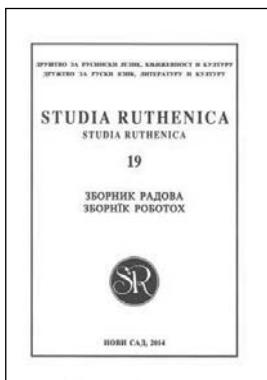
Седма часць пошвешчена поезії за дзеци Меланіі Павлович (вибор), а осма здогадованьем – Дюра Латяк: „Янко Рац, педагог, новинар, писатель за дзеци, редактор“; др Михайло Фейса: „Проф. др Михал Тир, слависта-словакиста и познаватель руского языка“; др Михайло Фейса: „Владимир Сабо Дайко, писатель, культурни діяч“; Ирина Папуга: „Бориша Миличевич, есперантиста, поэта, переводчик“; Михайло Зазуляк: „Владимир Бесермині: профессор, писатель культурни творитель“; Дюра Вінаї и Славица Фейса: „Сільвестер Дорокхазі (1975-2014)“ и Ирина Папуга: „Мелания Маринкович (1926-2014)“.

У дзевяты часці под назыве *Новини виданя, огляднуца и рецензий* обласні написи Блаженкі Хома Цветкович: „Олена Папуга Руске обисце / Олена Папуга Русинска кућа“, др Михайло Фейса: „Звекшана руска нормативистична литература“, мр Ксения Сегеди: „Мр Гелена Медеші, З червеним прецагнунте“, др Юлиян Рамач, Серафіна Макаї, Славица Шовш и Марина Кухар: „Славимир Славе Шанта, Тебе гуторим“, мр Гелена Медеші: „Юлиян Пап, Бачи Дюра з Керестура (2)“, Дюра Латяк: „Так треба и надалей робиц, Ирина Папуга, Руска „Просвіта“ у Бачинцох / Ирина Папуга, Русинска „Просвіта“ у Бачинціма“, Олена Папуга и Мартица Тамаш: „Нашим Бачинчаном на дарунок, здогадоване и чесць“, др Михайло Фейса: „Мср. Сенка Бенчик, Гунтаризми у руским языку“, Душан Познанович: „Костелник по сербски“ и Ирина Папуга: Зборнік работах „*Studia Ruthenica*“ 17 (30).

Дзешата часць то *Хроніка Дружтва за руски язык, литературу и культуру*, односно *Активносці Дружтва за руски язык, литературу и культуру*: од януара 2013. по януар 2014. року, Програма Дружтва за руски язык, литературу и культуру за 2014. рок и список новых членох Дружтва за руски язык, литературу и культуру.

Ирина Папуга

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 19 (32) Нови Сад, 2014

У дзветнастим чишле зборніку *Studia Ruthenica* обявена дипломска робота Наташи Фа Холошняй „Колесарске ремесло (терминология)“, хтору 1994. року, як абсолвентка Катедри за руски язык и литературу, одбранела на Одсеку за русинистику Филозофского факултету Универзитета у Новим Садзе пред Комисију у составе: др Юлиян Рамач, др Гордана Вукович и мр Михайло Фейса.

Змист дипломскай роботы „Колесарске ремесло“ шлідуюци: огляднуце на тото ѿ то колесарске ремесло, материял хтори ше хаснусе у роботи: древо (куповане древа, резане и сушене), опрема (пняк, тезга, ногар, кобула, дідко, токарня и брус), колесарски мигель,

алат (фурми, пилка, шекера, млатки, длата, фурови, гоблі, циркель), продукты колесарскаго ремесла: колесо, файти колеса, шпица, глава, бикса, коч, драбинка, шедалка, шороглі, льовч, льовнік, друк, орчик, ярмо, ваги, саночки, плуг итд.

Треба надпомнц же од снованя Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултету у Новим Садзе, 1981. року (од 2006. року Одсек за русинистику), односно од одбрани перших дипломских роботах 1986. року по 2009. рок, на Одсеку дипломовали веций як 30 студэнты. Їх дипломски роботы з обласци рускай литературы, граматики, лексикологии и фольклористики хасновита литература за руских студэнтох и школьнрох, за преподавачох рускаго языка и литературы, як и за шыцких наших культурных работнікох. Прето Дружтво за руски язык, литературу и культуру, у сотрудніцтве з Одсеком за русинистику, обяўйвало спомнуты роботы у своім зборніку роботах *Studia Ruthenica*.

По тэраз у *Studia Ruthenici* обявена 31 дипломска робота и то: у *Studia Ruthenici* ч. 5 (1996-1997) дипломска робота Даниели Колесар (1), у *Studia Ruthenici* ч. 6 (1998) дипломски роботы: Марії Даниш, Весни Тиста, Марії Дротаров, Ирини Балінт, Олени Папуга, Ксениі Дудаш, Блаженки Хома, Люпки Варга, Марії Горняк-Кухар, Ясмини Прегун и Снежані Шанта (11), у *Studia Ruthenici* ч. 9 (2004) Марії Хома, Люпки Малацко, Павла Малацко, Тані Гарди, Соñі Дюрко и Каролини Джуджар (6), у *Studia Ruthenici* ч. 11 (2006) Златки Хлебашко и Ясмини Арва (2), у *Studia Ruthenici* ч. 12 (2007) дипломски роботы Габриэли Гудак, Славка Виная, Ясмини Тимко, Наташи Шайтош и Татяни

Бодянец (5), у *Studia Ruthenici* ч. 13 (2008) дипломски роботи Зденка Лазора, Александра Мудрого, Татяни Яким и Анити Говля (4) и у *Studia Ruthenici* ч. 14 (2009) два роботи и то Олії Яковлев і Марини Кухар, з надпомнущем же дипломска робота мр Владимира Гарянского обявена у часопису *Швєтлосць* НВУ *Руске слово* (1994).

Окрем того, Дружство у рамикох своєй видавательней діяльносци основало и окремну едицию под назву *Катедра*, у хторей дипломска робота Олени Папуга „Руске обисце“ обявена як окремна кніжка у двох виданьох и то: перше видане на руским и горватским язику (Риека, 2009) и на руским и сербским язику (Нови Сад, 2012). У рамикох спомнутей едиций (3) обявена 2014. року и мастер-робота Сенки Бенчик „Гунгариизми у руским язику“, а пред тим иста робота друкована у *Studia Ruthenici* 17 (2012). У *Studia Ruthenici* 18 (2013) обявена мастер-робота Андреи Медеши под назву „Германизми у руским язику“.

Виданя Дружства за руски язык, литературу и культуру (2014)

VI

ПОЕТСКИ НЁТКИ МЕЛАНИЇ ПАВЛОВИЧ

Проза за дзеци Меланиі Павлович (вибор)

Поетски нітки Меланий Павлович у Школи у Руским Керестуре (2014)

МЕЛАНИЯ ПАВЛОВИЧ

Вибор прозы за дзеци¹

НА ПОЛЮ

Копачка була. Ярні ѡцепли южны витрик подувовал. Вшадзи ше чувствую пах ораніни и младых рошлінох цо праве виросли. Полью длугое, длугое... Нігдзе му конца.

— Оцец, чом ши купел таке длугое полью? — опітал сом ше.

— Ша, за істи пенсж патрел сом же би було цо длугше — одповед оцец.

Не зробел сом богзна цо, але главне же и я мал мотику. А же бим не забридал у роботи, мац надумала же як би ме зацикавиц.

— Сину, ти лем пать дзе найвекша груда. Вец сциха гу ней з мотику. Под ню сигурно ярабица знесла вайчка. Кед их найдзеш, буду твойо. И вецей нє мушки копац.

Дал сом ше до роботи. Раз до оцового, раз до мацерового шора. Гледал сом дзе була найвекша груда. Але ніч. Уж поладнє. Ніч.

Наполудньовали зме ше и дакус одпочинули, мац поставела два мотики горе порисками, дас на пол метера oddалёни ёдна од другей, разпрестарла на нїх покровец, як хладок, а на жем положела оцову реклу, та сом кус оддримал.

Кед сом ше пребудзел, оцец и мац уж були у роботи. Моя мотика ме чекала.

А ярабицово вайчка?

Такой сом ше дал до роботи. Копем, копем цо векши груди и — ніч.

Кед уж було гу вечару, наіздзэм на найвекшу грудиску. Голем ше мнє так видзело. Кед там — вайчка.

Але якиш чудни вайчка були. Фарби маю вшеліяки: били, каменкови, желёни, червени...

— Оцец, тоти польски ярабици істи маю вайчка як цо предаваю у предавальні.

— Не знам же цо то за файта. Покоштуй, можебуц и смак маю таки — гварел оцец.

Кед я до устох, а воно смак істи як и гевтих у предавальні.

Тераз ми ясне же прецо тата „файта“ ярабицох аж пред вечаром, кед уж робота при концу, зохабя свойо вайчка.

¹ Література: Мелания Павлович, *Белаві лет*, Нові Сад, 2009.

ШЕСТРА

Купаче збити єдно при другому. И у води и на побрежю. З єдним словом – галайк. Сам не знаш же кадзи ше спрагац. Мушиш добре отвориц очи же биш дакому не станул на н огүи або руку, зджамел сэндвич лёбо чапнул до розпущеней помади за слунковане. Дзеци квича, дру ше. Старши их опоминаю у „стилу“: „Віходз вонка, бо не достанеш сладоляд“, „Не идзеш з тей води, гамби ци уж збелавени, дураку!“ З єдним словом, як у кошніци. Алє там ше зна порядок и же хто главни. Ту шора нет. Кажды себе – главни.

И веџ ище гу тому шицкому кед маш младшу шестру котру мушиш учыц плівац. Тото превершело кожду меру!

Е, праве тот, зоз шестру, то мой вирни товариш Яни.

– Гібай ми помогнуц, та ше скорей научи. Уж ми руки зуновали тримац ю. Голем раз най ше замурим – волал ме Яни.

Дакус сом ю потримал, вона плюскала, трепала з руками и ногами, ніби пліва. А мнє уж допило.

– Не мам я нерви за такого куриплаха як ти. Опуш ше дакус, ша так ше нігда не научиш. Патъ як брат зна.

Зохабел сом ю у плітким, пребил ше медзи купачох до глібшай води и виводзел рижни „стили“. З єдним словом, преказовал сом ше як сом знал.

Яни и далей учел свою шестру плівац. Цо му я можем. Його є шестра, та най ю учи. Баш ми брига. Най будзе жертва, кед є шалени.

Пред вечаром пошли зме ше пооблекац.

Марча нас чекала з бициглами. Каждому шмати були шорово поскладаны у найлоновим мещку и положени на кормань. У рукох тримала два фляшки кока-коли и два сэндвичи зоз шунку зоз котрих ше ширел приемни запах. Тераз ми була ясна Яникова „жертва“.

Любел бим мац шестру, гоч бим ю мушел учыц пліваї, шлізкац, браніц ю од збиткошох и.шицко цо уж зоз шестру идзе.

БАБУРА

Автобус порихтани. Чека путнікох. Драга пред нами. Вожач розгрива мотор, кладзе куфри и ташки на места. Приходза путніки... Чапля, Говля, Шкорванчок, Ластовка, Чайка, Врана, Страка... Уходза до автобуса.

– Дзе же Бабура?

– Ей, кед би не пришол!

Алє не мож без нього. Вон вожд драги.

Тото: чапля, говля, шкорванчок, ташок... не думайце же то прави путніки. Не. Ані автобус не даяки за птицы. То мена моїх товаришаох. И майо. Здравко –

Чапля, Владко – Говля, Петро – Шкорванчок, Любо – Тащок... Я – Чайка. Мена спрам наших фацох и вонкашней подобносци. А тото Бабура то наш профа. Тиж пре тілесну подобносці: вельки червени нос.

Накадзи автобус рушел, ми, розуми ше, як прави путніки, такой поотверали торби и – ёсц. Понагляць треба, бо дзень на обращеню. То була найинересантнейша подія на драги.

Сцигли зме на побреже Ядрану до ёдного малого места.

Бабура заведол праву вояцку дисципліну. Ставаме рано на 6.30, а легаме вечар на дзевец годзин.

Хто ци будзе на дзевец вечар спац.

Нас даскеліх векших змесцели под шатор у кругу лестваліща, а гевти други були у будинку.

– Не можцешицы нука! Векше число пришло як цо обезпечели посцелі – гвари Бабура.

Ми дочули же тото „векше число“ то нини, шестри, іх дзеци, и прето ми под шатор – вонка.

Кед уж маме таку „вигодносці“ же зме сами, треба тога вихасноваць и реаговаць на гевто цо ше нам не пачи. После дзевец годзин вечар, пооблеканы у пиджамох, вишли зме вонка и кричали:

– Не сцеме шатор, сцеме хижу!

– Не сцеме мачанку, сцеме месо!

– Не сцеме воду, сцеме соки!

Нашо гирешоване такой престало накадзи зме обачели найвекшую часц на профовей твари – бабуру, то ёст нос.

Такой зме училі.

Вон нам грожел; ми ше кус змирели – до ютра. А рано – иста писня. Направели зме сами туш. Гумове черево и пластична фляша горе. Зоз тим черевом не лем же зме ше сами сплековали, але була посплекована и цала хижя, ёзене по столе, конк, та аж ше и до хижи дорвало. Розуми ше, теди кед Бабура бул у морю.

А цо бизме дали лем кед бизме могли пойсці даkus до варошу... Не да Бабура oddальоваць ше з лагру и квит!

Здогадли зме ше.

На гумовим кочику вожел нам ёден чловек з варошу млеко, кока-колу, соки и рижни ёдла и – вихасновали зме нагоду.

Купели зме му паклочко цигаретли и Чапля и я шедли гу скленком кед ніхто не видзел, та гайд. Вожене було супер. Уживали зме у древеней лади по варош, гоч досці дыргало. Висці спод ока Бабурового, то штос. У варошу – шлебода! Накупели зме себе стрипи, наедли ше сладоляду... Дабоме, на гладни жалудок жимни сладоляд. Верим же предпоставяце келью часу нам требало вец пешо назад до „лагру“.

Конец путешествия бул таки: мали зме „пожарни“ ёден дзень – преберац пасулю, чисцик кромплі и заметац круг.

– Нешка нэст купаня! – гвари Бабура.

– Чаплью, док нам прейдзе тот „пожарни“, даме ми себе. Не будзе ше вон на нас видзерац.

И дали зме себе, такой ютредзень.

– Чаплью, нешка пліваме на острово. Важи?

– Важи!

– То таке дас сто метери.

После фриштику, док ше други мотали тадзи-тамаль, ми з Чаплю пошли. Морёй мирне, гладке, белаве, яке лем може буц на 10 або 11 годзин. Аж це вола.

Рушели зме ше пліваюци на острово. Дзепоёдни зоз побрежя нам махали и кричали.

– Далеко?

– Ту, прейга!

– Не випатра то ту. Будзе то там!

– Их, цо ше нам ту мишаю до роботи койяки чвиркоше цо змесцени з малима у хижі. И то нам, зоз шатру, векшим. Гоч цо!

Кед зме були на пол драги (по нашей оцени), нараз ми цошка почал корч лапац ногу, у костки. Цо далёй, віше баржей. Ані нам назад, ані гу острову. Злекнул сом ше. Гварим Чаплі и віше бліжей плівам гу ньому же бим ше даяк за ньго влапел. Почувствовал и Чапля опасносц. Такой змахнул и скричал тим на побрежю:

– Чайка у опасносци! Помоц!

Руцел ше Бабура до воді и гарнул ше напредок віше швидше гу нам. За нім ше руцел ище ёден хлапчикско з надувачим гумовим заглавком. Кричал Бабура кельо год могол же лем най рушаме з ногами и руками кельо можеме, най ше не боіме. Вон ту. Най ше помали врацаме гу ньому.

Видзело ше ми же ми цале цело одняте, же сом як парализовани, але ме ошмелювали Бабура и Чапля.

– Не бойце ше!

– Ниа, ту зме. Дораз зме при вас. Здравко, не зохабяй го. Лем рушай з ногами и руками кельо можеш.

Руцели ме на надувачи заглавок и доплівали гу побрежю. Я лежкал, а други хлапчикско ми розчуховал ногу.

Бабура стал при мн€, огромни як брадло. Нігда ми не випатрал таки вельки як тераз. Од його велічезносци ані ше му нос не видзел.

Не знам прецо зме го наволали Бабура. Ша вон вообще не ма вельки нос.

РАНШИ ГЛАСИ

Ище цма. Ләм цо ше почало күшкік розвидняц, а уж мушим стануц. Ох, як бим ище спал... Чом нешка нє викенд та най себе ище дакус полежим – таки мамурни думки кружка по Дюриковей глави.

– Добре рано! – Чуем цихе живкане. – Станул ши, Дюри? А и час же биш нє запожнел до школи. На шоре ранша физкультура. Ноле, поумивай ше. Я це чекам полни з воду. Не забудз зуби очухац – учул Дюри глас.

– Хто ти? Гм. Полни з воду... А, знам! То ше сигурно умивальнік явя. Ты перша ствар зоз котру ше каждзе рано стретам. Вода – красота! Наисце є праве ошвижене за поспаносц.

– Гоп! Гоп! Здраво, Дюри! Ту сом. Видзиш ме? Тераз я, твой ручнік на шоре. Таки сом мегучки... Ноле, прилож ме на твар, на шию, уха, руки... Таааак. А тераз ме полож – гоп, гоп – на квачку. Довидзеня до другого рана!

– Добре здравичко, Дюри! Ми ту. Поскладани. Чекаме це!

– Гм. Поскладани... Чекаме це... Знам. Шмати! Пале, ані сам себе нє верим же яки сом шорови – спод носа препущел Дюри.

– А, нє! Ти их зохабел у күшкік иншаким порядку: кошуля була на карсцелю у хижі, панталони и штриканіцу ши фаркнул до кухні на гокедлу, брудни ботоши ши зохпал до ципелох... Нешка ци мац чисти шмати поскладала, а на вечар, меркуй! Сам нас муйшиш поскладац кед нас рано нє думаш згледовац. Добре? – чул Дюри глас шматох.

– Добре, добре. Розумел сом – поведол Дюри.

Наказования. Команди.

Кажде рано мац му наказує. Тераз: умивальнік, ручнік, шмати... Полно гласи у ухох му дзвиня. Цо то за рбота? Того рана цошка є шицок збунети. Якеш необычне рано го об shedло.

– Дюри, попонахляй! Я, твоя шолька, чекам це ведно з млеком. И мой нерозлучни товариш при мнє. Чека це фалаток хлеба з маслом.

– Е, супер! Нешка себе нє мушим сам фриштик рихтац. Чека ме цепле млеко и помасцени хлеб, лем – гам! – гуторел сам себе Дюри.

Але тоти чудни ранши гласи не даю му мира. Знова якеш черкане, якиш звук. Вец знова глас, як спод жеми. Цо то черка, мурчи...

– Дюри, руц око на разпорядок годзинох. Поскладай теки, кніжки до моїх преградох. Не забудз домашню задачу! Я чекам.

Знова глас – дума Дюри. „Я чекам.“ Хто то за мну чека? Разпорядок годзинох... А, знам: ташка! Цо то нешка? Вовторок. Стреда. Чекай, чекай! Ша вчера сом мал физичне, то – пондзелок. А, нє, нє! То позавчером було. Е, вец нешка стреда. Стреда! Стреда! Дідо бабу спрaveda... Нешка маме... Гм. Мацерински... рахунки... познаване природи и дружтва... физичне... Гоп! Чекай! Остатня годзина физичне! Уф, забул сом опрему за физичне! Дзеже ми гевта

мала торбичка цо у ней ношим облечиво за физичне? Но, дзе сом ю заподзел... Ния: „Кед не положиш ствари на свойо место, два раз вецей часу страциш за їх гледане“ – поведла би мац, ләм кед би була ту. Но, дзе сом туту торбичку треснул! Як кед би до жеми препадла... Чи ё не ту на сподку у фийовки? Акурат! Ту ё! Ал€ кеды сом ю ту фукнул? Тутора ми тераз не треба. Сам сом себе тутор. Знам же дзе сом погришел.

Нараз чуц бренкане годзинки. Дюри шицок як заврацени, не знал же цо то бренка, чи можебуц не школски бренчок? Скочел з посцелі. Патри по хижі, патри на годзину. Цошка му не ясне. Ище ё у пиджами? Неумити? Теки, кніжкі по столе порозтресани... Цо тераз? Одкаль почац? Нешка сигурно знова запожні до школи. Гм. Цо пове як причину? Вчера – нина до нїх пришла. Позавчером – не могол найсц праву ципелу. Пред тим – годзина не бренкала. Пред-пред тим – мал корчи у бруху, та ище дакус мушел полежац. А аж пред-пред-пред тим – зашол до предавальні клайбас купиц. Шор бул длягоки, ніхто го не сцел препущиц. Ище скорей пред тим цо було пред тим – водзел пса на шприцованае. И пред... А, не важне цо було пред тим, але цо нешкі!

Пове же слухал ранши гласи. Гей! По нїх – шицко на час покончел. Не ясне му же прецо нешкі пожні до школи.

НЕОЧУВАНА ТАЙНА

– Сенко, гибай. Винь ме и однеш до рики. Сполнім ци три жаданя – чула Сенка глас док ше припартала на акробациі малих рибкох з аквариому.

– Хто ти? – опитала ше.

– Я рыбка з аквариому.

– Кельо я знам, ләм златна рыбка з рики, з озера або з моря, кед ше ю влапи, сполнює жаданя. А ти? Нігда сом не чула же би рибки з аквариому сполньовали жаданя дакому. А кед уж так, як ши ше ту нашла? – опитала ше Сенка.

– Так, случайно. Попри тих цифрованих рибкох и тих цо чисца и порая аквариоми, и мн€ влапели з німа. Ләм не гутор нікому ніч. То наша тайна. Кед же дахто други за ню дозна – жадане остане несполнене – гварела рыбка.

– Гм, дума себе Сенка, – цо бим найволела? – Знам! Бициглочку з грубима гумами, таку цо ю нігда не треба пумповац. Цо може прескаковац ярчки. Вец, най ма шветла по обидвох колесох. Най ше швица як на рингишпилу. Е, таку сцем. Друге жадане: клайбас. Гей, клайбас. Ал€ не обычни. Таки цо сам пише. Ләм подумаш, а воно – саме ше напише, саме ше вирахуе. Ей, то би було супер! Треце, треце: шапочку. Необычну. Таку же кед ю положим на главу, шицко ше ми саме здума. Я ше ніч вец не мушим трапиц думац, учыц напамят... Кед ше учителька опита же як тото, я ләм положим шапочку на главу и – готови одвит. Сам вилеци з устах!

Рибка вислухала. „Гм, дакус чудни жаданя!“ дума себе. Алє вона незвичайна рибка и шицко сама може. Лем най ю виратуе з того места. Там най ю однеше дзе ей дом, дзе ей наймилши...

Рано ше Сенка пребудзела и гвари мацери же цо би сцела най ей купи: бициглочку таку и таку, вец таки и таки клайбас, и таку и таку шапочку... Мац на ню патри зачудовано. Яки то необычни, чудни жаданя. Хто то може таке дацо витвориц? Ша таке ест лем у сказкох.

– Кед ти не можеш, вец я знам хто може – одвітовала Сенка.

– Хто?

– Єдна рибка з аквариому – поведла Сенка.

– Добре, кед вона може, вец най ци тоти твойо необычни жаданя сполнї.

Лем же вироятно и ти мушиш ей даяке жаданє сполніц – гварела мац.

– Гей. Алє то ніч! Ния, лем ю влапиц и до рики пущиц – одповедла Сенка.

Пробує ю Сенка влапиц. Не мож. Вишлізкує ше ей з руки. Пробує знова – заш ніч.

– Цо то, мамо!? Не можем ю влапиц!

– Дзешка ши цошка погрищела. Роздумай – поведла мац.

– Ох, то була наша тайна, а я ю зрадзела накадзи сом ци поведла – гварела Сенка.

Знова пробує – рибка ше не да влапиц.

– Сенко, то ци ше не рибка вишлізкує, алє жаданє. Не заслужела ши го. Рибка заш лем у воді остане, гоч и не у тей цо би найволела. Можебуц ше дакеди найдзе други дахто хто отрима тайну, котра дагварена. А чи и жаданя шицки у порядку? Роздумай.

Мелания Павлович

Елисавета Бульевич Вучетич

ДУГО ДА СЕ ЧИТА

Волела си дечју игру,
вртешку ко веселу чигру,
речима си миловала,
kad си деци песме писала.

Волела си дечју радост,
желела си срећну младост,
да се дечја игра слави,
да су дugo живи, здрави.

Волела си дечју песму,
писала им веселу риму,
да музика лепа буде,
да пробуди добре људе.

Да се игра, да се пева,
када грми или сева,
кад високо сунце сија
летња киша ће да прија.

Волела си шарено цвеће,
нико ти заборавити неће,
дugo ће песме читати,
деца ће с њима расти, стасати.

*Песникињи Меланији Павловић
- за 80-рођендан (1932-2002)*

ДЛУГО НАЙ ШЕ ЧИТА

Любела ши кед ше бавя дзеци,
гомбалку кед до висока леци,
зоз словами нїжно ши гласкала
кед ши дзецом писньочки складала.

Любела ши и дзецинску радосц,
жадала ши и щешлїву младосц,
дзецинске бависко най ше слави,
най длуго жио и най буду здрави.

Любела ши писньочки за дзеци,
рима у нїх най весело леци,
най музика више лем красна будзе,
най постаню зоз нїх добри людзе.

Най танцују дзеци, най шпиваю,
и кед хмари гласно гирмотаю,
кед високо враце слунко пече,
диждж кед спадне, кед як рика чече.

Любела ши вишлїяке квеце,
яке лем ест на тим билим швеце,
писньочки ше твойо длуго читац буду,
анї док вирошнию, дзеци их не забуду.

*Поетеси Меланији Павловић
- за 80. родзени дзень (пречитане
9.10. 2012. у Р. Керестуре)*

По руски прешиптивала мр Гелена Медеши

VII

НАГРАДИ И ПРИПОЗНАНИЯ

НАГРАДИ И ПРИПОЗНАНЯ

СНЕЖАНА ШАНТА

Добитнік припознання Проф. Гавриїл Г. Надь

Снежана Шанта, народзена, 17. децембра 1970. року у Вербаше, дзвівоцкі прозвиско Гарди (оцец Дюра Гарди з Руского Керестура, мац Ирина Гарди, народзена Молнар зоз Коцура). У Коцуре закончела основну школу, а стредню (культурологійни напрям – организатор культурних активносцох) у Руским Керестуре. На Катедру за руски язык и литературу на Філозофским факультету у Новим Садзе уписала ше 1989. року дзе дипломовала 1996, як перши студент зоз своєї генерації зоз оцену (9) и достала зване професора руского язика и литератури и професора сербского язика як нісмацеринскаго. Назва дипломской роботы ей була „Власни хлопски и женски мена у Коцуре“ и обявена є ведно зоз ішце 11 роботами у „*Studia Ruthenici*“ 6 (1998).

Такой после студийох достала роботу у НВУ „Руске слово“ на месце редактора дзэцинскаго часопису на руским языку „Заградка“, а вец ше указала нагода робиц у коцурской ОШ „Братство единство“ як наставнік сербского язика (зоз 50% роботного часу). Школскаго 1998/1999. року достала стасмну роботу як професор руского язика у истей школи (тоту роботу пред ню окончава наставніца Серафіна Макайова, котра теды пошла до пензій). Снежаново жадане робиц у просвіти ше виполнело и тирва полни 14 роки, кельо тирва и ей усовершоване и тей роботи. Окрем обвязней настави, опробовала ше и у рецитаторскай секції, дзе ёден час рыхтала дзеци на змагане у рецитованю, а тиж и у режираню кратких драмских дзэчинских сличкох звичайно за школскі програмы. Руководитель є Літературнай секції „Гавриїл Надь“, котра активно участвуе на конкурсах и у школскіх програмах. Кажды рок поряднє участвуе зоз своёма школьнарами на Стретнушох руских школох у наших местах.

Заш лем можеме повесць же Снежана Шантова посциговала и постигүе найлепши результаты зоз школьнарами на змаганю з руского язика и язичнай культуры, дзе участвуе од самого початку. Перших роках приихтовала школьноро VII и VIII класох за Рэспубличнне змагане, а од 2010. року и школьноро V и VI класи за медзіокружнне змагане:

- 2004. року на змаганю у Коцуре ей школьнэр завжали ёдно I и два II места,
- 2006. року у Дюрдьове ёдно III место,
- 2007. року у Коцуре ёдно I и два II места,
- 2008. року у Руским Керестуре ёдно I, ёдно II и ёдно III место,
- 2009. року у Дюрдьове ёдно I и ёдно III место,
- 2011. року у Руским Керестуре ёдно I и ёдно III место,
- 2013. року у Коцуре на Рэспубличнім два III места у VII класи, а у VIII ёдно I и три III места итд.

Медзи найлепшими школярами хтори проф. Снежана Шантова рыхтала за змаганс и хтори посциговали найлепши результаты треба визначиц: Аниту Мали, Юстину Буила, Тат'яну Буила, Марию Руксовски, Слену Дудаш, Настасю Сакач, Ана Марию Недич, Валентину Югас, Ивана Недича, Тат'яну Гайдош, Весну Боднар, Ясмину Фейса, Николету Недич, Ивану Буила, Кристину Шанта, Єлену Човс итд.

Снежана член Дружтва за руски язык, литературу и културу од 1984. року (у матичнай кніжкі Дружтва записана под числом 466), а тиж и член Активу наставнікох руского язика од самих початкох. Тераз є подпредсідателька Секції Дружтва у Коцуре. Стара ше о школских програмах, промоцийох кніжкох, означаваню рочніцох. Шицкі спомнунти активносци и робота Снежаны Шантовей допринесли же би була осми (8) добитнік награди хтора ноши мено проф. Гавриїла Г. Надя за 2013. рок. Жичиме Снежані вельмо успіху у роботи и живоце, а Школи у Коцуре най будзе чесц же медзи наставніками роби професорка руского язика и литературы хторей додзелене припознане зоз меном и подобу проф. Гавриїла Надя хтори роками тиж робел у тей школи.

Надпомнунце:

Прилоги о потерашніх добитнікох награди „Проф. Гавриїл Г. Надя“ Славки Сабадош, Златици Сивч Здравич, Marii Бесерминї, Сенки Бенчик и Ксениї Варга обявени у „*Studia Ruthenici*“ 13, 2008, 303/307, а о Славици Мали и Меланиї Сабадош у „*Studia Ruthenici*“ 15, 2010, 198-201.

Ирина Папуга

Припознане „Проф. Гавриїл Г. Надь“ Снежани Шанта

Додзельоване припознаня *Проф. Гавриїл Г. Надь* Снежани Шанта, професорки руского язика Основней школы у Коцуре и промоция виданох Дружтва:
Славе Шанта, др Юлиян Рамач, Снежана Шанта и Ирина Папуга (10. 12. 2013)

АКАДЕМИК АНТОНИЙ ГОДИНКА И ЙОГО НАГРАДА ДР МИХАЙЛО ФЕЙСА ДОБИТНІК НАГРАДИ *АНТОНИЙ ГОДИНКА*

Антоний Годинка (1864, Ладомиров – 1946, Будапешт) познати историчар, етнограф, педагог и автор веліх историйних, церковно-духовних, публицистичних роботох зоз исторії Мадярській и, цо окреме значне за русинистику, зоз Подкарпатской Руси.

Медзі його ділами видзелюю ше напр. *История Мукачевской грекокатоліцкей епархii*, 1909; зборнік документох зоз исторії епархії (527 документы, 1458-1715); зборнік документох зоз исторії Ужгороду (1917); *Очовицяна, газдоване і працьосцю жнокарпатских Русинох* (1923). Свой творы подписывал и як Сокирницки сирохман / сиротюк и Тоний Романов. Зачувал и обробел велі материяли о Русинох / Руснацох зоз шветовных и церковных архивох Мадярской. Годинка значни и за публиковане *Русинско-мадярского словника*.

Студирал славянску филологию под менторством познатого слависти, академика Ватрослава Ягича. Докторска дисертация, хтору одбранел 1891. року, ма за тему часц зоз исторії Сербії. Од 1892. по 1906. рок робел як бібліотекар и архівар у державнай бібліотеки. Року 1905. за роботу *История мадярско-славянских контактох по 1526. рок* достал зване доцента Філозофского факультету Будапештского университету. Од 1906. бул професор Пожонского Братиславского университету, а од 1923. по 1935. руководзел зоз Катедру общей истории. На два заводы (1918-1919 и 1926-1927) бул декан Філозофского факультету. Року 1932. постал и ректор университету, а 1933. року Антоний Годинка постал член Мадярской академії наук.

Антоний Годинка барз значни за Руснацох / Русинох у науковых кругох. Не лем же творел на русинским языку, хаснующи примарни жридла, але Руснацох / Русинох представлял и на мадярским языку. Так напр. у унікатнім ділу хторе пошвецене Австроугорской монархії Руснаци маю окремне поглаве хторе представя праву студию. Од 1941. по 1943. рок бул предсідатель „Подкарпатского общества наук“.

Награду, под назву „Академик Антоний Годинка“ запровадзело Вседержавне здружене русинской интелигенции Мадярской. Року 2014. ю достала професорка др Ана Плишкова, а того, 2015. року, 7. фебруара – проф. др Михайло Фейса. Награду ше додзелює за визначну діяльносц хтора доприноши розвою русинского языка и литератури. Награду ше додзелює кажды рок на дзень

народзеня Антонія Годінки, кед ше организує и русинистичну конференцию. Професор Фейса на тогорочнай конференцыі викладал о кодифікованю руского языка, односно бачко-сримскай варианти русинскага языка у Сербії и Горватскай. Под час свога викладаня Фейса поцагнул и паралелу зоз Годінковым часом.

Др Михайло Фейса

Др Михайло Фейса зоз Награду *Антоній Годінка*

При гробе Антонія Годінки (2015)

Гавриїл Колесар

**ВЛАДИМИР МУЧЕНСКИ, ДАКЕДИШНІЙ
МУЗИЧНИ ВИРТУОЗ
ЧЛОВЕК ХТОРОГО ГАРМОНИКА СЛУХАЛА**

У другей половки 50-іх і першої половини 60-іх роках прешлого вику Владимир Мученски був, на своїй гармонії, найлепши інструменталиста у Руским Керестуре, та і вельо ширше. Його безпрекорне гране му принесло моцні авторитет і прето ше коло нього призберовали веци млади музичаре цо жадали направиць викрок у музичним живоце младих Руснацох, хтори почитували нашу дотедишину музичну традицию але сцели ступиць і на нови драги у музики хтори сучасносць приношела. Джэз тэди бул моцни у виразу, оркестэрска музика пановала такповесць зоз цалым швем. Якім Сивч, напріклад, почитувал талант і майсторске гране Владимира Мученского і у тым періодзе ше гартоval у його циню. Кед ше концом 60-іх Владимир Мученски, по своїй дзекі, поцагнул до циню на музичнай сцені, Яша Сивч забліснул у полним швем. Вони, у праксі, нігда не були конкуренти, але лем одлични сотруднікі і компаньонове. Владова виводзацка перфекція прицаговала младого Сивча хтори нігда не постал такі виртуоз які бул Мученски, але ше зато розвил на другім боку, постал композитор і ношитель нових ідейох, преправел драгу забавней музики хтора, од часу перших „Червених ружох“, незатримовно почала уплівовац на музични вираз Руснацох и уношиць нови вредносцы и форми до нашого музичнога скарбу.

Музициране Владимира Мученского і його оркестру „Сивгамуриз“ виховало нови генераціі младих у валале, преширело музични видогляди даскеліх генераційох рускай младежі, и на традицийох того оркестру познейше наставали, у рижних вариантох, состави и групи як цо були Вельки младежскі оркестэр, потім „Шкорванчки“, а на ёден спосаб и рок- групи як цо „Канонади“, „Ореоли“ и другі.

Розуми ше, як цо то узвичаене у класичнай традиції Руснацох, ніхто нігда явно не повед, не дал одвитуюце припознане за труд, роботу, талант і майсторске музициране Владимираві Мученскійові. Период його музицираня и нешка у якимшык циню, недостаточно ошвицены, а часць його заслугох на музичнім полю побрали други, гласнейши и верткейши.

Владимир Мученски, цихи и скромни, віше жил за музику, за свою гармоніку хторей познал душу и хтора му, прето, послухно даровала найкрасши акорди, и не раздумовал о евентуальных заслугох на тым плане.

Мученскаго фамелія – Янко, Фебронна, Гелена и Владимир, шедза оцец Янко и мац Иля

КАПУРКА БУЛА ЗАМКНУТА

Владимир Мученски народзены 26. фебруара 1933. року у Руским Керестуре. Мац Иля, дзивоцкé Семанова, и оцец Янко Мученски, мали штворо дзеци: дзивки Феброну и Гелену, та синох Янка и наймладшаго Владимира. Обидва Владово шестри и брат уж покойни.

– Як пришло до того же вашо родичи мали дзеку же би іх синове були музично образованы?

Наш оцец грал, бул музично образовани и любел музику, вец грал брат Янко, та так и на мене пришол шор. Я грал дома, зоз братом, на гармоники, але зме вежбали и на виолинох. На клавир зме ходзели, зоз апатикарову Цуцушку, до Кули. Солфедъю сом закончел у Риёки.

Так почала наша розгварка у обисцу Мученсковых, на Новим шоре у Руским Керестуре, о музичнай прешлосци Владимира Мученсکия. Понеже, з роками, Владимир віше слабше чус, його супруга Иринка ту и там помогала, пояснявала, асистowała при гляданю фотографийох и податкох.

– Не чудне анї кус же и Янко и Владо постали одлични инструменталисти – пояснела ми Иринка Мученского – док ше други дзеци на драже бавели, бегали за лабду, у Мученсковых капурка була замкнута и обидвоме браца мушели вежбац. Оцец их наганял вежбац, ридко кеди ше им удало вимкнуц и дакус ше побавиц зоз пайташами. Обидвоме мали барз розвити слух. Паметам же познейше, кед Владо тримал подуки даєдним школяром, та у нашей хижі єдна школярка грава а ми, меншэ дружтво, шедзели у кухні и приповедали. Але, Владо нараз станул та ступел до хижі и гвари школярки же не грае так як

треба... Кед закончела, вона вошла до кухнї та ше зачудовано питала же як то вон знал же вона нѣдобре грає кед бул ту, у кухнї, и приповедало ше наглас?! Владо мал и ма барз виоштрени слух за музiku, але глас не. 54 роки зме побрани але вон, наприклад, нїгда не зашивал.

– Гармоники теди були правдива ридкосц. Одкаль вам була перша гармоника?

– У тедишнї час ище, наисце, не було велью гармоники, а я уж теди мал добру гармонику. Брат Янко и Елемир Джуня, познейше годзинкар у Новим Садзе, були аж у Пешти купиц гармонику.

Владимир робел у банки у Опатиї, потім кратко у општини у Руским Керестуре, вец прешол до Кули дзе робел у општини, у діловоднїку, але неодлуга потім почал знова робиц у Руским Керестуре, як секретар у Основнїй школи „Петро Кузмяк“.

– Як то же сце теди, зоз Керестура, пошли до Опатиї, на морйо?

– Я пошол до банки робиц, указала ше така добра нагода. Неодлуга за мну пришол и мой брат Янко. Там уж були Кренїцки, Бардар, Ковач, професор Гаргаї, Гудак... Емил Палко Виславски робел у Казалишту у Загребе, а вец прешол до Опатиї и, понеже бул комерціалиста, кождому Руснакови хтори там пошол раздва нашол роботу. Була там и даяка Мадярка, а то бул ище худобни час кед ище дзелені бони и точки за поживу, та зме ше шицки зложели, позберали тоти бони и точки и ей зме их дали, а вона нам набавяла поживу и варела. Наварела полну шерпеню папригашу и вец кажди кед прешол з роботи та себе начерпал и наследол ше.

Владимир Мученски робел у Опатиї, у банки, а вноци грал у готелским бару так, на чарно. Його перфектна музична рутина, схопносц и власна гармоника му преправели вшадзи драгу. Там призберовал нотни кнїжочки забавнїй музики хтори принесол до Руского Керестура кед ше врацел бо мал исц до войска, сцигla му поволанка. Дзекуюци тим кнїжочком вони, члени составу „Сивгамуриз“, познейше кажди вечар увежбовали даяку композицию. А то були теди найновши забавни композиції, дзечне слухани у цалим швеце.

Року 1954-55. Владимир пошол до войска. После войска ше мал врациц до Опатиї, чекало го роботне место у банки, але го мац одгварела та не пошол на Ядран. А його брат Янко, хтори тиж пошол до Опатиї, у медзичаше зоз хором пошол на турнею до Немецкей. И там ше Янко страцел од хору, остал у Немецкей. Зоз Немецкей направел папери до Канади и наследол ше до Віндзору, дзе и умар у 88. року.

– Чулсомже Янко, ваш брат, бул одличны гармоникаш, инструменталиста...

– ... оргуляш бул, насампредз. Грал Янко и на гармоники и на клавире, але специализовал оргулі – пояснела Иринка – Янко крашнє шпивал, и у хору бул член, и дзияк бул у церкви. Кед сцигнул до Канади, та гледал роботу. На єднай церкви обачел оглашку же гледаю оргуляша. То була шанса хтору не могол

препушиц. Вошол нука до церкви и так шицко почало. Кед Янко умар та нам, о пар роки, даяки словацки паноцец принесол Янково фотографиї. И теди нам у розгварки нашироко оприповедал о Янковим службованю там, у Віндзору, о тим як го Янко научел и римокатоліцку, и грекокатоліцку службу грац, и шпивац го научел, практично, припознал же шицко що зна з музики од Янка научел.

ОРКЕСТЕР „СИВГАМУРИЗ“

Мученски, Сивч, Чордаш – Джем-сейшн за свою душу – Владо на клавире, Яким Сивч на гармоники и Михал Чордаш на бруги, януар 1980. року

Кед ше Владимир Мученски врацел зоз войска, та формовали ансамбл „Сивгамуриз“. Од тей хвильки, цалу другу половину 50-их и на початку 60-их роках наступали под тим меном як музични оркестер.

Оркестер наволани „Сивгамуриз“ (СІВЧ, Гаднянски, МУченски, РІЗнич). Одрем Владу, у оркестру стаємно грали Яким Сивч, Мирко Гаднянски и Павле Ризнич. Владимир вжав зоз стола єдну фотографию на хторей були висліковані члени оркестру як граю.

– То, ния, у „Желеней загради“! Влеце на лєтнєй бини були розложени музични інструменти и ми ту вежбали, а на площох, долу, млади през дзень бавели одбойку. А вечар ше ми, члени оркестру, зишли и мали зме таке як явни проби.

Розуми ше, як оркестер грали на танцох

валалской младежи. Соботу и внедзелю бул танец у „Желеней загради“ або у сали кед бул диждж и там оркестер грав. На танцох у валале грали волонтерски.

– Кед зме починали грац як ансамбл „Сивгамуриз“ теди, боме, ище не було ноти, односно, кніжочки зоз нотами даяких композицийох. Ту моёй кніжочки з Опатії були од помоци. Паметам же теди, кед у валале бавел даяки музични фільм, Яким Сивч и я одходзели до кіна, шедали зме до першого шора и лапали зме, записовали зме ноти. Нас теди интересovalа, углавним, странська музика. Часто ше слуховало же сом ставал вноци и слухал рижни европскі радио-станіцы же бім чул цо ёст нове, же бім бул у цеку з тедишню музыки.

Ми 4-5 зоз нашаго ансамблу були, практично, музична часць групи младых хтори основали „Червену ружу“. Наш оркестер грав на перших „Червених ружох“. Перши 5-6 „Червени ружи“ були організовані з боку младежи и студентох. На першай „Червеней ружи“ шпивачох провадзел оркестер „Сивгамуриз“, у ствари

на перших трох „Ружох“. Вони були теди найлепши оркестер у валале, барзувежбани, а то мож дзековац тому же були вёдно дзешка од 1956, вежбали и грали и отримовали барз солидни уровень квалитету за тедишні час.

Владимир Мученски з часом назберал колекцыю скоро невироятных грамофонских плоchoх. У його колекцыі найпознаты шветово оркестры (Гелмута Захарияса, Билия Вона, Рея Конифа, Грапелия), ту и LP плочи рижних хорох и познатых интерпретаторох. Кед би ше почало слухац тоти плочи вец би то тирвало годзинамі, даскелью дні непрерывно.

Оркестер „Сивгамуриз“ на пробы у кватрелю Ризничовых у Керестуре – з ліва: Якім Сівч, Владимир Мученски, Владимир Новта, Мирко Гадняnski и Павле Ризнич

Владимир Мученски робел як секретар у Основнай школі „Петро Кузмяк“ у Рускім Керестуре полны 35 рокі. Іще там, перших роках службования, мал таки случай: пришло одобрене же мож плацы дзвигац. И, после дискусіі на зборе рботнікох вишло же мож, наисце, дзвигац, але секретарові не треба подзвігнуц плацу, ша вон нє ма вельо роботи. Такі бул резон у колективе. Раз дзвігли, другіраз дзвігли, а віше же секретарові не треба подзвіговац плацу... Кед пришла Бесерминьска за директорку, знова ше плацу дзвига, Владо записічар, дискусія, га знова – йому нє! Бесерминьска (Еуфемія Бесерминьски) ше тому спрощивела и Владові Мученскійові, секретарові у школі, конечно подзвігли

плацу. Кед дома спомнул же му плаца за 12.000 висща, супруга Ирина не верела своім ухом. Но, тераз у пензії, видзі им ше же можебуц і пре тоти недзвиганя плацы Владо ма меншу пензію од тей яка би му припадала. Иншак, за туго роботу го вяжу найкрасши можліві памятки, робел у колективе з добрима людзми, почитовали ше шицкі, помагали и водзели школу напредок.

Єдноставно, през цаги рботни вик Владимир Мученски бул цихи рботнік.

ЦОШКА НЕ У ШОРЕ

Кед Владимир Мученски пошол до пензії, вец прыватно учел веліх з валалу грац. Мал, як педагог, велью сцерпеня за роботу з дзецьми. Здогадуе ше же коло 20 школьніх мал у валале.

– Єст школьніх цо ше наисце сцу научиц грац, маю дзеку, а єст таких цо іх мац сце...е, ту вец настава дакус проблем...

Аж и ёдного малого Рома у валале учел грац.

– Рушел сом до того школьніх, там зме мали годзину подуки, кед, а на драже стой Данил Циган и такой ше випитуе Владові:

– Дзеже ідзеш, Владо?

– Га, то цошка не у шоре – одвітовал му Владо – кед я ту у твоім сущэстве ідзем Цигана учыц грац!?

Бо, познате же Роми маю слух и од дзецинства граю як слухисти, не треба их учиц. Алё, ніа, оцец того школьніх сцел же бы його син грав не лем на слух, алё же бы был и музично писмені, же бы знал чытац ноти.

УЧУСЦЕ НА КОНЦЕРТУ

Кед требало, Владимир Мученски грав і зоз Кирданцамі. Яки вони були увежбани, як добре познали репертоар, потвердзюе і тата анегдота. Мученсково ше купали на бегетлю, бул конець лета. Прибегнул хтошка з валалу на бицигли явиц же на вечар будзе концерт.

– Га цоже будземе грац? – опітвал ше Владо.

– Га будзеце чуц у наяві на самім концэрту.

Іншак, з Кирданцамі бул 1969. року на фестивалу у Свидніку, кед там наступел Дом культуры Руски Керестур зоз танечнікамі и хором та оркестром. Красны памятки.

*

Секция Дружтва за руски язик, литературу и культуру у Руским Керестуре предложела же бы Владимирови Мученского, длугорочному секретарови Основней школи „Петро Кузмяк“ у Руским Керестуре и познатому музичному творительови, було додзелене припознане зоз меном Учитель Осиф Фа за 2015. рок. Припознане Владимирови Мученского уручене 9. октября 2015. року у Руским Керестуре у рамікох 9. Поетских ніткох Меланіі Павлович.

VIII

**ХРОНІКА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК,
ЛИТЕРАТУРУ
И КУЛТУРУ**

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

Н о в и С а д

АКТИВНОСЦІ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
2014. рок**Янтар:**

- 09.01. – схадзка у Новим Орахове коло означаваня Националного швета Руснацох и промоції двох кніжкох у виданю Дружтва
- 13.01. – 37. схадзка КОО зоз Літературним стретнуком пред Новим 2014. роком „Новорочна писня“
- 18.01.– 7. шветочносц з нагоды означаваня Националного швета Руснацох зоз культурно-уметніцку програму у Новим Орахове (18.01.2014) – 263 роки од подпісання Контракту о насельованню Руснацох до Р. Керестура, 17.01. 1751)
- 19.01. – 70 роки од народзеня Амалий Балог Герлах (1944-1992), писательки (Дюрдьов)
- 27.01. – додзельване Святосавских припознаньох-повельох у Шидзе, медзи добитніками и Ирина Папуга, Нови Сад
- 30.01. – 80 роки од народзеня Наталий Наташи Голуб (1934-1994), виховательки (Дюрдьов, Руски Керестур)
- 31.01. – посилане вимогох на конкурси и активносци коло виучаваня руского язика у Новим Садзе, Ср. Митровици ...

Фебруар:

- 17.02. – 70 роки од народзеня Нади Колесар Адамович (1944), музичнога педагога (Сримска Митровица, Бачинци)
- 19.02. – достате нове ришене зоз АПР коло пременки адреси Дружтва, тераз то уліца Чирпанова 27, Нови Сад
- 21.02. – Медзинародни Дзень мацеринскага язика (UNESCO) и Дзень Координацыйнага одбору дружтвох за язики (20.02)
- 25.02. – консультациі коло выдаваня 18. числа „*Studia Ruthenica*“ (2013-2014) зоз членми Редакцій и авторами прилога
- 28.02-04.03. – 20. салон кніжкох на Сайме у Новим Садзе зоз виставу выданьох дружтвох за язикі, литературу и культуру (3.02)
- 28.03. – закончене школских змаганьох з руского язика и язичнай культуры у основним образованю (календар змаганох МПНТР)

Марец:

- 04.03. – схадзка Редакцій коло змисту и текстох 18. числа „*Studia Ruthenica*“ на Одсеку за русинистику у Новим Садзе

-
- 06.03. – програма у ОШ у Дюрьзове зоз промоцию виданьох Дружтва и порада коло програмных активносцох у 2014. року
 - 07.03. – програма у Руским дворе у Шидзе з нагоди 8. марта зоз госьцованием РКУД „Г. Костельник“ и членми Секції зоз Кули
 - 08.03. – промоция кніжкі Оленки Папуга *Руске обисце* зоз проекцию на видеобіму у КПД „Карпати“ у Вербаше
 - 11.03. – промоция кніжкі мср. Сенки Бенчик „Гунгаризми у руски языку“ на Філозофским факультету у Новим Садзе
 - 15.03. – шейсць роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Руски Керестур, 11.11.1936 – Нови Сад, 15.03.2008*), писателя 14.03. 2014. положене квеце на його гроб и гроби руских творительох на теметове у Руским Керестуре
 - 18.03. – рочніца народзеня др Мафтея Виная (18.03.1898 – 8.12.1981), писателя зоз програму „Яр Мафтея Виная“ 21.03. 2014.
 - 20.03. – умар проф. Владимир Бесермині (Шид, 9.05.1946 – Руски Керестур, 20.03.2014), писатель – поховані є 21.03. 2014. року
 - 21.03. – програма у Городской библиотеки у Суботици зоз промоцию виданьох Дружтва и „Руского слова“
 - 21.03. – Шветови *Дзень поезії* (UNESCO) – літературни сходи, прекладательни рботній ітд
 - 26.03. – промоция виданьох Дружтва 2013/2014. рок у КПД „Карпати“ у Вербаше зоз пригодну школску программу
 - 27.03. – Шветови *Дзень театральнай діяльносці*

Апріл:

- 03.04. – у Коцуре умар Сілвестер Дорокхазі (Коцур, 1957 – 2014), новинар и культурни творитель
- 05.04. – 5. медзикружне змагане з руского языка и язичнай культуры у Основнай школи „Петрио Кузмяк“ у Руски Керестуре зоз схадзку Активу наставнікох коло Републичнага змаганя и 20. стретнутца руских школох у Бачинцох
- 10.04. – активносцы Літературнай секції „Штефан Чакан“ и Секції Дружтва у Новим Орахове: промоция кніжкох – 110 роки од виходзеня Идилскаго венца „З моего валала“ Гаврила Костельника (1904-2014)
- 10.04. – направени выбор руских виданьох, та и Дружтва хтори доручени др Анни Плишковай и студентом у Прешове (Словакка)
- 14.04. – порада у ОШ „Бранко Радичевич“ у Бачинцох и Шидзе коло 20. стретнутца рускох школох за 7.06. 2014. року
- 16.04. – дзень Міколы М. Коциша – промоция виданьох Дружтва у рамікох рботніх целох и секційох Дружтва
- 17.04. – дзень народзеня проф. Гаврила Г. Надя (*Ст. Вербас, 17.04.1913 – Коцур, 15.10.1983*) – літературне стретнүце

-
- 23.04. – Шветови Дзень кнїжски и авторских правах (UNESCO)
- 22.04. – 80 роки од виходзеня першага числа „Зарў“ КПСЮР у Новім Садзе
- 24.04. – у Београдзе умарла Мелания Марінкович (Шид, 13.12.1926-Београд, 20.04.2014), похована ё у Арандэловцу (26.04)
- 25.04. – 80 роки од народзеня Наді Волчко (1943-1983), таписеристкіні – з тей нагоды 20.04.2014. положене квеце на гробі Наді Волчко і Ксениі Страценски, подобовай уметніцы на Рускім теметове у Беркасове

Май:

- 12.05. – умарла Агнетка Цуперова (Бачинцы, 1943 – Панчево, 2014), член Дружтва, 50-роках активны член Рускай „Просвиты“ у Бачинцах
- 13.05. – рочніца Руснацох у Новім Орахове (1946-2011) програма КУД „Петро Кузмяк“ і Секції Дружтва
- 17.05. – програма школьніх і наставнікоў хторы виучую болгарски язык і ОШ „Дъордє Натошевич“ у Новім Садзе
- 25.05. – дзень Основней и штредней школы „Петро Кузмяк“ у Рускім Керестуре
- 29.05. – 14. рэспублічне змаганне з рускага языка у Основней школі „Петро Кузмяк“ у Рускім Керестуре зоз под. виставу
- 31.05. – 10 роки од шмерци Славкі Сабадаш (Рускі Керестур, 13.06.1967 – Нові Сад, 31.05.2004), проф. рускага языка дадзельоване припознанью „Славка Сабадаш“ школьнім у Бачинцах, Шидзе, Новім Садзе и Рускім Керестуре

Юний:

- 05.06. – у Міністэрстве просветы у Београдзе подпісаны дипломы зоз Рэспублічнага змагання з рускага языка и контракт о финансаванію.
- 09.06. – прыдати дипломы з Рэспублічнага змагання у Бачинцах и припознання „Славка Сабадаш“ и Шидзе и Бачинцах – порадзене же пре виліў у местох Опшыни Шид 20. стартнуче рускіх школох будзе преложене за конец августа 2014. року
- 10.06. – 110 роки од народзеня о. Максимилияна Буйли (1904-1993), священіка, пісателя и культурнага творіцеля (Нові Сад)
- 11.06. – у Новім Садзе умарла пісателька Олівера Шиячки (1938-2014), авторка двух видань Антологій „Очи равніце“, 1998 и 2012.
- 14.06. – Фестывал дзецинскай творчосці – 8. культурно-уметніцка програма „Веселінка“ у РКЦ, Нові Сад
- 14.06. – 8. манифестація Дні македонскай культуры у Новім Садзе зоз програму у Студію М Радіо Новога Саду
- 15.06. – 90 роки „Рускіх новінох“ РНПД (1924) и 50 роках „Літературнага слова“ (1964), означене 12.06. у голу Влады АПВ)

-
- 16.06. – придати подзекованя „Микола М. Кошиш“ тром школяром Гімназії „Сава Шуманович“ и проф. Зденкови Лазорови у Шидзе
- 17.06. – видруковане 18. число Studia Ruthenici, прикладніки доручени компетентним інституційом у Новим Садзе, Београдзе итд.
- 27.06. – 100 роки од народзеня Якима Олеяра (1914-1998), учителя, писателя (Нови Сад, Дюрдьов) означени у децембру 2014. року
- 9. схадзка Управнаго одбору Дружтва зоз промоцию „Studia Ruthenici“ 18 (2013), препатрунком активносцю медzi двома схадзкамі, фінансійным звітом за 2013. рок и програмніма акцыямі у другой полові 2014. року

Юлій:

- 27.06. – 9. схадзка Управнаго одбору Дружтва зоз промоцию „Studia Ruthenici“ 18 (2013), препатрунком активносцю медzi двома схадзкамі, фінансійним звітом за 2013. рок и програмніма акцыямі у другой полові 2014. року
- 26-27.07. – 10. подобова колонія „Стретнуце у Боднарова“ и 13. колонія за школярох у Господінцах
- 27.07. – рочніца од насельовання Руснацох до Срімскай Мітровици (1851), контакты коло вучовавання рускага язіка

Август:

- 01.08. – Округлы стол о подобовей творчосці Руснацох у Сріме, 80-рочніца Наді Волчко и 75-рочніца Ксениі Страценски (Шид)
- 12.08. – 100 роки од народзеня Йовгена Планчака (1914-1977), учителя, культурнаго и просвітнаго работніка
- 13.08. – 110 роки од народзеня Янка Фейси (1904-1983), учителя, поэти, писателя (Коцур)
- 18.08. – вишла кніжка мр Гелени Медеші „З червеним віправене“ III часц, представена на 20. стретнуцу Рускіх школох у Бачинцах
21. и 26.08. – схадзки Організаційнаго одбору 20. стретнуца рускіх школох у Шидзе и Бачинцах зоз инф. у Радио Шиду
- 29.08. – 20. ювілейне стретнуце рускіх школох у Основнай школы „Бранко Радичевич“ у Бачинцах (1994 и 2004) и Шидзе зоз школску програму, нащыву культурнім інституційом у Бачинцах и Шидзе и схадзка Активу наставнікох, а у рамікох 180 роках од насельовання Руснацох до Бачинцах (1834, 1841). По тэраз отриманы стретнуца: Руски Керестур (1995, 1996 и 2003), Шид (1997), Бачка Тополя и Нове Орахово (1998), Коцур (2000), Дюрдьов (2001), Кула (2002), Руски Керестур (2003), Бачинцы (2004), Господінцы, (2005), Міклошевцы (2006), Нови Сад (2007), Вербас (2008), Бачка Тополя и Нове Орахово (2009), Срімска

Митровица (2010), Суботица (2011), Савине Село (2012), Крушич (2013)

Септембер:

- 05.09. – участвоване на Мемориалу „Др Раду Флора“ у Зренянину у рамкох Координацинога одбору дружтвох за језике
- 08.09. – Медзинародни *Дзень писменосци* (UNESCO) – школски роботнї, схадзки, совитована
– посылане дописох до ПУ „Радосне дзецинство“ и ТШ „Милева Марич Айнштайн“ у Новом Садзе коло руского језика
- 10.09. – активносци Секції „Микола М. Коциш“ и „Бошко Урошевич“ у Бачинцох – контактоване коло числа руских школярох 1. класи
- 13.09. – Мемориал Трифуна Димича, ромолога з нагоди дня його шмерци – квеце на гробе на Городским теметове у Новим Садзе
- 17.09. – 70 роки од народзеня Ирини Гарди Ковачевич (1944), писательки, поетеси, Нови Сад, Р. Керестур (послата винчнованка)
- 19.09. – 100-рочніца вибудови школи и промоция Монографії у Петровцох зоз школску програму у Доме культуры
- 22.09. – схадзка Секції Дружва у Библиотеки у Руским Керестуре коло припознаньох и наградох 2014. року
- 25.09. – схадзка на Парохиї у Бачинцох – формоване Совету родичнох за виучоване вironауки и руского језика: Весна Бучко, председателька и члени о. Дарко Рац, Златица Сивч Здравич и Ирина Папуга. Заказоване схадзки за октобер 2014. року

Октобер:

- 01. 10. – схадзка зоз родичами коло виучованя руского језика у Предшколскай установи „Радосне дзецинство“ (Палочка) у Н. Садзе
- 05. 10. – Медзинародни *Дзень учительох*, просвіти (UNESCO), школски роботнї, схадзки, совитована
- 05. 10. – умар Славко Пап, член Дружтва, културні діяч у Сримской Митровици, поховани є 8. октября 2014. року у Батайници
- 10. 10. – 140 роки од народзеня др Дионизия Нярадия (1874-1940), владики, руского добротворителя (Руски Керестур)
- 11. 10. – 8. *Поетски ніткі Меланіі Павлович* у Библиотеки (Школа „Замок“) у Руским Керестуре зоз дзецы – читачами кніжкох и придаваньем припознаньох просвітним и културным творителем у организації Секції Дружтва у Руским Керестуре
- 12. 10. – стретнуце у Бачинцох коло початку шк. 2014/2015. року зоз викладаняями о. мр Дарка Раца и мр Гелени Медеші

-
14. 10. – промоция кнїжки мср. Сенки Бенчик *Гунгаризми у руским языку* у Доме культуры у Бачкей Тополі зоз видео проекцию и 7. подобову виставу *Стретнуце у Боднарова* (2011)
15. 10. – Мемориални одбор проф. Гавриїла Г. Надя – Секция Дружтва у Коцуре (награда проф. Г. Г. Надя преложене за 2015. рок)
22. 10. – видруковане 19. число *Studia Ruthenici*, прикладніки доручени компетентним институцийом у Новим Садзе, Београдзе
23. 10. – 10. схадзка Управнаго одбору Дружтва зоз промоцию *Studia Ruthenici* 19 (о колесарскім ремеслу Наташи Фа Холашняй)
- 26.10-2.11. – Медзинародны саям кнїжкох у Београдзе – вистава нових виданьох на штанду нацыоналных меншинох
28. 10. – у Руским Керестуре придати додатни припознаня зоз меном Меланії Павлович, школяром IV класох хтори участвовали на 8. *Поетских ніткох Меланії Павлович*, 11.10.2014. року у Библиотеки (Школа „Замок“) у Руским Керестуре

Новембер:

04. 11. – промоция кнїжки Гавриїла Костельника *Проза и поэзия по сербски* у Городской библиотеки у Новим Садзе
16. 11. – Медзинародны *Дзень толеранції* (UNESCO) – литературни сходи на тему толеранції
22. 11. – отримана 5. виберанкова Скупштини Дружтва у Новим Садзе (прилог: Одлука о числу, структури и способе вибераня Скупштини Дружтва 198-199) зоз звитом у 2014. року, програму за 2015. и промоцию нових виданьох

Децембер:

- 01.-14.12. – 24. Дні Миколи М. Коциша у рамікох 110 роках Идилского венца „З моего валала“ др Гавриїла Костельника (1904) 50 роках Антології дзецинскай поэзії (1964) и 40 роках „Граматики руского языка“ Миколи М. Коциша (1974) зоз кладзеньем квеца на гроби М. М. Коциша, М. Павлович, Я. Олера и о. М. Буили на Городским теметове у Новим Садзе
- 02.12. – 5. научово-фахови сход з обласци руского языка и литератури и о творчосци Ирини Гарди Ковачевич, поетеси
- 06.12. – промоция кнїжки Дюри Лікара „Жвератко нашей младосци“ зоз Миклошевцох и виставу *Стретнуце у Боднарова* у РКЦ Н. Сад
- 07.02. – означаване 70-рочніци Нади Колесар Адамович зоз школску программу у Културним центре у Сримской Митровици
- 09.12. – означаване рочніцох: 140 роках о. Михаила Мудрого (1874-1936), священіка, першого пред. РНПД 1919. року и 140 роках о. др Дионізія

- Нярадия (1874-1940), владики крижевского, культурного діяча, и промоция виданьох Дружтва у Р. Керестуре
- 10.12. – стретнuze школярох зоз писательку Ирину Гарди Ковачевич у ОШ „Бранко Радичевич“ у Савиним Селу
- 11.12. – означоване рочніцох: 100 роках Якима Олеяра (1914 – 1998), учителя, писателя, 80 роках Наталиї Наташи Голуб (1934 – 1994), виховательки, 70 роках Амалий Балог Герлах (1944 – 1992), поетеси и додзельоване припознаньох у Дюрдьове
12. 12. – стретнuze школярох зоз писательку Ирину Гарди Ковачевич у ОШ у Новим Орахове и слово о виданьох Дружтва
14. 12. – означоване рочніцох: 110 роках о. Максимилияна Буили (1904 – 1994), священіка и Янка Фейси (1904 – 1983), учителя, писателя зоз панаходу у Коцуре.

РЕЗИМЕ

У 2014. року витворени значни програмни активносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру (*препатрунок состоійна часц звіту*), медзи хторима и шлідующи:

Виучоване и пестоване руского язика: отримане 5. медзиокружне и 14. республичне змагане з руского язика и язичнай культуры основного образования у Основнай и среднай школы „Петро Кузмяк“ у Руским Керестуре. Отримане 20. ювілейне стретнuze руских школох у Основнай школы „Бранко Радичевич“ у Бачинцох и Шидзе. Предложене же би ше 21. ювілейне стретнuze отримало у Основнай школы у Миклошевцох, юния 2015. року. Виучовнє руского язика на штреднім ступню у Технічнай школы „Милева Марич-Айнштайн“ у Новим Садзе у прешлім шк. 2013/2014. року не было, а и у тим 2014/2015. року ище не почало (Школска управа МП не одобрила надополнене проф. хтори би преподавал). Предложене же би руски язык у ТШ был преподавани добродзечнє. У Гімназії „Сава Шуманович“ у Шидзе, дзе и попри шицких усиловносцох ище віше не ушорене питане статуса проф. руского язика отримовани роботні, а зоз тим предложене и того школскаго року. Намагац ше же би були предложени и активносци зоз предшкольскими дзецми по руски у Новим Садзе.

Видавательна діялнощ и промоций: вишли два числа „*Studia Ruthenici*“ 18 (2013) и 19 (2014) у хторих, медзи другима написами, обявена и мастерска робота Андрея Медеши *Германізмы у руским языку* (18 число) и дипломска робота Наташи Фа Холошняй *Калесарске ремесло* (19 число) хтори одбранены на Катерди за руски язык, осноносно Одсеку за русинистику Філозофскага факультета у Новим Садзе. Видати и тоти кнїжки: *Гунгаризмы у руским языку* мср. Сенки Бенчик, Руснацы у Новим Орахове (друге видане), кнїжка мр Гелени Медеши „3 червеним віправене“ III, каталог зоз IX (2013) и X (2014) Подобовей колони

Стретнуце у Боднарова, друге осучаснене видане Идилскага венца З мойого валала и кніжка поэзii Зденка Лазора *Попатрунок*. Отрымана промоция кніжкi Гаврила Костельника *Проза и поэзия* по сербски у Горадской библиотеки у Новим Садзе.

Отрымана 10. ювілейна подобова колонія *Стретнуце у Боднарова* и 13. дзецинска у Господінцох, у рамікох хторей означены 85 рокіў од народzenia Янка Чижмара (1929) и 80 рокоў од народzenia Наді Волчко (1934 – 1983), подобовых уметнікох, а представени и рботны тексты Монографіі о 10 роках рботы Колонії, хторы у приихтованю за друковане. Дадзелены награды *Славка Сабадош* за виучованс рускага языка, припознаня Мелания Павлович у рамікох 8. поетских ніткох у Руским Керестуре, як и вецей припознаня членом и почитовательем Дружтва. Нажаль, страцели зме и вецей наших членох и почитовательох, медзи хторима: Владимир Бесермині (Руски Керестур), Мелания Марінкович (Београд), Славко Пап (Батайница), Агнетка Цуперова Щепанович (Бачинци/Панчево), Оливера Шиячки (Нови Сад), Владимир Сабо Дайко и Сілвестер Дорокхазі (Коцур). До Дружтва прыяты 12 нови члени.

Отрымані два схадзкі Управнаго одбору, схадзка Скупштини Дружтва, схадзка Активу наставнікох рускага языка, а тиж и вецей схадзкі секційох и других рботных целох Дружтва у наших местах. Вжата учасць на схадзкох КОО дружтвох за языки, литературу и культуру Заводу за культуру Войводини и других институцийох и организацийох.

ПРОГРАМА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ за 2015. рок

Рушаючи од програмних задаткох Дружтва за руски язик, литературу и културу и *Плану розвою и діяльносці Дружтва за руски язик, літературу и культуру (2011-2020)*, Управни одбор предложел шлідуючу програму Дружтва за 2015. рок:

1. Преучоване и научови обробок руского язика: у 2010. року закончени Руско-сербски словнїк як вецейрочна екипна робота руских лингвистох. Источашнє ше будзе робицца на проектох хторы запачаты 2002. року: *Словнїк руского народного язика* и *Правопис руского язика (Правописни словнїк)*, на хторых ангажавані виглядовакци екипи у сотрудніцтве зоз Одсеком за русинистику Філозофскага факультета у Новим Садзе и Одбором за лингвистику Дружтва. Тиж ше предлужы з активносцю применьованя I и II тому *Сербско-рускога словнїка* (перши том обявени 1995. а други 1997. року), *Граматики руского язика* др Юлияна Рамача (2002) и *Руско-сербскога словнїка* у шицких сферах образовнога, културнога, информативнога, прекладательнога живота Руснацох. Видати и два терминологийни словнїки: *Словнїк медыцинскай терминологіі сербско-руско-англійскі* и *Словнїк заштиты рошлінох и животнога стредку сербско-руско-латинско-англійскі*. З тим у вязи, по потреби организовац инструктивни схадзки и розгварки у школох, медыйох: редакцийох радия, ТВ итд.

2. Пестоване и унапредзоване руского язика и литературы и язичнай культуры дзецеох и школьнорох: треба ше намагац отримац досцігнути уровень облапеносци дзецеох и школьнорох зоз воспитаньем и образованьем на руским языку (на предшколским и основношколским возрасту) у Руским Керестуре, Коцуре и Дюордьове, як и пестовац руски язик як выборни предмет з элементами национальнай культуры у Новим Садзе, Вербаше, Кули, Новим Орахове/Бачкай Тополї, Суботици, Господінцох, Савиним Селу, Шидзе, Бачинцох, Беркасове, Бикичу и Сримскай Митровици. Далей потримовац роботу Гімназій и других напрямох штреднай школи на руским языку у Руским Керестуре, а потримовац и организоване факультативного виучованя руского язика на штреднім ступню у Новим Садзе, Шидзе и других штредкох (Вербас, Кула), а тиж и у обласці предшколскага вихованя у Новим Садзе, Вербаше и других заинтересаваних штредкох. У складзе зоз ініцыятыву 12. стретнуца руских школох у Міклошевцох (2006), потримовац виучоване руского язика у руских штредкох у Горватскай, а у сотрудніцтве зоз членми Дружтва и у Канады (Кіченер и Нотрбатлефорд). Закладац ше за образоване цо векшого числа професорох руского язика на Катедры за руски язик и литературу – Одсеку за русинистику Філозофскага факультета у Новим Садзе, як и наставнікох-професорох класней

настави на учительских факултетох, вихователькох на Висшай школи у Новим Садзе итд. Додзельовац награди наставніком руского язика зоз меном и подобу проф. Гавриїла Г. Надя (додзелені 8), як и Славки Сабадош, Меланії Павлович и Ани Кнежевич школяром хтори виучую и пестую руски язик.

Треба провадзиц пременки у обласци образованя и воспитаня хтори ше реализию у рамикох Министерства просвіти и технологийного розвою Республики Сербії и Покраїнскога секретарияту за образоване, предписаня, управу и национални меншини-национални заєдніци, сотрудзовац зоз Педагогийним заводом Войводини и Одбором за образоване Национальнога совету рускай национальнай меншини, а у рамикох активох наставнікох и вихователькох руского язика провадзиц активносци у обласци воспитаня и образованя: приношене и реализация наставних планох и програмах воспитно-образовней роботи, выдаване учебнікох и приручнікох на руским языку, наставу вironауки, образоване и фахове усовершоване наставнікох и вихователькох, ангажоване школскога инспектора-надзорніка за руски язик, финансоване у тей обласци итд. Будзе ше сотрудзовац зоз Покраїнским секретариятом за культуру и явне информоване и Покраїнским секретариятом за науку и технологийни розвой Влади АП Войводини, Координацыйним одбором дружтвох за язики, литературу и культуру, Оддзеленьем за невладово организаций Заводу за культуру Войводини, Заводом за культуру войводянских Руснацох итд.

У сотрудніцтве зоз інституциями просвіти, образованя и за права националних заєднікох, плануе ше організоване Двацецпершого стретнуца руских основных и штредніх школох у хторих ше наставу отримуе на руским языку и школох у хторих ше руски язик виучує як виборни, односно факультативни предмет у Миклошевцох и Чаковцох (Республика Горватска).

Уключиц ше до активносцох хтори вязаны за медзикружне и републичне змагане з руского язика и язичнай культуры за школярох основных школох (спрам пропозиційох компетентных інституційох образованя) и у сотрудніцтве з Активом наставнікох руского язика Дружтва. Перше (2000), друге (2001), пяте (2005), осме (2008), еденасте републичне змагане и друге медзикружне (2011), як и пяте медзикружне и штэрнасте републичне отримане (2014) у Основнай и штреднай школи зоз домом школярох „Петро Кузмяк“ у Руским Керестуре (2002. року змагання не було), треце (2003), шесте (2006), дзвяте (2009)) и тринасте републичне (2013) и перше медзикружне отримане у Основнай школи „Братство единство“ у Коцуре) и штварте (2004), седме (2007), дзешате ювілейне (2010) друге медзикружне и дванасте републичне (2012) було у Основнай школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове, дзе ше 2015. року плануе и шесте медзикружне и петнасте републичне.

3. Збогацоване літературнай діялносци и творчосци на руским языку: треба потримовац літературну діялносць на мацеринскім языку за дзеци и школярох, а тиж и преклади зоз сербскога язика и язикох других националносцох. Окрему

увагу треба пошвециц активносци литературних секцийох у наших местох (*Микола М. Кошич у Бачинцох, Ангела Прокоп у Шидзе, Штефан Чакан у Новим Орахове, Ана Кнєжевич у Сримской Митровици*), сотрудзовац зоз часописом за дзеци *Заградка*, участвовац на манифестацийох: на *Костельниковей сешені*, Мемориялу *Петра Ризнича Дядї* у Руским Керестуре, *Яри Мафтея Виная* у Суботици, *Дњох Миколи М. Кошича* у Новим Садзе, Дюрдьове, Мемориялу *проф. Гавриїла Г. Надя*, унапредзовац литературни конкурси др Мафтея Виная и Штефана Чакана. У Новим Садзе 2007. року основана литературна манифестация *Поетични нїтки Меланії Павлович*, у Бикичу Литературна секция *Михала Ковача* (2011), у Дюрдьове прекладательна секция „Амалия Хромиш“ (2012) и на таки способ указана увага визначним литературним и культурним творительном. Означовац рочнїці у обласци образованя, культуры и видавательней дїялносци, рочнїці литературных, театральных и подобовых творительох, рочнїці руских воспитно-образовних институцийох итд.

Руски места, школи, предшколске виховане

270 роки од приселеня Руснацох до тих крайох (1745-2015)

250 роки рускей школы у Коцуру (1765-2015)

110 роки предшколского виховання у Коцуру (1905-2015)

70 роки Рускей першай гімназії у Руским Керестуре (25.02.1945-2015)

45 роки другей Гімназії у Руским Керестуре (7.09.1970-2015)

25 роки терашней Гімназії у Руским Керестуре (23.07.1990-2015)

Руски предняци, писател€, учител€, скульпторе, композиторе ...

160 роки о. Йована Храниловича (1855-1924), священіка, публицисти, писателя (Нови Сад)

140 роки Емілияна Губаша (1875-1919), учителя, руского предняка (Коцур)

110 роки Стевана Боднарова (1905-1993), скульптора, маляра (Господїнци)

90 роки Оскара Кошича (1925-1983), поети, посателя (Коцур)

90 роки Владимира Рогаля (1925-1984), учителя, руского предняка (Шид, Сот)

90 роки Дюри Варги (1925-2003), публицисти, руского предняка (Нови Сад, Дюрдьов)

80 роки Якима Сивча (1935-1989), наставніка музики, композитора (Руски Керестур)

80 роки Леоні Лабош (Урошевич) Гайдук (1935), педагога (Шид, Бачинци, Нови Сад)

70 роки Серафини Макаї (1945), наставнїці, писательки (Коцур)

Руска матка, Руска гімназія, „Руске слово“, учебнїки, ТВ, Дружтво ...

70 роки Рускей матки (першай) у Руским Керестэрэ (1945)

70 роки „Руского слова“ (РНПД) у Руским Керестуре (1945)

50 роки Заводу за видаване учебнїкох у Новим Садзе (1965)

45 роки Дружтва за руски язык, литературу и культуру (1970)

40 роки Рускей редакції телевизії Нови Сад (1975)

40 роки Гласнїка „Творчосц“ Дружтва за руски язык, литературу и культуру (1975), од 1988. року воходзі як „*Studia Ruthenica*“

20 роки Литературно-подобовей колонії „Ерато над Коцуrom“ у Коцуру (1995). од 1996. року виходзі Часопис зоз исту назыву

20 роки Сербско-рускаго словнїка I том (1995) – II том обявени 1997.року

Организовац промоциј нових књижкох, учебнікох, часописох, зборнікох и публикацийох. Означовац рочніци зоз календара сербскога народу и националних меншинох у Войводини. Сотрудзовац зоз Координационим одбором дружтвох за язики, литературу и культуру хтори роби у рамикох Оддзеленя за невладово организациј Заводу за културу Войводини у Новим Садзе чий Дружтво длугорочни член на видаваню Мултиязичнога билтену МОСТ.

4. Пестоване културного и духовнога скарбу и подобовеј уметносци: пошвеци увагу призберованю и чуваню педагогийней (школскей), литературнай и лингвистичнай документациј и организовац пригодни вистави. У рамикох пестована културного скарбу предложиц проекќ о надгробних памятнікох, потримовац роботу Клубу подобовых уметнікох и його програми, организовац заедніцк подобово вистави зоз каталогом, а порушовац и организоване самостойних виставох, як руских уметнікох, так и уметнікох зоз хторима робиа и творя у своїх штредкох.

Организовац штернасту школску и єденасту подобову колонию *Стретнуце у Боднарова* у Господінциох з участвованьом школярох з наших штредкох, афирмованих подобовых уметнікох, як и тих цо праве пробую твориц у тих обласциох. Иницировац и активносци на пестованю подобовеј творчосци Наді Волчко, *таписеристки* по походзеню зоз Беркасова (у Шидзе), *етнологійней* збирки у Бикичу, *етно хижы* – скрэйшай *Рускай просвіти* у Бачинциох, Етно-клубу у Коцурае и других руских штредкох.

5. Вигледовацка робота у обласци руского язика: Дружтво будзе и далей робиц на проекќу под назву „*Розвиване, очуване и унапредзоване руского язика дзецих и младежи*“ (1996-2016) чию задумку и предкладане дала др Мелания Микеш (1924-2007). У 2015. року активносци треба предлужиц и унапрямиц на розвиване и унапредзоване руского язика у предшкольским, основним и штреднім образованю под назву „*Шицки руски дзеци до руских школох!*“, а тиж и у рамикох висшого и високого образованя, за виховательки у руских предшкольских установох, наставнікох-професорох у основных и штредніх школох (висши школи, факультети, мастер студій).

Источашнє, у 2015. року спомнити вигледовацки проекќ у обласци руского язика прешириц и у рамикох V фази предлужиц зоз вигледованьом хторе вязане за руску дияспору (Канада, Австралия, Немецка). У сотрудніцтве зоз др Александром Д. Дуличенком пририхтац (*концептовац*) вигледоване хторе вязане за функції руского язика у Войводини (12 функцій: образоване, наука, культура, литература, прекладательство, информоване, видавательство, церква, театр итд.).

6. Видавательна діялносц Дружтва: Предлужи ше з видаваньом: Зборніка работох „*Studia Ruthenica*“: видац 20 (33) число у хторим буду обявени прилоги зоз научово-фахового сходох 2014. року, а обяви ше и написи о рочніцох, новых виданьох Дружтва итд. По законченю Словніка сербско-руско-латинско-англійскога о заштити рошлінох и животнога стредку плановац терминологийни

словнік зоз даєдней другей обласци. На плане видаваня публікацийох з едиції *Одняте од забуца у приріхтованю и прилоги з обласци музичней творчосци, а потримац и виданя хтори предлоха фахово цела Дружтва: секцій итд.*

7. Робота секційох, фаховых целох и редакцийох: намагац ше отримац уровень приятых членох (1213, од того порядни 1013, почесни 111 и помагаюци 89), а примац и нових у местох дзе робя 15 секцій: Нови Сад, Руски Керестур, Коцур, Дюрдьов, Кула, Вербас, Нове Орахово/Бачка Тополя, Сримска Митровица, Београд, Господінци, Шид, Бачинци, Бикич, Беркасов, Киченер (Канада), Миклошевци, Петровци, Вуковар (Горватска) и других штредкох: Суботица, Савине Село, Зомбор итд. Потримовац роботу одборох за лингвистику, литературу, за культурни и духовни скарб, за научово вигледованя, як и редакций зборнікох, часописох и других виданьох, обезпечуюци материялни средства за їх обявйоване и друковане.

8. Медзинародну активносц треба реализовац у рамикох интересованя фаховцох за руски язык и литературу, а по можлівосци посилац и наших фаховцох на сходи и схадзки до иножемства. Черац часописи и публікаций, обявйовац фахови и научови сообщеня зоз темами хтори ше одноша на руски язык, литературу и культуру (*у дыяспори*), организовац нашиви до образовнич, научовых и культурных институцийох (*музеї, галерii, бібліотеки*) итд. Сотрудзовац зоз подобнима организациями и поєдинцами (почитователями руского языка и литературы) у рамикох рускей дыяспоры у Канади, Австралиї, на Новим Зеланду итд.

9. Сотрудніцтво з организациями и институциями: Сотрудзовац зоз дружтвами за язики, литературу и культуру Координацыйного одбору Заводу за культуру Войводини, одборами Национальнаго совету рускей национальнай меншини за образоване и культуру и другима здружэніями, организациями, заедніцами (*асоцыаціямі*), маткамі, школамі, бібліотекамі, галеріямі, міністерствамі, покраінскими секретариятамі за образоване, науку, культуру и за права национальных меншинох, општинскими управамі за дружтвени діялносци, культурними центрами, факультетами Універзитета у Новим Садзе, церковними општинамі у местох дзе жию Руснацы, средствами информованя, а прэйг електронских медийох вітвoriц контакты и зоз Руснацами у швеце (*Руснацы у Панонії, РДСА у Канады, Руснацы на интернету*).

10. Робота Скупштини, Управнаго одбору и роботних целох Дружтва: статутарну діялносц Дружтва реализовац у рамикох предвидзених материялных можлівосцох и з тим у вязи плановац отримование 2-3 схадзкох Управнаго пдбору, рочну схадзку Скупштини, як и вецей схадзки роботных целох. Исти активносци предвидзиц и у секційох по местох. Отримац стаємну комуникацию зоз членством у нас и у швеце. Основані <http://www.druztvo.com> сайт на интернету (2008) дополньовац и прешірйовац пре информоване о програмных активносцох Дружтва и у 2015. року.

На основи члена 7. и 18. Статута Дружства за руски ўзик, літературу і культуру
Управни одбор на схадзки, отриманей 24. октября 2014. рок у Новим Садзе
принесол

ОДЛУКУ

О ЧИСЛУ, СТРУКТУРИ И СПОСОБЕ ВІБЕРАНЯ ЧЛЕНОХ СКУПШТИНИ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЎЗИК, ЛІТЕРАТУРУ И КУЛЬТУРУ

Член 1.

Скупштина Дружства за руски ўзик, літературу і культуру /у дальшим тексту:
Скупштина Дружства/ конституе ше на представніцкім принципе, програмней активносці
и повязаносці членох водзаци рахунку о заступеносці секціях і местах у хторых /у
векшим чишле/ дійствуячы члени Дружства, як и роботных целох Дружства.

Член 2.

Скупштину Дружства формую представителю (представнікі) зоз:

1. Секціях Дружства у: Руским Керестуре, Коцуре, Дюрдьове, Новим Орахове,
Новим Садзе, Кули, Вербаше, Срімскай Мітровици, Шиду, Бачинцох, Беркасово, Бикич
Дол, Београду, Господінцох і Суботици

2. Роботных целох Дружства: секціях, одборах і активох чия діялносць облася
активносці у обласці рускага ўзіка, літературы, культуры, подобоўей уметносці і скарбу;

Член 3.

Скупштину Дружства творя 15 представителю (представнікі)

I Секціях зоз местах:

1. Руски Керестур – Мария Дорошки, Еуфемія Чапко, Андреа Медеші
2. Коцур – др Юліян Рамач, Снежана Шанта, Татяна Мученски
3. Дюрдьов – Мария Самарджич, Гелена Салаг, Марина Будински, вихователька
4. Нови Сад – Златица Няради*, Оля Яковлев, Агнета Буила Маслар,
Наташа Макаї Мудрох,
5. Нове Орахово/Бачка Тополя-Суботица – мср. Сенка Бенчик, Наташа Грунчич,
Татяна Тагасович Винай
6. Кула/Вербас/Савино Село – Леона Олеар, Мелания Арваї, Славица Мали
7. Шид (Бачинцы, Беркасав и Бикич) – Леона Гайдук, Златица Сивч Здравич,
мср. Зденко Лазор, о. Михайло Режак, Весна Бучко
8. Срімска Мітровица/Београд – Владимир Н. Манько*, Ольга Лендер Радович,
о. Владислав Варга
9. Господінцы – Владимир Салонски*, Татяна Тот, Андэлка Марканович

* члени Управнага одбору зоз заменікамі

II Работних целох Дружтва:

10. Одбор за литературу – Гелена Гафич Стойоков, Серафина Макаі,
Ирина Гарди Ковачевич,
11. Одбор за лигнвистику – Блаженка Хома Цветкович*, Даниела Ловас, Наталия Рамач,
Наташа Перкович
12. Одбор за вигледовацку роботу – мр Гелена Медеші, мср. Саша Сабадош,
др Радмила Шовлянски, др Микола Новта
13. Актив наставнікох и вихователькох – Мелания Сабадош*, мср. Ана Мария Рац,
Серафина Яглица и Оленка Русковски, виховательки
14. Одбор за скарб и культурне нашлідство – Дюра Латяк, Ирина Папуга,
др Душан Дрляча
15. Клуб подобовых уметнікох – Мария (Канюх) Йозанов, Сильвестер Макаі,
Владимир Молнар*

Член 4.

Пре ефикасносць роботы Скупштини Дружтва представнікі у Скупштини Дружтва
можу маць заменікох хтори их у случаю зопартосци полноправно заменюю.

Член 5.

Одлука ступа на моц з приношэннем на схадзки Управнаго одбору Дружтва за
рускі язік, литературу и культуру

На схадзки Скупштини Дружтва за рускі язік, литературу и культуру,
отриманей 21. новембра 2014. року у Новім Садзе выбраны:

Скупштина Дружтва
др Юлиян Рамач, председатель Скупштини

Управи одбор:

1. Владимир Салонски, председатель и члени
2. Мелания Сабадош (зам. Оля Яковлев)
3. Блаженка Хома Цветкович (зам. мср. Ана Мария Рац)
4. Златица Няради (зам. Даниела Ловас)
5. Владимир Н. Манько (зам. Мария Канюх Йозанов)

Надпатраюці одбор:

1. Владимир Дудаш, председатель и члени
2. Янко Барна и
3. Янко Голік

Секретаре-заступнікі Дружтва:
Ирина Папуга и
Наталия Рамач

Секций Дружтва у наших местах

На основи члена 6. Статута Дружтва на 11. схадзки, отриманей 4. юлия 2015. року у Руским Керестуре. Управнаго одору Дружтва за рускі язык, літературу і культуру, предложел

Председател/секретар секцийох:

1. Руски Керестур: Владимир Дудаш / Мария Дорошки
2. Коцур: Татяна Мученски / Снежана Шанта
3. Дюрдьов: Мария Самарджич / Гелена Салаг
4. Нове Орахово / Бачка Тополя: мср. Сенка Бенчик / Татяна Дудаш
5. Господінци: Владимир Салонски / Любина Пантич
6. Вербас: Славица Мали / Нада Лендер
7. Кула: Мелания Арваї / Мария Стрибер
8. Савино Село: Леона Олеар / Рахман Тигань
9. Суботица: Татяна Тагасович-Винай / Наташа Грунчич
10. Београд: Олгица Лендер Радович / о Владислав Варга
11. Сримска Митровица: Моника Абоді Митрович / Душанка Костић
12. Шид/Беркасов: Владимир Говля / Владимир Дітко / Славко Загорянски
13. Бачинци: Светлана Жанплонг / Златица Сивч Здравич / Владимир Задрипко
14. Бикич Дол: мср. Зденко Лазор / Невенка Бобаль / Деян Бобаль
15. Нови Сад: Гелена Гафич Стойков / Мария Канюх Йозанов

Іножемство/контакти по интернету:

16. Миклошевци (Горватска): Дюра Лікар / Ксения Лікар / Леся Мудри
17. Петровци / Стари Янковци (Горватска): Наталия Гнатко / мр Илона Гречешин
18. Киченер (Канада): Гаврий Колесар / Єлена Колесар
19. Саскачеван / Норт Батлефорд (Канада):
Любомир Медеші / Весна Фа / Любіца Павлович
20. Австралия: Желимир Пап / Славомир Славе Шанта

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ (10-20)* Б и б л и о г р а ф и я

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 10 (23), 2005.

35 роки Дружтва за руски юзик, литературу и културу (1970–2005) 10-ювілейне
число Зборнїка роботох „Studia Ruthenica“

Друштво за руски юзик, литературу и културу 35 роки од снованя, 11-16.

I

Треци научово-фахови сход „Днї Миколи М. Кошиша“

ТРИМАМЕ КРОЧАЙ ЗОЗ ТВОРЧОСЦУ МИКОЛИ М. КОШИША

1. Руски юзик, литература, русинистика, славистика:

Др Юлиян Рамач, Погришни замени сербского злучнїка да у руским литературним
язику, 19-31.

Др Михал Тир, Русинистика з аспекту славистики, 32-36.

Др Александер Д. Дуличенко, Язык и язычные вопросы (Под)карпатской Руси, 37-50.

Др Душан Дрляча, Проблематика национального самоопределения Лемкоў у
новшай польской литературы, 51-62.

Др Михайло Фейса, Общи значения категорий виду и акционарта у руским и
английским языку, 63-94.

Мр Гелена Медеши, Од бачваньско-русской беседы по руски литературни юзик,
95-105.

Мр Оксана Тимко Дітко, Дієсловни категории у руским языку, 106-110..

Др Микола Новта, др Ксения Кугайды и Наталия Рамач, Обґрунтоване за
виробок Словнїка медицинской терминологии, 111-112.

2. Руска демография, этнология, культура:

Мирон Жироши, Демографийни, культурни и образовни характеристики Руснацох
у Сербїї и Чарнай Гори на прагу трецого милениума, 113-120.

Татяна Цупер, Идентитет у етнічно мішаних малженствах Руснацох у Шидзе,
121-131.

3. Руски книжки, часописи, зборнїки, писателе:

Богдан Горбаль, Учебнїки карпатско-русинского языка зоз Владической одлоги
культурного нашлїдства восточно-католїцкей епархїи у Ню Джерзию,
ЗАД, 132-139.

Михал Горняк, Обсяжно о нukaшней структуре руского языка (*Др Юлиян Рамач*,
Граматика руского языка, 2002), 140-144.

Ирина Папуга, Зборнік роботох „*Studia ruthenica*“ (1–10) – гласнік Дружтва за руски язык, литературу и культуру, 145–161.

Ирина Гарди Ковачевич, Як стари фотографії, Зборнік писньох школярох-поетох „Квитки з нашей загадки“, 162–164.

Бориша Миличевич, Творчосць руских писательох на есперанту, 165–167.

II

Прилоги зоз науково-фаховых сходох о руским язику

Мр Ксения Сегеди, Руски лингвисти, 171–177.

Др Олег В. Никитин, Медзинародна конференция „Славянски литературни мікроязіки и язиково контакти“, 178–185.

III

Хроніка Дружтва за руски язык, литературу и культуру

Члени Дружтва за руски язык, литературу и культуру (1970–2006), 189–210.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „*STUDIA RUTHENICA*“ 11 (24), 2006.

I

Дипломски роботи студентах Катедри за руски язык и литературу Філозофскага факультета у Новым Садзе, Література и фольклористыка

Златка Хлебашко Перович, Уплів сербскей на руску литературу, 11–82.

Ясмина Арва, Зачитованя, пришаги, зареканя и преклінаня, 83–101.

Біографски податки о авторох, 102.

Резиме по сербски и английски, 103.

II

Совітоване з обласци рускей лексикографій:

Били мантили у служби лексикографій виробок словніка медыцинскай терминології сербско-латинско-руского

Проект – Сербско-латинско-руски словнік медыцинской терминологии, 107–108.

*

Др Юлиян Рамач, Значене зазберованя и презентациі лексикографскаго материялу з обласци медыцинских наукох, 109–111.

Мр Гелена Медсии, Прекладане медыцинскай терминології на руски литературни и народны язык (почежкосци и можліві напрямі розвою), 112–116.

Наталія Рамач, Виробок сербско-латинско-руского словніка медыцинской терминологии, 117–118.

III

Рочніци, меморияли, здогадование

Блаженка Хома Цветкович, Легат Гавриїла Г. Надя, 121-122.

Мирослава Угрин, Стеван Боднаров – вельки уметнік зоз Господінцох, 123-129.

Ірина Папуга, Дюра Варга – перши редактор першого гласніка Дружтва за руски язик и литературу “Творчосць”, 134.130.

Ксения Саламон, Учитель Янко Саламом, 133-134.

Сенка Славчев, Василь Мудри – 75 роки од народzenia и 50 роки творчосци, 135.137.

Ірина Папуга, Єлизавета Славка Рогаль, учителька, 138-139.

Дюра Латяк, Допринесла развою руского новинарства – Ірина Гарди Ковачевич, 140-142.

Ірина Папуга, Леона Лабош Урошевич Гайдук – Цали роботни вик за особне усовершоване и унапредзоване воспитно-образовней роботи школы, 143-146.

Ірина Папуга, Серафина Макаї – наставница руского языка и литературы, 147-148.

Янко Рац, 240 роки основнай школы у Коцуре (1864-2005, 149.

Владимир Салонски, Виучоване руского языка у Господінцох (1945-1995-2005), 150-152.

*

Штефан Гудак, In memoriam: – Михал Ковач (1909–2005) 153-163.

IV

Новши виданя – огляднуца и рецензий

Мр Живко А. Попов, Жиць и отримаць ше у новым доме, Руснаци у Сримской Митровици, Статті и материяли 2005, 167-168.

Др Михайло Фейса, Основни характеристики руского языку у поровнанью з другими славянскими языками, 169-179.

Ксения Варга, Гавриїл Костельник, Идилски венец „З моего валала“, 2004, 180.

Владимир Сабо-Дайко, Гавриїл Костельник, Идилски венец „З моего валала, 2004, 181.

Мелания Сабадоши, Гавриїл Костельник, Идилски венец „З моего валала, 2004, 181-182.

Мария Югас, Рецензия Зборніка текстах за предшколски дзеци “Ластовички“ 2, 183.

Леона Гаер Тамаш, Рецензия Зборніка текстах за предшколски дзеци „Ластовички“ 2, 184.

Серафина Макаї, Рецензия “Ерато над Куцуром/Коцуром 8, 2005, Янко Хромиш, Квіток младосци (популярне видане), 185-184.

Владимир Сабо-Дайко, Рецензия на Хромишов „Квіток младосци“, 187.

*Мр Ксения Сегеди, Ювилейне 10. число Зборніка роботох Дружтва за руски ўзімкі, литературу и культуру „*Studia Ruthenica*“, 2005, 188-189.*

V

Літературны конкурс др Мафтей Вінай „Ровніно моя широка“, 2004-2005. рок, 193-202.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 12 (25), 2007.

I

Дипломскі роботы студэнтох Катедры за рускі язік и літературу
Філозофскага факультета у Новым Садзе

Література

Габриэла Гудак, Єднаставны формі у літературы Юлияна Надя, 11-33.

*Славко Вінаї, Сілвестер Саламон: Писні у прозі и іх новазавітны жридла –
Посланіцы апостола Павла, 34-66.*

Ясмина Тымко, Шевченко и Костельник, 67-78.

Наташа Шайтош, Поэзия Владимира Гарянского, 79-96.

Там'яна Бодянец, Вираз женскай природы у рускай літературы, 97-110.

Біографскі податкі о авторох, 111.

Резиме по сербски и по англійски, 112.

II

Рочніцы, промоції, здогадование

*Др Михайло Фейса, Характеристики лингвистичнай творчосци Гавриіла Г. Надя,
1115-123.*

Дюра Жилник, Др Янко Жилник (1880-1925), 125.

Др Янко Жилник, О даскеліх обераціях (порядковых) хоротох, 125-127.

Янко Ерделі – 110 роки од народзеня (1897-1971), 128-129.

Юлиян Колесар – 80 роки од народзеня (1927-1991), 130-131.

Любомир Медеши, Шліди благей Колесаровай души, 131-133.

Зденка Сегеди, Микола Сегеди: 80 роки од народзеня (1927-1988), 134-135.

*Мария Том, Вира Гудак: Учителька и культурны діяч, гу 80-рочніцы од народзеня,
136-138.*

*Владислав Славко Надымітъо, Музика састойна часць живота – 60 роки од
народзеня, 139-144.*

Владислав Надымітъо, Новы швет новых шапутракох, 144-145.

*Славко Загорянски, Компонуем и творим по рускі – 60 роки од народзеня, 146-
147.*

*Ірина Папуга, Василь Мудры и його сострудніцтво зоз Славком Загорянским на
плане компонования русских шпіванкох, 148-151.*

In memoriam:

- Др Иштван Удвари (1950-2005), 152.
 Др Мелания Микеш (1924-2007), 153.
 Ана Колесар (1950-2004), 154.
Вера (Колесар) Иванович, Зоз своїма ділами до вичносци уписані, 155-157.
 Амалия Хромиш (1951-2007), 158.
Амалия Хромиш, Здогадоване, 159-161.

III**Новши виданя – рецензii и огляднуца**

- Др Мелания Новак Стрибер*, Сербско-латинско-руски словнiк медицинской терминологiї, 2006, 165.
Др Весна Надь, Сербско-латинско-руски словнiк медицинской терминологiї, 2006, 165-167.
Мр Гелена Медеши, Етнолог о Руснацох, др Душан Дрляча, Руснаци у етнографских записох, 2006, 168-171.
Лияна Радуловачки, Руснаци у етнографских записох, др Душан Дрляча, Руснаци у етнографских записох, 2006, 172.
Илейн Русинко (Elaine Rusinko), Папгаргайово Путоване на юг, Journey to the South, Djura Papharhaji, 2006, 173-183.
Мр Гелена Медеши, Здраве на уста уходзи: Маргита Лiкар, Наша кухарка, 2007, 184-186.
Гелена Гафич-Стойков, Рецензия кнiжки Наша кухарка Маргити Лiкар, 2007, 186-167.
Ясмина Чакан Вицкович, Пахи и смаки з бабовей кухнi: Рецензия кнiжки Наша кухарка Маргити Лiкар, 2007, 187-188.
Бранко Чопич, Пити, 188.
Дюра Папгаргай, Горки жемлiки, 189.
Ирина Папуга, Зборнiк роботох Studia Ruthenica, 11 (24), 2006, 190-192.

IV**Традиция и поэзия**

- Др Юлиян Рамач*, Прилог исторiї єднай нашей народнай шпиванки, 195-202.
Серафина Макаї, Ноктурно за Гаврила Надя, 203.

V**Хронiка Дружтва за руски язик, литературу и културу**

- Активносци Дружтва за руски язик, литературу и културу (2001-2007), 207-233.
 Програмни задатки Дружтва за руски язик, литературу и културу
 План розвою и дiялносци у новим милениуме (2006-2010), 234-237.

Календар рочніцох од 2006-2010. рок, 238-241.

Програма Дружтва за руски ўзбік, літературу и культуру за 2008. рок, 242-246.

Спісок роботних цехох Дружтва за руски ўзбік, літературу и культуру

- Скупштина Дружтва, 247.
- Предсідательство Дружтва, 248.
- Нови члени Дружтва, 249-250.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 13 (26), 2008.

I

Дипломски роботи студентах Катедри за руски ўзбік и літературу

Філозофскага факультета у Новым Садзе

Граматика и ономастыка

Зденко Лазор, Потенциял и потенциял прешли у руским языку, 13-35.

Александар Мудри, Хасноване применовнікох у языку Гнатюковых приповедачох, 36-60.

Там'яна Яким, Функционоване конструкцыі Во у литературним дэлу Дюри Папгаргая, 61-101.

Анита Говля, Мена и презвіска у Шидзе, 102-125. Біографски податки о авторох, 126.

Спісок дипломованих професорох на Катедри за руски ўзбік и літературу (1986-2008), 127-129.

Резиме по сербски и по английски, 130-131.

II

Літературна манифестация

Поетски ніткі Меланіі Павлович

Ана Римар, Мелания Павлович, 135.

Оливера Шиячки, Здогадоване на Меланию Павлович, 136.

Мр Лука Гайдукович, Мелания Павлович у Едиції „Стражилово“, 137-141.

Дюра Латяк, Мелания Павлович – як поета, драматычны писатель и глумец-аматер, 142-146.

Ирина Гарди Ковачевич, Мудросць бависка, Творчосць за дзеци Меланіі Павлович, 147-156.

Владимир Бесермині, Мелания Павлович „Ніткі“, 157-162.

III

Прилоги зоз наукових сходох о руским (русинским, лемковским) языку у швеце и написи русинистох о руским языку з иножемства

Др Юлиян Рамач, Актуални проблеми войводянской варианти руского (русинского) языка Проблеми стандардизациї, 165-174.

Др Михайло Фейса, Руски ўзик у урядовай сферы, 175-178.

Др Михайло Фейса и мр Гелена Медеши, Правописни проблеми руского языка у Войводини, 179-184.

Firisz Hajnalka, Мадярски слова у лексики языка бачваньско-сримских Руснацох, 185-192.

IV

Рочніци, здогадовання

Мария Чурчич, библиотекар, библиограф, 195-197.

Мария Йованцай, Капиталне діло бачкіх и сримских Руснацох, Мария Чурчич, Бібліографія *Руснацох у Югославії*, 1918–1980, Нови Сад, 2006, 198-200.

Ксения Саламон, учителька, культурни діяч, 201-203.

Гавриїл Колесар, новинар, публіциста, редактор, культурни творитель, 204-206.

In memoriam

Дюра Латяк, Узихла лира нашого барда (Дюра Папгаргаї, 1936 – 2008, 207-221.

Др Магдалена Веселинович Шулц (1920-2008), 222-224.

Любомир Медеши, Магдалена Веселинович Шулц приватно: Вяза зоз Руснацами од давна, 225-229.

V

Новши виданя – огляднуца и рецензий

Др Михайло Фейса, Евгения Барич, Руски ўзик у розширеню прешлосци и терашніосци, 233-234.

Мр Гелена Медеши, Руска традиция у зединенай Европи, Любомир Медеши: „Руска традиция“ Дружтво за руски ўзик, литературу и культуру, Нови Сад 2007, 235-238.

Др Юлиян Рамач, Рецензия на приручнік за англійскі язык Юлияна Папа, “Good morning. We learn English – Добре рано. Учиме ше по английски“, 239-240.

Др Михайло Фейса, Капча хтора хибела дзешец роки, Рецензия на приручнік за англійскі язык Юлияна Папа, “Good morning. We learn English Добре рано. Учиме ше по английски“ (ви rivok), Нови Сад, 2008, 240-242.

- Каролина Джуджар*, Рецензия на приручнік за англійски язик Юлияна Папа, “Good morning. We learn English – Добре рано. Учиме ше по английски“, 243.
- Др Юлиян Рамач*, Рецензия кнїжки мр Гелени Медеши „Язык наш насушни“, 2008, 244.
- Др Михал Тир*, Рецензия кнїжки мр Гелени Медеши „Язык наш насушни“, 2008, 245.
- Др Михайло Фейса*, Рецензия кнїжки „Язык наш насушни“ мр Гелени Медеши (вивод), 2008, 246.
- Др Душан Дрляча*, Медизависносць дружтвеней исторії и жывота просвітній установі, Рецензия кнїжки Ирини Папуга, Основна школа Бачынцы (вывод), 2008, 247-250.
- Леона Гайдук*, Тирваци документ о прешлим чаше у развою школи и образованя Рецензия кнїжки Ирини Папуга, Основна школа Бачынцы (вывод), 2008, 251-252.
- Никола Кнежевич*, Податки о школи у Бачынцах зачувані од забуца, Рецензия кнїжки Ирини Папуга, Основна школа Бачынцы, 2008, 252.
- Мелания Арваї*, Поуки о ўшесцу, Рецензия слизковіці Гелени Гафич Стойков, 2008, 253-254.
- Ирина Папуга*, Зборнік роботох Studia Ruthenica, 12 (25), 2007, 253-256.

VI

Награды и признання

- Др Юлиян Рамач*, *Плакета „Кирил и Методий“*, Конгрес Руснацох швета, Краков (Польска), 2007, 259.
- Ирина Папуга*, *Припознане Национальнаго совіту рускай національнай меншині*, Нові Сад, 2007, 260.
- Наталия Рамач*, *Припознане* Завода за культуру Войводини з нагоди Медзинароднага дня мацеринскага языка, Нові Сад, 2007, 261.

VII

Літературны конкурс

„Штефан Чакан“ о рускай басні, 265-272.

VIII

Хроніка Дружтва за рускі языки, литературу и культуру

- Коичиро Матсуура*, Поручене Коичиро Матсуура, генеральнага директора УНЕСКО-а з нагоды означавання медзинароднага року языка 2008, 275-276.

Проекты Дружтва, Словарь заштиты животнага штредку и заштиты рошлінох, 277-278.

Ліяна Радуловачки, Звит о прокту: *Мольби, прадки и други инстанцы зазберованя*
Руснацох у заходним Срімі, 279-284.

Активносці Дружтва од децембра 2007. по септембер 2008. року, 284-295.

Звит о работі Меморіяльнага одбору проф. Гавриїла Г. Надя (2003-2008), 296-302.

Добитнікі плакеты проф. Гавриїла Г. Надя, 2004-2007, 303-307.

Новы члени Дружтва, 2008, 308.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 14 (27), 2009.

I

Дипломски работи студэнтох Катедры за рускі язік и літературу
Філозофскага факультета
у Новім Садзе

Література

Оля Яковлев, Упліў поэзіі Мирослава Антича и Огдена Неша на дзецинску поэзию Дюри Папгаргая, 11-29.

Марина Кухар, Євангелски гранічны ситуаціі у приповедкох Михала Ковача, 30-42.

Біографскі податкі о авторох, 43.

Резиме на сербскім языку и на англійскім языку, 44-45.

II

Новыя виданыя – оглядница и рецензіі

Др Юлиян Рамач и мр Гелена Медеши, Нова кніжка др Александра Д. Дуличенка о рускім языку, 49-51.

Др Михайло Фейса, Jugoslavo-Ruthenica II: Работы з рускай філологіі и исторіі др Александра Д. Дуличенка, 52-53.

Мр Лука Хайдукович и Дюра Латяк, Мелания Павлович *Белаві Лет – Меланія Павловіч Плаві лет*, 54-56.

Др Яков Кишюгас, Руснацы у Новым Орахове (1956-2006), 57-58.

Любомир Медеши, Русини у Новом Орахову, Руснацы у Новым Орахове, 59-61.

Янко Рац, Промоция кніжкі „Руснацы у Новым Орахове“ у Рускім Керестуре, 62-63.

Др Михайло Фейса, Зборнік „Русини/Rusnacy/Ruthenians 1745-2005“, 64-66.

Мр Гелена Медеши, Шыцкі варыянты русинскага языка на ёдним месце, 67-68-

Ірина Гарды Ковачевич, Гелена Гафіч Стойков, Сны малей Иринки спод ёднай перинкі, 69-70.

Ірина Папуга, Зборнік работах Studia Ruthenica 13 (26), 71-73.

III

Рочніци и здогадованя

Іван Пап, 160 роки од народзеня Ферка Пап Радваня (1848-1986), 77-80.

Ірина Папуга, 140 роки од народзеня Михаила А. Поливки (1868-1944), 81-83.

Татяна Тагасович Винай, Мой оцець ми приповедал, Здогадоване на др Мафтея Виная, 2009, 84-85.

Ірина Папуга, 110 роки од народзеня др Мафтея Виная (1898-1981), 86-89.

Владимир Бесермині, Янко Олеар – 80 роки од народзеня (1982-1994), 90-91.

IV

Литературни конкурси

Литературни конкурс *проф. Гавриїла Г. Надя „Мацерински язик и родзени край*, 94-95.

2. литературно-подобови конкурс *др Мафтея Виная „Шицко коло нас природа“*, 96-103.

2. литературно-подобови конкурс *Штефана Чакана* о рускей басні, 104-110.

V

Хроніка Дружтва за руски, язик, литературу и культуру

Активносци Дружтва, *новембер 2008 – януар 2010*. року, 112-130.

Календар рочніцох (2010) и Календар рочніцох (2011—2015), 131-137.

Припознаня и подзекования: Владимир Салонски, Господінци, 138.

Нови члени Дружтва (2008-2010), 139.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 15 (28), 2010.

I

Штварти научово-фахови сход

„Руски язик, литература, культура и просвіта“

Микола М. Кошиш и руски язик:

Мр Анамария Рамач Фурман, Лингвистични начала Миколи М. Кошиша, 11-19. *Блаженка Хома Цветкови*, Словнік Миколи М. Кошиша и Руско-сербски словнік, 20-26.

Руски язик:

Др Александер Дмитриевич Дуличенко, Югославянско-русински/южнорусински у контексту язикох сучасней Микрославиї, 27-54.

Др Михал Тир, Еugen Паулини о руским языку, 55-58.

Др Юлиян Рамач, Правописни проблеми у Руско-сербским словніку, 59-63.

Др Оксана Тимко Дітко, Присловніки у руским языку: творене, пременки, класификації, 64-70.

Др Михайло Фейса, Новосци у лингвоанализи (на прикладу єднай приповедки др Гавриїла Костельника), 71-78.

Владимир Бесермині, Жаргони штредньошколскай младежі у Рускім Керестуре (II), 79-83.

Література:

Ірина Гарди Ковачевич, Руска література за дзеци: традиція и модерна, 84-91.

Мр Гелена Медеши, Красны вислов з пахом дідовщини, 92-97.

Історія літератури:

Др Янко Рамач, Тексты апокрифа „Хождение Богородици по мукам“ у руских рукописных зборнікох 98-104.

Микола М. Цап, Писня „Чудна еssi помочнице“ и сёй руски вариянти, 105-111.

Культура, історія:

Адриян Габор Качинко (Adrián Kacsinkó), Шлідами черехатских Руснацох, 112-128.

Др Дюра Гарди, Прилоги виучованю вязох фамелій Другет и Русинох у Угорской у XIV віку, 129-136.

Просвіта и образоване:

Ірина Папуга, 40 роки Гімназії у Рускім Керестуре, 137-144.

Владимир Бесермині, Еуфемія Бесерминьски (1921-2003) учителька, наставніца, директорка Основнай школы у Рускім Керестуре, 145-148.

II

Рочніцы и здогадованя

Ірина Папуга, Mr Єлена Солонар (1900-1982), апатикарка и поетеса зоз Руского Керестура – 110-рочніца народзеня, 151-155.

Ірина Папуга, Владимир Костелник – 80 роки народзеня и 65 роки медийнай вокації, 156-160.

III

Новши виданя и огляднуца

Мр Гелена Медеши, Сказковита басна у дзецинским сну, 163-166.

Ірина Папуга, Зборнік работах „*Studia Ruthenica*“ 14 (27), 2009, 167-168.

IV

Хроніка Дружтва за рускі язік, літературу и культуру

Статут Дружтва за рускі язік, літературу и культуру, 171-179.

Скупштина Дружтва за рускі язік, літературу и культуру и роботни цела, 180-182.

Активносцы Дружтва: янuar 2010. рок – янuar 2011. рок, 183-197.
 Награды и припазнанія: Славица Мали и Мелания Сабадош, 198-201.
 Новы члени Дружтва, 202.
 Авторе прилога „*Studia Ruthenica*“ 15, 2010, 203-204.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „*STUDIA RUTHENICA*“ 16 (29), 2011.

I

21. ДНІ МИКОЛИ М. КОЧИША И 5. ПОЕТСКИ НІТКИ МЕЛАНИЙ ПАВЛОВИЧ

Совітоване „Руски язык и литературана творчосць за дзеци“

Руски язык

Мр Гелена Медеши, Правопис – насыщна потреба, Гу 40-рочніцы виходзеня
 Правопису руского язика Миколи М. Кошиша, 11-15.

Др Михайло Фейса, Церковнославянски у руским языку, 16-24.

Др Оксана Тымко Дітко, Прикметніцкі присловінкі у руским языку, 25-32.

Мр Гелена Медеши, Генитивни форми руских презвісках хторы ше закончую на
 -аї у прекладаню на сербски язык, 33-35.

Др Анна Плішкова, Русинъскый язык на Словакії 1995–2010 тэнденцій
 зближованя варіантів, 36-46.

Літературна творчосць за дзеци на руским языку

Дюра Латяк, Златны роки литературы за дзеци на руским языку, 47-54..

Серафина Макай, Жывот и творчосць Миколи М. Кошиша, 55-58.

Оливера Шиячки, Тайны дзецинства: Мелания Павлович *Били жсаданя и Белави
 лёт,* 59-62.

Мелания Римар, Мелания Павлович 55 роки зоз „Заградку“, 63-65.

Ирина Папуга, О приручніку „Ластовичкі“ и зборніку „Ластовичкі“ 2, 66-72.

II

Рочніцы и ювілеіў

Блаженка Хома Цветкович, Язичны ніткі двух лингвистох, др Александр Д.
 Дуличенко о работах Миколи М. Кошиша, 75-82.

Дюра Латяк, Мойо контакты зоз др Александром Д. Дуличенком, 83-91.

Любомир Медеши, Жывотна драга на руским небосклоне, Гу 65-рочніцы живота
 Иринки Папуговей 92-93.

III

Новши виданя

Др Оксана Тимко Дітко, Кнїжка як молитва, Мр Гелена Медеши Язык наш насыщни, 97-99.

Мр Гелена Мадеши, Чуваме и рошліни и язик, Др Радмила Шовлянски/Др Радмила Шовлянски, Словнік защищти рошлінох и животного стредку/ Речник заштите биља и животне средине, 100-106.

Звонимира Ерделї, Здогаднїк и драгоказ будуцим генерацийом, Дюра Лікар „Коліше ше жито класате – газдоване миклошевских Руснацох“, 2011, 107-109.

Ирина Папуга, Зборнїк роботох „Studia Ruthenica“ 15 (28), 2010, 110-112.

IV

Огляднуца и рецензїй

Др Гавриїл Костельник, Поэзия и проза (выбор переводов на сербский язык) – Рецензії: Благое Бакович, 115.

Любомир Медеши, 116.

Юлиян Пап, 117.

Др Юлиян Рамач, Наш перевод поэзии и прозы др Гавриила Костельника на сербский язык, 118-124.

Др Михайло Фейса, Значне и единственное лексикографское дело, 125-126.

Юлиян Пап, Огляднуце на Словнїк терминох др Радмили Шовлянски, 127128.

Гавриїл Колесар, Чисти, ядовити и прецизни язик, Гелена Медеши Язык наш насыщни. 129-130.

V

Здогадованя

Мария Афич, Здогадоване на пароха керестурского о. Михаила Макая, 133-139. Михайло Горняк (1929-2011) In memoriam, 140-141.

Петар Мояк (1933-2011) In memoriam, 142.

VI

Хроніка Дружтва за руски язик, литературу и культуру

План розвою и дїяльносци, *Програмни задатки* Дружтва за руски язик, литературу и культуру (2011-2020), 145-148..

Діловнїк о роботи Скупштини Дружтва за руски язик, литературу и культуру, 149-151..

Активносци Дружтва: *януар 2011 – януар 2012.* рок, 152-167.

Програма Дружтва за руски язик, литературу и культуру за 2012. рок, 168-173.

Нови члени Дружтва, 2011-2012, 174.

ЗБОРНІКА РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 17 (30), 2012.

I

Творчосць Миколи М. Кошиша
22. дній Миколи М. Кошиша – 40 роки Словніка

Дюра Латяк, Так настал Кошишов Словнік, Штерацець роки Словніка Миколи М. Кошиша, 11-17.

Блаженка Хома Цветкович, 40 роки Термінологійного словника Миколи М. Кошиша, 18-24.

Др Михайло Фейса, Руска лексикографія у періоду од штирох децений, 25-31.

II

6. Поетски ніткі Меланій Павлович
110 роки предшколского виховання у Руским Керестуре (1902-2012)
Прилоги зоз обласци предшколского воспитання и образования:

Оленка Русковски, Положене дзецка у традицыйнай културы Руснацох у Руским Керестуре, 35-47.

Гелена Салаг, Християнске воспитане у рускай фамелиі, 48-56.

Марина Будински, Обичаї и етно-амбіент Руснацох у Войводині як порив за подобово активносці предшколских дзецох, 57-65.

Гелена Сегеди Рац, Развой двоязичносці през музични активносці зоз хаснованьем Орфового інструментаріюма, 66-74.

Наташа Макаї Мудрох, Народна медицина у ліченню дзецох, 75-81.

Ясмина Варга Пеячки, Музично талантовані дзеци, 82-90.

Ірина Папуга, 110 роки предшколского виховання у Руским Керестуре (1902-2012), 91-97.

III

Руски язык и литература

Мастер-робота на Одеску за русинистику Філозофского факультета у Новим Садзе

Мр Сенка Бенчик, Гунгаризми у руским языку, 101-202.

IV

Рочніці и ювілеї

Ірина Папуга, 110 роки од народzenia публіцисти др Федора Лабоша (1902-1977), 205-207.

Юлиян Пап, Жывот опрез часу – сто роки од народzenia професора Елемира Папгаргая (1912-1995), 208-210.

Сільвєстэр Макаї, 90 роки од народзеня академскага скулптора Йовгена Кошиша (1922-1972), 211-213.

Ірина Папуга, 80 роки рускай Просвіты у Бачинцох (1932-2012), 214-220.

V

Новши виданя, огляднушца и рецензій

Др Оксана Тымко Дітко, Приказ кніжкі З червеним подцагнute мр Гелени Медеши, 223-224.

Др Михайло Фейса, Свойофайтови правописни швицарнік, 225-226.

Ірина Папуга, Зборнік роботох *Studia Ruthenica* 16 (29), 2011, 227-229.

VI

Преклады

Стихи Михала Ковача, Гавриїла Г. Надя и Гавриїла Костельника (зоз руского на сербски язик преложел Юлиян Рамач), 233-238.

Стихи Бранка Радичевича, *вібор* (зоз сербскага на руски язик преложел Михал Рамач), 239-240.

VII

Хроніка Дружтва за рускі язик, літературу и культуру

Активносци Дружтва за рускі язик, літературу и культуру: януар 2012– януар 2013. року, 243-256.

Програма Дружтва за рускі язик, літературу и культуру за 2013. рок, 257-262.

Нови члени Дружтва, 2012-2013, 263.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 18 (31), 2013.

I

23. ДНЇ МИКОЛІ М. КОЧИША

Творчосць др Габра Костельника

90 роки Граматики бачваньско-рускай бешеди др Габра Костельника (1923)

Мр Анамария Рамач Фурман, „Граматика бачваньско-рускай бешеди“ Гавриїла Костельника як фундамент рускага літературнага язіка, 15-25.

Др Михайло Фейса, 90 роки першай рускай Граматики, 26-32..

II

Рускі язік и література

Др Александер Д. Дуличенко, Феномен славянских микрофилологийох у сучаснай славистики, 35-47.

Др Оксана Тымко Дітко, Присловніки меновніцкого походзеня у рускім языку, 48-51.

Др Юліян Рамач, Єден приклад траценя нашай народнай лексики, 52-55.

III

Мастер-робота на Одсеку за русиністику Філозофскага факультета
у Новім Садзе

Мср. Андрея Медеши, Германізмы у рускім языку, 59-126.

IV

Просвіта и духовни живот

Катарина Вайт (White), ЗАД: Югославянски Руснацы: незвичайни случай
меншинскіх правох и нацыональнаго будзеня, 129-136.

Мікола Сегеди Бадарков, Духовне и літургійне значене Плечниковага
преушореня храма св. Міколая Чудотворца у Рускім Керестуре, 137-
148.

V

Округлы стол о літературнай творчосці
мр Владимира Кирди Болхорвеса

Др Младен Дражетин, Возвысшена думка и мисия, 151-153.

Милутин Шліванчанин, Медзи церньовим и ловоровим венцом, 154-155.

Олена Сакач Планчак, Носталгія за Карпатами и керестурскім Макондом, 156-
158.

VI

Рочніцы и ювілеї

Дюра Латяк – 80 роки од народзеня (1933)

Ірина Папуга, Дюра Латяк и Дружтво за рускі язык, литературу и культуру,
161-162.

Мікола Шанта, Место вінчованкі за осемдзешатрочніцу – Дюра Латяк,
163-164.

Мікола М. Цап, Літаратурана творчосць Дюри Латяка и сотрудніцтво з часописом
„Швейцарія“, 165-166.

Ірина Гарди Кавачевіч, Дюра Латяк на 80 роки жыцця. 167-168.

Агнета Тымко, Участць Дюри Латяка у музичнай творчосці и сотрудніцтво зоз
„Ружову заградку“, 170-171.

Мірон Жирош, Дюра Латяк вітиравали и дошлідни борець за руске ество,
172-176.

Владимір Дудаш – 80 роки од народзеня (1933)

Михайло Зазуляк, З нагоды 80 роках од народзеня Владимира Дудаша, 177-180.

VII

Шести поетски ніткі Меланії Павлович
Поэзия за дзеци Мелани Павлович (выбор), 183-190.

VIII

Здогадованя

- Дюра Латяк, Янко Рац, педагог, новинар, писатель за дзеци, редактор, 193-198.*
Др Михайло Фейса, проф. др Михал Тир, слависта-словакиста и познаватель русского языка, 199- 201.
Др Михайло Фейса, Владимир Сабо Дайко, писатель, культурни діяч, 202-204.
Ирина Папуга, Бориша Миличевич, есперантиста, поэта, прекладателя, 205-207.
Михайло Зазуляк, Владимир Бесермині: профессор, писатель культурни творитель, 208-210.
Дюра Винаї и Славица Фейса, Силвестер Дорокхази (1975-2014), 211-212.
Ирина Папуга, Мелания Маринкович (1926-2014), 213-214.

IX

Новши виданя, огляднуца и рецензій

- Блаженка Хома Цветкович, Олена Папуга Руске обисце Олена Папуга Русинска кућа, 217-218.*
Др Михайло Фейса, Звекшана руска нормативистична литература, 219-220.
Мр Ксения Сегеди, мр Гелена Медеши, З червеним прецагнунте, 221
Др Юлиян Рамач, Серафина Макаї, Славица Шовши и Марина Кухар: Славимир Славе Шанта, Тебе гуторим, 222-224.
Мр Гелена Медеши, Поведзме шицким як дараз було, Юлиян Пап, Бачи Дюра з Керестура (2), 225-226.
Дюра Латяк, Так треба и надалей робиц, Ирина Папуга, Руска „Просвіта“ у Бачинцох – Ирина Папуга, Русинска „Просвіта“ у Бачинцима, 227-228.
Олена Папуга и Мартица Тамаш, Нашим Бачинчаном на дарунок, здогадоване и чесць, 229-231.
Др Михайло Фейса, Всеоблапна анализа гунгаризмох у руким языку мср. Сенка Бенчик, Гунгариизмы у руским языку, 232-234.
Душан Познанович, Костелник по сербски, 235.
Ирина Папуга, Зборнїк роботох „Studia Ruthenica“ 17 (30), Нови Сад, 236-237.

X

- Хроніка Дружтва за руски язик, литературу и культуру
 Активносцы Дружтва за руски язик, литературу и культуру: януар 2013 – януар 2014. року, 241-249.
 Програма Дружтва за руски язик, литературу и культуру за 2014. рок, 250-255.
 Нови члени Дружтва, 2013

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 19 (32), 2014.

Дипломска робота на Катедри за руски јазик и литературу
Филозофскога факултета у Новим Садзе 1994. року

Наташа Фа Холошняй, Колесарске ремесло, Термонологија, 2014, 13-131.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 20 (33), 2015.

I

24. ДНЇ МИКОЛІ М. КОЧИША

Пияти научово-фахово сход „Руски јазик и литература после
Миколи М. Кошиша“, 02. 12. 2014. року, Нови Сад

I часц – Творчосц Ирини Гарди Ковачевич
у області рускай литературы и культуры

Ирина Папуга, Ирина Гарди Ковачевич и Дружтво за руски јазик, литературу и
культуру, 17.

Дюра Латяк, Творчосц Ирини Гарди Ковачевич у литератури, новинарстве и
театре, 19.

Мелания Римар, Ирина Гарди Ковачевич у литератури за дзёци, 28.

Мр Гелена Медеши, Язични перли на керестурским небе (Ирина Гарди Ковачевич,
„Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад 2012), 31.

Любомир Медеши, Воспитане зоз страхом у рускай традиції (Ирина Гарди
Ковачевич, „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад
2012), 35.

Олена Планчак Сакач, Памятнік у шерцу (Ирина Гарди Ковачевич, „Небо над
Керестуром“ НВУ „Руске слово“ Нови Сад 2012), 40.

II часц – Руски јазик, литература и культура

Др Юлиян Рамач, Народна поезия у настави мацеринскаго языка, 43.

Др Оксана Тимко Дітко, Присловнікі у рускіх граматікох, 47.

Др Михайло Фейса, Русински јазик и його варијанти, 56.

Мр Ксения Сегеди, Питане медзизиячнай гомонимії и енантиосемії у наставай
рускага и русійскага языка, 63.

Мср. Александр Мудри, Ботанічна терминология у руским языку, 69.

Гаврил Колесар, Часц родичнох прави проблеми мацеринскому языку, 74.

Мр Гелена Медеши, Велька и мала буква слова Бог/бог, 81.

Ирина Гарди Ковачевич, Приповедки як надпоминане (Любомир Медеши,
„Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад 2014), 85.

Мр Гелена Медеши, Крок до прешлосци, чи до будучносци (Любомир Медеши,
„Часокрօ“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад 2014), 88.

Желимир Пап, Дигитализация нашей творчосци, 93.

Юлиян Пап – Гелена Медеши, Нікому (так) не гутор (сербизми у нашим языку), 97.
Леона Гайдук, Штверо діяче у култури зоз Шиду зоз презвиском Лабош, 101.

Др Милош Зубац, Йован Йованович Змай и Гabor Костелник, поетска паралела:
„Ђулићи увеоци“ и „Умартеј дзивочки“, 104.

II

Руски јазик и вironаука

О. mr Дарко Рац, Вironаука и християнске виховане дзецах, 115.

Мр Гелена Медеши, Руснацом у Бачинцах: Свой гу свайому, 117.

III

Здогадованя

Дюра Латяк, Штефан Гудак (1931-2015), 123.

Ирина Папуга, Славко Пап Петраньов (1932-2014), 126.

Ирина Папуга, Цецилия Цап Гаргаї (1928-2015), 128.

IV

Рочніци и ювилей

Кристина Малацко, *Марияна Колошняй и Татяна Говля*, о. монс. Михайло
Мудри (1874-1936), 133.

О. mr Михайло Малацко, 140 роки од народзеня о. др кир Дионизия Нярадия и о.
монс. Михала Мудрого, 135.

О. Михайло Шанта, З нагоды 110-рочніци народзеня о. Максимилияна Буйли
(1904-1993), 138.

V

Новши виданя, огляднуца и рецензії

Др Михайло Фейса, Правописна трилогия mr Гелени Медеши, 145.

Благое Бакович, Молитва за брамушку ў путу до Царгороду, 147.

Юлиян Пап, Памятки, Чи то бул сон?, 149.

Рецензенты о кніжкі: Зденко Лазор „Попатрунок“

- *Дюра Латяк*, Интересантна лирична споведз, 151.

- *Серафина Макаї*, Любовни попатрунок Зденка Лазора, 152.

- *Юлиян Пап*, Погляд младосци на живот, любов и швет, 152.

Ирина Папуга, Стретнуца руских школох (1994-2014), 153.

Ирина Папуга, Зборнік роботох Studia Ruthenica 18 (31), 2013, 155.

Ирина Папуга, Зборнік роботох Studia Ruthenica 19 (32), 2014, 157.

VI

Поетски нўтки Меланий Павлович

Меланий Павлович, Вибор прози за дзеци, 161.

Єлісавета Бульовчич Вучетич, Длugo най ше чита – Поетеси Меланий Павлович
за 80. родзени дзень, 168.

VII

Награды и припознаня

Снежана Шанта, Добитнік припознання *проф. Гавриіл Г. Надъ*, 171.

Академик Антоній Годинка и його награда,

др Михайло Фейса добитнік награды *Антоній Годінк*, 174.

Гавриіл Колесар, Владимир Мученски, дакедышні музичны виртуоз

Чловек хторога гармоника слухала, 176.

VIII

Хроніка Дружтва за руски язик, литературу и культуру

Активносці Дружтва за руски язик, литературу и культуру 2014. року, 185.

Програма Дружтва за руски язик, литературу и культуру за 2015. рок, 193.

Зборнікі роботох „*Studia Ruthenica*“ 10-20, Бібліографія, 201.

Нові члени Дружтва за руски язик, литературу и культуру (2014-2015), 221.

Ірина Папуга

* Надпомнунце:

У 10. ювілейним чишле „*Studia Ruthenica*“, 2005. 152-161. обявена бібліографія (зміст) „*Studia Ruthenicoh*“ од 1-9. числа, а у тим, 20. ювілейним чишле ше дава препатрунок од 10-20.

НОВИ ЧЛЕНИ

Дружтва за руски јазик, литературу и културу
(2014-2015)

Порядни члени:

1008. Ана Мария Рац, Коцур/Нови Сад, 2004
1009. Андреа Медеши, Руски Керестур, 2014
1010. Весна (Дупаль) Данчелович, Шид, 2014
1011. Мария (Канюх) Йозанов, Нови Сад, 2014
1012. Душанка Душка (Чордаш) Костић, Сримска Митровица, 2014
1013. Ванеса Медеши, Руски Керестур/Нови Сад, 2015

Почесни члени:

111. др Ана Мария Зулич, Чаковци (Горватска)

Помагајуци члени:

85. Миодраг Стојљковић, Нови Сад
86. Ивана Милошев, Нови Сад
87. Јелена Копаня, Нови Сад
88. Десанка Алексић, Бачинци
89. Таня Дражич Ракич, Бачинци

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ НОВИ САД
(1970-2015)

Зборнік роботох
STUDIA RUTHENICA
20
(33)

Редакция
др Юлиян Рамач, главни редактор
др Александр Д. Дуличенко
мр Гелена Медсши
мр Ксения Сегеди
др Оксана Тимко Дітко
мср. Сенка Бенчик
др Михайло Фейса

За видавателя
Ірина Папуга

Преклад резимеох на англійски язик
Софія Николаєвич и Юлиян Пап

Компьютерски обробок и
технічне ушорене
Logic line, Нови Сад

Друкарня
FB PRINT, Нови Сад

2015.

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
(1970-2015)**

Видаване Зборнїка роботох

STUDIA RUTHENICA 20 (33)

помогли:

Покраїнски секретарият за културу и явне информоване

Покраїнски секретарият за образоване, предписаня, управу,

и национални меншини – национални заєднїци

Национални совет рускей национальней меншини Сербї

Городска управа за културу, Нови Сад

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.161.2(497.11)+811.161.2

STUDIA Ruthenica : зборник радова = Studia Ruthenica :
зборнїк роботох / за редакцию: Юлиян Рамач, за видавателя:
Ирина Папуга. - 1988/89-. - Нови Сад : Дружтво за руски
јазик, литературу и културу, 1989-. - 23 см

Годишње.

ISSN 0354-8058

COBISS.SR-ID 28571404

Зборнїк роботох „Studia Rutenica” 20 (33), Видаватель: Дружтво за руски јазик,
литературу и културу, 21101 Нови Сад, Ђирпанова 27, пф. 55, Тираж: 300
Обсяг: 14 друкарски табаки, Друковала Друкарња „FB PRINT” Нови Сад, 2015.
064 19 75 281 * papugai@mts.rs * 021 453 365, 021 727 342

ISSN 0354-8058